
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

Dette er en digital kopi af en bog, der har været bevaret i generationer på bibliotekshylder, før den omhyggeligt er scannet af Google som del af et projekt, der går ud på at gøre verdens bøger tilgængelige online.

Den har overlevet længe nok til, at ophavsretten er udløbet, og til at bogen er blevet offentlig ejendom. En offentligt ejet bog er en bog, der aldrig har været underlagt copyright, eller hvor de juridiske copyrightvilkår er udløbet. Om en bog er offentlig ejendom varierer fra land til land. Bøger, der er offentlig ejendom, er vores indblik i fortiden og repræsenterer en rigdom af historie, kultur og viden, der ofte er vanskelig at opdage.

Mærker, kommentarer og andre marginalnoter, der er vises i det oprindelige bind, vises i denne fil - en påmindelse om denne bogs lange rejse fra udgiver til et bibliotek og endelig til dig.

Retningslinjer for anvendelse

Google er stolte over at indgå partnerskaber med biblioteker om at digitalisere offentligt ejede materialer og gøre dem bredt tilgængelige. Offentligt ejede bøger tilhører alle og vi er blot deres vogtere. Selvom dette arbejde er kostbart, så har vi taget skridt i retning af at forhindre misbrug fra kommerciel side, herunder placering af tekniske begrænsninger på automatiserede forespørgsler for fortsat at kunne tilvejebringe denne kilde.

Vi beder dig også om følgende:

- Anvend kun disse filer til ikke-kommercielt brug
Vi designede Google Bogsøgning til enkeltpersoner, og vi beder dig om at bruge disse filer til personlige, ikke-kommercielle formål.
- Undlad at bruge automatiserede forespørgsler
Undlad at sende automatiserede søgninger af nogen som helst art til Googles system. Hvis du foretager undersøgelse af maskinoversættelse, optisk tegngenkendelse eller andre områder, hvor adgangen til store mængder tekst er nyttig, bør du kontakte os. Vi opmuntrer til anvendelse af offentligt ejede materialer til disse formål, og kan måske hjælpe.
- Bevar tilegnelse
Det Google-"vandmærke" du ser på hver fil er en vigtig måde at fortælle mennesker om dette projekt og hjælpe dem med at finde yderligere materialer ved brug af Google Bogsøgning. Lad være med at fjerne det.
- Overhold reglerne
Uanset hvad du bruger, skal du huske, at du er ansvarlig for at sikre, at det du gør er lovligt. Antag ikke, at bare fordi vi tror, at en bog er offentlig ejendom for brugere i USA, at værket også er offentlig ejendom for brugere i andre lande. Om en bog stadig er underlagt copyright varierer fra land til land, og vi kan ikke tilbyde vejledning i, om en bestemt anvendelse af en bog er tilladt. Antag ikke at en bogs tilstedeværelse i Google Bogsøgning betyder, at den kan bruges på enhver måde overalt i verden. Erstatningspligten for krænkelse af copyright kan være ganske alvorlig.

Om Google Bogsøgning

Det er Googles mission at organisere alverdens oplysninger for at gøre dem almindeligt tilgængelige og nyttige. Google Bogsøgning hjælper læsere med at opdage alverdens bøger, samtidig med at det hjælper forfattere og udgivere med at nå nye målgrupper. Du kan søge gennem hele teksten i denne bog på internettet på <http://books.google.com>

UCSB LIBRARY

X-Cell 136

Rare R67

\$ 24.00

No Ref

0 - Eben

0 - Decker

0 - 55 - 60

0 - 65

0 - 41 - 5

0 - EB

0 - EA

? 0 - 66

Erindringer fra Mexico

af

Henrik Baron Eggens

Kjøbenhavn

P. G. Philipsens Forlag

1869

Blanco Lunos Bogtrykkeri ved S. C. Ruble.

Indhold.

	Side.
Et Corps af Frivillige	1.
Søreisen	14.
Vera-Cruz	22.
Marſch til Dajaca	30.
Dajaca	48.
Fangetransport til Puebla	64.
Puebla	81.
Reiserrigets Stilling i 1865	92.
I Tierra caliente	104.
En Expedition i Urstoven	131.
Røverne i Mexico	141.
Trebte Ophold i Dajaca	161.
Dajacas Beleiring	175.
I republikansk Fangenskab	188.
Reiserrigets Stilling i 1866	205.
Mexicansk Samsundsliv	217.
Indianerne i Mexico	246.
Geistligheden i Mexico	264.
Mexicansk Literatur og Folkepoesi	275.
Reiserrigets Fald	290.
Reise til det stille Hav	308.
Hjemreisen	319.

Stige
at un.
gere be
2
Pamte
Pamte
im Jes
31 Nov
ber. 2
mine P
Povinin
Kalkat
21 Kai
Kap Ter
starebe
wer i
wer fr
im pri
e
in reg
ent P

Et Corps af Frivillige.

Krigen i 1864 var endt, Freden sluttet, og jeg længtes efter at tumle mig under nye Forhold, nu da Fædrelandet ikke længere behøvede min Tjeneste.

Den 10de Decbr. 1864 forlod jeg Danmark og reiste til Hamborg for herfra at tage til Nordamerika, men da jeg i Hamborg fik nærmere Oplysninger om det Corps af Frivillige, som jeg havde hørt blev dannet i Østerrig for at gaae til Mexico og støtte det nye Keiserrige, besluttede jeg at forsøge min Lykke der. Det spanske Amerika havde altid været Gjenstand for mine Længsler, Reisen til Nordamerika blev opgivet, og i Forening med to Landsmænd tog jeg over Berlin og Wien til Laibach i Krain, der var betegnet os som Corpsets Depot. Til Laibach ankom vi den 21de Decbr, og efter at have opsøgt den daværende Høisftkommanderende for Corpset, Major Cz., erfarede vi til vor ubehagelige Overraskelse, at man som Officerer i Corpset kun antog østerrigiske Officerer, der traadte over fra den aktive Armee, og at alle Andre maatte begynde som frivillige Menige.

Stjønt dette ikke var nogen tillokkende Udsigt, besluttede vi dog at gaae ind derpaa, hellere end at opgive en een Gang fattet Plan, og den 27de Decbr. bleve vi alle tre hvervede,

eller som man siger i Østerrig, assenterede som Vægere til det keiserlige mexikanske Corps af østerrigiske Frivillige. Endnu samme Dag flyttede vi fra vort Hotel hen i de Frivilliges store Kaserne, der laa paa den høire Flodbred af den anseelige Laibach, der strømmer gennem Byen og har givet denne sit Navn, lige overfor den østerrigiske Infanterikaserne, og egenlig var en Sufferfabrik, som var ombannet til Brug for Corpset.

Det var en stor, treetages, meget rummelig Bygning, som ved min Indtrædelse i Corpset indeholdt omtrent 800 Frivillige, da største Parten allerede i November Maaned var bleven indskibet i Trieste og paa engelske Dampskibe gaaet til Mexico.

Ved Keiser Maximilians Tronbestigelse i Juni 1864 havde den østerrigiske Regjering i sine Stater tilladt Oprettelsen af et Frivillige-Corps paa indtil 8000 Mand for den mexikanske Regjerings Regning; og alle østerrigiske Hvervedistrikter vare beordrede til at assentere Frivillige til Corpset og befordre dem til Laibach, saa at der omtrent hver Dag indtraf større eller mindre Afdelinger af dem. Desuden kom der daglig Folk fra hele det øvrige Europa, navnlig fra Polen, Italien og Tydskland, hvem Lyst til Eventyr drev til at prøve deres Lykke i Mexico.

Det var saaledes, som man kan tænke sig, et broget Selskab, der samlede her, for Alle at ligeliggjøres i de mexikanske Frivilliges maleriske Dragt. Afstedigede Officierer, Rjebmænd, Kunstnere, Litterater, Embedsmænd vare blandede med Haandværkere, Arbeidere, Bagabonder, Betlere og Landsstrygere; ungariske og polske Adelsmænd saaes ved Siden af wallachiske og sydydske Bønder; unge Menneſter af god Familie, der vare alt for urolige Hoveder til at kunne blive hjemme, vare Sidedammerater til gamle, ffiggede Soldater, ægte Landsknægte, der flakkede fra een Fyrstes Tjeneste til den andens, og som havde kæmpet i 1849 i den ungariske Revolution, i 1859 i Lombardiet, i 1860

ved Voltorno og Gaeta, i 1861 i Ancona, ja enkelte havde endog gjort Krimkrigen med.

Her i Corpset bleve imidlertid alle disse heterogene Elementer sammensmeltede til Et og strax ved deres Ankomst stukne i Uniformen, som bestod af røde Pludderhoser, der naaede til Knæene, mørkeblaa Blouse, rød Hue, bruun Kappe med Hætte, gule Lædergamascher og Skoe, en paa Mexico's Forhold beregnet meget hensigtsmæssig Dragt.

Corpsset skulde bestaae af 18 Jægercompagnier i tre Batailloner, 5 Eskadroner Husarer, 5 Eskadroner Uhlaner, 4 Bjergbatterier à 4 Kanoner og 2 Pioneercompagnier, hvortil endnu kom et Musikcorps paa 60 Mand og et Compagni technisk Artilleri. Det Meste heraf var allerede paa Veien til Mexico, og kun 17de og 18de Comp. samt to Eskadroner vare endnu i Færd med at dannes, men optog tillige alt endnu ankommande Mandskab til de forskjellige andre Afdelinger, saa at der i Kasernen var en Mængde Afdelinger og Underafdelinger.

Da Corpset for største Delen var dannet af Østerrigere og med østerrigste Officerer, havde man naturligviis bibeholdt hele det østerrigste Reglement, blandt Andet ogsaa Stokkepryglene, som enhver Compagnichef arbitrært kunde idømme en Mand i et Antal af indtil 20. Delinkventen finder sig efter denne eftertryffelige Kevselse sædvanligviis i alt Andet end marschduelig Stand; og det kunde maaskee synes et Barbari at bibeholde en sliq Straf i vor civiliserede Tidssalder. Men naar man kjenner de kun halvt civiliserede raae Folkstammer, fra hvilke den østerrigste Armee for en stor Deel rekruteres, vil man snart komme til Indsigt om, at andre Straffe end de ligefrem corporlige kun vilde gjøre ringe Virkning; navnlig ere Wallacherne og Krainerne aldeles utilgængelige for andre Fornuftgrunde.

De enkelte Baabenarter i Corpset havde ligesom i den østerrigste Armee deres Nationaliteter, blandt hvilke de fortrinns- viis rekruteredes, saaledes Husarerne blandt Ungarerne, Uhlanerne blandt Polakkerne, Artilleriet blandt Bøhmerne.

Komist var det at see, hvorledes hver Officeer ved en ny Transports Ankomst søgte at rive til sin Afdeling hvem han syntes passede til hans Baabenart, i Særdeleshed Husarerne, der med Bold og Magt vilde have enhver Magyar-ember, Ungar, til deres Baaben, selv om han aldrig havde siddet paa en Hest. Husarregimentet skulde kun bestaae af Magyarer; og enhver Tybsfer eller Tzecher, selv om han var nok saa fortrinlig en Rytter, blev af dem betragtet med den souværene Kingeagt, enhver Ungar nærer for en „Schwab“ (Oste-Ungar). Og det er interessant at see, hvorledes Tybsferne ligeoverfor Magyarerne trække det korteste Straa med Hensyn til Nationalitet, idet disse have alt for megen Stolthed til at ville kaldes Tybsfere, hvorimod det ikke er sjældent at finde magyariserede Tybsfere, der spille Stof-Ungarer, skjøndt de bære Navne som Altdorffer, West, Wagner, Feiner o. s. v.

Afseet fra denne overdrevne Nationalstolthed ere Ungarerne de elstværdigste Mennecker man kan tænke sig, i Besiddelse af en ridderlig Tænkemaade og megen Tapperhed, og dertil af et saa ildfuldt Temperament, at det vækker selv en Italieners Beundring. Mangen Aften tilbragte jeg i Selskab med Ungarer i et Viinhuus; naar saa den ædle Ofener Viin eller den syrige Villanyer bragte deres Blod i Bevægelse, maatte altid en eller anden Zigeuner frem med sin Violin, og de begyndte da at danske den stolte Czardas, Ungarernes Nationalbands, rigtignot ikke som man seer den i Casino eller paa Alhambra, men med et Liv og en vilde Begeistring, der langt overgaaer Tarantellaens eller Fandangoens. Hurtigere og hurtigere dreier Pusztaens Søn sig rundt, mens han lader

Sporerne flirre og udstøder enkelte jublende Eljens, indtil han endelig ligesom i Kaserni glemmer hele Omverdenen og alle hans Ideer concentrere sig i den ene stolte Tanke: Jeg er en Magyar-ember.

De tybste Østerrigere, navnlig Wienerne og Overøsterrigerne ere et af de meest godmodige og gemytlige Folkfærd, jeg kjender; de ligne meget Kjøbenhavnerne, men ere kun lidt mindre affekterede og endnu en heel Deel mere sorgløse.

Czecherne ansees i Østerrig i Almindelighed for dumme, men begavede med en vis Snuhed. Dog maa jeg tilstaae, at de næst efter Hanakerne fra Mähren af alle slaviske Stammer behage mig bedst, navnlig meget bedre end Polakkerne, der vel ere mere slebne men tillige meget mere falske og troløse.

Som ovenfor anført var største Parten af vore Uhlaner Polakker, af hvilke vel en Deel var fra Galizien, men de fleste fra det russiske Polen, Insurgenter, som siden den sidste Opstand i 1863 vare flygtede over den østerrigiske Grændse og her vare blevne internerede i forskjellige Fæstninger, hvor de kun fik et tarveligt Underhold af Regjeringen, hvorfor de næsten alle med Glæde greb det gjorte Tilbud om at indtræde i det mexicanske Corps af Frivillige. Det var meest yngre Mennesker, tidt rene Dreng, ofte af god Familie, og blandt dem ikke faa Warschauer Studenter, der alle senere viste sig som tappre Soldater, men stundom rigtignok ogsaa tilbøielige til Desertion og Overløben. Faa af dem, maastee Ingen, ere siden vendte tilbage til Europa.

Af Italienerne var der mange, navnlig fra Lombardiet og Venedig, men paa enkelte Undtagelser nær maa de ansees for flette Soldater, upaalidelige og feige. De bedste Elementer i Corpset vare Nedøsterrigerne, Ungarerne og Bøhmerne.

Skjøndt man i vor Kasern kunde høre omtrent alle Europas Tungemaal, var der dog ogsaa i denne Henseende et

fælles Baand, idet Kommandosproget, ligesom i den østerrigiske Armee, var Tydsk, hvilket altsaa alle maatte kjende om end meer eller mindre fuldkomment.

Da største Parten af Folkene allerede tidligere havde tjent som Soldater i en eller anden Potentats Armee, behøvede man ikke at anvende megen Tid eller Umage paa Exercitsen. Det gjaldt fornemmelig om at værne dem alle til det fælles Reglement, hvorved man havde en god Støtte for de unge Folk i de ældre Karle, der dannede ligesom en Kjerne, om hvilken det Hele kunde formes. Et saadant Element i en Afdeling er af ubetalelig Værdi, idet det lige saa meget tjener til at uddanne og anspore de unge Soldater som til en Støtte for Befalingsmændene.

Disse Veteraner, der havde meest Lighed med Middelalderens Landsknægte, og som fornemmelig bestode af Tydskere, besad ved Siden af et nøie Kjendskab til Soldatens Pligter og Kættigheder megen Koldblodighed og Tapperhed, Hengivenhed for en dygtig Anfører, Hensynsløshed mod enhver civil Befolkning og megen Selvsølelse, grundet paa deres tidligere Fortjenester og rige Erfaring. Blandt disse gamle Karle var det almindeligt at see Folk med fire, fem Medailler paa Brystet; og jeg er overbevist om, at mangen Officeer har følt sig mere stolt ved saadanne Folks Beundring og Hengivenhed for ham end ved en rosende Dmtale fra en af sine Foresatte.

Mens saaledes Exercitsen kun krævede ringe Tid og indskrænkede sig til et Par Timers Eftermiddagsøvelser paa Pladsen foran Kasernen, naar Veiret tillod det, og lidt Theori i Salene, havde Folkene Tillæbelse til at benytte den øvrige Tid efter Forgodtbefindende; og man kunde derfor ogsaa see alle Gaderne og Viinhuserne i den gamle By Laibach bestandigt fulde af de mexicanske Frivillige.

De fleste medbragte hjemmefra altid endnu en Deel Penge, som deres nye Kammerater troligt hjalp dem til saa hurtigt som muligt at destillere; det var jo maaffee den sidste Tid, de vilde komme til at more sig i det gamle Europa. Ingen vidste, hvad den nye Verden vilde kunne byde, eller om han nogen- sinde vilde vende tilbage derfra, og med den for Soldaten egne Letfindighed nød de derfor Diebliffet uden at bekymre sig om Fremtiden.

Og det var ei blot den menige Fæjer eller Husar, der søgte at medtage et saa behageligt Indtryk som muligt af den gamle Verden; Officererne, ligesaa den høieste til den laveste, gav dem Intet efter deri.

Byen Raibach, Hovedstaden i Hertugdømmet Krain, ligger i en vid Dal, som begrændses af høie taffede Bjerge, paa begge Sider af Floden af samme Navn, over hvilken der fører flere Broer; den har 28,000 Indbyggere, temmelig snevre Gader, der i det Mindste paa den Tid, da jeg var der, altid vare snavsede, og frembyder forresten meget lidt Mærkværdigt. Interessant er kun det gamle Slot, der paa et steilt Fjeld tronet høit over Byen og nu benyttes til Fængsel for politiske Forbrydere. Befolkningen i Byen er Tydskere, som ere stærkt blandede med Krainere, en sydslavisk Stamme, der danner hele Landbefolkningen i Omegnen.

Tilstedeværelsen af et Corps af Frivillige paa 7—8000 Mand, der efterhaanden havde opholdt sig her, foruden den stadige Garnison af en østerrigsk Brigade, kunde naturligviis ikke undgaae at frembringe meget Liv i Byen; og de gode Raibachere undløde derfor heller ikke til Gjengjæld for den rige Fortjeneste, Byen havde af de Frivillige, at aabne Arme og Huse for dem, hvortil — som man kan tænke sig — disses egen Elfskærlighed i Forbindelse med det Fremmede og Nye i deres

Uniform og det Eventyrlige, der ventede dem hinsides Atlanterhavet, bidrog meget, navnlig ligeoverfor Damerne.

Det smukke Kjøen i Laibach fortjener, ligesom de fleste Steder i Østerrig, virkelig dette Tilnavn, og de mexicanske Frivillige havde ingen Grund til at beklage sig over altfor stor Ufølsomhed hos de laibachske Skjøne. Der var neppe nogen By i Europa, hvor Vinteren 1864—65 i den Grad dannede en uafbrudt Rjede af Forlystelser, Baller, Kanefarter, Concerter o. s. v. som Laibach; og skjønt der herskede det bedste Forhold mellem Corpset og den østerrigske Garnison, var denne dog ikke rigtig glad ved vor Nærværelse i Byen, da Laibacherinderne siensynligt foretrak de flotte Mexicanere for de mere abstadige Østrigere, som de jo desuden altid bagefter vilde have til deres Disposition.

Skjøndt det ved et saadant Liv, der varede flere Maanedes, kunde synes, som om der let kunde begynde at indtræde Demoralisation i Corpset, var dette dog langt fra Tilfældet; Disciplinen blev overholdt med yderste Strengthed. Gud naade den ulykkelige Frivillige, der om Aftenen ikke var i Kasernen Kl. 10, naar der blev visiteret, eller den, der havde ladet sig alt for meget forføre af den lyse Udfigt, der i Indbildningen ventede ham hinsides det store Hav, til at see for dybt i Glasset! Den følgende Morgensol vilde enten see ham tilnærmelsesviis give et Billede paa Evigheden ved formedelst et Par Jernlænker at lade sit Legeme danne en Cirkel, eller ligge udstrakt paa en Træbænk og modtage tyve Stokkeprygl.

Paa denne Maade lykkedes det at holde de mange urolige og flette Elementer, der unægteligt var tilstede i Corpset, i tilbørlig Aue, og det var meget sjældent, at der foresaldt Excesser af nogen Betydning.

Ved Siden af disse Udspreddelser undlod imidlertid dog ikke Officerer og Rabetter (til hvilke jeg efter 8 Dages Tje-

nefte i Corpset kom til at høre) at anvende nogen Tid paa de Ting, der vilde være dem uundgaaeligt nødvendige i Mexico, navnlig det spanske Sprog og Kjenndskab til Landets Forhold.

Det første blev drevet i Kursus med omtrent en Snees Deeltagere i hvert, men Fremskridtene deri vare for de Flestes Vedkommende mere end illusoriske, og blandt ti var der ved Ankomsten til Mexico ikke een, der blot kunde sige saa meget som: Goddag.

Endnu værre saae det ud med Hensyn til at indhente Kundskab om Landet. Thi vel havde man Bærker som Humboldts „Essai sur la nouvelle Espagne“, Mühlensfordts Bærk over Mexico i to Dele (Hannover 1846) og tilsidst Baron W. Müllers nye Reiseværk over Mexico til sin Raadighed, men Humboldts fortrinlige Bærk er allerede temmelig forældet, Baron Müller er en ligefrem Charlatan, der er ligesaa upaalidelig som usiagtig, og kun Mühlensfordts Bærk giver en nogenlunde sand Skildring af Forholdene i Landet, hvor Forfatteren levede 6 Aar som Civilingenieur.

Hertil kommer, at alle de eksisterende Kort over Mexico uden Undtagelse ere meget lidt correcte, lige fra de tydske, som Kiepert's, Berghaus' m. fl. til de franske af Saussure og Consorter, der ligefrem lave Landkort, som ere inspirerede af en livlig Fantasi og en total Uvidenhed i det Spanske.

Efterat jeg, som ovenfor anført, var bleven udnævnt til Kadet, hvilket omtrent svarer til vort Officeersaspirant, havde jeg bedre Leilighed til at gjøre Bekjendtskab med Corpsets Officerer, der alle vare Østerrigere eller i det Mindste havde været tjenstgjørende i den østerrigke Armee. Som hele Nationen er den østerrigke Officeer i Almindelighed i Besiddelse af en naturlig Godmodighed, Ligefremhed og Hjertelighed, der gjør et godt Indtryk paa den Fremmede og danner en stærk Modsetning til Nordtydskernes broutende og formelle Væsen.

Det fortrolige Du er almindeligt mellem Officerer af samme Klasse, og Kammeratskabet er i det Hele taget meget stærkt udviklet i Armeen. Kun maa det beklages, at mange af de lavere Officerer ikke altid ere i Besiddelse af det Maal af Kundskaber og Dannelse, som man i andre Landes Armeer er vant til at finde hos en Officcer.

I Almindelighed fandt jeg megen Sympathi hos dem for Danmark; og samtidigt med at de beklagede Østerrigs Deltagelse i Krigen 1864, lod de den danske Soldats Tapperhed vederfares al Respekt. Kun var de mindre tilfredse med vore Soldaters militære Udseende, hvori jeg desværre ikke kunde give dem Ret, men dog anførte for dem som Grund dertil den hos os brugelige yderst korte Tjenestetid, der forekom dem utrolig, og den Mangel paa Sjónhedsstands, det kongelige Varedepot med utrættelig Virtuositet lægger for Dagen ved Forfærdigelsen af Hærens Beklædning.

Mod Preusserne nærede de en heftig Uvillie; og de af denne Nation, der vare sammen med os i Corpset, maatte høre meget af deres østerrigske Kammeraters Drillerier, skjøndt man ikke kan nægte, at de preussiske Militære af forskjellige Grader, som i ikke ringe Antal lode sig optage i Corpset, alle uden Undtagelse vare mere belevne og kundskabsrige end de fleste Østerrigere.

Saaledes hensovandt Januar og Februar Maanedene, mens Corpset stadigt vorede og Afdelingerne completeredes; og i Begyndelsen af Marts blev det bekjendt, at en Transport paa noget over 200 Mand skulde gaae over Frankrig og indføres paa den franske Paquet i St. Nazaire, da man ikke havde tilstrækkelig Skibe til at lade hele Resten af Corpset, omtrent 1600 Mand, gaae over Triefst.

Skjøndt jeg befandt mig meget vel ved Livet i det hyggelige Raibach, længtes jeg dog efter at komme til Mexico; og

det var mig derfor en stor Tilfredsstillelse at modtage Befaling til at afgaae den 8de Marts med den omtalte Transport, saa meget mere som jeg ved denne Leilighed vilde faae en stor Deel af Mellemuropa og Frankrig at see, og Søreisen kun vilde vare nogle og tyve Dage i Stebet for 45.

Den nævnte Dato toge vi Afsted med vore mange laibachske Bekjendtskaber, hvilket for Enkelte kan have været tungt nok, og kjørte om Aftenen paa Jernbanen til Wien. Transporten var 230 Mand stærk, lutter udsøgte Folk, med omtrent 20 Officerer og militære Embedsmænd, og oppakte — som man kan tænke sig — ikke ringe Opmærksomhed i alle de Byer, hvor vi kom igjennem.

Fra Wien gik Reisen op ad Donau over Linz og Salzburg til München, hvor vi bleve præsenterede for en gammel baierisk General, der haranguerede os i en lige saa uhorlig som vistnok velment Tale; og efter at have nydt en fortrinlig Middagsmad i en stor Stalle under umaadelig Tilløb af de brave Baiere, som med uforstilt Forbauselse og stum Forførbelse stode omkring os, kom vi til Augsburg, hvor vi tilbragte en meget animeret Nat med de over al Beskrivelse gjæstfrie Indbyggere. Tidlig om Morgenens kjørte vi videre gjennem det skønne Würtemberg, der selv saa tidlig paa Foraaret frembød yndige Landskaber, men hvis faderlige Regjering vistnok frygtede en skadelig Indvirkning i revolutionær Retning af os paa de just ikke for deres Kløgtighed berømte Schwaber; thi under en god Times Ophold i Stuttgart fik Folkene ikke engang Lov til at komme ud af Waggonerne.

Da vi om Aftenen Kl. 9 naaede Carlsruhe, laa denne Hoved- og Residensstad allerede begravet i dyb Søvn, hvilket noksom vidnede om, hvilke Fremskridt den storhertugelige Regjering har bragt det een Gang saa revolutionære Baden til at gjøre med Hensyn til No og Orden. Kun med Møie

lykkedes det os at faae en søvrig Bært i Hotel de Paris til at disse lidt Aftensmad op for hos, som vi efter en heel Dags Jernbanekørsel haardt nok trængte til.

Fra Carlruhe kjørte vi den følgende Morgen ned ad den heilige Rhindal med uafbrudte Kæffer af Biinbjerge paa vor venstre Side og ved Rehl paa den pragtfulde nye Jernbro over Rhinen til Straßbourg. Efter et kort Ophold her gik det videre gennem Nancy til Paris, hvor vi ankom den følgende Morgen Kl. 5 og forbleve hele Dagen. Folkene bleve indlagte paa to store Caféeer, med hvis Eiere der var affluttet Kontrakt om deres Bespisning, og fik Lov til under en Underofficeers Ledelse i Grupper paa 10 Mand at besee den store Verdensstad.

Hadde vi vakt Forbauselse hos Befolkningen paa vor Reise gennem Tydskland, blev det dog først reent galt i Paris, hvis nysgjerrige Publikum aldeles ikke generede sig for at tage vore Folk i Dießyn omtrent som man betragter et ubekjendt Dyr i et Menageri. Nogle antog os for landsflygtige Polakker, Andre for ubvandrede Tsjerkesser, ja Enkelte endog for en ny Livgarde, der skulde afgive en Støtte for Himlens Søn i Peking. Alle vare de imidlertid yderst forekommende, især naar man belærte dem om, at vor Reise gjaldt „Le Mexique“, og det forekom mig navnlig, at enkelte ældre Herrer, der saae ud, som om de nok kunde være Subskribenter paa det store mexicanske Laan, betragtede os med kjendelig Tilfredshed. Overalt i Caféeerne kunde man den Dag see vore Slovaker eller Ungarer sidde gemtlig mellem nogle Franskmænd ved et Glas af den uundgaaelige Absint og underholde hinanden hver i sit Sprog.

Efter med ikke ringe Nøie at have faaet Mandfabet samlet igjen kjørte vi om Aftenen videre gennem Angers og Nantes, indtil vi næste Dags Aften naaede den lille Havn

St. Nazaire i Bretagne ved Loirens Munding. Dette for en Snees Aar siden ubetydelige Fisserleie har i den senere Tid hævet sig til en anseelig By med mindst 12,000 Indbyggere, navnlig ved Hjælp af det transatlantiske Compagnie, der har sine store Magasiner her og underholder to oversøiske Dampffibsklinier.

Vore Folk bleve strax ved Ankomsten indlagte paa det gamle Transportffib Vera-Cruz, hvor vi forblev tre Dage; og den 16de Marts om Eftermiddagen gik vi ombord paa Compagniets Skrue-Damppaquet La Floride for at tiltræde Reisen til Mexico. Endnu samme Dags Aften lagde vi ud paa Rheden, omtrent Kl. 6 begyndte Maskinen at arbejde, og langsomt glæde vi ud af Loiren i den spanske Sø. Alt efter- som Dagen helbede, svandt de lave Ryster mere og mere. Det sidste Farvel fra Europa bragte os Fyret paa Belle-Isle, der som en purpurrod Stjerne tindrede over de mørke Bølger; og da vi næste Morgen kom op paa Dækket, befandt vi os med vor Snekke imellem Himmel og Hav uden anden Grændse end den skuffende Horizont.

Søreisen.

La Floride var et Jernskib, nyt, med en Maskine paa 600 Hestes Kraft og indrettet med alle mulige Bekvemmeligheder til Transport af Passagerer. Det transatlantiske Compagnies Skibe føres alle af Officerer i den franske Marine og udmærkede sig baade ved sikker og hurtig Seilads og ved deres hele fortræffelige Indretning.

Vore Folk bleve anbragte i Mellembækket, Kadetter og Underofficerer i en Kahyt forude, Officererne bagude, hvor tillige de faa civile Passagerer, i det Høieste fyrgethve i Tallet, boede. Mandskabet blev forpleiet med samme Kost som Skibets Besætning og var — naar unbtages de haarde Hvede-Skibstvebakter — godt fornsøiet dermed. For at bestjæftige Folkene bleve de deels indbeelte i Hold, der stiftveis maatte sørge for den yderste Keenlighed under Dækket, deels blev der af de faa Befalingsmænd, der selv kunde Sproget, læst Spanst med dem for i det Mindste at bringe dem saa vidt, at de kunde kjøbe de almindeligste Ting og spørge om de hyppigst forefaldende Gjenstande.

Maaltiderne nød man i Selskaber paa ti og ti, og det var et malerist Syn at see alle disse usforfæbede Mænd ligge omkring store Træfade og med Soldaternes sædvanlige Appetit spise Flest i Bønner eller Urtesuppe. Dækket var paa disse Tider aldeles fuldt, navnlig da Matroserne spiste paa samme Tid; og Bordconversationsen mellem disse sidste og vore Folk, som blev ført med megen Livlighed, udmærkede sig mere ved ufortrøden Vedholdenhed end ved gjensidig Forstaaen.

Skjøndt enhver længere Søreise let bliver eensformig og kjedelig, gjorde dog det brogede Liv paa Skibet os Dpholdet mindre trivielt, og desuden sørgebe Himlen for ved en lille Extraforanstaltelse at adspredde os i det Mindste de første 4 Dage. Neppe vare vi nemlig een Dag borte fra Frankrigs Kyster, før en af de voldsomme Jevndøgnstorme, der ere saa farlige i den hiscaiske Bugt, begyndte at tunle os som et Snug paa de oprørte Blande, bortrev en af vore sex Redningsbaade og nær havde tvunget os til at søge Nødhavn i Oporto, da vi vare blevne forslaaede heelt ned mod Portugals Kyster. Efter fire Dages Forløb lagde den sig imidlertid, Himlen, som havde været graasort hele Tiden, klarede op og enkelte Lysstraaaler faldt atter paa det endnu bestandig oprørte Hav, der gik i store Dønninger som et hullende Bryst, der kun lidt efter lidt bliver roligt. Atlanterhavets Bølger kunne være ikke lidt mægtigere end Østersøens; og vort kolossale Skib forsvandt hvert Dieblid som en Fjer imellem deres Masser, der lignede grønne, gjennemstgige Krystalbjerge. Naturligvis var Ildbeholdendet hos de ulykkelige Passagerer enormt; og dog var der ikke saa af vore Folk, navnlig nogle jernmavede Slovaker, som aldrig havde seet Havet før, der aldeles ikke følte sig anfægtede af den nærmest endevendende Bevægelse, Skibet i 4 Gange 24 Timer var underkastet.

Med Undtagelse af denne ene Storm var hele den øvrige Reise begunstiget af det deiligste Veir; neppe otte Dage efter, at vi havde forladt Europa, sporede vi allerede en bethdelig Forhøielse i Luftens Varmegrad; og det blev snart behageligst at tilbringe Natten paa Dækket under fri Himmel. Nætterne i disse Have ere deilige, Stjernerne synes langt høiere og mere tindrende end i Norden, og Luftens balsamiske Blødhed lader En glemme de raakolde Regioner, man nylig har forladt. Om Dagen sværme umaadelige Flokke af smaa

Flyveffiff, hvis fugtige Vinger straaale som Diamanter i Sollyset, omkring Skibet, og naar Mørket falder paa, funkler Kjølbundet og Stummet ved Hjulkaeserne med Myriader af phosphorescerende Havdyr, der betegne Skibets Bei over det mørke Dyb som med en Ildfure.

Om Aftenen sad vore Folk gjerne forude og lod deres Hjemlandes Sange tone over den uendelige Flade, hvor intet Echo svarede, men hvor Melodierne ligesom hændede i det grændseløse Rum; det gjorde et eiendommeligt Indtryk, at høre de ofte melankolske slaviske og ungariske Sange sungne paa det tropiske Hav af en Flok Mænd, der strebe mod en Fremtid, der var ligesaa dunkel som det Dyb, de svømmede paa.

Ved et Opflag fra Skibets Kaptain den 2den April bleve vi underrettede om, at vi den næste Dag vilde ankomme til Martinique, og den følgende Morgen Klokken otte saae vi virkelig det første Land i den nye Verden i Skikkelse af taagede Bjerge, der dæmrede i det Fjerne. Jo nærmere vi kom dem, desto klarere traadte de frem, og hele Formiddagen seilede vi langs en høi, snart skovklædt, snart veldyrket Kyst, hvis friske Grønt og malerisk beliggende Boliger meget frydede vort Øie, som i de sidste sexten Dage kun havde seet Himmel og Hav. Det var Martinique, hvis høieste Bjerg, Mont Pelé, majestætisk ragede op over Landskabet, der havde en ægte tropisk Karakter, og hvor vi for første Gang saae Palmerne slygge over Negerens Hytte og Pisangen med sine mægtige Blade voxte ved Siden af Tamarinden og Guajavatræet.

Efterat være passeret forbi Dens største By St. Pierre, lagde vi henimod Middag ind i den rummelige Bugt paa Dens Sydside, paa hvis ene Bred den venlige Stad Fort de France ligger.

Mens vi endnu vare ved Indseilingen i Bugten, kom der

allerede en Mængde smaa Neger- og Sambodrengs svømmende os imøde for at lade Smaapenge kaste ned til sig, som de da med forbausende Færdighed hentede ofte paa meget stor Dybde.

Den egenlige Havn ved Fort de France beskyttes af et gammelt graat Fort, der strækker sig langt ud i Bugten. Efterat have lagt til ved Bolværket gif vi omtrent Kl. 4 i Land, mens Skibet begyndte at indtage Kul, som Skarer af Negere under larmende Sange bragte op i Kurve, som de bare paa Hovedet. Neppe havde vi sat Foden paa Landjorden, før en Flok Negere af begge Kjønn paa et Fransk, der just ikke kunde kaldes Pariserdialect, skrigende og raabende faldbøde alle mulige os den Gang for største Delen ubekjendte Frugter, tilbøde at vaske vort Løi, at agere Førere til det Indre af Den o. s. v., saa at det kostede os ikke ringe Arbejde at faae Plads til at lade Folkene træde an og marschere op gjennem Byen til Fortet Desaix, der ligger paa et lille Bjerg Nord for den, og i hvis Kasematter Transporten blev indkvarteret. — Den ene af de to Landsmænd, der med mig vare indtraadte i Corpset og begge befandt sig med paa denne Reise, var desværre i de sidste Dage før vor Ankomst til Martinique bleven angreben af en heftig typhoid Feber og maatte i Fort de France indlægges paa det franske Militærhospital, hvor de barmhjertige Søstre pleiede ham; men allerede anden Dagen efter døde han og blev begravet under en mægtig Palme, hvor en lille Mindesteen bærer hans Navn og betegner hans sidste Hvilested saa langt fra Fædrelandet.

Fort de France er en livlig og net By, med omtrent 10,000 Indbyggere, af hvilke vel de tre Fjerdedele ere frie Negere eller Mulatter. Husene see venlige ud, og ere ofte byggede af Træ og i Almindelighed kun een Etage høie, en

Følge af de ikke sjeldne Jordstjælv og Drabaner. De franske Creoler, som hvoe her, leve aldeles som deres Frænder i Europa, have deres Cafeer, Promenader o. s. v. ligesom i Frankrig. Til de smukkeste Spadseregange hører den prægtige Allee, der løber langs Stranden bag det gamle Søfort, og hvor en smuk Statue af den her fødte Keiserinde Josephine staaer paa en lille rund Plads.

Omgænen af Byen er mageløs deilig og smykket med en uendelig rig Plantevæxt, som man kan vente det paa en belvandet $\varnothing$ under 16° N. Br. Over hele Den findes mangfoldige Plantager, der frembringe Sukker, Kaffe og Tobak, hvilket er Dens Hovedfrembringelser. Den her avlede Tobak har imidlertid en ubehagelig bitter Smag. Alle Tropernes Frugter voxer her naturligviis i Overslod, og vi forsynede os derfor godt med de deiligste Dranger, Ananas, Guajavas etc. etc.

Blandt Negerne findes mange velhavende, godt opdragne Menneker, der gaae klædte efter fransk Mode og besidde et forekommende, høfligt Væsen. De fattigere Negerklasser gaae i Almindelighed halvnøgne, som oftest blot i Skjorte, Svømmebeenklæder og Straahat, men ere dog i Almindelighed temmelig reenlige. Kun have Negerne af Naturen en ubehagelig Lugt, som ikke bidrager lidt til at formindske de sorte Dammers Elskværdighed, der endydermere lider et stort Afbræk ved deres ubeagtede Maade at gaae og bære Hænderne paa og den Bane, bestandigt at gnave eller rettere smadse paa Smaastykker af Sukkerrør. Iøvrigt kan man ikke beklage sig over Mangel paa Smødekøkken eller Belvillie hos dem.

Af fransk Militær laa her kun Marineartillerie, og i de Dage, vi vare der, tillige en Afdeling af Fremmedlegionen paa omtrent 500 Mand, der var paa Veien til Mexico. Blandt dem traf jeg en ung Nordmand, der havde deeltaget i Krigen

1864 som Frivillig i Capt. Narvæs Corps, og som bittert beklagede sig for mig over den strænge Behandling, Legionærerne vare underkastede. Senere havde jeg i Mexico ofte Leilighed til at iagttage de ofte grusomme Straffe, der blive anvendte i Legionen; men i et Corps, der som den til Hælvten bestaaer af Forbrødere og Deserteurer, kan det nok være nødvendigt for Disciplinens Skyld at anvende Haardhed. Mens vi vare paa Martinique, var der ikke færre end tre Legionærer, der stød sig selv af Fortvivlelse. Man fortalte mig, at det var Preussere, af hvilke de to havde beklædt anseete Stillinger hjemme, og at det ingenlunde var sjældent, at Folkene stød sig, navnlig mens Legionen var i Algier.

Efterat vi havde tilbragt tre behagelige Dage paa Martinique, og vort Skib havde indtaget det fornødne Forraad af Kul og Proviant, forlode vi om Morgenen den 6te April den venlige Ø og naaede efter tre Dages hurtige Seilads den 9de til Santiago de Cuba, der ligger paa Sydøsten af Antillernes Perle, det deilige Cuba, ved en dybtindgaaende Bugt, der er en af de fortrinligste Havne i Verden. Ad et meget smalt Indløb, der paa den høire Side fuldstændigt beherskes af en Fæstning paa Toppen af en steil Klippe, kaldet El Morro, naaer man efter et Kvarteers Seilads ind i et stort, rummeligt Bassin, der vel er en Hjerdingvei bredt og banner Santiagos Havn. Bøen hæver sig terrasseformigt paa den østlige Bred og afgiver et imponerende Skue ved sine ofte storartede Bygninger og maleriske Beliggenhed.

Vort Skib blev liggende midt i Bugten; og store Kulpramme, fulde af Negerflaver, bragte os atter et anseeligt Kulforraad og nordamerikansk Is i Blokke, der vare saa haarde, at de i den glødende Middagsføl uden at smeltes kunde bringes i aabne Pramme ombord i vort Skib. Man kunde

ikke mærke synderligt til, at disse uheldige Farvede vare Slaver, thi af skumle Ophynsmænd med lang Pibst og Blodhundebånd à la Onkel Toms Hytte var der intet Spor, og kun en eneste fort Slavefoged levede Arbeidet under Strig og Gestikulationer med Arme og Been.

Havnen laa fuld af Skibe; og i dens ene Ende sees Braget af et gammelt Linieskib, der for omtrent 100 Aar siden forulykkede her. Paa en lille Ø i Bugtens vestlige Ende ligger Quarantaineanstalten; og mod Nordvest begrænses den af blaa Bjerge, fra hvilke der opstiger en tæt Røg, som hidrører fra de derværende Kobberminer, til hvilke der fører en Jernbane fra Byen langs Bugtens Nordrand. Efterat have afgivet Post og Passagerer, modtaget nogle nye og indtaget vore Kul, forlode vi Kløkken fem om Eftermiddagen atter Havnen og styrede med den slyngende Sol ud paa det i Purpur glødende Hav. I den deilige Aften styrede vi mod Vest langs Cubas Sydkyst, der mere og mere blandede sig med de dæmrende Skygger, som sænkede sig over Jorden, og tilsidst forsvandt Jord, Himmel og Hav i Et. Søen var blifstille, og kun vort Skib skar en Fure i det blanke Speil, der snart igjen udslattedes, et sandt Billede af Menneskets Liv paa Tidens Hav.

Efter tre Dages Seilads fik vi den 12te April tidlig om Morgenen Die paa den lave mexicanske Kyst, og henimod Kl. 10 laae vi tilankers paa Rheden ved Vera-Cruz.

Om en egenlig Havn ved denne By kan der ikke være Tale, thi al den Beskyttelse, Skibene finde mod Storm og Uveir er en smule roligt Vand imellem Byen og Fortet San Juan de Uloa, der er bygget paa en lav Sandø omtrent 1200 Skridt fra Kysten. Kysten er flad og sandet og yder intet lysteligt Skue, især naar man kommer fra det eviggrønne Vestindien.

Alt Samkvem med Landet maa skee i Baade, da Havet er meget grundt ind mod Kysten; og det varede derfor flere Timer, inden al Bagagen og alle Passagerer vare komne iland.

Genimod Middag stode vi endelig opstillede paa den velbyggede Steenmolo og i Toldhusets Portal, i det Land, som i den nærmeste Fremtid skulde være vor Lumsplads, og som mange af os, det vidste vi, aldrig mere vilde komme til at forlade.

V e r a - C r u z .

Vera-Cruz, hvis fulde Navn er Villa rica de la vera cruz, det sande Korsens rige By, en Titel som i den seneste Tid er bleven forandret til Villa heroica, den heroiske By, er som bekendt den betydeligste Havn i Mexico for Samsærdslen med Europa og ligger paa den flade, sandede Kyst under 19° N. Br. Den oprindelige By, der nu kaldes la Antigua, ligger et Par Mil Nord for den nuværende, der som næsten alle spanske Byer har Huse med flade Tage, lige Gader, der skjære hinanden i rette Vinkler og oplyses med Gas, Portaler ved mange Huse og en Overflodighed af Kirker og Klostre, der alle ere opførte i samme, halvt mauriske Stil.

Strax ved Landstigningen modtager den Fremmede et godt Indtryk ved den anseelige smukke Aduana, Toldhuset, hvorigjennem han maa passere for at komme ind i Byen. Det næste, som vil fængsle hans Opmærksomhed er den overordenlig talrige Mængde af sorte Aadselgribbe, de saakaldte Zopilotes, der sees paa alle Huse og Gader, hvor de i en eiendommelig kort Galop støve omkring efter alle Slags Uhumskheder og Affald, som de fortære under alt andet end gratiøse Bevægelser.

Paa Grund af den Nytte, de gjøre, freedes der om dem ligesom i Orienten. Fuglen er smudsig kort med et nøgent, hvidagtigt Hovede og noget større end en Høne. En anden Art med rødt Hoved, Zopilote real, er meget sjelden.

Hvoormegen Nytte disse Dyr end gjøre, ere de dog her

ei saa uundværlige som i Orienten, thi de mexicanske Byer og ikke mindst Veracruz udmærke sig alle ved en Renlighed, der kunde tjene til Exempel for alle sydenropæiske Folk. Gaderne feies daglig af Forbrydere, der med Lænker om Benet bestraffes paa denne Maade, Kendestenen udfyldes jevnligt med frisk Vand og Sundhedspolitiet er i det Hele taget meget aktivt.

I Nærheden af Havnen ligger Gouvernementspaladset, en smuk med Søilegange forsynet Bygning, foran hvilken der befinder sig en elegant firkantet Plads, der har en pragtfuld Fontaine i Midten og er smykket med en Mængde tropiske Planter. Dette er Veracruzanernes sædvanlige Aftenpromenade, naar den friskere Natteluft lokker dem ud i det Frie.

Kirkerne er alle anseelige Bygninger med høie, gjennebrudte Taarne og en stor Kuppel over Korset. Af Klostrene benyttes de fleste til Kaserner.

Byen indesluttet paa alle Sider, ogsaa ud mod Søen, af en Muur, der, ligesom de fleste Huse i Byen, er bygget af Koraller, forsynet med en Mængde Skydeskaar og henved en Snees Taarne eller Bastioner, de saakaldte Baluartes; men da Muren ikke er mere end 15 Fod høi og ikke en Gang har en Grav, kan den i det Høieste betragtes som Værn mod et pludseligt Overfald. Fortet Uoa, der skulde forsvare Byen fra Søfiden, er ligeledes en alt for middelalderlig Fæstning, til at den skulde kunne forsvare sig mod riflet Skyts, og Amerikanere saavel som Franskmænd have derfor ved forskjellige Leiligheder med største Væthed bemægtiget sig Byen.

Kun i de mexicanske Borgerkrige har Vera-Cruz spillet en Rolle som Fæstning paa Grund af Mexicanernes mangelfulde Artilleri; og Suarez kunde derfor i 1860 ved amerikansk Understøttelse fra Søen holde sig i Byen mod Miramon, der beleirede ham, ligesom i den nyeste Tid den keiserlige Besætning holdt sig mod Republikanerne, og kun drog bort, da

der efter Keiserens Død intet Haab mere var tilbage for hans Parti.

Men har Vera=Cruz mistet sin Betydning som Fæstning, har den trods den mangelfulde Havn hævdet sin Vigtighed som Handelsstad, og over to Trediedele af Mexicos udenlandske Handel gaaer over den. Byen bærer derfor hovedsagelig Præget af en Handelsstad. Beboerne ere for en stor Deel betydeligere Rjøbmænd, der drive Transithandel og holde Op-
lag af europæiske Varer for at forsyne de Handelende i det Indre af Landet dermed. Blandt de rigere Rjøbmænd findes mange Fremmede, flere end i nogen anden mexicansk By af denne Størrelse. Stærkest repræsenterede blandt de europæiske Nationer ere Spanierne og Tydskerne, af hvilke sidste der findes ikke faa, der eie nogle af de største Handelshuse i Vera=Cruz.

Den indfødte Befolkning er Creoler og Blandinger mellem Hvide og Negere; af indiansk Blod findes der kun meget lidt, ligesaa rene Negere.

Veracruzannerne ere meget livlige og høre til de ivrigste Republikanere og Tilhængere af Juarez' Parti i Landet, hvorfor det ogsaa maatte være dem et forhadt Syn, at see Keiserrigets Partisaner betræde deres Fødelands Kyst lige for deres Dine.

Som Besætning i Byen ved vor Ankomst laae der paa Grund af Klimatet intet fransk eller østerrigsk Militær, men kun en Afdeling Egyptere, der som bekendt af Vicekongen i Kairo vare overladte Napoleon til Brug i Kystegnene. De vare allesammen Negere, klædte i Hvidt paa en lignende Maade som Bouaver, og vare med Rette frygtede af Mexicanerne paa Grund af deres vilde Tapperhed og barbariske Blodtørst, som de ofte fik Leilighed til at vise paa deres hyppige Streiftog mod Høverne og Guerrilleroerne i Tierra caliente. Mod vore Folk vare de mageløs venlige, næsten som Børn; da Koranen

forbyder dem at drikke Biin og Likører, nøiedes de med at traktere vore mindre strupuleuse Slaver og Tydsfere dermed, mens de selv drak sort Kaffe eller Sorbet, og naar saa Østerrigeren, gaaende ud fra den Forudsætning, at Negeren ogsaa er skabt i Vorherres Billede, ikke forsmaaede at drikke med ham, fulgte hans sorte Ven ham med stor Omhu til Kasernen i det kjølige Kloster, naar han havde faaet formeget.

Blandt Forlystelsessteder mærkes i Vera-Cruz, foruden flere elegante Kaféer, et Theater, hvor der ikke saa sjældent spilles af spanske Selskaber, der fra Havana komme hertil, og hvor man stundom faaer god italiensk Opera at høre, naturligviis for en temmelig anstændig Betaling.

Udenfor Muren er der i den senere Tid anlagt en net Alameda, der bestaaer i brede, flisebelagte og med Bænke forsynede Gange, som indfattes af Træer; disse trives imidlertid kun slet i Sandet og byde derfor næsten ingen Skygge. Og dog er det Skygge, man meest af alt sukker efter paa denne nøgne Strand, thi Solheden er ikke blot i høieste Grad besværlig, men ligefrem fordærlig, da den begunstiger Feberens Udvikling. Om Dagen seer man derfor kun enkelte uerfarne Fremmede drive omkring i Gaderne; naar en Vera-Cruzaner gaaer ud i Solskinnet, bærer han gjerne en hvid Paraply for at beskytte sig imod det, og kun Vandbærerne, der næsten alle ere Mulatter, spadserer omkring med en blot og bar Straahat paa Hovedet uden at føle sig forulempede af Varmen.

Det blotte Navn Vera-Cruz fremkalder hos Europæeren Forestillingen om guul Feber, Udelæggelse og Død, og det er ikke uden Grund, at alle Reisende have omtalt Kystegnene om den mexicanske Golf som visse Grave for den nyankomne Europæer. Den saakaldte gule Feber, El vomito, som den kaldes i Mexico og paa Cuba, er en Sygdom, der viser sig med voldsomme Symptomer i Løbet af to, tre Dage, Brækninger

af sort og grøn Sliim, Delirium og fuldstændig Afkræftelse, hvilket i Forening i meget kort Tid hidføre Døden. Kun sjældent er det Tilfældet, at nogen overstaar denne forfærdelige Sygdom, der uden al Tvivl har sin Grund i Forgiftning med Sumpmiasmer. Beviis herpaa er, at der findes ikke faa sundere Egne ved Golfen, hvor den ikke hersker, saaledes for Exempel Nautla og Tecolutla Nord for Veracruz, hvorom der senere skal være Tale, idet der paa disse Steder ingen større Sumpe findes i Kystlandet. Endvidere er Sygdommen langt mere ødelæggende og hyppigt forekommende i den hebe Aars-tid, end i den kjoelige, og ved de i denne sidste herskende nord-ostlige Vinde føres Miasmerne fra Stranden længere op i Landet, hvorfor Vomitoen paa den Tid, fra Oktober til Mai, er mere fremtrædende indtil en Høide af 2—3000 Fod op i Landet end ved selve Kysten. Kystbeboerne ere i Almindelighed forskaaede for denne Svøbe, men lide derimod desto hyppigere af intermitterende Febre. Fremmede derimod, og navnlig Tilreisende fra den høiere indre Deel af Landet, ere meget udsatte for at falde som Offer for den, og kun en meget maadeholden og forsigtig Levemaade kan give dem nogenlunde Haab om at slippe for den. Det er almindeligt anerkjendt, at Umaadelighed, i det Mindste i den varme Tid, altid hidfører Sygdommens hurtige og voldsomme Udbrud.

Interessant er det at see, hvorledes det menneffelige Legeme kan optage det giftige Smitstof i sig, uden at dette strax kommer til Udbrud, men ofte kan vente, indtil den Angrebue allerede er kommet hen til langt bortliggende sunde Egne, og dér saa med alle den ægte Vomitos Kjendetegn ende hans Liv.

De Fremmede i Vera-Cruz have næsten alle ved deres Ankomst dertil maattet gennemgaae Sygdommen; og de, som overstaar den, ere da for Fremtiden forskaaede for den og kunne rolig hengive sig til at opsamle Formuer, der sandelig ei ere for

dyrt betalte ved en saadan Prøve, som for de Flestes Vedkommende ender med deres Undergang.

Arnestedet for disse Sumpniasmer ere de store Moradser, der i Byensj umiddelbare Nærhed strække sig langt omkring i Omegnen og ere tæt bevorede med Krat og Vandplanter. Mod Nordvest er Egnen dog fast Bund og frembyder delige Urskovpartier i en halv Miils Afstand fra Byen, hvor der ogsaa ligge en Deel Smaahyer, saasom Bergara og andre, der meest drive Kvægavl.

Byens Handel er betydelig, og mens der til den aarligt føres store Mængder af amerikanske og europæiske Manufactur- og Galanterivarer, udføres der til Gjengæld betydelige Ladninger af Landets Produkter, navnlig Cochenille, Farvetræ, Sølvs, Savntræer, Vanille, Tobak, raae Huder, Medicinalplanter, Agavetreveler, Bomuld o. s. v. I Aaret 1864 gik der fra Havre ifølge Consulatsberetninger 18 store Skibe til Vera-Cruz med fuld Ladning af franske Fabrikvarer, fra Hamborg 15, fra Bordeaux 16 o. s. fr.

Af Passagerer ankom der i de sidste syv Maanedes af Aaret 1864 til Vera-Cruz 1927, af hvilke 1590 vare Europæere, blandt hvilke Franskmænd, Spaniere og Englændere vare stærkest repræsenterede, idet næsten $\frac{2}{5}$ vare Franskmænd, $\frac{1}{3}$ Spaniere og $\frac{1}{10}$ Englændere. Forbindelsen med det Indre af Landet stæer ad to Hovedveie, af hvilke den ene fører over Jalapa, den anden over Orizaba, og som støde sammen ved Puebla. Den sidste er den meest frekventerede, deels paa Grund af, at den er bedre og fører gennem en mere bebygget Egn, deels fordi det første Stykke af den paa en Strækning af en 6—7 Miil dannes af en Jernbane, som et amerikansk Compagni har anlagt for en Deel Aar siden. Den gaaer midt igjennem store Sumpe og er anlagt paa amerikansk Wiis uden Indbegning eller alt for nøiagtig Planering, saa at man,

naar man rumler hen ad den gennem det tætte Krat paa begge Sider, jevnligt frygter for at kjøre fast i de store Flokke af halvildt Kvæg, der altid staae paa Banen, og som man søger at kysse bort ved Locomotivets Pibe. Desuden har Locomotivet en stor Kasteffjærm forude, hvormed den enkelte hensynsløse Dre, der ei skulde finde sig foranlediget til at respektere vor Fortougsret, paa en temmelig ublid Maade bliver kastet ud til en Side.

Paa Grund af den hede Aarstids Nærmelse turde man ved vor Ankomst ikke lade Tropperne blive længere end høist nødvendigt i Vera-Cruz, og efter en Dags Ophold bleve vi førte ad Jernbanen videre op i det Indre af Landet.

Langs Jernbanen ligge enkelte usle Smaahytter, der kun bestaae af elendige Smaahytter, som ligge spredte i det tætte Mimosekrat, og hvor der laae Detachementer af Ægyptere for at sikke Trafiken paa Banen mod Guerrillabandenerne. Saa-danne Stationer ere La Tejeria, La Purga, Soledad, der dog er noget betydeligere end de andre, Palo verde og Camaron, indtil man naaer Banens Endestation Paso del macho, der ligger en Deel høiere end Vera-Cruz paa en Klippegrund og er en ganske net i Opkomst værende By med renlige Træhuse og ikke faa Fremmede. Et gammelt rundt graat Taarn fra Spaniernes Tid staaer endnu og behersker Veien, der herfra begynder at stige op ad Kystbjergene til det Indre af Landet.

Da vi foreløbigt skulde blive her nogle Dage, byggede vi paa et Par Timer en fuldstændig Leir af Løvhytter, hvortil man hentebe Materialet i den nærliggende Skov; og da den næste Dag ogsaa den Afdeling af den franske Fremmedlegion ankom, som vi havde truffet paa Martinique, og opslug sin hvide Teltleir ved Siden af os, frembød den lille By snart et meget broget og livligt Skue. Umiddelbart ved Paso del macho findes der en dyb Fjeldkløft, en saakaldt Barranca, i

hvilken en lille Flod ved Navn Santa Teresa flyder, og her tilbragte vi i Almindelighed Dagen i den soale Skygge, som de med mægtige Slyngplanter beklædte Fjeldvægge ydede.

Da Corpsets Vaaben allerede med en tidligere Transport vare ankomne til Mexico og befandt sig i Orizaba, og vi ikke ubevæbnede kunde marschere op til denne By, erholdt vi fra Arsenalet i Vera-Cruz gamle spanske Geværer med Flintesteenslaase, der næsten saae ud som om de havde hjulpet Cortez ved Erobringen af Landet, og som øiensynlig vare mere farlige for den, der bar dem, end for Fjenden. Til vor store Trøst havde de dog paasatte Bajonetter, paa hvilke vi altsaa maatte stole; og saaledes udrustede tiltraadte vi den 17de April vor Marsch op i det Indre af Landet.

Marsch til Oajaca.

Det var et deiligt Billede, Landskabet frembød, da vi anden Paasfledags Morgen fra Paso del macho vare stegne op ad Kystbjergenes første Affald og stode paa Toppen af Passet ved Chiquihuite. Til Siderne hævede sig de skovbevogede Bjerge, og nedenfor laa hele Kysten lige til Vera-Cruz udbredt som et Landkort, hvor man rigtignok ikke kunde see andet end det uendelige Mimosekrat, der bedækker Kysten, og som i det Fjerne næsten umærkeligt gaaer over i den hvide Stribe, der antyder Havet.

Veien til Orizaba gaaer bestandigt opad, er meget godt anlagt og er een af de saa skjøreveie, Landet har at opvise. Hele Strækningen indtil Orizaba er et romantisk deiligt Land med alle den tropiske Naturs vidunderligt skjønne Partier; skjønnere Egne end disse Kystbjerge og deres Skraaninger kan neppe tænkes. Klare, sprublende Smaafloeder styrte frem mellem Klipper, der paa de meest utilgjængelige Steder endnu ere bedækkede af de pragtfuldeste Planter, med store, fastiggrønne Blade, mens kæmpemæssige Bregner opfyldte de fugtige Kløfter og de meest forskjellige Blomster fryde Diet med deres mange-farvede Pragt.

Langs Veien ligge mange venlige smaa Landsbyer, saaledes Chiquihuite, Atzac, Salspuedes, der alle kun bestaae af smaa Kørhytter, af hvilke enkelte tillige fungere som Ventaer, Værtshuse, hvor de mange Veisfærende paa denne Route kunne nyde nogle Forfriskninger. Dmtrent halvtredie Mil fra Paso del macho ligger, omgivet af tæt Skov, den store

anfelige Sukkerhacienda El Protrero, hvor vi bivouaferede den første Nat.

Den følgende Dag naaede vi til Cordova, en lille, men velbygget og net Stad med 3—4000 Indbyggere, der ligger i en overordenlig deilig Egn, hvor frodige Sukker-, Mais- og Tobakmarker afvekle med herlige Urskove og dybe Flobdale. Paa Veien hertil fik vi ogsaa for første Gang Die paa den majestætiske Pic de Orizaba, der hæver sin legledannede, sneedækte, 17000 Fod høie Top straalende op over det mørke Landsskab.

Cordova er bygget i samme Stil som Vera-Cruz og ligger omtrent 3000' over Havet, saa at den gule Feber næsten aldrig optræder her, men Barmen er dog næsten lige saa stærk som nede i Kysten, hvorfor vi ogsaa altid vare nøbte til at afmarschere Kl. 2 eller 3 om Natten for at tilendebringe Dagmarschen, førend den egenlige Middagshede begyndte.

Den følgende Dag fortsattes Marschen, bestandig opad igjennem den lille Rancho*) El Fortin, der ligger paa Randen af en meget dyb Dal, som man passerer, og i hvis Bund der løbe to deilige Smaasfloder, over hvilke der fører to fortrinlige Steenbroer. Paa den anden Side af Dalen ligger en gammel Standsø, det saakaldte Fortin de Villegas, hvor vi traf en fremstuds Post af østerrigste Jægere, der bleve hilsefede med Jubel af os Nyankomne, og af hvilke vi fik de nyeste Efterretninger om Corpsets Stilling og Udsigter.

Efter at være stegen op ad en temmelig steil Bjergsfraa-ning kommer man op paa en Slette, der begrændses af mægtige, skovklædte Bjerge, og paa hvilken Byen Orizaba ligger

---

*) Rancho kaldes en eller flere Hytter eller Smaagaarde; pueblo er vort Landsby, og har altid en Kirke; hacienda svarer til vort Herregaard. Villa er deels Flække, deels Rjbstad (ciudad).

ved Foden af et Par kæmpemæssige Klippebjerge ved Navn El horrego og Cerro de la Escamela. Førrend man kommer ind i Byen, passerer man den saakaldte Garita, Toldhuset, hvor alle til Byen indgaaende Landboprodukter og øvrige Varer betale Accise.

Drizaba er en By paa mindst 12000 Indbyggere, men frembyder paa Grund af sin temmelig indflemte Beliggenhed ingen smukke Partier, idet Byen hovedsageligt er en meget lang Gade, fra hvilken der udgaaer endeel Tværgader til Siberne. Husene ere næsten alle forsynede med spidse Tegltage, som hos os, paa Grund af den hyppige Regn, idet man her næsten hele Aaret rundt har Nedslag af Støvegn, ogsaa udenfor Regntiden. Byen er en meget driftig Handelsstad og beboet af mange fremmede Kjøbmænd og Fabrikanter, saa at den bærer et mere europæisk Præg end nogen anden mexicansk By; navnlig ere Franskmændene stærkt repræsenterede.

Omegnen af Drizaba er ligesaa smul som Cordovas, og det er beklageligt, at en saa frugtbar og rig Jordbund, der kunde ernære Tusinder, endnu ligger for en stor Deel ubyrket. Foruden Kornsorter producerer Drizabaegnen især Tobak, der er meget god, og Sukker. I Nærheden ligge en Deel Haciendaer, blandt hvilke især Jalapilla er berømt for sin Skjønhed og deilige Beliggenhed. En herligere Egn end den mellem Drizaba og Paso del macho kan i det Hele taget ikke tænkes, haade hvad Skjønhed og Rigdom paa Produkter angaaer, og det er derfor at haabe, at de paabegyndte Kolonianlæg i Nærheden af Cordova maa have god Fremgang.

Den ovenfor omtalte Cerro del horrego er meget steil, bevoget med Krat og er berømt ved det skjælle Overfald, et fransk Compagnie udførte paa en mexicansk Brigade, der holdt den besat, og som blev aldeles adsplokket og kastet.

I Drizaba laae et Par Jægercompagnier og en Husar-

effadron af vort Corps, da vi kom dertil, og Transportens Medlemmer bleve fordeelte til Afdelingerne, jeg til det 13de Compagni, der laa indkvarteret i det store Franziskanerkloster i den østlige Ende af Byen. Kun faa Dage fik jeg Lov til at see mig om i Orizaba, thi allerede den 23de April blev jeg beordret til at afgaae med det halve Compagni, som under Premierlieutenantens Commando skulde gaae til den lille By S. Andrés Chalchicomula ved Foden af Pic de Orizaba for at afgive Vagt for Keiseren, der var i Begreb med at reise ned til Orizaba.

I denne By havde vi faaet vore gamle spanske Steenlaasgeværer, som vi heldigviis ingen Brug havde faaet for underveis, ombyttede med korte østerrigiske Rifler, de saakaldte Stuzen, der vare forsynede med Patagan eller Sabelbajonet; og saaledes bevæbnet tiltraadte Detachmentet, der var 60 Mand stærkt, Marschen til S. Andrés. Veien, der er baade bred og jevn, gaaer i Begyndelsen jevnt hen i Dalen, er til begge Sider tæt indfattet med Smaahuse og Ventaer, da den er meget befærdet. Efter at have passeret Landsbyen El Ingenio, som ligger paa begge Sider af en klar lille Flod, der driver en af Englændere anlagt Fabrik, forlode vi den brede Hovedvei, som fører over Aculzingo op mod Puebla, og bøiede af til Høire ind i en Sidedal, der snart lukker sig, saa at man maa begynde at stige op ad den knudrede Fjeldsti, der over en høi Bjergryg fører ned i en cirkelrund velbyrket Kjældal, hvori Landsbyen Maltrata ligger. Efter en halv Times Hviil fortsattes Marschen; og nu begyndte en af de møisommeligste Bjergstigninger, jeg under mit treaarige Ophold i Mexico har været med til, og som blev endnu besværligere ved at Mørket faldt paa kun en Time efter, at vi havde forladt Maltrata. Straaningen, som vi stege op ad, er en Udløber fra Pic de

Drizaba og bestaaer af rød Leerstifer, der paa Oberfladen var smuldbret og oplødt af en nylig falben Regn, saa at det næsten var umuligt at klavre op ad den slibrige Sti. Efterhaanden gik den dog over til haard Klippebund; og nu gik det bestandigt steilt opad, med en umaadelig Barranca paa vor venstre Side, saa at man i Mørket behøvede al Forsigtighed for ei at styrte ned i det forfærdelige Dyb. Ved Stinnet af antændte Fyrre-spaane, Ocotes, som de her kaldes, bevægede vi os een for een langsomt op ad den ujevne Sti, der fremkaldte ikke faa Eder og Forbandelser i de forskjelligste Tungemaal. Endelig naaede vi Kl. 11 om Aftenen den lille Rancho El Potrero, som ligger paa Cumbren, Toppen af Høidedraget, og i hvis elendige Hytter vi mere søgte end fandt Ly for den klamme Taage og den bidende Kulde, der, som man kan tænke sig, ikke er ufølelig i en Høide af 8000 Fod i umiddelbar Nærhed af en sneedækt Bjergtinde, navnlig naar man for tolv Timer siden endnu søgte Ly mod Solens brændende Straaler under Pisanger og Palmer. Tiltrods for Trætheden lod Kulden os neppe sove; og Lieutenanten og jeg tilbragte det Meste af Natten med at passiare og skifteviis hente Varme i Indholdet af en medbragt Feltflaske.

Endnu før det gryede ad Dag, fortsatte vi Marschen hen ad det lille Plateau, der danner Høidedragets Ryg, og naaede Kl. 7 til Landsbyen S. Antonio, der ligger i en sørgelig, skovløs, sandet Egn, og hvor vi holdt Raft for ved den hurtigt togte Kaffe at gjenoplive de sunkne Livsaander. Da Solen desuden begyndte at udøve sin oplivende Indflydelse, var det gode Humeur snart igjen tilveiebragt; og under munter Sang gik det nu fremad til S. Andrés, som vi naaede noget efter Middag.

Chalchicomula er en net lille By paa en 3—4000 Indbyggere og ligger i en lille Dal, der omgives af Kalkbjerger,

hvis hele Vegetation bestaaer i forskjellige store Cactusarter, Agaven og Yucaen eller Ylicetræet, der alle ere eiendommelige Epper paa det mexicanske Plateau. Selve Byen har regelmæssige Gader, renlige Stenhuse med flade Tage og en venlig, forekommende Befolkning. Domkirken ved Pladsen er en meget smuk, imponerende Bygning. Byen ligger i en Høide af omtrent 8000' paa det vestlige Affald af Vulcanen Drizaba, der i sin rolige Majestæt sees fra enhver Gade og aftegner sig skarpt mod den blaa Himmel og den lavere, skovbevogede Sierra negra, en mægtig Bjergryg, der slutter sig til den paa den østlige Side. Om Morgenen seer man Vulcanen saa nær, naar man staaer i S. Andrés, at man troer at kunne kaste en Steen op i dens hvide Snee, sjøndt man endnu bruger mindst to Timer for at naae op til den; om Eftermiddagen indhyller den sig i Almindelighed i tætte, hvide Styer, fremkaldte ved de Dunster, Solens Varme lokker frem af Dalene. Pic de Drizaba er endnu ikke bleven bestegen af Noget, hvad saa end Baron Müller fortæller om sin egen Bestigning af den; og mens Popocatepetl ved Puebla, der sees meget klart fra S. Andrés, og som er lige saa høi som Drizaba, ofte er bleven bestegen af Rejsende og dagligt maa finde sig i, at Indianerne hente Svovl ud af dens Krater, venter Citlaltepétl, som Pic de Drizaba kaldes med sit aztekiske Navn, endnu paa sin første Bestiger.

Saa vel Drizaba som Popocatepetl og Ixtaccihuatl kaldes af Folket i Almindelighed blot los volcanes, men ere alle tre uvirksomme og yttre blot deres vulkanske Kraft ved hyppige Jordrystelser, der imidlertid kun sjældent anrette betydeligere Ødelæggelser, og som i Mexico kaldes temblores, Stjælven. De voldsomme, der indtræffe meget sjældent, benævnes terremotos.

Den 28de April indtraf Reiseren tilbøgs fra Puebla og

tog ind i et Kjøbmandshuus, der var festligt smykket, og hvor Byens Musikkorps spillede. I Forening med en Afdeling Nationalgarde af Indfødtte, der saae mere end lurvede ud, men som med ikke ringe Selvbevidsthed tiltalte os med amigo og camarada*), holdt vi Vagt for Keiseren om Natten, hvorpaa han den følgende Morgen fortsatte Reisen til Orizaba ad Rjøreveien over Aculzingo, og vi et Par Timer efter ligeledes forløbe S. Andrés for at marschere til Tehuacan de las granadas. Veien fører hen over en øde Sandslette, hvis Ensformighed kun bliver afbrudt af de stive Cactus og de slanke Agaver, forbi Haciendaën El Cole og Ranchoen El Encinal til Landsbyen La Cañada Istapa, der ligger ved Hovedlandeveien mellem Orizaba og Puebla.

Efter at have holdt en Raftdag i denne temmelig øde By, fortsatte vi den 1ste Mai Marschen ad Hovedlandeveien i Retning mod Orizaba, ned ad en flodbegroet Bjergsfrænt, hvor Veien i Zigzag fører ned gennem en herlig Eggestov til en Dal, i hvis Bund en lille Bæk slyder, over hvilken der fører en stor muret Bro, den saakaldte Puente colorado (Rødebro). Veien til Orizaba gaaer paa den anden Side af Dalen op ad Bjergene til de berømte Cumbres de Aculzingo, mens Veien til Tehuacan dreier af til Høire ved Broen og følger Dalbunden. Ad denne Wei naaede vi henimod Middag S. Pedro Chapulco**), en venlig Landsby med en smuk Kirke, hvis slanke høie Taarn i det Mindste hvert andet Aar omstyrtes af Jordstjælv og regelmæssigt lige saa ofte gjenopbygges

*) Ven og Kammerat.

**) Næsten hver mexicansk By har to Navne, et egentligt Stednavn og dertil dens Skytspatrons Navn sat foran, saaledes S. Andrés Chalchicomula, S. José Acateno o. s. fr., hvorfor der let opstaaer Forvirring, naar man undlader at nævne det egentlig betegnende sidste Navn.

af de ufortrødne Indianere. Hele Dalen er velbyrdet og danner en smuk Møbsætning til det nøgne sandede Plateau ovenfor den.

Paa Veien havde vor Hornblæser, en Slovak, drukket sig saa fuld, at han ikke kunde marschere længere, og blev da i Overensstemmelse med de gjældende Ordre aflædt indtil Skjorten, hans Uniform og Udrustning medtaget og han selv overladt til sin Skjæbne. Vi hørte aldrig siden Noget til ham, saa at han rimeligviis er bleven gjort kold af en eller anden velvillig Guerillero.

Fra S. Pedro gaaer Veien bestandigt i Dalen, der bliver bredere og bredere og overalt er udmærket opdyrket, forbi den store Hacienda Sta Ana, hvor man netop var i Færd med at kjøre Byg ind paa tohjulede med Ører forspændte Karrer, og herfra til den endnu anseeligere Hacienda El Carnero, som vi naaede ved Maanessin om Aftenen. Arbejderne her feirede en eller anden Fest og morede os meget med at udføre forskellige mexicanske Folkedandse, navnlig den hvide Sarabe, der meget ligner den ungarske Czardas.

Den følgende Morgen naaede vi efter et Par Timers Marsch over den brede Dalslette, der her ofte er bevoget med udstrakte Skratpartier af torneede Akazier, hvor store Gede- og Faarehorder søgte deres Næring i de unge Knopper, til Tehuacan de las granadas, der er en regelmæssigt bygget By med fladtagede Huse, brede Gader og omtrent 6000 Indbyggere. Klimatet her er meget behageligt og friskt, Himlen næsten altid klar og Regn fjelden. Selv i Regntiden falder den kun sparsom, hvorfor alle Markerne i den udstrakte Dal, hvori Byen ligger, ere forsynede med Bevandingsrender for jevnlige at kunne overvandes, hvilket Arbeid lettes meget ved, at Dalen har et jævnt Fald mod Syd. Bunden er Kalk, ligesom paa det store Plateau, hvorpaa Puebla ligger, og af hvilket Dalen om Tehuacan er en Fortsættelse

mod Syd og Øst indtil henimod Byen Teotitlan del Camino, hvor den gaaer over i det uregelmæssige vilde Bjergland, der banner Staten Dajaca. Tehuacan har flere anseelige Kirker, deriblandt El Carmen, som er forbundet med et stort Kloster, der afbenyttedes som Kaserne og var befæstet, og Domkirken, som imidlertid næsten bestandigt er under Reparation, da den jevnligt lider meget ved Jordrykkelserne, der især synes at være heftige, hvor Bunden er Kalk. Af denne Grund ere Husene ogsaa kun een Etage høie, men ere forresten smukt malede og godt byggede, indvendigt forsynede med Søjlegange og Springvande, hvilket gjør dem til meget behagelige Opholdsteder selv i den varmeste Tid. En for Tehuacan eienbommelig Industrigreen er Tilberedningen af Dulce i Uffer; det er Frugtgelee, som laves af Vindruer, Figen, Kvæder o. a., og efterat være kommen i runde Spaanæsker forsendes over hele Landet, hvor det er almindeligt afholdt for sin udmærkede Godhed.

Byen har et lille Theater og en Vandledning, der fører klart Kildevand fra Bjergene til den. Omtrent en halv Mil Sydpst for Byen sees den mægtige Cerro Colorado, det røde Bjerg, hvor Insurgenterne i 1811 tilføjede Spanierne et blodigt Nederlag. Øst for Tehuacan hæver sig et mægtigt vildt Bjerglandskab med pragtfulde Ege- og Fyrrestove, den saakaldte Sierra de Zongolica med en By af dette Navn, og hvorhen endeel juaristiske Bander netop dengang havde trukket sig tilbage under Anførsel af en vis Amador, som nogle Maanedes senere blev nødt til at underkaste sig.

I Tehuacan laa der ved vor Ankomst som Besætning to Jægercompagnier, fra hvis Magasin vi bleve forsynede med Levnetsmidler for fem Dage, og derpaa efter at have holdt en Rastdag fortsatte vor Marsch mod Syd.

Paa Grund af de ofte tyndt befolkede og fattige Egne,

man kom igjennem, var det nødvendigt at forsyne Tropperne med Forpleining for flere Dage; og denne, der bestod i Kaffe, Sukker, Riis og Brød, blev da opbevaret i Kogekjeblerne, der førtes med paa Tornstrene og stifteviis bares af de enkelte Folk i Sektionen. Brødet, der bestod i store runde Hvedebrød, bar hver Mand i sin Pose. Det fornødne Kjøb forefandt man allevegne; og om Eftermiddagen ved Ankomsten til Nattetvarteret blev der altid efter Omstændighederne slagtet en Dre eller et Faar til at koge Suppe paa. Det vil indsees, at i et Land som Mexico, hvor Veiene næsten aldrig ere mere end Rideveie, saa at al Bagage maa føres paa Ryggen af Muldyr, Forpleiningen ikke godt kunde indrettes paa anden Maade, naar man ikke vilde have et umaadeligt Train med bagefter hvert Compagni.

Efterat have gennemskredet Dalen paatværs og passeret den lille By Sta Maria Guapa stege vi op ad nøgne, vilde Kalkbjerge, der ikke frembringe anden Plantevæxt end enkelte Akazier og Cactus i mangfoldige Arter, snart tykke, lave, kuglerunde, der ere besatte med mægtige Torne, snart høie, slanke, som enten ere grenebe som en Armløststage, eller ugrenebe og dannende en eneste ofte indtil 40 Fod høi Stamme, der er rislet paa langs. Ogsaa Yucaen sees hist og her paa disse ellers nøgne, blændende hvide Straaninger, hvor Solen brænder som om man indaandede Ildstrømme, og hvor der hverken er Vand eller Skygge. I en temmelig dyb Dal mellem disse Bjerge ligger der en fattig lille Venta, omkring hvilken en Deel Arbeidere vare i Færd med at tilberede Salt, der vindes ved at opgrave saltagtigt Vand paa Dalbunden, hvilket derpaa helbes i store flade Beholdere, hvor det fordamper i Solvarmen og lader en Saltforpe blive tilbage. Det finere heraf bruges til Madlavning, det grovere og urenere til Kvæget, til hvilket Brug det føres vidt omkring i Omegnen.

Vi marscherede endnu en god Miil videre mellem lignende Bjerge og naaede derpaa Byen Zapotitlan, der af de nys omtalte Saltgruber fører Tilnavnet *de las salinas*, og ligger i en snever Dal i en øde og gold Egn. Foruden Salt producerer denne By endnu Vinruer, berømte for overordenlig Størrelse og Sødme; de dyrkes i Haver ved de fleste Huse, men ikke i nogen betydelig Udstrækning.

Fra Zapotitlan drog vi den følgende Dag stadigt gjennem et lignende Bjergland som den foregaaende Dag til den usle lille By Acatepec, der ligger høit oppe paa Toppen af et umaadeligt Kalkbjerg. Vi overnatte i en lille udtørret Fløvseng paa den modsatte Side af Bjerget, og fortsatte den næste Morgen Marschen til Chazumba. Veien til denne By er om muligt endnu mere besværlig end den fra Tehuacan til Acatepec, idet Bjergene, der deels bestaae af smukt lagret rød og sort Skifer, deels af Kalk, bestandigt blive vildere og mere sønderrevne, og Veien er en neppe slynlig Fodsti, der snoer sig op og ned mellem Klippeblokke og i Fjeldkløfter. Chazumba ligger i en Dal, der til alle Sider er tæt indesluttet af mægtige røde Skiferbjerge, der dog have en tynd Vegetation af Træer og Buske, og ved Modsetningen mellem det grønne Løv og den røde Skifer frembyde et smukt Billede. Byen er en almindelig Indianerby, ligesom Acatepec beboet af Miztekernes Stamme, der lever i hele denne Egn ligesom Acatepec til ned mod det stille Hav og Dajaca.

De sidste Dages anstrængende Marscher gjorde det nødvendigt at holde Rastdag, navnlig for at reparere Fodtsiet; og vi bleve derfor her den følgende Dag, hvorved vi fik Leilighed til at overvære et stort Ugemarked, til hvilket der indfandt sig Indianere fra en vid Omkreds, som bragte deres Mais og Træfrugter tiltorvs.

Omgænen af Chazumba er overalt gjennemsuret af dybe,

snævre Kløfter, der øiensynligt skylde Regnskylene deres Tilværelse; og enkelte Steder sees der ganske lignende Dannelser som det bekendte Prebischthor i det sachsiste Schweiz. Blandt de mægtige omliggende Bjerge er især det af Indianerne saakaldte Chucusaa (Steenbjerg) isinesalbende ved sin Majestæt og tættere Vegetation, blandt hvilken navnlig en deilig purpurrød, lobben Blomst af Katostfamilien (Malvaceæ), der fandtes temmelig hyppigt, tiltrak sig min Opmærksomhed.

I Byens Kirke foresandt jeg opslaaet et Hyrdebrev fra Biskoppen af Puebla, som forbyder de troe Katholiker at læse en Deel excommunicerede Bøger, blandt hvilke især vare nævnte som fordærvelige „Emile“ af Rousseau og „Dntel Toms Hytte“! Man kan ganske rolig paastaae, at de gode Indianere i Chazumba, der ikke en Gang kunne tale nogenlunde forstaaeligt Spansk, langt mindre læse det, vistnok ikke ville overtræde Eminentens Forbud mod at læse Rousseaus Emile. Stakkels Jean Jacques, ikke en Gang i det fjerne Mexico kan man lade være med at forfølge Dig!

Den 8de Mai forlode vi det venlige Chazumba og drog over Bjerge, som bleve mere og mere tæt bevoksede med Skov til Indianerbyen Tequistepec, der ligger i en dyb Dalkjæddel, og herfra i en deilig grøn Dal langs en lille Flod til Miltepec, en anseelig By, beboet af Indianere, og som ligger venligt i Skuggen af mægtige Zapote- og Appelsintræer, mens høie Naaletræer af Arten Taxodium Montezumæ staae langs Flodbredden.

Den følgende Dag bleve vi ved at følge langs ned ad Floden, som vi flere Gange passerede; og efterat være kommen gennem de smaa Byer Cuhotepéji, Camotlan og Huajolotitlan naaede vi henimod Middag den anselige Flække Huajuapam de Leon, hvor vi foreløbigt skulde blive nogle Dage og afvente det andet halve Compagi, der under Kaptainens Kommando

skulde støde til os her, for i Forening med det at afgaae til Dajaca.

Huajuapam ligger paa den nævnte Flods høire Bred og bestaaer deels af Steenhuse omkring Pladsen, deels af Kørhytter i Udkanterne. Den er beboet af omtrent 2000 Indbyggere, der ere bekjendte for deres clericale Sindelag, hvilket de først kort før vor Ankomst havde viist ved at forsvare sig mod den juaristiske Chef Felix Diaz, almindeligt kaldet El Chato (den Bratnæse), som med 700 Mand angreb deres By, uden at kunne indtage den paa Grund af den fortvivlede Modstand, de gjorde i Forening med en lille Afdeling mexicansk Rytteri, som endnu laa der som Besætning, da vi kom dertil. Kirken i Byen var befæstet og Gaberne til Pladsen afspærrede med Barrikader.

Klimatet i Huajuapam er temmelig varmt, da Byen ligger betydeligt lavere end Tehuacan, hvorfor ogsaa intermitterende Febre ikke ere sjeldne. Mærkeligt nok fik vi den 11te Mai en meget heftig Haglbyge ledsaget af Tordenveir, hvorved Isestykker paa en halv Tommes Længde faldt ned paa Jorden, men strax derpaa smeltede. Efter at vi havde opholdt os ti Dage i Byen kom det andet halve Compagni dertil, og i Forening med dette afmarscherede vi til Dajaca, hvor vi skulde afløse Franskmændene, der 3 Maanedes i Forveien havde erobret denne By og taget hele den fjendtlige Besætning, omtrent 4000 Mand, tilfange.

I Begyndelsen gaaer Veien henover nøgne Kalkbjerge gjennem Landsbyen Cacalo til den store Hacienda S. Andrés la Matanza. Sit Tilnavn Matanza (Slagtested) har den af de store aarlige Slagtninger af Geder og Faar, hvis Kjøb tørres og forsendes rundt i Landet. Fra dette Sted gaaer Veien op ad en meget snever Floddal, der er indesluttet af høie, steile Fjelde, og som overalt frembyder en prægtig

Vegetation af Iøvrigte Træer med store gule og hvide Blomster, Slyngeplanter og fintløvede Akazier. Efter omtrent to Miles Marsch i denne Kløft, der bestandigt bliver snevrere, stiger man op til et Bjergpas, fra hvis Top man nyder en henrivende Udsigt mod Syd og Vest over et mageløst deiligt Alpeland, hvor syv forskjellige Bjergkjæder hæve sig bag hinanden, og de sidste fortone sig med den blaa Himmel. Paa Høiden ligger her den lille elendige Indianerby Tutla, hvis Beboere kun tale det miztekiske Sprog og ikke kjende andet Spanskt end „Vand“ og „Brød“, saa at det holdt meget haardt at gjøre Alcalden, Stedets første Øvrighed, begribelig, hvad han skulde gjøre med en Anvisning paa Præfekten i Huajuapam, som han fik i Betaling for en Dre, han leverede til Tropperne.

Efter en temmelig kjølig Nat paa denne Bjergryg stige vi den følgende Dag ned i en deilig Floddal, med friske grønne Marker og prægtige Vandfald, der dannes af den saakaldte Rio de oro, Gulblosen, der brusende strømmer gennem Dalen, saa at det ikke kostede ringe Umage for os at vade igjennem den. Herfra stiger man over et lavt Høidebrag op til en anden smuk stor Dal, i hvilken den anseelige By Tamazulapam ligger. Indbyggerne her ere Indianere af Chochernes Stamme, som hede ind imellem Miztekerne i Distriktet Coiztlahuaca og tale et fra disses grundforskjelligt Sprog. Her holdt vi Rastdag, og jeg gjorde Besjendtskab med Præsten, Don Gabriel Pimentel, en meget oplyst og dannet Mand, der senere blev en af mine bedste Venner i Mexico. Tamazulapam er en rig By, omgivet af udmærkede Kornmarker, der alle kunne overrisles, og som frembringe en udmærket Hvede, den saakaldte miztekiske, der er søgt over hele Staten Oajaca. Herfra marscherede vi endnu en Miils Wei langs Dalen forbi den næsten lige saa store By Tejumam, der er beboet af Mizteker, og derpaa op ad en Rallbjergkjæde,

som er bevoret med herlig Egeskov i mange forskjellige Arter. Denne Bjergkjede skilles fra en anden lignende ved en dyb Dal, kaldet La Cieneguilla (Villemose); efter at være kommen over den sidste, stiger man ned i en udstrakt Dal, der indesluttet af røde Skiferbjerge, ligesom ved Chazumba, og i hvilke Byen Yanhuitlan ligger. Dette er et allerede fra Indianernes Oldtid berømt Sted, Residens for en miztekisk Konge, og er endnu en anseelig By med livlig Handel og en pragtfuld høi Kirke med et stort Kloster, som Franskmændene havde omgivet med Befæstninger. Den følgende Morgen marscherede vi videre i den langstrakte Dal, der mere udvider sig mod Sydost, igjennem de smaa Byer Yucucuy og S. Andrés Sinastla til Nochistlan, den største By i hele Miztecaen, kun to smaa Miil fra Yanhuitlan og beliggende paa en frugtbar Kalkslette, der hist og her er gjenemskaaet af dybe Kløfter. Hele Sletten er tæt befaaet med Smaabyer og Haciendaer og meget godt opdyrket. Byen driver betydelig Handel med Hvedemeel og er Sædet for en Præfekt. Et nyt pragtfuldt Raadhuus med en elegant Svilegang smykker den ene Side af den store Plads, der paa de andre indfattes af velforsynede Boutiker, saakaldte tiendas.

Veien gaar herfra videre over lave Kalkbjerge gjennem de smaa Byer Aduques og S. Pedro Quilitongo til det venligt beliggende Huahuclia, hvis Hytter ligge spredte ved Foden af en mægtig Bjergryg. Fra denne By kommer man pludseligt ned i en Kløft, hvor Veien følger langs en lille Elv, der brusende styrter frem mellem Klippeblokke, mens majestætiske sorte Fjelde truende hæve sig op til begge Sider og næsten lukke foroven, saa Himlen kun sees som en smal Stribe. Bestandigt dybere og dybere stiger man ned i Løbet af en god Time, indtil Kløften udvider sig og man naaer ned til den delige Dal, hvori Floren S. Antonio langsomt glider hen

mellem høie, hyppigt med Skov bevogede Bjerger. Helbigviis var Regntiden endnu ikke rigtig begyndt, saa at Floden ei havde mere end et Par Fod Vand, og vi kunde vade over den. Længere hen paa Karet svulmer den ofte op til at have en Dybde paa 3—4 Alen. Paa dens modsatte Bred ligger der paa en lille Høi en Rancho, hvor vi bivouakerede og tilbragte en behagelig Nat i denne deilige, af aromatiske Luftninger opfyldte Skovdal.

Den følgende Morgen forløbe vi strax ved Ranchoen Rio S. Antonios Leie for at høie af tilhøre ind i en anden mindre Floddal, hvor Veien vel hundrede Gange gaaer igjennem den Bæk, der strømmer i den. En saadan Floddal kaldes i Mexico Cañada, og den, hvor vi nu marscherede, var den berhygte Cañada de la Nopalera, saa kaldt efter en lille Rancho, der af den der hyppige Nopalcactus fører Navnet Nopalera. Over hele Staten Dajaca er denne Dal bekjendt, deels paa Grund af den flette, to Mile lange, stenede Bei, deels formedelt de hyppige Røvier, der forøves i den, og hvortil den unægteligt er godt stikket, da Bjergvæggene, der indeslutte den, ere steile og beklædte med tæt Skov.

Midt i Dalen sees tilvenstre et mægtigt rundt Fjeld, der paa sin Top bærer en Granittinde af Form som et stumpt Horn, og som fører Navnet El Bernal. Naar man har passeret den ovenfor omtalte lille Rancho La Nopalera, stiger man op ad en steil Skraaning af Røbleersffixer, bestandigt gjennem frodig Eggeskov, og kommer saa til den lille spredt liggende By Las Sedas, som er bekjendt ved det Nederlag, den forhen nævnte Felix Diaz i 1860 tilføiede den clericale General Cobos paa dennes Tilbagetog fra Dajaca.

Fra Las Sedas gaaer Veien ned i en yndig Floddal, hvor deilige skyggesfulde storblomstrede Træer indhegne den

jevne og brede Bei og give den Karakteren af en Alee. Dalen udvider sig mere og mere og efter omtrent $1\frac{1}{2}$ Miles Marsch fra Las Sebas kommer man ud i den nordlige Ende af den store, veilige Dajacabal ved Byen S. Francisco Huitzo, hvor vi udhvilede efter den besværlige sex Mile lang Dagmarsch.

Bore Folt vare heller ikke lidt glade, da de fik at vide, at vi nu kun havde 4 Mil tilbage og det puro llano, som Beboerne sagde, lutter Slette, thi en Marsch som vor fra Paso del macho til Dajaca, bestandigt gennem vildt Bjergland paa en Strækning af mindst 60 Mil, kan ikke undlade at blive noget trættende.

Den følgende Dag gik det under munter Sang hen ad den jevne og brede Bei langs den store Rio Atopac, der løber forbi Dajaca, gennem en Mængde større og mindre Byer, navnlig S. Pablo og Santiago Huitzo, mens en Mængde andre Byer og Haciendaer laae paa begge Sider. Man kan tænke sig vor Jubel ved at stige ned fra de vilde, sparsomt befolkede Stovbjerge til den yndige, smilende grønne Dal, hvis bløde Luft og hyppige Rigdom paa Blomster, Frugter, grønne Marker og skyggefulde Træer lode os troe at see et Paradis for os.

Genimod Middag naaede vi den smukke og rige Villa de Etla, en anseelig Flække med en storartet Kirke og et vidtløftigt Kloster, i hvilket der endnu findes godt conserverede Freskomalerier.

Indianerne her ere ikke mere Mizteker, hvis yderste Grændse er Huitzo, men Zapoteker, en meget smuk og intelligent Stamme, der i Oldtiden dannede et mægtigt Rige i denne Dal.

Efter endnu at have passeret den lille By S. Sebastian og Hacienda blanca, kommer man gennem den lange Forstad El Marquesado ind i Byen Dajaca. Det var den 31te Mai, at vi med stolte Stridt marscherede op gennem de smukke Gader i den venlige By, hvis Beboere vare stiplede sammen

i store Flokke for at see de første Østerrigerne, der vare naaede ned til deres By.

Compagniet blev indlagt i det store Undfangelsestloster, El Convento de la Concepcion, ved den store Plads, hvor det foreløbigt skulde faae Lov til at udhvile sig efter Marskens Strabadser og samle friske Kræfter ved at nyde Livet i den delige Dajaca.

Dajaca.

I det sydlige Mexico under 18° N. Br. i en vid, frugtbar Dal ligger Staden Dajaca*), Hovedstaden i Staten af samme Navn. Den blotte Klang af dens Navn er tilstrækkelig til at fremtrylle Billedet af et jordist Paradis; og den Fremmede, der en Gang har besøgt denne By, vil bestandigt med Længselsfuld minde den i det Fjerne.

Staten Dajaca, en af de rigeste og bedst befolkede i Republikken Mexico, er omtrent halvanden Gang saa stor som Danmark med Hertugdømmerne og har omtrent 600,000 Indbyggere, af hvilke næsten $\frac{4}{5}$ ere Indianere af forskjellige Stammer. Midtvejs gennem Staten strækker sig i Retning fra Nord til Syd i en Høide af 5200 Fod over Havet den delige Dajacabal, El Valle de Dajaca, omgivet af mlddelhøie, stejle Bjerge, gennemstrømmet af den vandrige Atzac eller Rio verde, og tæt besaaet med større og mindre Byer og Landsteder, der til alle Sider ere omgivne af friske grønne Marker, hvor Sukkerrøret og Pisangen voge Side om Side med Hveden og Kløveren, og Ubletræet drysfer sin Blomstersnee paa den purpurfarvede Cactus og den torneede Ananas. Her blander Drangens og Lemonens Bellugt sig med Duften fra de mange Blomsterhaver og Rosenhækker, her smutte brogede og forunderligt formede Fjirbeen om i Pisanglundens fugtige Skygge, mens den kongelige Orn svinger sig ud høit oppe fra Bjergskoven for at speide efter et Bytte nebe i Dalen. Under store, skyggesfulde Træer ligge lette, venlige Hytter, hvor

*) Udtale: Dajaca.

en glad og virksom Befolkning henlever sine lykkelige Dage i denne velsignede Egn, der med Rette af alle Forfattere er skildret som et Paradis.

Dalstrøgets Bredder varierer mellem 1 Meil og en halv Fjerdingvei, dette Sidste dog netop kun paa det Sted, hvor Byen Dajaca ligger, idet Bjergene her nærme sig tæt til hinanden. Fra dette Sted udgaaer der mod Ost en anden anseelig Dal, kaldet efter den største By i den El valle de Tlacolula; og her findes ogsaa de navnkundige og storartede Levninger af de zapotekiske Kongeborge i Mitla. Hovedstaden ligger saaledes meget heldigt paa Sammenstøds punktet mellem de tre Hoveddele, hvori hele Dalstrøget falder, den nordlige, ogsaa kaldet El valle de Etla, den sydlige, ogsaa kaldet Valle de Cjutla eller Valle grande (Stordalen) og en nylig omtalte østlige.

Dajaca blev bygget 1532 af en af Cortez' Officerer, Nuño del Mercado, som først gav den Navnet Antequera, efter sin Fødestavn i Andalusien; men senere erholdt Byen sit nuværende Navn efter en zapotekisk By, der havde staaet paa samme Sted. Cortez selv lod sig, uden Tvivl henreven af Landets Skjønhed, af Carl den Femte tildele et stort Stykke af den nordlige Dal som et Marquisat, hvorefter endnu den nordligste Forstad af Dajaca fører Navnet El Marquesado.

Staden Dajaca er som alle mexikanske Byer regelmæssigt bygget, med snorlige, godt brolagte Gader, der skære hinanden i rette Vinkler, og store Pladser. Husene ere som oftest kun een eller to Etager høje, forsynede med Balconer og flade Tage og samlede i regelmæssige Kvadrater, de saakaldte cuadras, kun afbrudte af prægtige Kirker og Klostre. De ere byggede heelt af Steen; og Træværket i dem indskrænker sig til Dørene og de tynde Bjælker, der bære Taget, som altid bestaaer af et Lag Muursteen, der er bedækket med Kalk foroven. Det

Indre af Huset er som allevegne i Mexico beregnet paa at skaffe saamegen Kjølighed som muligt. Husene bestaae af fire sammenbyggede Længer, der indeslutte en firkantet Gaard, som omgives af en bred, fliselagt Svilegang, hvor man opholder sig om Dagen mellem de store, pragtfulde Potteplanter, som pryde den, mens et Springvand i Midten af Gaarden forøger den skyggesfulde Friskhed. Gulvet i Værelserne er altid belagt med store firkantede Muursteen, der tillade en hyppig Badstning.

De flade Tage afgive en behagelig Aftenpromenade, idet man kan spadserere paa alle Nabohusene i den samme cuadra, og tillige benyttes de til mangfoldige andre Forretninger, saasom til at tørre Løi paa etc., saa at Huset's Tag, den saakaldte azotea, spiller en vigtig Rolle i Mexicanerens huslige Liv. Azotean er indfattet af en 2—3 Fod høi Muur, der ved Gadefampe og Veleiringer tjener som Brystværn.

Regnvandet bortledes fra Tagene i Blikrør, der rage to til tre Fod ud over Gaden og lade Vandet styrte som smaa Vandfald ud paa denne, hvor det saa samles i en bred Kende»steen, der altid løber midtvejs i Gaden.

Omtrent midt i Byen er den store Plaza de armas, Torvet, beliggende, prydet med et smukt Springvand og omgivet af anseelige Bygninger med Portaler, blandt hvilke især det store Regjeringspalads, som indtager Pladsens ene Side, er fremtrædende baade ved sin Udstrækning og ædle Stil. De to Sider indfattes af Kjøbmandsbutiker og den fjerde, ligeoverfor Paladset, af Katedralkirken. Til Plaza de armas støder umiddelbart ved det nordvestlige Hjørne Alamedaen, den for alle spanske Byer uundværlige Promenade, der her bestaaer i flere parallelle, fliselagte Spadsereregange med Steenbænke, overskyggede af deilige, evig grønne Træer og med en Fontaine i Midten.

Om Dagen seer man her meest pjaltebe Mestizer og

Indianere, der holde Siesta paa Bænkene, og Frugtsælgerster, som sidde der med deres store Kurve. Men naar Solen synker og Luften begynder at blive sval, indfinder Byens fine Verden, og da navnlig Damerne, sig for at nyde Aftenens Kjølighed her og paa den ophøiede, slifelagte Plads foran Domkirken, det saakaldte Atrio. Da seer man de for deres Livlighed og elskværdige Bæsen over hele Mexico bekjendte Dajaqueñerinder i alle Farvenuancer med megen Ynde og Anstand spadsere frem og tilbage i ivrig Conversation med de galante Fjerrer, og som det hebdter, tomar fresco, trække frist Luft i den deilige Aften, der med sit milde, kjølige Favntag gjenopliver de slappede Livsaander. Som oftest forskjønes disse Aftenpromenader endnu ved Musik.

Den ovenfor omtalte Domkirke, la catedral, er en prægtig Bygning, opført af en haard, grøn Sandsteen, som i stor Mængde findes omkring Byen, og benytttes til Opførelsen af de fleste større Bygninger. Kirken er forsynet med to lave Tårne i den vestlige Ende, mellem hvilke Hovedfaçaden, som er overlæstet med en Righed af Statuer og Skulpturarbejder, befinder sig, men som gjør et altfor forvirret Indtryk til at den kan siges at være storartet, ligesom ogsaa en Deel Tilbygninger af Kapeller og Præsteboliger skaber det Heles Harmoni meget.

Foruden Domkirken har Byen endnu 25 andre Guds Huse, af hvilke mange tillige ere forbundne med Klostre. Blandt disse mærkes navnlig La Concepcion, ved Siden af Regjeringspaladset, en meget vidtløftig Bygning, La Soledad og S. Francisco, der alle ere storartede Pragtbygninger. Men de overgaaes dog alle af det mægtige Dominikanerkloster, El Convento de Sto. Domingo, der er beliggende i den høiere nordlige Deel af Byen, og hvis mægtige Bygninger, omgivne af en massiv 8 Alen høi Muur fuldstændigt beherske denne,

hvorfor Klosteret i Borgerkrigene altid har spillet en stor Rolle som fast Punkt. Umiddelbart op til Sto. Domingo støder det ligesaa faste Karmeliterkloster El Carmen, og ikke langt fra disse ligger Kirkerne Sangre de Cristo (Kristi Blods K.) Kochimilco og, lidt udenfor Byen paa en smuk Slette, La Guadalupe. Fra alle Klostrene ere Munkene og Nonnerne i Tidernes Løb fordrevne; og Bygningerne benytttes nu deels til Gudstjeneste, deels, og det hovedsageligt, til Kaserner og Magasiner.

Blandt andre offentlige Bygninger mærkes endvidere Bispegaarden, el Obispado, som ligger lige overfor Katedralen og er bygget i Stil med de gamle indianske Kongepaladser i Mitla. El Instituto de Ciencias y Artes, ved Siden af Bispegaarden, er et Slags Lyceum, hvor de unge Mennesker uddannes, ligesom paa vore lærde Stoler og Universitet i Forening, til at beklæde de forskjellige Embeder som Jurister og Læger, og hvor tillige Statens eneste offentlige Bibliothek findes. Dette, der er dannet af de forskjellige Conventers Bogsamlinger og opstillet i en stor Sal, indeholder foruden en overvældende Mængde af theologiske og gubelige Bøger, der udgjøre omtrent Halvparten af Samlingen, ikke faa interessante Ting, navnlig i Retning af centralamerikansk Litteratur, og en Deel Bøger af Munk i de forskjellige Indianerstammeres Sprog og betræffende disses Fortid. Samlingen maa efter Forholdene kaldes ret anseelig og udgjør vel 16,000 Bind. De øvrige Samlinger i Institutet, navnlig de physiske, ere, som rimeligt er, mere end mangelfulde; og man maa hos de oajaqueñiske Studerende eller Lærere ikke søge et fuldstændigt eller grundigt Kjendskab til Physik eller Naturhistorie. Man maa i det Hele taget snarere forbauses over, at der uuder Forhold, som dem, der have hersket i Mexico i de sidste fyrretve Aar, overhovedet har kunnet bevares Interesse for Videnskab og Studium; og det er en Ære for Dajaca, at

det altid har gjort sig bekendt ved sine Sønners Dydighed og Talenter. De fleste af de mere fremragende Mænd i Landets nyeste Historie, Suarez, Porfirio Diaz, Mejia, Romero o. s. v. ere fødte og opdragne i Dajaca. Geistligheden har sit eget Seminar til Uddannelse af Præster, men Videnskabelighed skal man hos dem ikke søge meget af. Deres hele Uddannelse indskrænker sig til at lære Ritualet, nogle Kirkesædte og noget slet Latin, saa at de ved Hjælp af en spansk Version nogenlunde kunne forstaae vulgata. Om Græsk, Hebraisk, kritisk Kirkehistorie etc. er der slet ikke Tale. For Folkets Oplysning er der efter Omstændighederne sørget meget godt, og talrige Almueskoler, escuelas de primeras letras, bringe de lavere Klasser til at staae paa et i det Mindste ligesaa høit Trin af Kundskaber som f. Ex. Almuen i Frankrig; i Byerne kan omtrent to Trediedele af Befolkningen læse og skrive.

Ikke langt fra Institutet ligger den langstrakte og fastbyggede Mønt, La casa de moneba, en stærkt toetages Bygning, hvor det i Staten Dajaca indvundne Sølv eller Guld præges. De herfra kommende Mønter kjendes paa et under Frihedssolen staaende O. Blandt Minerne, som levere det ædle Metal til Mønten, ere især de rige Gruber i Sierra de Villa alta ved Byen Ixtlan bekendte; og skjøndt de herværende Miner i Henseende til Rigdom langt fra kunne maale sig med de uundtommelige Statte i Zacatecas, Durango og Guanajuato, bliver der dog aarligt præget for omtrent en halv Million Daler i Pesos, Unzer og mindre Penge. I Aaret 1866, der for Dajaca var saa rigt paa Kampe og Omvæltninger, blev der præget i Mønten:

	Sølv.	Guld.
November Maaned:	12,628 ¹ / ₂ Pesos	2,339 Pesos.
December do.	20,721 ¹ / ₂ "	2,434 ¹ / ₂ "

hvilket i vore Penge svarer henholdsvis til 24,206, 40,715, 4,467 og 4,649 Daler.

Paa Grund af mangelfuld Udfilning indeholde de herfra kommende Sølvpesos ikke lidt Guld, saa at de endog kunne have et heelt Gyldenffjær.

Blandt andre offentlige Bygninger i Byen mærkes foruden de allerede nævnte det store Fængsel Sta. Catarina, der ligger ved den lille Plads del Rosario og indtager en heel cuadra for sig selv. Her er ogsaa det uundgaaelige Kapel for Dødsbømte, hvori de tilbringe deres sidste Nat.

Noget udenfor Byen mod Nord ligger paa en flad Slette det saakaldte Panteon, Kirkegaarden, der bestaaer af en stor firkantet Plads, omgivet af en meget tyk Muur, i hvilken der er Hundreder af Nicher, hvor Ligfisterne sættes ind, og som derpaa tilmures.

Endelig maa endnu nævnes den storartede Vandledning, der fører Vandet fra de en halv Mil Nord for Byen liggende Bjerge i en muret Kanal, der ofte paa høie Buer føres over dybe Kløfter ind til Byen, hvor det deels i Rør føres til de forskjellige Fontæner og Bassiner, deels som to klare Smaa-bække strømmer gennem hele Byen fra Nord til Syd i Midten af de to Hovedgader, la calle del Carmen og de Sto. Domingo, hvor de udbrede en behagelig Kjølighed og tillige tjene som almindelig Badsteanstalt for det lavere Folk og Indianere, der ofte sees sidende ganske ugeneert aldeles nøgne og svale sig i det friske Vand, mens de vasse deres eneste Skjorte, der i Form af Laster hænger om deres brune Skuldre.

Foruden den alt omtalte store Plaza de armas har Dajaca endnu flere mindre Pladser, saakaldte Plazuelas, saaledes la Plazuela de Sangre de Cristo, hvor ogsaa Byens Theater ligger. Men især betydelig er den udstrakte Plaza de la Alhondiga, bagved Klosteret La Concepcion, hvor det daglige

Frugtmarked holdes. Dens ene Side indtages af en stor Steenbygning med Portaler, den saakaldte Alhondiga, hvor der ubelukkende sælges Korn, og da navnlig Mais, under Tilsyn af Statens corredores, Mæglere. Paa selve Pladsen møder hver Dag Omegnens Indianerbefolkning af begge Kjøen med fuldtpakkede Væsker eller selv bærende deres Fragt i en bred Banderem, for at forsyne Byen med alle mulige af Jordens Frembringelser. Under en Række lette Skure have en Deel faste Handlende deres Stade, hvor de salbyde Tørklæder, grovt Bomuldstøi (manta), Kægelse, Børlys etc., eller ogsaa seer man her ambulante Restaurationer, hvor tykke, fedtede Indianerinder eller Mestizinder i umaadelige Leergryder holde nationale Retter, som den med stærk spanskt Peber krydrede Mole, en Sauce med Kjødstumper i eller sorte Bønner (Frijoles), i Beredskab til de hungrige Markedsfolk.

Ude paa Pladsen sidde i lange Rader paa Straatæpper Indianerkonerne med store Kurve fulde af alstens Frugter, der ofte kunne bringe en Systematiker i Forlegenhed, og som opfyldte Luften med en halv aromatisk, halv purreløgstinkende Bellugt. Store Dyrger af de herligste Dranger, Færskener, Væsker, Bærer, Ananas, Guavas, Kokosnødder, Cactusfigener, Meloner, Citroner, Lemoner, Bananer, Vinruer, Mangos, Anoner, Zapotes (*Achras mammosa*), Granatæbler, Tomate (*Solanum lycopersicum*), Chile (*Capsicum*), Papayos, (*Carica*), Ranches, Dvos, Kartofler, Græskar o. fl. ligge foran dem paa store, friske Blade og kunne for en billig Penge blive Ens Eiendom. Derimellem Blomster i Overflødighed af alle mulige Farver, saa at man ei behøver megen Fantasi for at troe sig hensat til Hesperidernes Have.

Naar man forlader Frugtsælgerstjerne, passerer man smaa Stgder, hvor enkelte Slagtere sælge fersk Kjød, men da Mexicanernes Mæring er overveiende vegetabilsk, er deres Betyd-

ning forsvindende i Forhold til Frugthandelen. Hift sidde i lange Rader Indianere med store Knipper af grønt Maisstraa og saftfuld Kløver, Alfalfa, der ofte naaer et Par Alens Længde, og som hver Dag føres til Byen til Hestefoder, da Hestene aldrig komme paa Græs. Grøntfoderet bringes til Byen fra de omliggende Haciendas enten paa Væler eller paa plumpe tohjulede Kærre med massive Hjul og forspændte med to majestætiske Oxer eller Tyre, der trække under et Nag med Panden og styres med en spids Pigkjæp. Overalt er der Brimmel af Kjøbere og Sælgere, Store og Smaa, hvide Creolerinder, der med en muchacha bagved gaae og med megen Værdighed gjøre Indkjøb, sortebrune Indianere, lurvede Mestizer, Alt imellem hinanden under bestandig Snakken og Snakken, ikke blot paa Spanst, men ogsaa paa alle de 19 forskjellige Indianersprog, som tales i Staten Dajaca, og blandt hvilke især det smukke Zapotekiske gjør sig gjældende.

Dette er det daglige Marked, men om Lørdagen er der desuden det store Ugemarked, ved hvilken Leilighed ogsaa den store Plaza de armas benyttes som Udsalgsted, dog ikke for Frugter, men for Frembringelser af Landets Huusflid, navnlig Pottemagervarer, der udmærke sig ved deres smukke, næsten antike Former og deres Holdbarhed, Hængemaatter og Strikker af Agavens Trevler, den saakaldte istle, Sandaler og Skoe, Smedevarer, smaa Guitarrer, som Indianerne oppe i Bjergene lave, uldne Tæpper, Zarapes, Bomuldstøier o. s. v. Larmen og Færdselen naae paa denne Dag deres Høieste, Byen er overalt opfyldt med Indianerfamilier, de smaa Børn hængende indbundne i et Tørklæde ned ad Ryggen paa Moderen; i Alamedaen, i Portalerne, Kirkedørene, overalt seer man hvilende eller spisende Indianere, der ganske ugeneert synes at betragte Alt, hvad der kan kaldes Gade eller Plads, i det Hele taget som alene til for dem. Genimod Aften ere alle Veiene

fra Byen fulde af hjemvendende Markedsfolk, af hvilke ikke faa have nybt et meer end tilstrækkeligt Kvantum af stærke Drikke, og nu ride paa de bare Vælsler mellem de tomme Kurve, i Almindelighed med et Varn puttet ind i hver af de sidste; under ivrig Snakken og Spøg drage de hjem til de smaa Rørhytter under de mægtige Træer ved Flodbredden eller op i deres affides Bjergdale.

Bagved Alhondigaen holdes om Lørdagen i en gammel forfalden Gaard ved Kirken S. Juan de Dios det eneste Hestemarked, der findes her, det saakaldte Baratillo, Gødtjøbsmarked, hvor man for 10—15 Pesos (20—30 Rdl.) kan faae tilkjøbs et Dyr af Slægten Equus, men i en saa ynkkelig Forfatning, at det øiensynligt er en temmelig direkte Descendent af den elstværdisge Rosinante. De bedste Heste, som findes her, ere alle uden Undtagelse stjaalne, saa at man kan forestille sig, af hvad Slags de Samtidige ere, som her drive deres Trafik. Naar man derfor er nødt til at kjøbe en Hest, maa man altid lade sig udstille et saakaldt papel de venta, Salgsattest, da man i modsat Fald let bliver paagrebet som Hestethv en stjern Dag.

Den Livlighed, Befolkningen i Dajaca udviser paa saadanne Dage, udmærker den ikke mindre til daglig Brug. Over hele Landet er Dajaqueñeren bekjendt for sit lette Sind, sin Begavelse og sin Gæstfrihed, saa at han danner en stærk Modsatning til de mere tilbageholdne, alvorlige og bigotte Poblancere og Folk fra det Indre af Landet, der som renere Aftom af Spanierne mere ligne disse.

Det vilde ogsaa være uforstaaeligt, hvorledes Befolkningen skulde kunne være mørk og indesluttet i en Egn, der pranger med hele den Rigdom, en gavmild Natur formaaer at udgøde over et Landskab, med en evig klar Himmel, hvis

milde Luftninger hele Aaret rundt viste Glæde og Fryd fra de eviggrønne Bjerge ned i den friske, blomsterklædte Dal.

Det er saa naturligt, at man her maa elske Sang og Musik, og man kan om Aftenen fra hvert andet Huus høre Guitarrrens Klang ledsage de fuldtonende Sanges Melodier, der næsten altid handle om Elskovs Sorg og Lyst. Længere hen paa Natten er det meget almindeligt, at unge Mennesker bringe Serenader udenfor de unge Dameres Binduer, og Dands arrangeres i ethvert Huus, hvor der blot er den mindste Leilighed dertil.

En elstværdig Imødekommene mod Fremmede udmærker Dajaqueñeren i høi Grad; og naar han efter almindelig mexicansk Skik stiller sig selv og sit Huus til Ens Disposition, kan man være vis paa, at han i det Mindste mener det Halve af, hvad han siger.

Befolkningen ere mere blandet, end i nogen anden af de større Byer, paa Grund af, at Indianerne her altid have været i Fleertallet. Kun en ringe Deel af Indbyggene ere hvide Creoler, de fleste ere Mestizer i forskjellige Afstygninger, en Deel, navnlig i Forstæderne, Indianere af Zapotekernes Stamme. Dette Folk var i Oldtiden og indtil Spaniernes Ankomst det herskende i den nuværende Stat Dajacas østlige Deel, og Minder om deres Magt og Cultur sees endnu allevegne i Omegnen af Byen. Blandt de meest bekjendte ere Ruinerne af en Muurstensfæstning paa Toppen af et Bjerg umiddelbart hinsides Floben, den saakaldte Cerro de Montalban, og navnlig de ofte beskrevne og undersøgte Ruiner af Kongeborgene ved Mitla, hvis Skulpturarbejder minde meget om de gamle Ægypteres. Rundt i Dalen findes endnu jevnligt Gudebilleder af Steen, ofte meget godt forarbejdede, af indtil tre Fods Høide, enkelte med Hundeanfigter, andre med Afsyn som Mennesker med en zapotekisk Typus, der er let kjendelig paa sin noget tilbageliggende,

høie, smale Pande og en smut Ornenæse, som giver Ansigtet et kjæft Præg.

Paa Haciendaën S. Jacinto saae jeg hos Cieren, Oberst Prieto, henimod 100 af disse Gudebilleder, af forskjellige Størrelser, som alle vare fundne paa hans Jorber. Min Ven Dr. D. Juan Ortega i Dajaca, en lige saa dygtig Læge som utrættelig Forfatter i Alt, hvad der angaaer hans Fædrelands Historie og Naturforhold, og hvem man blandt Andet har at takke for det eneste rigtige Kort over Staten Dajaca, har ligeledes en interessant Samling af indianske Oldsager, blandt hvilke især en af eet Stykke udhulet, kuglerund, meget tynd Marmorvase med tre smaa Fødder maa opvække udeelt Beundring, navnlig naar man seer hen til, at Brugen af Jern var ubekjendt i hine Tider for Mexicanerne.

Endnu ere Zapotekerne en af de intelligenteste Indianerstammer og staae uden Tvivl betydeligt høiere end de fra Cortez' Tid saa berømte Azteker fra Egnen om Mexico. Republikkens Præsident Suarez, Generalerne Porfirio og Felix Diaz, den bekjendte Diplomat og General Almonte og mangfoldige andre dygtige Mænd ere rene Indianere af Zapotekernes Folk.

Medens Dajacas Omegn saaledes fra det historiske Synspunkt frembyder megen Interesse, er dette ikke mindre Tilfældet med Hensyn til Naturskjønheder.

En Mængde frodige Haver omgive Byen, og paa en Vandring gennem Dalen passerer man gennem en uafbrudt Række af smaa, velhavende Indianerbygninger og prægtige Herregaarde, blandt hvilke navnlig Hacienda blanca, El Rosario og Bergel bør omtales.

Umiddelbart Nord for Byen og dominerende den hæver sig El Cerro de la Soledad, hvis Top krones af en Skandse,

der benævnes med den stolte Titel El Fuerte de Zaragoza, og som i Forbindelse med Klostrene Sto. Domingo og El Carmen ere tilstrækkelige til at beherske Byen.

Dette Bjerg fortsættes mod Nord af et Par andre, lidt høiere, som støde op til den vældige Bjergkjæde, der hæver sig en halv Miils Wei Nord for Dajaca til en Høide af 10—12000 Fod under Navn af Sierra de Villa alta *), og hvis høieste Top er det berømte Zempoaltepec, 12,159 høi, i Nærheden af Byen Villa alta.

Ved Foden af Bjergkjæden ligger en lille halv Miil Nord for Dajaca den yndige lille Landsby S. Felipe del agua, saa kaldet efter Vandledningen, der tager sit Udspring umiddelbart ved den, en deilig Plet, hvor Diet kun møder Blomsterhaver og styggefulde Hunde. S. Felipe er Dajacas Chorlottenlund og Klampenborg, og en yndigere Spadseretur end derud kan neppe tænkes.

Et andet mærkeligt Punkt i Byens Omegn er den lille Indianerlandsby Sta. Maria del Tule, en Miil Ost for Dajaca i Dalen ved Veien til Tlacolula. Her staaer paa Pladsen foran Kirken det berømte Træ af Slægten Taxodium, som efter mine flere Gange gjentagne Maalinger er 127 Fod i Omkreds, saa at vi en Gang laa 3 Compagnier i Bivoual omkring Stammen. Den lille Kirke med sine to Taarne seer kun høist ubetydelig ud ved Siden af det. Mexicanerne kalder dette Træ i Almindelighed Sabino; det forekommer meget almindeligt ved Bække, som oftest i colossale Exemplarer, der dog alle overgaaes af dette, som er bekjendt over hele Staten under Navn af El Palo del Tule. Dets Bark er

---

*) Cerro er det enkelte Bjerg, Sierra en heel Bjergkjæde; Endelsen pec (pell), der forekommer i mangfoldige Sted- og Bynavne, er det ættelste Ord for Bjerg.

allerede paa mangfoldige Steber bedækket med Indskrifter, meest rigtignok af franske Officerer og Soldater.

Nogle af de yndigste Smaabyer i Dajacas Omegn ligge oppe i Bjergkløfterne, hvor disse aabne sig mod Dalen og lade klare Bække strømme frem af deres Skjød. Blandt disse smaa Ebener maa Huahapa og Tlalistic regnes for de yndigste, begge en Miil Wei Nordost for Byen.

Mens Dajacabalen saaledes begrænses mod Nord af en mægtig Bjergkjæde, strækker den sig mod Syd endnu 12 Miil fra Byen Dajaca, og bliver betydeligt bredere, ofte endog indtil 3 Miil, indtil den ved Byen Sola pludseligt snevrer sig sammen igjen og kun lader en Passage aaben for Rio Atoyac, der her antager Navn af Rio verde, og som derefter gjennemløber den smalle Kyst og forbi Jamiltepec løber ud i det stille Hav.

I den sydlige Deel af Dalen ligger der et Par anseelige Byer, nemlig Tjutla og Miahuatlan, hver med en 3—4000 Indbyggere, som ere bekjendte og rige ved den udstrakte Cochenilleavl, der drives her. Som bekjendt holdes Cochenille-Skjoldlusene paa den breddblade Nopalactus; og overalt i disse to Byers Omegn seer man de store Cactusmarker, Nopales, tæt besatte med de smaa Dyr, der kræve en meget omhyggelig Pleie for at lykkes, saa at deres Opklækning ikke giver Silkeormens noget efter i Vanskelighed. Hos en Englænder, Mr. John Innes, der allerede i tyve Aar har boet i Tjutla og driver en udstrakt Cochenilleavl, havde jeg hypperlig Leilighed til at lære denne interessante Green af Dajacas Industri at kjende, men jeg maa ansee denne Sag for altfor ofte fremstillet, til at jeg her skulde give en udførlig Fremstilling af den.

Skjønt Productionen af Cochenillen, la grana, langt fra er

faa betydelig som forhen, efter at man har opfundet aldeles lignende kemiske Farvemidler, udføres der dog aarligt fra Oajacabalen til Europa endnu omtrent 250,000 Pund, til en Værdi af 180,000 Pesos. Cocchennillen udgjør derfor i Henseende til Værdi Oajacas fornemste Udførselsgjensstand; de øvrige ere kun ubetydelige, og bestaae navnlig i Pottemagervarer, Korn, Meel, Fodtøi, Kæb o. s. v., som udføres til andre Dele af Landet. I Fremtiden vil med de forbedrede Communicationsmidler uden Tvivl de store Statte af Mineral- og Planteriget, som endnu henligge aldeles ubenyttede, komme til at afgive Gjenstande for Udførslen.

Handelen indskrænker sig indtil Dato næsten blot til Forsyning af Staten med Manufactur- og Galanterivarer, som de oajaquensiske Rjømænd erholde fra Vera-Cruz eller Mexico, saa at Handelsstanden ikke spiller den enevedlige Rolle i Oajaca, som f. Ex. i Vera-Cruz eller Orizaba. Blandt Rjømændene findes ikke saa fremmede, navnlig Spaniere og Franskmænd, ligesom ogsaa enkelte Tybskere ere bosatte her, blandt andre to Apothekere.

Desværre er ogsaa denne yndige Plet Jord ofte bleven hjemløst af Borgerkrigenes Rædsler; og Spaltninger af Partierne forplantede sig ogsaa herhen, skjøndt Oajaca for største Delen altid har været liberalt og anticlericalt fundet. I den nyeste Tid blev Oeral Cobos beleiret her i 1860 i 3 Maaneder af de Liberale under Mejia, indtil han blev undsat af den fra Mexico kommende General Cuevas. Ved en senere Leilighed maatte han efter de tabte Slag ved Sto. Domingo del valle og ved Haziendaen Sta. Lucia opgive Byen, blev endaa paa Retraitten flaaet ved Las Sedas og naaede meget svækket tilbage til det for sin Trofskab mod det clericale Parti berømte Puebla. Efter Tabet af Puebla i 1863 traf den juaristiske

General Porfirio Diaz sig ned mod Dajaca, men maatte her efter et Par Maaneders Besleiring den 9de Februar 1865 med hele sin Styrke, omtrent 4000 Mand, overgive sig til Franskmændene under Marschal Bazaine. Ikke fuldt to Aar efter skulde den samme General tilbageerobre Dhen fra de Keiserlige, ved hvilken Leilighed jeg faldt i Fangenskab, og hvorom der længere henne vil blive Tale.

Fangetransport til Puebla.

I Dajaca tilbragte jeg Maanederne Juni og Juli 1865, hovedsageligt beskæftiget som Sekretær hos den Høistcommanderende, hos hvem jeg havde den spanske Correspondance at føre, hvilket gav et ikke ringe Arbejde, da det gjaldt om at ordne det vidtløftige Distrikts militære Forhold paa en tilfredsstillende Maade. Foruden den østerrigske Garnison i selve Byen Dajaca, der efterhaanden blev forøget til 600 Mand Jægere og Uhlaner, var der rundt i de mindre Byer stationeret Afdelinger af indfødte Tropper under Kommando af tidligere clericale, nu keiserlige Chefer, der efter Landets Skik alle mindst vare Coroneles, Oberster, skjøndt de ofte havde neppe 40 Mand under sig. Blandt de vigtigste af disse detacherede Poster vare især Teotitlan del camino i det Nordlige, Tlaxiaco mod Vest og Tehuantepec mod Øst; og den bestandige Udveksling af Depecher mellem disse Steder og Præfecterne i de forskjellige Departementer, der tillige i deres Distrikt agerede militær Øvrighed, voldte ikke ringe Arbejde, navnlig da der i forskjellige Egne af Staten, især i Kystlandet ved det stille Hav, endnu bestandigt opholdt sig større og mindre fjendtlige Bander, som det gjaldt om at holde i Skak og om muligt tilintetgjøre.

Søvrigt foregik Statens Organisation efter monarchiske Principer meget godt; og med Undtagelse af Distriktet Familtepec, hvor den republikanske Chef Lopez Drozco paa Grund af stadig Understøttelse fra det tilgrændsende, ubetvungne Guerrero,

holdt sig, var hele Staten Dajaca fuldkomment underkafstet den keiserlige Regjering og rolig.

Mulige Opstandsforsøg af den just ikke meget keiserligt sindebe Befolkning bleve forebyggede ved et af østerrigste Underofficerer organiseret Gensdarmmeri og en streng Opsigt med alle urolige Hoveber, som det ikke var vanskeligt at lære at kjende, da de Keiserlige vare meget ivrige i at angive dem for at faae dem gjorte uskadelige. Af de ved Dajacas Erobring fangne Generaler og Officerer var en stor Mængde igjen sat paa fri Fod mod Løfte om ikke at foretage Noget mod den keiserlige Regjering, og de fleste af dem vare vendte tilbage til Dajaca, deres Hjemstavn. Men da der opstod en vel begrundet Mistanke om, at de alligevel i Smug pønsede paa en Opstand og holdt natlige Sammenkomster udenfor Byen, lod den Høistkommanderende pludselig en Nat i August Maaned nogle og tyve af de fornemste Chefer, deriblandt tre Generaler, fængsle og hensætte i det til Kaserne benyttede faste Kloster Sta Domingo.

Efterat jeg i August og September havde været paa en Reise til Orizaba med en lille Afdeling Uhlaner for at eskortere den Høistkommanderendes Familie til Dajaca og overbringe vigtige Depescher til Tehuacan og Orizaba, vendte jeg den 15de September tilbage til Dajaca, og havde her faa Dage efter min Tilbagekomst den Tilfredsstillelse af Keiseren at blive udnævnt til Officeer i vort Corps, en Hæder, jeg som Udlænding maatte sætte dobbelt Priis paa.

Faa Dage efter mit Avancement fik jeg Ordre til at forrette Tjeneste ved det 15de Jægercompagni og med dette eskortere de ovenfor omtalte forhenværende juaristiske Chefer til Puebla, hvor de skulde holdes i Fængsel for at gjøres uskadelige.

Det var unægteligt en behagelig Forandring at avancere til Lieutenant. Mens man før havde maattet døie alle de

med Feltlivet i et tropisk Bjergland forbundne Anstrængelser og Savn, kunde man nu fra sin vælige Hest, i Rydelsen af alle de Livsgoder, en rigelig Gage paa over 4,000 Rdlr. om Aaret frembyder, betragte Livet fra en betydeligt lysere Side. Officererne af Infanteriet i vort Corps havde Lov til at ride paa Marscherne, og der var neppe een, som nægtede sig denne Behagelighed; desuden fik hver leveret et Muldyr til Transport af sin Bagage. I et Land som Mexico var det ikke blot en Lettelse for Officeren, at han var berebet, men paa Grund af de mangfoldige Tilfælde, hvor det var nødvendigt at skaffe sig hurtig Underretning om Et og Andet, var det en ligefrem Nødvendighed.

Den 29de September stillede Compagniet med Fangerne paa Plaza de armas, under stort Tilløb af Folk, der i mørk Tausshed saae paa Afmarschen; og efter at jeg som den Æneste, der talte Spansk, paa Kaptainens Begne havde underrettet de fangne Chefer om, at de ved det første Forsøg af deres juaristiske Benner paa at befrie dem undervejs vilde blive nedskudte alle tilhobe, afmarscherede vi i et øsende Regnveir med Fangerne tilføds i Midten fra Dajaca hen ad Veien til La villa de Etla.

Da det allerede var over Middag, før vi forlode Dajaca, og Veien paa Grund af den allerede begyndte Regntid var et fuldstændigt Morads, naaede vi den første Dag ikke længere end en god Miil udenfor Byen til Haciendaën El Lazo ved den lille By S. Sebastian, hvor vi tilbragte Natten. Den følgende Dag naaede vi med Møie ad den opblødte Dalvei til Etla og først tredie Dagen til S. Francisco Huigo, en Strækning, som Fodtropperne ellers altid marschere paa een Dag.

Fra Huigo begyndte Veien allerede at blive bedre, da man herfra begynder at stige op mellem Bjergene, skjøndt det regnede meget heftigt næsten hver Dag, og Skrænterne ofte

vare saa glatte og slibrige, at det næsten var umuligt at klavre op ad dem.

I Stebet for at marschere over Las Sedas, saaledes som paa Henmarschen til Dajaca, toge vi en anden af Franskmændene forbedret Wei, der undgaaer den lange Fjeldkløft La Nopalera og i en Bue mod Nord passerer Rio S. Antonio noget længere nebe. Veien gaaer strax fra Huiço tilhøire op paa Bjergryggen gjennem deilige Løvslove, hvor navnlig de stedsgrønne Ege ere fremherskende, og stiger derpaa jevnt nedad mod den dybe Kløft, der banner Rio de S. Antonios Fløvseng. Paa en lille aaben Slette, kaldet La Carbonera, der Aaret efter fik en saa blodig Berømtthed ved det forfærdelige Neberlag, en stor Deel af vort Corps led under Forsøget paa at undsætte Dajaca, holdt vi et længere Hvil og stige derpaa om Eftermiddagen ned til en lille Rancho ved Navn El Espinal, der ligger paa en lille isoleret Bjergtinde omtrent 1,000 Fod over Floden. Her bivouakerede vi om Natten, men paa Grund af Stebets farlige Beliggenhed anvendtes næsten hele Compagniet, der kun var 90 Mand stærkt, til Sikkring og Bevogtning af Fangerne.

Den følgende Morgen stige vi ned til Floden, som vi gjennevadede et Par Gange inden vi naaede Veien paa den anden Side, der er meget steil og med majestætiske Klippestrænter falder brat af mod Floden; og nu fortsattes Marschen bestandigt gjennem vilde, øde Bjergslove, indtil vi hen paa Eftermiddagen naaede ud paa den almindelige Landevei ved Byen Huahuclia. I Nærheden af det Sted, hvor vi passerede Floden, findes der en Deel Sølvminer, hvorfor denne Wei i almindelig Tale benævnes El Camino de las minas.

Fra Huahuclia fulgte vi den alt forhen omtalte Wei til Nochistlan, hvor vi holdt Nattidag. Her modtog vi om Natten Efterretning fra Præfekten i Teposcolula om, at den re-

publikanste General Porfirio Diaz var undvegen fra Puebla, havde samlet forskjellige adspredte Bander i Staten Guerrero, hvormed han havde slaaet den keiserlige Oberst Vizoso, og nu med sine 600 Mand vilde forsøge at affjære os Veien og befrie sine fangne Venner. Diaz var os bekjendt som en af de dygtigste og tappreste liberale Chefer, saa at vi maatte ansee Efterretningen for meget sandsynlig og derfor foreløbigt satte os fast i Nochistlan ved at indrette den faste Kirke til Forsvar og indespærre Fangerne i Choret. I Løbet af Natten blev der brudt Skydehuller til alle Sider og en Mængde Proviant bragt ind i Kirken, saa at vi sølte os stærke nok til at udholde flere Dages Beleiring, indtil der kunde komme Forstærkning.

Da vi imidlertid den næste Dag allerede modtogte Efterretning om, at Fjenden havde trukket sig tilbage til Guerrero igjen, fortsatte vi Marschen over Yanhuitlan, Tamazulapam og Tuxtla til Huajuapam, som vi naaede den tredie Dags Marsch fra Nochistlan. I Bjergskovene ved Yanhuitlan havde vi en lille Fægtning med en juaristisk Afdeling paa omtrent 50 Mand, rimeligviis et Detachment fra Porfirio Diaz' Afdeling, men efter et raff Angreb med det halve Compagni bleve de fuldstændigt adspalttede og jagede ind i de utilgængelige Bjerge.

Ved denne Leilighed saae jeg en Indianer, der foretrak at styrte sig ned i en svimlende Afgrund fremfor at falde i vore Hænder, da han saae sig omringet fra alle Sider. Den Ulykkelige maa være bleven aldeles knust ved Falbet, da det mørke Svælg var mindst 500 Fod dybt. Under hele Affairen havde Fangerne uden Tvivl gennemgaaet alle Dødsangstens Kvaler, thi Resten af Compagniet, der bevogtede dem, stod hele Tiden med Geværet færdigt til Skud for i Tilfælde af et uheldigt Udfald af Fægtingen at skyde dem ned hellere end at lade dem undslippe; og det er maaskee første Gang, at Mænd have aanded

frit igjen ved at see deres egne Benners Reberlag. Iøvrigt kunde man her som allevegne iagttage Mexicanerens beundringsværdige Ro lige over for den truende Død, denne ægte indianiske Stoicisme medens den dødbringende Bøsssepibe er rettet mod hans Bryst, thi næsten alle de fangne Chefer bevarede en Koldblobighed, der var mageløs, som om det Hele angik dem mindst af Alle.

I Huajuapam erholdt vi Ordre til at afgive Fangerne til det 18de Compagni og selv foreløbigt blive som Besætning her. Om Aftenen gik vi Officerer hen for at besøge de juaristiske Chefer og toge Afsted med dem, idet vi beklagede, at Omstændighederne havde tvunget os til at gribe til saa strænge Forholdsregler for paa en tilfredsstillende Maade at kunne opfylde det Hverv, der var bleven paalagt Compagniet.

Blandt de nogle og tyve Chefer var det navnlig den gamle General D. Cristobal Salinas og den for sin Tapperhed berømte Oberst D. Manuel Gonzalez, med hvilke vi stiftede et nærmere Bekjendtskab. Den første havde navnlig gjort sig bekjendt ved at tilbageerobre sin Fædrenestat Chiapas, som den clericale General D. Juan Ortega havde bemægtiget sig, og med hvem han havde ført en blodig Guerillakamp paa Grændsen af Guatemala. Nu indsaae han meget godt, at Republikanerne kun havde meget faa Chancer for sig, men derfor var han, ligesaa lidt som nogen af de andre, dog ikke til at bevæge til at anerkjende Keiserriget og tage Tjeneste i Armeen. Gonzalez havde tidligere tilhørt det clericale Parti og havde navnlig under Cobos været en af Partiets bedste Førere, men havde af Had til de Fremmede og da navnlig Franskmændene som saa mange andre tidligere clericale Officerer sluttet sig til det liberale Parti, med hvilket han kun sympathiserede i det ene Punkt: Mexico som Republik. Det var meget interessant for os at gjøre disse Mænds nærmere Bekjendtskab, da vi

derved fik et langt klarere Blik paa de virkelige Forhold end ved den ensidige Betragtning deraf, som man maatte komme til ved kun at høre Sagerne fremstillede af de fanatiske Clericale. Senere hen, da Kollerne bleve ombyttede, havde jeg al Grund til at være tilfreds med at have et Par Benner som Salinas og Gonzalez i de fjendtlige Rækker.

Det 18de Compagni førte Fangerne den følgende Dag videre til Acatlan, mens vi foreløbigt bleve i Huajuapam, tilsligemed en Eskadron Uhlaner, der under Oberstlieutenant B., Chef for Uhlanregimentet, var ankommen samme Dag som vi.

Den 12te Oktober, Keiser Maximilians Fødselsdag, arrangeredes der et storartet Tedeum i Kirken med Parade af Tropperne, og derpaa om Aftenen et stort Festmaal, som vore Kolte af Compagniet tillavede paa aldeles europæisk Viis, og som smagte de indbudte mexicanske Honoratiøres ikke daarligt. Vor Vært, en rig spansk Kjøbmand ved Navn Gomez, havde stillet sit Huus til Disposition og her blev da Majestædens Navnedag fejret med mangfoldige Staaer for en lang og lykkelig Regjering. Der var neppe een af os, der tænkte, at Forholdene inden et Aar kunde forandre sig til omtrent lige det Modsatte. Oberstlieutenant B. forlob efter faa Dages Forløb atter Huajuapam for at gaae til Acatlan og der forberede en Expedition mod Staten Guerrero, i hvilket Niemed forskjellige Troppeafdelinger bleve trukne sammen der. Den 20de Oktober fik vi Ordre til at fortsætte vor Marsch til Puebla og i Acatlan atter overtage Efforteringen af Fangerne.

Kaptainen havde imidlertid Dagen i Forveien fra Tehuacan modtaget Efterretning om, at en 800 Mand stærk fjendtlig Bande under den usfortrødne Figueroa truede det kun med et halvt Compagnie besatte Teotitlan del Camino, omtrent 10 Mile Sydost for Tehuacan; og som Følge heraf besluttede han i det Mindste at foretage en Bevægelse i Retning mod

Teotitlan for at bringe Fjenden til at troe, at han vilde undsætte denne Plads, da der jo ingen Tvivl kunde være om, at Figueroa fra sine Venner snart vilde modtage Underretning om vor Afmarsch. I Steedet for at tage Veien til Acatlan sloge vi altsaa ind paa den allerede forhen omtalte Vei til Tehuacan over Huajolotitlan, Cuhtopeji og Camotlan, i hvilken sidste By vi overnattede og derpaa den følgende Dag avancerede indtil Tequistepac, men herfra hvoiede vi af mod Vest over en umaadelig høi, steil Bjergkjæde, fra hvis Top man nyder en henrivende Udsigt over et deiligt Alpelandskab, hvor otte forffjellige Kjæder sees at hæve sig bagved hinanden, mens langt imod Nord Popocatepetls og Orizabas sneedækte Toppe som smaa hvide Kegler aftegne sig mod den blaa Himmel.

Om Eftermiddagen stige vi ned ad yndige, kratbevogede Skraaninger, hvor under fintløvede Akazier og Mimoser storblomstrede Planter dannede et broget Tæppe og gave Landskabet et fortryllende Præg. Halvvilde Heste streife i anseelige Flokke omkring, men forresten saaes intet levende Væsen med Undtagelse af enkelte brogede Smaaafugle. Aftenen falbt paa og i Mulm og Mørke vandrede vi ned ad en steil Strænt, hvor store Klippestykker laae henkastede i vild Uorden og gjorde Marschen besværlig, ja ligefrem farlig. At ride kunde der ikke være Tale om, og vi maatte staae af Hestene og lade dem føre bagefter. Endelig stinktede vi dybt under os en Deel smaa Blus, det var Lys i Landskabet Tepejillo, som vi til stor Forfærdelse for de Intet anende Indbyggere, der maatte troe os faldne ned fra Skyerne, occuperede henimod Kl. 10 om Aftenen. Tepejillo ligger i en temmelig bred Floddal, der gennemstrømmes af Rio de Chila, og Eggen her hører til den saakaldte Tierra caliente seca, tør hed Zone, i Modsætning til de fugtige, hebe Kystegne, der benævnes Tierra caliente humeda. Den følgende Dag gif det videre hen ad den brede Floddal, hvor vi maatte

gjennemvade Rio de Chila, til det lidt over en Miil fraliggende Petlalzingo, en anseelig By med en meget smuk Kirke og velforsynede Boutiker, og derpaa bestandigt i Floddalen, der her atter bliver snever og indfattes af steile Sandsteensfjelde med Akazieffov paa Siderne, til Acatlan, 2 Miil fra Petlalzingo, hvor vi ankom om Eftermiddagen.

Acatlan er en anseelig Flække, større og mere betydningsfuld end Huajuapam, beliggende i Tierra caliente med en frugtbar Omegn, hvor rige Sukkerrørsmarker afvekle med Maisagre og Palmelunde. Byen har offentlige Bade, et Theater, megen Handel, en meget stor og smuk Kirke og vel 5,000 Indbyggere. Klimaet her er meget heft, langt mere trykknende end i Kystegnene, hvor den hyppige Nordostvind bringer friske Luftninger ind over Landet, mens den indesluttede Beliggenhed gjør Acatlan og andre lignende Steder til en sand Vagerovn. I Acatlan foresandt vi tre Jægercompagnier, en Ublaneskabron og et Bjergbatteri af vort Corps, som i Forening med en Deel indfødte Tropper skulde foretage en længere Expedition ind i Guerrero, der hidtil endnu ikke var bleven betraadt af nogen europæisk Soldats Fod, som afgav et sikkert Smuthul for alle slagne juaristiske Bander i Staterne Mexico, Puebla og Dajaca, og hvorfra de bestandig ny organiserede kunde gjøre deres Indfald. Guerrero var lige siden Uafhængighedskrigen mod Spanien næsten despotisk bleven regjeret af den gamle Juan Alvarez, der fra sin Hacienda Placencia i Nærheden af Acapulco udøvede et uindskrænket Herredømme over Staten. Lige saa lidt som Alvarez, Sydens Panther, som han kaldtes, nogeninde mere end af Navn havde adlydt Præsidenten og Congressen i Mexico, men med Held havde kæmpet mod Santa Ana, hvem det paa Grund af Landets vilde Karakter og Indbyggernes Tapperhed trods sin fortrinlige Hær ikke var lykkedes at underkaste sig hele Staten, lige saa lidt vilde han aner-

kjende den keiserlige Regjering, mens han dog egenlig heller Intet foretog sig direkte imod den. Han var nu gammel og vilde blot i Fred nyde sit absolute Herredømme over Guerrero, og det er meget rimeligt, at han havde faaet Lov dertil, hvis ikke den Omstændighed, at der stadigt rekruteredes nye republikanske Bander i Grændsebidrikterne, havde tvunget Keiseren til at lade foretage en energisk Expedition mod Staten, og da navnlig Byen Tlapa, det egentlige Arnested for Quaristernes Parti derved.

Guerrero er det vildeste Bjergland i det vilde Mexico, tyndt befolket, fattig paa Hjelpetilber og med et hedt usundt Klima, saa at vore Tropper maatte træffe omfattende Foranstaltninger til Forsyning af Expeditionscolonnen med Proviant, hvorfor denne heller ikke forlod Acatlan før nogle Dage efter at vi allerede vare afmarscherede.

Efter at have holdt Rastdag den 23de Oktober overtog vi igjen de fangne Officerer, som imidlertid havde været henfattede i en lille Kirke, der paa et Bjerg hæver sig høit over Byen og fuldstændigt dominerer den, og den 24de om Morgen tidligt forlode vi Acatlan.

Veien gaaer endnu en Miils Bei hen i Dalen og stiger derpaa i Zigzag op ad en meget høi, steil Skraaning, den saakaldte Cuesta del toro*), der bestaaer af Røbleerskifer og er bevoget med tæt Skov, meest Akazier, der overhovedet ere fremherskende i de middelhebe Strøg. Denne Strænt hæver sig omtrent 3,000 Fod over Flodbalen ved Acatlan og danner Affaldet af det store Plateau mod Syd paa dette Sted.

Det er i det Hele taget en feilagtig Anskuelse, som man meget hyppigt seer fremsat, og det endog saa i bedre Værker, at Mexico lige ned til Isthmen ved Tehuantepec eller endnu

---

*) Cuesta (det franske côte) betyder i Almindelighed en Bjergstrænt.

Længere mod Sydost er optaget af et stort Plateau, den saakaldte Anahuacs Høislette. Denne har sine skarpt udprægede Grændser mod Syd, der betegnes ved en Linie fra La Cañada Istapa over Tehuacan og Acatlan Nord for Rio Mescala eller de las Balzas. Mens Terrainet Nord for denne Linie er et skarpt udpræget, høitliggende Plateau (mellem 6000 og 8000 Fod), er Landet Syd for den et af mangfoldige høiere og lavere Bjergkjæder gennemstreift Terrain, der ikke mere fortjener Navn af Plateau end f. Ex. Schweiz eller Østerrig.

Saa snart man er flegen op af La Cuesta del toro, er hele Veien lige til Puebla forholdsviis meget jevn, og holder sig bestandigt i en Høide af 6—7000 Fod. Jordbunden er næsten overalt Kalk, der som oftest ligger frit frem til Dagslyset, hvorfor Vegetationen ogsaa staaer i en skarpt udpræget Modfætning til den i de mere sønderkaarne og lavere Bjergegne mod Syd og Øst. Mens den paa de sidstnævnte Steder nemlig er rig og afvejlende efter Høiden, men allevegne Iøvrig og grøn, og især de herlige Eggestove i Høiderne paa mellem 5 og 7000 Fod henrykke den Rejsende, er den paa Høisletten meget fattig og ensformig og med et meget regelmæssigt og stereotyp Præg. Overalt sees her den berømte hundrebaarige Agave, Aloë, paa Mexicansk kaldet Maguey, af hvis Saft den berusende, hvide Nationaldrik Pulque vindes, og hvis seige Trevler under Navn afistle bruges til Førfærdigelse af Reb, Hængemaatter o. s. v. og meget ligne Manillahamp. Af en mindre Agaveart, den saakaldte Maguey chico, faaes en Slags Brændeviin, Mescal, der er meget stærk og almindelig hndet over hele Landet.

Ved Siden af Agaven voxer der mangfoldige Cactusarter, saaledes som allerede omtalt ved Bjerglandskabet mellem Tehuacan og Zapotitlan de las Salinas, torneede Akazier, der med

et Navn kaldes Mesquite, og som med deres fine, hængende Løv og ranke Grene danne en forunderlig Mobsætning til de plumpe, uformelige Cactusarter. Endvidere er Lilietræet, Yuca, eiendommeligt for Høifletten, men hermed er ogsaa næsten hele dennes Flora omtalt; med Undtagelse af disse Planter er den øvrige Vegetation meget ringe. Store Strækninger frembringe ikke et Græsstraa, men fremvise ene og alene den hvide Kalk, der i Solens Glands blænder Diet. Regnmængden er overordenlig ringe, og selv i Regntiden gives der Steder, hvor det kun regner sjældent og lidt, saaledes f. Ex. Tehuacan. Som Følge heraf er det nødvendigt at sørge for kunstig Vanding af Markerne, hvilket Indianerne ogsaa meget godt have forstaaet fra gammel Tid af, og overalt seer man derfor i Kalken udhuggede Rønder, der tjene til at lede Vandet fra en eller anden Flod ofte meget langvejs fra hen til de vandløse Marker. Ved Siden af Majsen dyrkes her Hvede og navnlig megen Byg, der voxer ganske hyppeligt her, og anvendes til Foderkorn for Heste og Muldyr, omtrent som Havren hos os.

Af andre Frugter frembringer Plateauet navnlig Kartofler, Cactusfigen og Camote, en gul, sød, melet Knold, der ligner Kartofflen. Dyreriget repræsenteres her af fortrinlige Heste, de bedste i hele Landet, Kaniner, Raavildt, Schakaler, der her kaldes Coyotes, Vælsler og Muldyr, der opdrættes paa de store Haciendas de ganado mayor, ligesom ogsaa umaadelige Hjorder af Geder, der navnlig nære sig af de unge Stub paa Mesquitetræerne.

Den oprindelige Indianerbefolkning paa Plateauet er Azteker, som kun ganske enkelte Steder ere stegne ned til de hedere Egne, saaledes ved Acatlan, Teotitlan del Camino, Aculzingo og Tlapacohan, men forresten ubelukkende bebøe Høifletten.

Klimaet paa denne er som en Følge af den høie Belig-

genhed meget tempereret; Solvarmen er om Dagen vel temmelig stærk, men Nætterne ofte sølelig kolde; Luften er næsten bestandig reen og klar, og paa Grund af dens Tyndhed meget let, hvorfor Legemets Transpiration ogsaa er meget ringe, saa at man næsten aldrig kommer i Sved, selv ved store Anstrængelser. I Begyndelsen maa man vænne sig til den tyndere Luft, førend man kan sige, at Aandedrættet ikke føler sig generet deraf.

Af disse let henkastede Træk vil det sees, at den store mexicaniske Høiflette frembyder store og isinesalbende Forffjelligheder fra den øvrige Deel af Landet; og sjønt jeg allerede paa Veien fra S. Andrés Chalchicomula til Tehuacan havde berørt den østlige Rand af den, fik jeg dog først nu et klart Blik paa den ved Marschen til Puebla.

Kort efter at være stegen op ad La Cuesta del toro naaer man den store Hacienda Sta Inés, og en Fjerdivvei længere frem den reenlige og velbyggede Landsby Sta Inés Ahuatempa, hvor vi overnattede i Curatoet, Præsteboligen, mens vore Fanger bleve hensatte i Kirken's Chor. Dette fremkaldte en overordenlig Harme hos Præsten, der siensynligt havde gjort sig tilgode med formegen Mesca; thi uden at føle sig imponeret af vore stjægede Fægere, gav han sig til at tildele os alle uden Undtagelse Epitheter som Gudsbespottere, Djævole o. s. v., og da han derved kun opnaaede at more baade vore Folk og Fangerne, der som Liberale ei havde megen Urefrygt for Præsterne, besluttede han sig til i et høitideligt Optog med to rødflædte Drengelinge bagefter sig at hente Monstransen ud fra det ved vor Nærværelse vanhelligede Sted, hvortil han da ogsaa fik Lov. Men da han senere endnu bestandigt gjorde Spektakel og generede os i vor Nattero, bleve vi nødsagede til at lade den værdige Herre indespærre i Muldyrstalden, med

hvis Beboere han som en anden Bileam forhaabenlig har underholdt sig godt.

Fra Sta Inés droge vi den følgende Morgen ad en bred, bestandigt jevn Wei til det tre Mile fjerne Tepeji de la feba, der ligger i en kjedelformig Indsænkning og er en anseelig By med et stort Fængsel, Raadhuus og en pragtfuld Kirke. Præfekten her bar den franske Ueslegions Kors paa Grund af den mageløse Tapperhed, hvormed han under Beleiringen af Puebla havde forsvaret Tepeji mod et Angreb af en liberal Afdeling. Her laa som Besætning en Cavalleriafdeling, der førtes af den bekjendte clericale Chef Oberst Flon, og som tillige havde det Hverv at sikke Færdselen paa denne vigtige Hovedroute mod Røvere. Folkene vare paa mexicansk Wiis klædt i Skindtrøier og dito snevre Beenklæder; mellem dem fandtes en Deel Lybskere, rimeligviis Folk, der havde udtjent deres Tid i den franske Fremmedlegion og nu vilde forsøge deres Lykke som Gensdarmere. Røveriet var der i Egnen saa temmelig i Flor; og et Par Dage før vor Ankomst til Tepeji havde Flon netop fanget og skudt en lille Bande paa otte Mand, der rimeligviis alle vare fra den berhyggede Røverrede S. Juan Izaquistla, en lille By Nordost for Acatlan.

Den følgende Morgen havde vi paa Marschen det pragtfulde Skuespil at see de tre majestætiske Vulkaner Popocatepetl, Iztaccihuatl og Orizaba hæve sig op i den sthyri, gjennemsigtige blaa Luft, men allerede betydeligt nærmere end fra Bjergene ved Tepejillo.

Efter omtrent 5 Timers Marsch naaede vi den anseelige By Moljacac, hvor der netop var Marked; den store Plads var derfor aldeles opfyldt af Mennesser, meest Indianere fra Omegnen. Hvis man skulde dømme fra disse Frygt om deres Samvittigheders Rolighed, maatte denne være meget ringe,

thi ved Synet af os styrte næsten Halvdelen af Markeds-gæsterne i vild Flugt bort og ud af Byen, og kun lidt efter lidt vendte de tilbage, da de ingen Skud hørte, men saae, at vi ganske rolig holdt Hvil paa Kirkegaarden og gave os til at spise Frokost. Da jeg spurgte General Salinas, om han kunde tænke sig, hvad Grunden var til denne paniske Skræk, sagde han, at største Parten af disse Folk rimeligviis endnu aldrig havde seet ugen rødburet, langstjægget Østerriger eller Franskmænd, og det er ganske vist, at vore Folk, ophidsede og vilde som de saae ud efter anstrængende Marscher, nok kunde indgyde en mindre behjertet Sjæl en Smule Skræk. Efter et tre Timers Hvil, under hvilket de brave Indianere efterhaanden havde faaet saa meget Mod, at de turde vove at betragte os noget nærmere, forløbe vi igjen det fædelige Moljacac og drog videre ad den prægtige, jævne Bei, forbi veldyrkede Maismarker, der omgave de smaa Byer S. Salvador og Sta. Ana, der begge have prægtige Kirker, indtil vi om Aftenen i klart Maaneskin naaede Sta. Isabel, en By af Størrelse som Moljacac, beliggende lidt over 4 Mil fra Tepeji.

Efter at have tilbragt Natten her, kom vi den følgende Dags Formiddag til Tepeaca, en stor Flække med 4—5000 Indbyggere, beliggende i en nøgen og sandet Egn som de fleste Byer paa Høisletten. Her findes en storartet, gammel Kirke, en udstrakt Plads og smukke, lige Gader, men forresten seer Byen meget kjedelig ud, hvilket har sin Grund i Befolkningens alvorlige Karakter, der staaer i en skarp Modsætning til de livlige og lystige Beboere af de sybligere Egne.

Den følgende Dag drog vi forbi de smaa Byer Carpinteros og Santiago Acatlan til Amozoc, der ligger paa Sammenstødspunktet af de tre Hovedveie til Puebla fra Dajaca, Veracruz og Perote. Amozoc er en temmelig anseelig By, men ligger i en endnu mere sandet og øde

Egn end Tepeaca, saa at det gjør et alt anden end oplivende Indtryk. Byen er berømt for sine Smedearbejder, der unægtelig laves fortræffelige her, og navnlig ere de kolossale blaat anløbne Jernsporer med indlagte Søvarabesfer og umaadelige Hjul mærkelige. Ved Siden heraf ernærer desuden en stor Deel af de mandlige Indbyggere sig som Røvere, hvortil Byens heldige Veliggenhed ved de ovenfor omtalte tre store Landeveie giver dem en fortrinlig Leilighed.

Om Eftermiddagen ankom Major Cz. fra Puebla med en Eskadron Husarer og en dito Uhlaner for at gaae til S. Augustin el Palmar, hvor Befolkningen skulde have gjort et Pronunciamiento.*) Af ham erfarede vi, at Reiseren den 3die Oktober havde udstedt det berømte Dekret, ifølge hvilket alle Svarister skulde sthydes, hvor man fik fat paa dem, og at det allerede var bleven fulgt i Praxis, idet et Par Uhlaneskadroner fra Tehuacan den 25de aldeles havde tilintetgjort den fjendtlige Bandedef Figueroa, da denne med 800 Mand forsøgte at nærme sig Tehuacan. Fægtningen havde fundet Sted paa Sletten ved den lille By Xjalpa; og da der ingen Pardon blev givet, bleve over 300 Mexicanere nedslæbde, deriblandt endogsaa tre Fruentimmer, som Mexicanerne altid pleie at have med for at bage Meiskagerne. Figueroa selv var kun med Nød og Keppe undsluppen og hans Bandede tilintetgjort for lang Tid. Skjøndt vi nu kunde vide, at vor Skjæbne i Tilfælde af, at vi bleve fangne, ogsaa vilde være den visse Død, optog vi dog alle denne Efterretning med Tilfredshed; det var klart for os alle, at det maatte blive en gjensidig Udryddelseskrig, hvis vi nogenfinde vilde haabe at befæste Reiserrigets Throne, og

---

*) Pronunciamiento (ordret: Udtalelse) betegner i Mexico og Spanien en formel Opstandserklæring; og slige forekomme lige saa hyppigt i Mexicos Historie som Vedtagelsen af Love under en Rigsdagssamling hos os, ja oftere.

fra nu af antog Krigen den grusomme, indianfke Karakter, som med Rette opvækker den dertil uvante Europæers Forførelse. Vel havde man tidligere allerede, og da navnlig Franskmændene, meget ofte brugt den Fremgangsmaade, at styde Fangerne, men først nu blev det ved det keiserlige Dekret ikke blot tilladt, men ligefrem befalet, og en Armeebefaling af Marschal Bazaine motiverede den tagne Forholdsregel og indskræpedens nøiagtige Efterlevelse.

Jeg skal længere hende noget nærmere tale om dette for Mexico og Keiseren saa skjæbnesvangre Dekret, der danner et af de meest fremtrædende Punkter i Keiserriget's Historie.

Den følgende Dag, den 29de Oktober, tilbagelagte vi den kun 2½ Mil lange Vej til Puebla og naaede henimod Middag Garitaen, Toldhuset, hvor vi bleve modtagne af den midlertidige Høistkommanderende, Oberstlieutenant de la B. tilligemed alle Officerer og Musikken, saa at det blev med en glimrende og broget Cavalcade i Spidsen, at det brave 15de Compagnie marscherede ind i det prægtige Puebla. Fangerne bleve af en Deling strax førte hen i det store Kloster La Concepcion, hvor ogsaa Compagniet blev indkvarteret, mens vi Officerer af vore Kammerater bleve førte hen i det elegante Hotel La Union for i muntert Lag at glemme Besværlighederne ved den lange Marsch paa henved 50 Mil fra Dajaca.

P u e b l a.

Puebla, med Tilnavnet de los angeles, Englenes, som det liberale Parti i Mexico forandrede til „de Zaragoza“ efter den General, der slog Franskmændene under Lorencez tilbage, da de den 5te Mai 1862 første Gang forsøgte at storme den, ligger i en aaben og nøgen Egn paa begge Sider af den lille Rio de S. Francisco og er næst efter Hovedstaden den største By i Landet; den har 75,000 Indbyggere. Den er bygget ganske i samme Stil som Vera-Cruz og Ajajaca, men betydeligt prægtigere og rigere end nogen af disse Byer. Gaderne ere brede og snorlige, forsynede med Fortouge og udmærket brolagte. Husene ere alle to eller tre Etager høie, i Almindelighed forsynede med Balkoner og smukt malede med lyse Farver. Som i alle meksikanske Byer er den store Plads, la Plaza de armas, omgiven af Domkirken, Regjeringspaladset og de rigeste Boutiker; Husene ere alle forsynede med Portaler, der ere et almindeligt Tilflugtssted for Spadsjerende under den brændende Middagshebe.

Staden har fuldstændigt Udseende af en stor europæisk By; og kun de enkelte Indianere, man støder paa, minde En om, at man befinder sig hinsides Atlanterhavet mellem Vandkredsene. Overalt møder Diet elegante Boutiker, smukt udstyrede Kaffeer og Neverias, Isudsalg; Folk gaae klædte efter nyeste franske Mode; Droscher og andre Hjevogne holde i stor Mængde paa den store Plads; man kan gaae i Theatret, til Concerter, kort sagt, man kan godt overtale sig selv til at troe, at man befinder sig i Italien eller Spanien. Blandt de

mangfoldige Kirker og Klostre, der findes her, er først og fremmest den pragtfulde Kathedralkirke mærkelig ved sit majestætiske Ydre og sin rige Udsmykning i det Indre, der hører til Noget af det meest Storartede, man kan forestille sig. De mægtige Søiler ere beklædte med purpurrodt Fløil, besat med lange Guldfryndser, midt i Kirken staaer den gamle Cypres eller Hovedalteret, omgivet af Ryfestager af massigt Sølvpaa fem Alens Høide. De mange Sidelapeller ere alle smykkede med pragtfulde Malerier og kostbare Altare; en udmærket Musik ledsager altid Gudstjenesten, og man kan forstaae den uimodstaaeligt henrivende Magt, en Messe kan udøve paa et følelsesfuldt Gemyt, naar man seer den lange Stare af Geistlige i rige Messesærker, fulgte af en Række smaa Chordrenge, der bedøve Sandserne ved vellugtende Røgelse, i Procession føre Monstransen rundt under Sang og Musik, medens den lille Klokke, der lyder, hver Gang Præsten løfter Hostien, bringer alle Folk til at kaste sig i Støvet og slaae sig for Brystet. Det eneste, der maa forekomme en Europæer paafaldende, er vistnok de temmelig lette Melodier, man som oftest hører i Kirkerne, og som nærmest henhøre under Kategorien Dandsemusik.

Et andet imponerende Gudshuus er S. Francisco, paa den østlige Bred af den lille Flod, der gennemstrømmer Byen, et mægtigt Kloster med en meget smuk og høi Kirke; det benyttes til Kaserne og Magasiner, ligesom ogsaa det allerede omtalte Kloster la Concepcion. Blandt de mangfoldige andre Kirker og Klostre, der alle ere Pryddelser for Staden, fortjener endnu navnlig S. Augustin at nævnes paa Grund af sine mægtige Bygninger.

Wens Puebla i mange Retninger ligner Dajaca og andre mindre mexicanske Byer, saaledes med Hensyn til sin Alameda, der kun i sit Ydre er lidet forskjellig fra den i Dajaca, ved

sin Alhondiga og sine Markeder, har den forffjellige Ting forud for dem, der karakterisere den som en stor By. Dette er navnlig foruden de allerede nævnte, saasom Hjevogne o. s. v., det store Theater til Tyrefægtninger, der ligger i en Udkant af Byen og bestaaer i en Arena med amfiteatralst opstigende Rækker af Bænke, hvor Pladsernes Priser variere, eftersom de ere udsatte for Solen eller ikke, og hvor der flere Gange om Ugen opføres Tyrefægtninger aldeles efter spansk Mønster med Picadores og Matadores klædte i andalusisk Dragt. Denne Forlystelse nyder en Deeltagelse fra det altid talrige Publikums Side, der ikke staaer tilbage for den, der bliver ydet dette Slags Skuespil i Sevilla eller Granada, og som i Forening med Guds-tjenesten danner Poblansens vigtigste Livsinteresser.

Theatret i Puebla er overordenlig elegant indrettet og kunde i Sandhed tjene til Model for en eventuel Ombygning af vort kongelige i Kjøbenhavn. Paa den Tid, jeg var her, gav et italiensk Selskab fra Havana forffjellige Operaer tilbedste, naturligtvis til den efter Landets Forhold afpassede beskedne Priis af 6—7 Rdl. Pladsen; og et elegant Publikum af begge Kjøen forsamledes hver Aften i det smukke Lokale. Creolerinderne i Puebla udmærke sig ved deres store Skjønhed; og en mere fortryllende Række Damer, halvt skjulte bagved deres brogede Bister, som de med forbausende Færdighed slaae sammen og holde ud foran de sorte tindrende Dine, har jeg ingen Steder seet, end ikke i Havana.

Efter Theatret pleier man at drive en Times Tid hen paa den godt ophyste Plaza de armas, hvor talrige Neveros, Bøssælgere, med deres forffjellige Slags Is i Blikspande paa Hovedet, tilbyde deres Forfriskninger, og hvor flere Gange om Ugen vort Corpses udmærkede Militærmusik frydede Øret med sine smeltende Toner.

Overalt iagttager det poblanske Publikum imidlertid en

høi Grad af Alvor og Grandeza, der saa skarpt adskiller det fra Dajaqueñeren, der altid er Liv og Munterhed. Dette hidrører deels fra det i Puebla stærkt fremtrædende Bigotteri, for hvilket Byen er bekjendt over hele Landet, og som under alle de mangfoldige Borgerkrige og Kampe har gjort den til det vigtigste Tilholdssted for det cleriale Parti, deels fra, at Befolkningen er mere ublandet Afkom af de alvorligere Spaniere, mens Dajacas Indbyggere kun for en ringe Deel kan rose sig heraf og derimod har meget indiansk Blod i sig. Mens derfor Dajaqueñeren omtaler Publaneren som bigot, hylkerst o. s. v. giver denne hiin Epiteter som: slet opdraget, ubehøvlet o. a. l.

Det maa imidlertid ganske vist indrømmes, at man i Puebla finder udbredt megen fiin Levemaade og en ubsogt Artighed i Omgang, som uvilkaarligt fængsler den Fremmede; paa Gaben er det ofte en Fornøielse at iagttage, hvorledes Folk selv af de laveste Klasser mere end almindeligt ellers i Mexico behandle hinanden som to Diplomater hos os. Man skulde troe, at disse Folk fra Smaa af ikke havde bestilt Andet end at studere Baronesse du Fresne eller Knigges Omgang med Mennesker.

Færdselen paa Gaderne er meget livlig hele Dagen med Undtagelse af de hebe Middagstimer, da man holder Siesta. Sælgere af begge Kjøen have allevegne opslaaet deres ambulante Boutiker, hvor man kan faae Frugter, Sukkertøi, Nürnbergervarer o. s. v. Under Portalen ved Regjeringspaladset sidde en Deel ældre Gentlemen ved smaa Borde, paa hvilke der staaer Blækhuus, Pen, Papir og smaa Poser med Strøsand, med hvilke Ting de deels drive Handel, deels og fornemmelig afhjælpe „en stærkt følt Trang“ hos den lavere Befolkning, idet de for en ringe Betaling agere Sekretær for enhver, der behøver en saadan. Det er el evangelista, den offentlige Skriver, som oftest

en indstrumpet gammel Karl med Briller paa Næsen, en fremstaaende Ornenæse, livlige Dine, og iført en gammel grøn eller brun Spidskjole, en ægte Typus paa en spansk Skriver. Smidlertid er hans Kredt af Klienter sjældent stor, da Skrivekonsten efter Forholdene maa kaldes meget udbredt i Mexico, og Landet i denne Retning ikke staaer tilbage f. Ex. for Frankrig.

En stor Vergrelse for den gravitetiske, stille Evangelista ere de høirostede Damer, der med svingrende Raab færdes paa Pladsen og omkring Portalerne og udraabe det stereotype „Doscientos pesos para la tarde,“ tohundrede Pesos iaften, den største Gevinst i Tallotteriet, der her ligesom i Rom trækkes een Gang om Ugen og som en Følge af Mexicanernes velbekjendte Spillelyst nyder almindelig Deeltagelse fra Publikum's Side.

En anden Klasse Mebborgere, der gjøre sig bemærkelige ved en lignende ugenert Henvendelse til dem aldeles ubekjendte Personer, ere Tiggerne, som dog ikke findes i overvættets stort Antal her, men desto bedre forstaae at paa-talde alle mulige og umulige Helgene for at røre de bedre stillede Santsidiges Hjertes; man maa forbauses over deres kirkehistoriske Værdom og den Tungefærdighed, hvormed de tiltale de forbigaaende Caballeros og Señoritas for at opnaae en Medio *), i hvilken Anledning baade San Policarpo og San Crisostomo og andre ærværdige hellige Mænd maa holde for.

De østerrigiske Officerer vare i Almindelighed ansete for meget godgjørende, og bleve derfor mere end nogen anden Fremmed forfulgte med utrættelig Udholdenhed af disse Barmhjertigheds Apostle til eget Bedste. Ja det passerede mig endog saa

---

*) Medio er en halv Real, den mindste mexicanske Sølvmønt her paa Egnen, af Værdi omtrent 10 β.

en Gang, at en gammel lurvet Karl, der ganske gemhytligt røg sin Cigaret, udstrakte Haanden og søgte at røre mig til Medlidenhed ved at bæere mig med Ophøielse til hans Landsmand, idet han titulerede mig: Austro-mexicano, østerrigsk Mexicaner, hvilket han siensynligt ansaae for et useilbart Middel til at erholde en Almisse.

Et eiendommeligt Slags Tiggeri er det kirkelige, idet man meget ofte seer en Mand staae midt paa Gaden udenfor en eller anden Kirke med en Tallerken i Haanden og tigge Almisse til en Messe for en eller anden Helgen; han gjør som oftest gode Forretninger. Som allerede omtalt er Poblانeren vistnok den meest fanatiske Katholik i Mexico. Geistligheden spiller endnu bestandigt en stor Rolle i denne Stad. Overalt møder man disse ærværdige Herrer, der ere vel fete og fortrolige Venner i næsten alle Huse; og naar deres Indflydelse for længe siden har tabt sig i de andre Egne af Landet, vil de endnu bestandig være mægtige og ansete i Puebla. Trods sit stærkt udprægede Bigotteri er Befolkningen her dog en af de vindfibeligste og dygtigste i Mexico, og langt mere arbeidsom end i de øvrige Egne.

Her findes ikke faa Fabrikker, der navnlig producere Bomuldstoi, det saakaldte Manta, der er det almindelige Klædningsstof for de lavere Folkelasser, tykt Dyffel, der anvendes til den almindeligt brugte Trøie, Glasvarer, Fajance, udmærkede Gedeffind, der ligeledes anvendes til Klædning, navnlig for Rancheroerne, og endelig Papir. Sølv- og Guldarbejder forfærdiges udmærket smukke, ligesom ogsaa Sabellklinger og Machetes, en Slags Sabler, der bruges af Rystegnens Beboere til at bane sig Vej i Urskovene. Man seer ingen Steder saa elegant forarbejdet Fodtøi, som her, og de smukkeste Sombreros, fine store Filt hatte med rige Broderier af Sølv og

Guld, komme herfra, ligesom ogsaa de pressede Lædervarer til Sadler o. s. v., der forarbejdes her, ere meget søgte.

Pueblas Omegn frembyder kun faa tiltrækkende Punkter, og dens alvorlige triste Udseende indvirker uden Tvivl paa Befolkningens Karakter. Nærmest Byen hæve sig de to smaa Bjerge El Cerro de Guadalupe og de Loreto, hver med sin Kirke paa, og som fuldstændigt beherske Byen; de have derfor ikke blot spillet en betydelig Rolle under Borgerkrigene, men ere navnlig berømte fra Franskmændenes første Storm paa Puebla den 5te Mai 1862 og deres senere Beleiring af Byen. Under Keiserriget vare de blevne betydeligt stærkere befæstede; og Puebla dannede derfor et af de stærkeste Boldværker mod de republikanske Angreb, ikke blot ved sin Beliggenhed og Befæstning, men ogsaa ved sine Beboeres Sympathi for den keiserlige Sag.

Det øvrige Terrain om Puebla er fladt i næsten en Miils Omkreds til alle Sider. Mod Øst begynder den spidse og høie Cerro de Malinche at hæve sig; den danner en aldeles isoleret Bjerggruppe, ligesom en Ø i Havet, og er tildeels bevoxet med Fyrrestov. Mod Vest troner høit over Byen i en Afstand af omtrent 6 Miil det majestætiske Popocatepetl, med det lavere, afstumpede Iztaccihuatl Nord for sig, begge bedækkede med evig Sne. Popocatepetl bliver næsten dagligt bestegen af Indianere fra den lille By S. Nicolas, der stige ned i dens Krater for at hente Svovl, der paa smaa Slæder føres ned over Sneemarkerne. Lige op til Sneegrændsen fører der en Rodevei til en lille Rancho, hvor Svovlarbejderne pleie at tilbringe Natten, da man bruger det Meste af en Dag for fra S. Nicolas at naae derop.

Af andre mærkværdige Punkter i Pueblas Omegn kan endnu mærkes det gamle Cholula, to Miil Vest for Byen, nu en anseelig Flække, fordem en mægtig Stad i Aztekernes Rige,

hvor man seer Ruinerne af et colossalt Teocalli, Offertempel, der dog nu snarere ligner en almindelig Høi end en Ruin. Nord for Puebla ligger det gamle berømte Tlaxcala, hvis republikanske Indbyggere vare saa troe Forbundsfæller for Cortez, og som nu ligeledes kun er en ret anseelig Flække men dog Hovedstaden i et selvstændigt Distrikt.

Under Reiserriget var Puebla hele Tiden Hovedkvarteret for det østerrigiske Corps, idet Generalen, Grev Thun med sin Stab havde fast Ophold her, og desforuden alle til Corpset henhørende Magasiner, Bærksteder, Depoter og øvrige større Anstalter befandt sig her, saa at man bestandigt kunde træffe mange Kammerater i Byen, blandt hvilke rigtignok Læger og Forpleiningsofficerer udgjorde Fleertallet. Men desuden fandtes her bestandigt et ikke ringe Antal saarede og reconvalescerende Officerer, saa at der som oftest var et muntert Selskab samlet i Kaffeerne og Theatret. Forholdene i Mexico kunde ikke Andet end opfordre enhver af os til at nyde Livet saa godt saa muligt, førend det blev for seent, thi næsten hver Dag kom der Efterretning om en eller anden Officers Død; og da den keiserlige Regjering desuden havde havt den heldige Tanke, at gagere Officererne paa en værdig Maade, idet en Lieutenant havde henimod 4000 Rdl. om Aaret og de øvrige i Forhold dertil, var ingen af os nødt til at nægte sig nogen rimelig Livsnydelse. Dertil kom endnu, at Corpset bestandigt erholdt fra Østerrig de meest udmærkede ungariske Vine, som det kunde overlade sine Medlemmer næsten til Hjemlandets Priser, og som hidrog ikke lidet til at gjøre os Opholdet i Mexico behageligt.

For os, der efter den megen Omflakken en Gang efter længere Tids Forløb igjen kom til en stor By, hvis Civilisation stod paa et fuldkomment europæisk Standpunkt, var Opholdet i Puebla en stor Nydelse. Man kunde saa let tænke

fig sat tilbage til det kjære gamle Europa, langt borte fra Guerillafrig, Matmarscher, tropisk Solhede og ubefolkede, vilde Bjergegne, som trods deres romantiske Skjønhed dog stundom kunde bringe En til med et Længselsfut at tænke tilbage paa Noget, man kaldte Theater, Concert, Literatur o. s. v. i vort fjerne Fædreland.

I Puebla tilbragte jeg Maanederne November og December med en kort Afbrudelse af nogle faa Dage, da jeg blev sendt ned til Orizaba med en Pengetransport til den derværende Garnison. Den 4de December Kl. 3 om Natten kjørte jeg med Diligencen ud af Puebla med 7000 Pesos i Guld i en Reisetaske og to Tægere som Eskorte. Diligencen gaaer fra Mexico ned til Paso del macho, Jernbanens Endestation, og er en stor, plumt bygget Vogn med colossale Hjul og Plads til ni Passagerer, der sidde indklemte som Gardiner i en Væffe. Karosfen er forspændt med 10—12 Muldyr eller Heste, der stiftes hver 3 Mile, og som bestandigt gaae i Galop, saa at man paa den ikke altid jevne Vei bliver alvorligt rystet og ofte staaer i Fare for at komme til at prøve, hvis Hoved der er stærkest, Gjenboens eller Ens eget. Kudffen har ved Siden af sig en Medhjælper, der har det vigtige Hverv paa Veien at opsamle Smaastene i en Kurv og under Farten kaste dem i Hovedet paa Forløberne som en alvorlig Paamindelse om at gjøre deres Pligt, da Kudffens Bidst ikke naaer saa langt; det er forbausende at see, med hvilken Færdighed denne Pedrero springer af Vognen, løbende opsamlers Steen, naar hans Beholdning er sluppet op, og saa atter springer op, uden at Vognen standser.

Paa Grund af Landeveiens Usikkerhed er det aldeles ingen Behagelighed at sidde indklemt mellem otte frygtfulde Reisende, saa at man ikke kan røre sig, med en Pose Guld hos sig og kun to Mand Eskorte. Jeg indrettede mig imidlertid

faa godt som muligt til Forsvar ved at holde min Revolver parat og instruere mine Folk om i Tilfælde af Angreb af Røvere at lægge sig paa Maven ovenpaa Diligencen og saaledes beskynde dem, og lod faa den uformelige Kasse rumle afsted med os. Veien gaaer over Amozoc bestandigt paa Plateauet gennem Acazingo, El Agua que chola, S. Augustin el Palmar til det for Læserne allerede bekjendte Cañada Iztapa ned til Puente Colorado og op igjen paa den anden Side paa de høie Cumbres de Aculzingo, en høi, med Eggestov bevoxet Bjergryg, hvorfra en udmærket anlagt Wei i Zigzag fører ned i Dalen til den lille By Aculzingo. Herfra gaaer Veien bestandigt i Dalen forbi en Mængde Haciendas gennem Byerne Temelulco og El Ingenio til Orizaba, hvor vi ankom Kl. 8, efter at have kjørt 18 Miil i neppe 17 Timer.

Efter at have udført mit Hverv og opholdt mig en Dags Tid i Orizaba, kjørt jeg atter den samme Wei tilbage til Puebla i Selskab med en ung elskværdig Amerikanerinde, der var i den dødeligste Angst for de meget berøgtede Stratenrøvere i Mexico, og som derfor med tillidsfuld Fortrøstning betragtede mig som sin Forsvarer og Beskytter; jeg var faa heldig at bringe den unge Dame i god Behold til Puebla.

Mit Compagni, det 15de, ved hvilket jeg midlertidigt gjorde Tjeneste, fik kort før min Afreise til Orizaba Ordre til over Vera-Cruz at afgaae til Matamoros de la frontera, ved Rio bravo del Norte paa Grændsen af Tejas, i Forening med det 5te og et Batteri, da den derværende keiserlige General Mejia ikke var istand til længere at holde Pladsen mod den overmægtige republikanske Chef Escobedo, der i Forening med andre Bandedførere, som Cortina, Canales og Corona, allerede i længere Tid havde beleiret den.

Først fik jeg Ordre til at slutte mig til Compagniet, men da netop nogle Dage iforveien en Lieutenant ved 3die Com-

pagni var falden ved Stormen paa Tlapacohan, erholdt jeg Ordre til at begive mig til Perote eller Ryslandet, hvor jeg maatte træffe Compagniet, for at erstatte den faldne Officeer. Denne Omstændighed bevirkede, at jeg ikke kom til at dele det brave Compagnies Skjæbne, da det nogle Maaneder senere i Juni 1866 blev nedhugget til sidste Mand i Slaget ved Camargo ved Forræderi fra de med den keiserlige Hær forbundne Mexicaneres Side.

De sidste Dage i Puebla anvendte jeg endnu til af det godt forsynede Corpsbibliotheks Bøger at indhente nogle Oplysninger om de Egne, jeg med det Første vilde komme til at færdes i, og afgik den 24de December til Ryslandet for at støde til mit Compagni.

Keiserrigets Stilling i 1865.

De største Vanskeligheder, Keiserriget havde at overvinde for at consolidere sig, bestode navnlig i den mangelfulde Organisation af Forvaltningen, Pengemangelen og de fjendtlige Baner, der bestandigt dukkede op paany og ved jevnligt at fremkalde pronunciamientos i de for Tropper blottede Egne holdt Landet i en bestandig Krigstilstand. Den keiserlige Regjering havde arbejdet ivrigt paa at organisere en ordenlig Administration og tilvejebringe en rolig Udvikling af Landets umaadeligt rige Hjælpekilder. Landet var bleven inddeelt i 50 Departementer i Stedet for de tidligere 29 Stater og Distrikter; og i hvert af dem var der indsat en Præfekt eller Jefe politico, der havde hele det ham underlagte Distrikts politiske og økonomiske Administration under sig, og hvortil man naturligviis havde valgt de Keiserriget meest hengivne Mænd. Regjeringen var imidlertid langt fra i Stand til at støtte dem paa den tilbørlige Maade, saa at det meget ofte var umuligt for dem, selv om de havde vovet det, at gribe til de energiske Forholdsregler, som Omstændighederne udkrævede; de vare meget mere ofte nøbde til at finde sig i Dvergreb og Forsølgelser fra de Liberales Side, saa at det snart ikke var nogen misundelsesværdig Post at være keiserlig Præfekt. Naar dertil kommer, at det moralste Element hos Embedsmændene i Mexico er den mindst udviklede Side af deres Karakter, vil man forstaae, at Landets Ordning endnu bestandigt kun var en smul Drøm, der var meget langt fra at virkeliggjøres. Lovgivningen blev betydeligt forbedret; og næsten hvert Nummer af

Diario del Imperio, Keiserrigetets officielle Blad, bragte nye Love og Dekreter, blandt hvilke især Instituto organico del Imperio, en Slags Grundlov for Landet, bør mærkes, da Keiser Maximilian uden Modsigelse var valgt til uindskrænket Herster over Mexico. Endvidere udkom der en ny Straffelovbog, Toldtariffer o. s. v., men da den kraftigste Faktor ved en dygtig Førelse af Regjeringen, nemlig Pengene, manglede, bleve alle disse Forbedringer uden varig Betydning. En Ting, hvorved den nye Regjering søgte at vinde det liberale Parti og saaledes forene de to hinanden saa skarpt modsatte Parter, nemlig Stadfæstelsen af Suarez' Reformlov fra 1857, hvorved Kirkegudsjerne bleve erklærede for Nationens Eiendom, Civilægteskabet indført og Undervisningen aldeles fratagen de Geistlige, tjente kun til at gjøre det clericale Parti lunkent mod Keiseren, ja bevægede endog mange til hemmeligt at arbejde paa hans Fald, uden at derfor de Liberale i nogen synderlig Maalestot bleve vundne derved, da de nu en Gang i Principet ikke vilde anerkjende den keiserlige Regjering, som en dem paatvungen og stridende mod Landets Forfatning.

Naar man nu dertil regner de evindelige Forlegenheder, hvori Regjeringen befandt sig, efter at det Laan paa 50 Millioner Francs, som Keiseren havde optaget i Paris kort efter sin Tronbestigelse, var medgaaet navnlig til de store Udgifter til Hæren, og Toldindtægterne og Skatterne kun tildeels kunde dække de løbende Udgifter, af hvilke alene Civillisten udgjorde 3 Millioner Pesos om Aaret, i Forbindelse med de bestandige Kampe mod de vel svage, men uførtroede republikanske Bander, vil man kunne forstaae, at Keiserriget endnu var langt fra at staae paa nogen fast Grundvold.

En Omstændighed, som bestandigt tjente til at give de slagne Dissidenter eller Republikanere ikke blot nyt Mod, men ofte endog ligefrem materiel Understøttelse, var den Spmpathi,

de i fuldeste Maal nøde fra Nordstaternes Side, og den Opmuntring, de maatte finde i Haabet om en snarlig kraftig Intervention af disse til Fordeel for Suarez. Og hvor lidt man end paa den ene Side kan sympathisere med de revolutionære Bevægelser og de blodige Dramer, hvortil Republicanernes Kamp næsten daglig gav Anledning, kan man paa den anden Side ikke fratjende dem en forbausende Udholdenhed, der lod dem bøde alle de Savn og Anstrængelser, en Guerillakrig i et Bjergland som Mexico fører med sig, afskaarne fra Havnestæderne og de større Byer og næsten udelukkende henviste til de fattigste Egne af Landet, en Udholdenhed, der kun kan vurderes i sin fulde Udstrækning, naar man selv har maattet kæmpe imod dem.

Aaret 1865 saae Keiserriget paa sit Høieste med Hensyn til Tilintetgjørelsen af den aktive Modstand fra Republikanernes Side. I Begyndelsen af Aaret faldt den sidste større Plads, som disse havde inde, nemlig Dajaca, i Franskmændenes Hænder. Den 9de Februar indtog de Byen og fangede hele Besætningen; og fra nu af blev Krigen kun ført i det Smaa, men var desto vanskeligere at tilendebringe, da der for hver Bande, der blev adspredt, dukkede en anden op igjen, og Landets Naturforhold umuliggjorde en samtidig Occupation af det Hele, ligesom ogsaa Klimaet tillader en Troppeafdeling at tilbringe hele Maaneder i det Frie i de sønderrevne Bjerge og uigjennemtrængelige Stove.

Det vilde være et altfor vidtløftigt Foretagende, om man vilde opregne alle de enkelte Kampe, der saa godt som dagligt fandt Sted i de forskjellige Egne af det vidtudsprekte Land; jeg skal derfor nøies med i korte Træk at skildre Hovedmomenterne ved disse haarbnakkede og grusomme Kampe, der bleve mere og mere forbittede, jo mere hver Part fik at høve.

En Guerillakrig kan kun føres med Held som Forsvar af Folk, der deels understøttes af Befolkningen og deels ere nøie bekendte med Landet, hvorfor de enkelte Bander i Mexico ogsaa næsten altid vare barnefødt paa de Steder, hvor de tumlede sig under Anførere, hvis Hjemstavn ligeledes var der.

I det Sydlige vare Staterne Tabasco og Chiapas endnu ikke betraadte af nogen europæisk Soldat og bleve det heller aldrig; efterat et Forsøg paa at proklamere Keiserriget i Ciudad de las Casas i den sidste Stat var bleven tilintetgjort af den republikanske General Salinas, forbleve disse to isvrigt betydningsløse Stater ved deres tidligere Regjeringsform. Yucatan anerkjendte strax Keiserriget og var i det Hele taget den Stat, der meest oprigtig var det hengiven, men paa Grund af sin fjerne Beliggenhed og det løse Forhold, hvori den altid havde staaet til det øvrige Mexico, havde dette kun ringe Betydning. I Oajaca holdt der sig en juaristisk Bunde under Lopez Drosco i Rystegnen ved det stille Hav og en anden under Figueroa i den vilde Sierra de Huautla i det Nordlige af Staten, hvorfra den jævnligt gjorde Tog ned mod Dalene ved Tehuacan og Teotitlan. I Vera-Cruz kæmpede den liberale General Alejandro Garcia længe for Besiddelsen af den temmelig vigtige Havneplads Alvarado og Bhen Tlacoatlpan, men maatte dog efter at være fordreven herfra søge Ly i de umaadelige Urskove længere mod Syd henimod Bulcanen Tuxtla.

Nord for Perote hæver sig den vilde, skovbevogrede Sierra de Zacapoaxtla, med temmelig rige Sølvminer og beboet af en vilde, aldrig undertvungen Indianerstamme, de saakaldte Cuautecomaques, der aldrig mere end af Navn havde anerkjendt de hidtil bestaaende Regjeringer. Herhen havde Dissidenterne fra Staterne Puebla og Vera-Cruz trukket sig tilbage, og ved at formaae de oprindelige Beboere til at forene sig

med dem under Føregivende af, at Keiserriget agtede at berøve dem deres Jorder, skabt en Modstand, der paa Grund af Landets overordenlige Utilgjængelighed kun ufuldstændigt blev knust. Størsteparten af vort Corps havde faaet den Opgave, at erobre denne Deel af Landet, da Bazaine vel vidste, hvilke Offre det vilde koste; og den 6te Februar indtog vore brave Jægere med betydelige Offre den største By Tefuitlan med Storm, deres første Baabendaad i Mexico, som snart skulde blive efterfulgt af saa mange andre glimrende. Men hermed var kun en Deel af Sierraen erobret, idet den vilbere høiere Deel endnu bestandigt holdt sig haardnakket. Cuautecomaquerne ere overordenlig tappre, men barbariff grusomme, saa at snart de rædselsfuldeste Optrin foresalbt, naar det lykkedes dem at bemægtige sig et eller andet betacheret lille Kommando, der ofte paa Grund af Ubeljendtskab med Terrainet falbt i Baghold; vi bleve snart nødte til at tye til Repressalier ved at sthyde de Fanger, der falbt i vore Hænder, for at hævde vore Baabens Respekt. Anføreren for disse Indianere var en vis Juan Francisco, en af Stammen, fra den lille By Sachapulco, som vi tilsidst opbrændte; han udviklede en Snarraadighed og Hurtighed, navnlig ved forskjellige Overfald paa vore Militærstationer, som man kun kan vente det af en Indianer. Mange og blodige vare de Kampe, som leveredes her, og mens vore Folk maatte vække almindelig Beundring ved deres Tapperhed og Udholdenhed i at taale hidtil ukjendte Strabadser, forbausede Fjenden ved sin Hurtighed, List og Seighed 'i Forsvaret.

I Mechoacan, Vest for Hovedstaden, havde den keiserlige General Mendez vel besat Stæderne Morelia, Zitacuaro, Tacambaro og de øvrige større Byer, men de juaristiske Chefer Regules og Riva Palacio holdt ham tappert Stangen, sjønt Mendez foruden sin mexicanske Brigade endnu havde de 17—1800

Belgiere, der under Oberst von der Schmidten udgjorde et lignende Corps, som vi, men mindre, og som, skjøndt det bestod af næsten lutter unge Soldater, dog gav Prøver paa udmærket Tapperhed og Disciplin.

Det franske Expeditions-corps holdt især Mexico og det Indre af Landet besat; efterat der var dannet en national keiserlig Armee og det østerrigske og belgiske Corps vare komne til Landet, søgte Bazaine saameget som muligt at skaane de haardt medtagne franske Batailloner og saa vidt muligt lade os og Mexicanerne afgjøre, hvad der endnu maatte være tilbage at fuldende i Landets Erobring. I alle de store Byer i det Indre af Landet, i Guanajuato, Guadalajara, S. Luis Potosi, Zacatecas, Durango, Fresnillo, Saltillo, Monterey, ja endog lige op til Chihuahua laa der fransk Garnison, men denne blev rigtignok hyppigt nødsaget til at foretage Streiftog mod de ofte nærgaaende juaristiske Bander, der tidt afbrød Forbindelsen mellem de enkelte Stæder.

Blandt disse Bander vare de fornemste den, der under Antonio Corona drev sit Uvæsen i Cinaloa og Colima, og en anden, den betydeligste af dem alle, som under Anførsel af Escobedo huserede i de nordostlige Egne i Staterne Nuevo Leon og Coahuila og jevnligt truede baade Monterey, Matamoros og Tampico. Til denne sidste sluttede sig stundom Bandedførerne Cortina og Canales, rene Banditer, der endog af deres egne Baabenbrødre bleve kaldte saaledes og kun af Nødvendighed bleve taalte af dem.

De nordligste Egne af Landet, Sonora og Chihuahua, foruroligedes af Cheferne Pesqueira og Gonzalez, medens Tanori, Høvdingen for en med Apacherne beslægtet vild Indianerstamme, Opaterne, i Forbindelse med de keiserlige Oberster Almeida, to Brødre af dette Navn, og senere

Danstøeren Langberg, keiserlig General og Gouverneur over Sonora, søgte at holde denne Deel af Landet underkastet.

Saaledes var der neppe noget Departement i Keiserriget, som ikke jevnligt blev foruroliget af Kampe og Revolutioner, thi hvor en juaristisk Bunde kom hen, bleve naturligviis strax de keiserlige Embedsmænd forjagede eller dræbte og Befolkningen tvungen, hvis det var nødvendigt, at den maatte tvinges, til at lave et pronunciamiento og slutte sig til Republikanerne.

At Handel og Industri, Agerdyrkning og Bjergværksdrift under saadanne Forhold maatte standses og næsten ødelægges, er naturligt, da de republikanske Soldater selvfølgerigt direkte levede paa Landets Bekostning ved at tage, hvad de behøvede, hvor de forefandt det, mens de keiserlige Tropper ligeledes indirekte maatte underholdes af Landet, ja meget ofte ogsaa vare anviste paa at bruge samme Fremgangsmaade som deres Modstandere.

At man ved saadanne Veiligheder, hvor det gjaldt om at udskrive Contributioner, altid til Offer valgte Folk, der med eller uden Grund vare ansete for Tilhængere af det modsatte Parti, er en Selvfølge; og da begge Partier brugte denne Fremgangsmaade, var det naturligt, at en Privatmand aldrig udtalte sine politiske Anskuelser for eller imod nogen af Parterne, men saa godt som muligt søgte at holde gode Miner med dem begge.

Trods de mangfoldige, som oftest for de Keiserlige seierrige Kampe, som bleve leverede i Arets Løb, havde Situationen dog i Slutningen af Aaret ikke i nogen væsentlig Grad forbedret sig, og de fjendtlige Anførere, der altid forstode at undkomme, selv ved det meest totale Nederlag, stode ligesaa rustede som forud, mens en Mængde mindre Bander, der

nærmest brugte Patriotismens Stjold for at tilfløe deres fattige Røverier, dukkede op og igjen forsvandt rundt om i Landet.

Blandt de mange Fægtninger, der fandt Sted i Løbet af Aaret, og ved hvilke den allerede saa stærkt blodplettede mexicanske Forbund blev vædet end ydermere ikke blot med sine Sønners, men ogsaa med mangen uforsærdet Europæers Blod, vil jeg i det Følgende omtale nogle af de mærkeligste og da navnlig dem, der forefaldt i Sierra de Zacapoxtla, som var den vigtigste Skueplads for Krigen i dette Aar.

Som et Beviis paa det forfærdelige Barbari og de rædselsfulde Grusomheder, der ofte bleve udøvede i denne Kamp, kan en Begivenhed, som indtraf i Sommerens Løb, anføres. Paa den ene Side af en steil Barranca havde vi i Nærheden af Tachapulco opført et Blokhus for at beherske Veien, der fører gjennem Kløften, og lagt en Besætning af en Sergeant og 20 Mand deri. En Nat blev Blokhuset omringet af flere Hundrede Cuautecomaquer, og da de ikke kunde tage det med Storm paa Grund af Mandskabets tappre Modstand, stak de Ild derpaa, saa at vore Fægere bleve nøbde til at rømme det og derpaa naturligviis bleve fangede en efter en. Saasnart Garnisonen i Tachapulco fik Efterretning om Overfaldet, rykkede den ud til Undsætning, men da den kom til Kamppladsen, foresandt den kun de rygende Ruiner af Blokhuset og Ligene af vore brave Følk, lemlæstede paa den meest kannibaliske Maade, som ikke her lader sig beskrive. Selvfølgelig hærgede vi efter en saadan Grusomhed Sierraen med Ild og Sværd, brændte de fleste Byer, ja endog Maismarkerne, for ved Sult at tvinge Cuautecomaquerne til Underkastelse, hvilket dog først lykkedes det følgende Aar og det endda kun for en kort Tid.

Et andet smerteligt Tab led vort Corps den 17de Juli, da Ritmester Grev Kurzrock med største Parten af sin Uhlan-

essadron omkom i Ahuacatlan i Sierraen, idet han temmelig uforsigtigt med sine Ryttere havde bemægtiget sig denne lille By, der ligger i en dyb Dalsjebdel, hvor han, fuldstændigt omringet af Indianere og de saakaldte Plateatos, Søldebeflaaede, en juaristiff Røverbande, maatte bukke under og selv saaret med egen Haand blev studt af Anføreren for de Sidstnævnte, Antonio Perez.

Juaristernes Hovedstyrke i Sierraen havde efterhaanden concentreret sig i Tlapacohan, der ligger ved Ryskjædens Fod og danner Nøglen til Tierra caliente i denne Egn. Byen var bleven godt befæstet ved Standsen, der bleve opkastede paa et lille Bjerg Tezcal, der behersker Byen, og det blev derfor nødvendigt at bemægtige sig denne Plads for at knuse Modstanden mod Keiserriget og bane sig Vej til Ryslandet om Papantla.

Allerede i September var der bleven gjort et Forsøg paa at bemægtige sig Tlapacohan fra Tesuitlan af, men da dette mislykkedes, opfattes Angrebet til senere hen, og to Maanederefter fornæbdes det af en Colonne, der bestod af Fægere og Artilleri af det østerrigiske Corps.

En Storm paa Byen den 17de Novbr. affloges af de Liberale, der kæmpede med en usædvanlig Tapperhed, men faa Dage efter, den 22de, lykkedes det ved et nyt Angreb at tage Byen, rigtignok med betydeligt Tab paa vor Side, og fuldstændigt at tilintetgjøre den fjendtlige Besætning, af hvilken kun faa unblom, blandt dem den Høistkommanderende Ignacio Alatorre.

Med Tlapacohan faldt en stor Deel af Rysen lige ud til den mexicanske Golf i Hænderne paa de Keiserlige, der snart efter fuldstændiggjorde Erobringen ved Indtagelse af Papantla.

I Staten Dajaca blev den allerede før nævnte fjendtlige

Chef Figueroa den 25de November fuldstændigt slaet af General Ortega, da han med Resterne af sin Bando, der næsten var bleven tilintetgjort ved Ajalpa i Nærheden af Tehuacan, saaledes som ovenfor omtalt, søgte at naae op i den vilde Sierra omkring Villa alta. Omtrent samtibigt tilintetgjorde det franske 12te Chasseurregiment i Nærheden af Monterey i det Nordlige under Ansørsel af Major Barbut en stor juaristisk Afdeling, der havde forsøgt at foruroligere denne Plads.

Ved alle disse mangfoldige Sammenstød var der ofte af Juaristerne begaaet Grusomheder, som man næsten maa vægre sig ved at troe, naar man læser om dem, og det ei blot mod fangne Soldater, men ogsaa meget ofte mod værgeløse Indbyggere, blot fordi de nærede Sympathier for Keiserriget. Det skal villigt indrømmes, at der blandt de republikanske Chefer fandtes mange udmærket tappre og humane Mænd, der aldrig vilde give Ordre til at martre eller lemlæste en Fjende, selv om de ansaae det for nødvendigt at lade ham styde; men deels var der ogsaa mange ligefremme Banditer iblandt dem med de meest grusomme og barbariske Instinkter, deels formaaede de bedre sindede Chefer næsten aldrig at afholde deres Folk fra at begaae alle mulige Udskielser, da de i Tilfælde af at de vilde overholde en streng Disciplin, udsatte sig for, at Folkene enten forlode dem eller maaskee endogjaa myrbede dem. De vare derfor nødte til at see gjennem Fingre med de som oftest oprørende Excesser, deres Tropper forøvede.

Man skulde næsten ikke ansee det for muligt, at selv de værste Banditer kunde forøve slike Skjændselsgjerninger, som dem, der næsten hvert Dieblit forefaldt i det ulykkelige Mexico under den forbittede Kamp mellem Keiserrige og Republik. Udstikning af Dine, Opstjæren af Bugen, Slæben i en Lazo hen ad Jorden af en gallopperende Hest, kort sagt de forfærde-

ligste Dødsmaader, mod hvilke Skydning, som vi anvendte, var en sand Velgjerning, hørte til Dagens Orden.

Det er derfor ikke at undres over, at den keiserlige Regering omsider blev nødt til at gribe til den energiske Forholdsregel, at skjære Svarister og Banditer over een Kam og bestemme Dødsstraf for begge og det standretlig senest 24 Timer efter Paagribelsen. Denne Fremgangsmaade blev vel allerede tildeels fulgt i Pragis, men først nu blev den ved Dekretet af 3die Oktober 1865 fastsat som Regel, samtidigt med at der til en streng Gjennemførelse deraf i alle større Byer blev oprettet de saakaldte Cortes marciales, Krigsretter, sammensatte af Officerer, som skulde dømme Alle, der henhørte under Begreberne Røver og Republikaner.

Dette berømte Dekret, der ikke blot blev Anledning til Tusinder af Republikaneres Henrettelse*), men ogsaa senere voldte sine egne Ophavsmænds Undergang, indeholder efter en forudgaaende Proklamation til den mexicanske Nation i 15 Artikler Bestemmelser om de Straffe, der skal paalægges Svarister og Røvere, og som er Døden for Enhver der gribes med Vaaben i Haand eller paa anden Maade bliver overbevist om at staae i Forbindelse med en fjendtlig Afdeling, at give den Underretninger, sælge eller paa anden Maade forskaffe den Vaaben og Krigsfornödenheder eller at have begaaet Røveri eller Pengendpresninger, selv om disse ere nok saa ubetydelige. Naar en Mand blev fangen i en Fægtning, skulde han øieblikkeligt skydes, uden først at stilles for Krigsretten, der kun skulde undersøge mere tvivlsomme Tilfælde, hvor den Anklagede ikke ligefrem var greben in flagranti.

---

*) I Processen mod Keiser Maximilian angave de Liberale Antallet af de ifølge Dekretet af 3die Oktober Henrettebde til ikke mindre end 40,000. Dette Tal maa dog anses for at være sat alt for høit, og Halvdelen vilde være mere tilnærmelsesviis rigtig.

Til Slutningen lover Dekretet Amnesti for Alle, som inden den 15de November fremskillede sig for Autoriteterne og nedlagde Vaabnene; og der var virkelig ikke faa, der benyttede sig af dette Tilbud til at vende tilbage til deres Hjem og foreløbigt i det Mindste høre op med deres Kamp mod Keiserriget.

En saadan Forholdsregel, som den nys omtalte, vil uden Tvivl i Europa vække Forsærdelse og Afsky, og selv i Mexico, hvor man dog allerede i mange Aar meget ofte havde brugt at styde Fangerne, vakte Dekretet af 3die October meget almindelig Opsigt. Men det var klart, at hvis den keiserlige Regjering nogensinde vilde vente at tilendebringe den ødelæggende Kamp mod de mangfoldige juaristiske Bander, der hæmmede hele Udviklingen af Landets Kræfter og gjorde alle Regjeringens Bestræbelser for en Ordning af Forholdene frugtesløse, da maatte den gribe til flige energiske Forholdsregler. Dens egen Bestaaen var ligesvem i høieste Grad truet, naar den ikke kunde vente i kort Tid at tilintetgjøre den aktive Modstand imod sig og skabe sig en tilstrækkelig stærk og vel organiseret Grundvold til at bygge det nye Rige paa.

Det tagne Skridt var derfor et tydeligt Tegn paa, at det nu skulde gjælde en Kamp paa Liv og Død, en sidste fortvivlet Kamp, der maatte hidføre en hurtig og fuldstændig Tilintetgjørelse af en af Parterne. En fredelig Overenskomst var ikke mere mulig.

I Tierra caliente.

Tierra caliente, hed Egn, kaldes i Mexico ethvert Sted, hvor Varmen naaer en overordenlig høi Grad, saa at Begrebet egentlig ikke kan siges at være skarpt begrændset men maa tages noget elastisk. I Almindelighed ere de forskjellige Egne i Landet dog nogenlunde klassificerede, og Benævnelssen caliente om en Egn er derfor som oftest ikke en individuel Opfattelse, som det let kunde synes, men en almindeligt brugt og antagen.

Begrebet Tierra caliente bestemmes navnlig ved de Culturplanter, som kunne dyrkes og næsten ubelukkende dyrkes i en saadan Egn, saaledes Riis, Tobak, Bomuld, Kaffe og Sulferrør.

Den hede Egn vil saaledes i Mexico komme til at indbefatte Rystegnene ved Golfen og det stille Hav indtil en Høide af 3,000 Fod; over denne Høide indtræder allerede det mere tempererede Klima, der karakteriserer la tierra templada, som danner Overgangen til de høie, kjølige Bjergegne og Høisletter, den saakaldte tierra fria.

Smidlertid findes der mellem Bjergene i det Indre af Landet flere dybe Flobdale og Indsænkninger, som paa Grund af deres lave og indesluttede Beliggenhed blive meget udpræget tierra caliente, saaledes navnlig Egnen om Acatlan, om Cuernavaca, Teotitlan del camino og Rio Alvarados Flobdal.

Til Forstjæl fra Rystegnene, som altid have et meget fugtigt Klima og derfor benævnes tierra caliente humeda,

føre disse Indsænkninger inde i Landet, som altid have et forholdsviis meget tørt Klima, Navn af tierra caliente seca.

Vegetationen i disse to Slags Egne er ogsaa meget forskjellig, thi medens i den første Jorden neppe har Plads til at rumme den uendelige Rigdom af alle slags Planter, der mildre frem, er den anden kun tyndt bevoxet med Cactus og Akazier, og kun hvor man kan forskaffe sig Vanding, fremtræder der en hyppig Vegetation.

Mens derfor Tierra caliente seca kun frembyder ringe Tillokkelser og paa Grund af den tarvelige Plantevæxt og sin indesluttede Beliggenhed altid har en uudholdelig hed Temperatur, ere Rystegnene desto interessantere ved den rige Plante- og Dyreverden, som rører sig i dem, mens Luftens Varme jevnlige afsjøles ved de hyppige Nedslag og Søvind.

Det var derfor med stor Tilfredsstillelse, at jeg den 23de December 1865 modtog Ordre fra Commandeuren for vort Corps, General Grev Thun, til at støde til mit Compagni, det 3die, der laae i Rysklandet nedenfor Perote i den lille By Tlapacohan.

Julenat kjørte jeg med Diligencen fra Puebla, medhavende en Sum af 15,000 Pesos (28,000 Rdlr.) i Guld til Tropperne i Rysten, kun ledsaget af min Tjener og to Soldater paa Bukken. Blandt mine Reisefæller var ogsaa en keiserlig Oberst Camacho, der var stationeret i Salapa og paa Genreisen til Puebla var bleven fuldstændigt udplyndret af Røvere, hvorfor han trods min Efforte dog ikke sølte sig synnerligt tryk, men stadigt flottede til Binduerne. Veien fører gennem Amozoc, Acajete, Nopalucam, Djo de agua, Tepeyahualco forbi Haciendaën S. Antonio til Perote, er omtrent 18 Miil lang og gaaer hele Tiden jevnt hen over den nøgne kalde Høislette, der kun frembyder lidet Mærkeligt og blot af og til afbrydes af enkelte spidse kegledannede Bjergtoppe, blandt

hvilke foruden Malinche mærkes den fyrbevoxede Pinal, med en Hacienda af samme Navn ved dens Fod bag Acajete og den barokke Pizarro, et meget spidst, næsten sukkertopformet Bjerg. Ved Tepeyahualco ligger der en stor flad guulagtig Indsø, og Veien, der hele Tiden er meget sandet, bliver fra denne By næsten ufremkommelig, navnlig paa Grund af den uhyre Mængde Lavastykker, der ligge rundt omkring, og som have givet denne Egn, der strækker sig heelt hen forbi Perote, Navn af Malpais (stet Land). Endelig naaede vi om Aftenen Perote, hvor jeg i det saakaldte Casa de Diligencias fandt et ganske godt Nattetvarteer. Perote ligger kun lidt lavere end det tidligere omtalte Chalchicomula; og Kulden er derfor navnlig om Vinteren meget følelig om Natten. En heftig Vind, der regelmæssigt indtræder hver Eftermiddag, bidrager ogsaa meget til at gjøre Opholdet ubehageligt. Vhen er ganske net, med slade Tage og reenlige Huse, Omegnen lutter Sandflette. Rige Eyd for Vhen hæver sig den mægtige Nauhcampatepetl eller Cofre de Perote, saa kaldet paa Grund af en mægtig, sukkertlignende Klippeblok paa dens Top. Det er en aflang colossal Bjergryg, der indtil Toppen er bevoxet med Naaletræer, fljønt den naaer en Høide af 13,000'.

Omtrent en Fjerdingvei N. V. for Vhen ligger Fortet S. Carlos, en af Spanierne anlagt, fortrinligt bygget Fæstning, den eneste regelrette i Landet. Her laa en Garnison af vort Corps, bestaaende af Bægere og Pionerer, og jeg erholdt her 6 Mand til at eskortere Pengene videre ned til Kystlandet. Officererne her i Fortet førte en meget ensom Tilværelse; og naar man saae hen til den sørgelige Egn og det ubehagelige Klima, forstod jeg let, hvorfor de i saa høi Grad kunde misunde mig, at jeg skulde til den hyppige, solvarme Tierra caliente. De havde isvrigt indrettet sig ganske bekendt i Fortet, ladet lave Jernkaffelovne, indrettet en europæisk Stinkesfabrik o. s. v.

og kunde næsten bilde sig ind at være i Comorn eller Kaschau, hvortil den fortrinlige Ofener Rødvind bidrog ikke lidet.

Den 26de om Formiddagen fortsatte jeg min Reise paa en laant Hest, med Guldet pakket paa et Muldyr og mine 6 Tægere til Bedækning.

Veien fører endnu en halvanden Miils Vej henover Høisletten mod Nord, der overalt er undermineret af Prairiehunden, forbi en lille Rancho, kaldet Orilla del Monte, og fører derpaa over en ikke høi Bjergkjæde, der er bevoxet med en pragtfuld Fyrrestov, afbrudt med Græssletter, der duftede meget stærkt. Paa den anden Side af Bjergkjæden stiger Veien stadigt nedad, og nu befinder man sig paa Høislettens Affald mod Kysten, der er temmelig brat.

5 Miil fra Perote ligger Byen Tescuitlan, som vi naaede Kl. 7 om Aftenen. Det er en meget anseelig og driftig By, med omtrent 8,000 Indbyggere, ligger 5,000' over Havet og har en smuk Plads, lige Gader, og ligesom Orizaba for Størsteparten skraae teglhængte Tage, da Regnmængden her ogsaa er temmelig betydelig. Befolkningen er meget munter og var for en stor Deel keiserligt sindet, saa at den herværende Garnison levede et meget behageligt Liv.

Tescuitlan var den første By, som det østerrigiske Corps erobrede med Storm, den 6te Februar 1865; og denne By blev Udgangspunktet for alle fremtidige Bevægelser i Kystegnen og den nærliggende Sierra de Zacapoxtla. Commandanten her var den dygtige Major Schönowsky, til hvem jeg overgav mine medbragte Penge, der siensynligt vare ham meget velkomne; og efterat have tilbragt en behagelig Aften blandt lystige Kammerater, og den følgende Dag kjøbt mig en fortrinlig kulsort Hest, red jeg den næste Formiddag, fulgt af min Tjener og en Indianer tilhest, der drev et Muldyr, som bar min Bagage, ned mod Tlapacoyan. Paa Veien kommer man gjen-

nem en af de meest romantisk-vilde Egne, man kan forestille sig, idet man snart passerer en dyb Fjeldkløft, i hvis Bund en klar Bøl brusende strømmer hen, snart rider langs Randen af en dyb Afgrund, hvor mægtige træagtige Bregner og mangfoldige Lianer give Stoven et ægte tropisk Præg.

Veien gaaer bestandigt nedad, ofte endog meget steilt, og da Bjergene næsten ubelukkende bestaae af Røbleerskifer og det regner hyppigt, er Veien meget glat og ofte saa opblødt, at Hesten synker lige til Bugen ned i Dyndet.

Langs Veien ligge flere smaa Ranchos, saasom Chinanlingo, Queconta, S. Miguel og Dos Cerros, den sidste ved Foden af et skovklædt Bjerg med to Toppe, hvorefter det har faaet sit Navn (Tobjerg).

I alle disse Ranchos er der en eller flere Bentaer, hvor der udskjæntes Chinguerito, Brændeviin af Sulferrør, og Tepadre, en berusende Drik, som laves af Pulque, den bekjendte gjærende Saft af Agaven, og Raasukker, Panela. De smaa Hytter, der danne Ranchoerne, ligge næsten heelt skjulte under den hyppige Pifangs kolossale Blade; nøgne Børn tumle sig omkring mellem sorte Grise og Kalkuner, og enkelte Arrieros (Muldyrdrivere) eller Ranchoeros sidde og klimpre paa Guitarren, alt imens de afvejlende synge en eller anden melankolsk Sang om amores og nippe til den yndede Tepadre, som serveres i en halv, tørret Græskarfsal, en saakaldet Jicara. Paa Strækningen fra Jesuitlan til Tlapacohan, omtrent 9 Leguas eller 5 Miil, falder Terrainet over 4,000 Fod, eftersom den sidste By kun ligger 800 Fod over Havet.

Tlapacohan, som jeg naaede hen paa Eftermiddagen, er en lille Flække, som allerede bærer fuldstændigt Præg af Ryslandet, idet de fleste Huse ere Rørhytter, og kun Kirken og de nærmeste Bygninger omkring Pladsen ere af Steen.

Her laa mit Compagni, foruden et Par andre, og jeg meldte mig derfor strax til Tjeneste.

Byen var først for en Maanedstid siden bleven taget med Storm af vore Tropper, efterat to Forsøg paa at erobre den tidligere vare blevne slaaede tilbage.

Swab der gjør Tlapacohan saa stærk, er dens Beliggenhed, idet den til alle Sider er omgiven af dybe Barrancas, undtagen mod Nord, hvor der hæver sig et lille Bjerg, ved Navn Tezcal, der fuldstændigt dækker Byen, og hvor Republikanerne havde anlagt storartede Forstærkninger.

Den 22de November havde Major Schönowsky igjen forsøgt en Storm paa Tezcal, som ogsaa blev taget efter en forbitret Kamp, i hvilken vi mistede mange Folk, blandt hvilke især Lieutenant Grev Auersperg og Lieutenant Madl bleve haardt savnede. Med Tezcal faldt Byen og det fasteste Punkt i denne Kystegn, som nu laa aaben for os.

Vore Pionerer vare nu i Færd med at bygge et indstaaet Blokhuus paa Bjerget, for derved at gjøre Tlapacohan til et fast Udgangspunkt for vore fremtidsige Bevægelser i Kystlandet.

Kort efter denne By's Fald var det nærliggende Tzacacoaco ogsaa bleven taget ved et raff Overfald, og de sidste Rester af Republikanerne vare dragne til Papantla for der at forene sig med deres Kammerater til en sidste haardnakket Modstand.

Tlapacohan ligger paa en lille Slette, der rundt omkring er gjennemskaaen af mangfoldige Kløfter og Kebner, der ligesom hele det øvrige Terrain alle ere opfyldte med den hyppigste Vegetation, som i høi Grad hindrer en dybere Indtrængen i deres mørke Skjød.

Mod Sydvest stikker der sig en smal lille Høiberg frem i omtrent en halv Meils Længde, paa hvilken den lille Rancho Tomate ligger, som kun bestaaer af et Par Steenhuse. Nedensfor dette Sted løber i en heilig Dal den klare Rio bobo, en

af de mange Rhytfloder i Mexico, som i lige østlig Retning søger ud til Havet.

Et mere malerisk Panorama, end det, Landskabet seet fra Tomate frembyder, er ikke tænkeligt. Mod Nord hæve sig Rhytbjergenes skovklædte Strænder, paa hvilke høit og her en lille hvid Benta titter frem høit oppe mellem de mørkegrønne Skove; mod Vest mødes Diet af de bølgeformede Affald af Bjergene, der begrænsede den herlige Dal, hvor den klare Flod rask glider frem under majestætiske Bambusrør og store, løvrige Træer; mod Syd og Øst sees kun den uendelige grønne Flade, som betegner de frodige Urskove i det lave Rhytland, i hvilket enkelte mindre Bjerge hæve sig frem med deres runde Toppe. Over hele Egnen bølger det gløbende Sollys, som her fremhæver Farver og Skygger i langt høiere Grad end i det kolde Norden, og giver Landskabet sit magiske, ægte tropiske Præg.

Lige nedenfor Ranchoen Tomate danner Floden et herligt Vandfald, idet den styrter sig ned i en aldeles cirkelrund Tragt i Hjelddet, og derefter videre i en sort, snever Kløft søger Veien ud mod Havet. Vandfaldets Høide er omtrent 50 Fod og Larmen deraf meget hørlig i lang Afstand, da Gjenlyden forplantes i den tætte Skov, som omgiver det.

Hinsides Rio bobo ligger der imellem nogle maleriske lave Bjerge en lille Rancho ved Navn Nopala, hvis Indbyggere næsten ubelukkende dyrke Kaffe, der vører her i fortrinlig Kvalitet. De smukke grønne Plantager af Kaffe træerne, los cafetales, give Egnen et næsten havelignende Præg; Hytterne tage sig ud som smaa Rhytuse, der ligge strøede omkring. Naar Kaffe træet bliver gammelt, hugges det om, og de nye Skud, som da skyde frem, bære allerede paa tredie Aar Frugt, ligesom de unge Planter, man sætter ud. Kaffen tørres paa Sivmaatter i Solen og stødes saa i store Træmortere for at befrie Kærnerne for det indtørrede røde Rjød af Bærret.

Terrainet mellem Tlapacoyan og Havet er jævnt faldende og næsten fladt, idet kun af og til en Barranca eller et lavt Høidebrag afbryder Slettens Ensformighed. Hift og her er den oprindelige Vegetation ryddet til Side for at give Plads for en Platanal, Bananlund, hvis Frugter danne en Hovednæring for Befolkningen, eller for Mais- og Tobakmarker. Egnen er fortryllende skjøn, og den Rigdom af Planter, som hele Aaret rundt bedække Jorden, gjør den til et sandt Paradis. Dianer slynge sig imellem Skovtræerne og indfiltre sig til et saadant Bæd, at det kun ved Hjælp af Macheten, en Slags Sabel, som alle Beboerne i Rystegnene bære, er muligt at bane sig Vej igjennem Skoven, og endda saaledes kan det falde vanskeligt nok.

Klimaet er vel varmt, men er i Vintermaanederne dog ikke ubehageligt heft, hvortil den jevnlige Regn og den regelmæssige Havbrise om Eftermiddagen ikke bidrage Lidet. Af Sygdomme kjender man her kun intermitterende Febre, der ere almindelige, mens vomito eller gul Feber er aldeles ubekjendt her.

Allerede et Par Dage efter min Ankomst til Tlapacoyan blev jeg sendt op igjen til Tesuitlan efter Penge til Tropperne, da vi skulde gaae paa Expedition og i længere Tid vilde være afskaarne fra Forbindelse med Hovedstationerne. Jeg red altsaa den ovenfor omtalte Vej op til Tesuitlan og vendte den følgende Dag tilbage med 4,000 Pesos i Guld, som Hesten maatte bære i Måntelsækken.

Mens jeg om Aftenen sad ved et muntert Bord med gode Kammerater oppe i Tesuitlan, kom der Kl. 7 en heftig Jordrystelse, der vel tilveiebragte endeel Forstyrrelse, men dog ikke anrettede synderlig Skade. Som den første, jeg oplevede, unblod den ikke at gjøre et vist Indtryk paa mig; senere vænnede man sig til deslige smaa Afbrydelsers uden at ændse dem videre.

De første Dage i Januar anvendte vi til at gjøre Udflugter i den herlige Egn, navnlig til Haciendaën El Jobo, der ligger en Miils Wei Øst for Tapacohan, og hvor en Deling af Kompagniet laa detacheret.

Haciendaën er en anseelig Steenbygning med en Kirke, omgiven af Arbeidernes Huse og med tæt Urskov til alle Sider. Den producerer en fortrinlig Tobak, som dyrkes paa rydbede Pletter i Skoven og udmærker sig ved en overordenlig høi Grad af Aroma og Belsmag, saa at den endog overtræffer cubansk Tobak.

Man høster den een Gang om Aaret, Bladene hænges op til Tørring i Skyggen og forarbeides derpaa uden nogen anden Behandling enten paa Stedet til Cigarer (puros), eller forsendes i heel Tilstand til Smaaaffjæring til Papirscigarer, (cigarros). Befolkningen af begge Rjøn ryger puros, hovedsageligt for at fordrive de smaa stikkende Mosquitos. Tobakken sælges efter Vægt, idet en Arroba (25 Pund) koster 1—2 Besos (11—22 $\text{\textdollar}$).

Haciendaën eier et Terrain paa mindst otte Kvadratmiles Udstrækning, nemlig hele Landet mellem Rio Jobo, som i en Fjerdingveis Afstand løber forbi den, og Rio Maria de la Torre, som løber Nord for Haciendaën og fire Miil nedenfor samme forener sig med den første.

Desværre er det Meste af dette umaadelige Terrain besvoget med Urskov, idet neppe $\frac{1}{50}$ deraf er opdyrket, mens det kunde ernære en Befolkning paa mindst 20,000 Mennecker. Eieren boede i Mexico, men Administratoren Don Roque, der blev min gode Ven, forklarede mig meget forekommende alt, hvad jeg ønskede at vide.

Den 7de Januar afmarscherede vi endelig mod Papantla, der skulde angribes samtidigt fra Syd og Vest. Vort Compagni medførte en betydelig Mængde Ammunition og to glat-

løbde firepundige mexicanske Bronceanoner. Da vi forgjæves havde søgt at opdrive Lastdyr, og Ordren løb paa at afmarschere fra Tlapacoyan den 7de, saasom vi skulde støde sammen med 9de Compagni den næste Dag og senere med 1ste og 4de, der var taget en anden Wei, bleve vi nødt til at opgribe saamange Indianere som muligt til at bære Ammunitionskasserne. Det traf sig saa heldigt, at der netop var Marked i Byen og Torvet fuldt af Folk, der købte og solgte. Pludseligt omringede vi Torvet, kaldte sammen de forskjellige Byers Alcalder, der altid let kendes paa en Stof med et rødt Baand i, de bære som Tegn paa deres Værdighed, og befalede dem i Hast at sammenbringe 80 kraftige unge Indianere til at bære. Da vi betydede dem, at de i Tilfælde af Tøven selv vilde komme til at agere Muldyr, varede det neppe en halv Time, før det fornødne Antal Indianere var samlet; rigtignok gjorde disse høist ynkelige Ansigter, men med den for deres Race eiendommelige Stoicisme fandt de sig snart i deres Skjæbne. Kanonrørene og Lavetterne bleve læsede paa vore 4 eneste Muldyr, og hver Indianer fik sin Munitionskasse, der vel kunde veie henved et Centner, i en Banderem paa Raffen, den almindelige Maade hvorpaa disse Folk bære Byrder. Halvparten af dem gif løse ved Siden af for at tjene som Afsløsning.

Saaledes kom vi endelig afsted Kl. 1 om Middagen og marscherede nu forbi El Jobo ind ad en smal Skovsti mod Nord tilvenstre, mens Hovedveiene mod Ost fører ned til den lille Havn Nautla.

Den Wei, vi marscherede paa, var kun en snever Sti, saa at Colonnen maatte marschere Mand for Mand, Trainet i Midten og en Deling som Arrieregarde. Jeg havde den Dag denne Post, der snart blev besværlig nok, navnlig da Indianerne bestandigt søgte at knibe ud. Alt gif imidlertid godt, saalænge det var Dag, men da Mørket i Tropene falder paa

Nl. 6, vare vi endnu langt fra vor Bestemmelse, da Ratten falbt paa. Trods den største Narvaagenhed smuttede Indianerne bort, den ene efter den anden, ind i Skoven; og da Hovedtroppen, som naturligt var, marscherede meget hurtigere end Bagtroppen, var den snart kommen mig af Syne. For at gjøre Situationen endmere ubehagelig, kom vi henimod Nl. 10 til en lille muddret Bæk foran en steil Skraaning, hvor Lastdyrene med Kanonerne sank i til Dugen og ikke kunde arbejde sig op. Jeg maatte nu sætte alle mine søvndrøtne Følk og tilbageblevne Indianere til at slæbe Kanonerne op ad Skraaningen paa den anden Side, med hvilket Arbeide vi først bleve færdige Nl. 12; og herpaa gik Marschen videre gjennem den sorte majestætiske Urskov. Ratten var saa mørk, men tillige saa stille, at vi kunde marschere og finde Veie ved Hjælp af tændte Lys, hvoraf hver 10de Soldat har et. Da jeg imidlertid endnu efter en god Times Marsch ikke havde naaet Hovedstyrken og tillige fandt en Savanne i Skoven, hvis høie Græs kunde afgive Foder for Dyrene, lod jeg campere her, Kanonerne sætte paa, og lade og Ammunitionen stille sammen i Midten, for saaledes at oppebie Dagens Komme. Naturligviis undslap alle mine Indianere om Ratten med Undtagelse af 2, ved hvilke jeg lod stille en Post for at have dem til Beivisere den næste Dag. Resten skulde Folkene vel have passet paa, men deels vare de for trætte, deels var Ratten for mørk, til at det kunde lade sig gjøre. Endelig gryede Dagen og efter at have ladet en Deel af Folkene tilbage ved Ammunitionen, marscherede jeg selv med Kanonerne og Resten videre gjennem Skoven og fandt til min Glæde, at jeg Ratten igjennem kun havde været høist 10 Minutter fjernet fra Hovedstyrken, der havde tilbragt Ratten i den anselige Rancho El Naranjal (Orangelunden) ved Bredden af Rio Maria de la Torre. Her var ogsaa 9de Compagni stødt til den om Aftenen, og nu fik

vi snart opdrevet saamange Eastdyr i Ranchoen, at vi kunde lade hente Ammunitionen fra Skoven.

Efterat have hvilet og spist til lidt over Middag, fortsatte nu begge Compagnier i Forening Marschen, og jeg var meget glad ved at kunne overgive Commandoen over Arrieregarden til en anden.

Veien gaaer stadigt gjennem Urskov, der kun hist og her er afbrudt af en større eller mindre Græslette, Savanne.

Om Eftermiddagen passerede vi Ranchoen Soyapa, hvor en deilig Indianerpige fortalte os, at Fjenden stod i S. José Acateno, den By, vi skulde naae om Aftenen. Efter en forceret Marsch naaede vi derhen Kl. 10 om Aftenen. Byen ligger paa en Bakke og har som fast Punkt den Muur, der omgiver Kirken. Fra to forskjellige Sider trængte vi trods Ubeskjendtskabet med Terrainet og Fjendens Styrke frem, og efter en kort, men heftig Skydning, hvorved vi fik to Mand saarede, trængte vi ind i Byen, og i samme Dieblit var Fjenden ogsaa forsvunden i Skoven paa den anden Side. Efterat have taget de fornødne Sikkerhedsforholdsregler tilbragte vi en munter Aften ved et i Hast lavet Maaltid hos en gammel Kjøbmand, ved Navn Jimenez, hvis Søn var Leverandør i Tesuitlan, og som var meget keiserligsindet.

Den næste Dag fortsattes Vandringen gjennem Urskovene uden Sammenstød med Fjenden, der havde trukket sig tilbage til Papantla, gjennem et Par smaa Ranchos, og naaede om Natten til en anselig Savanne, paa hvilken Ranchoen Mesa grande ligger. Her foresandt vi 1ste, 4de og 6te Compagni, der alt havde optaget alle de saa Hytter, saa at vi Officerer med Nød og Neppe kunde faae en Krog at sidde i paa en Maisstak, mens Folkene og Dyrene bivouakerede paa Marken i den tætte Regn, der vedblev at falde den hele Nat.

Det var en meget ubehagelig Tid, indtil Morgenens kom.

Nr. 3 afmarscherede 1ste, 4de og 6te Compagni, og senere hen paa Morgenens de andre to. Solen brød frem, og den male-riste Savanne, omkrandsset af Skov, laa foran os i hele sin Pragt. Paa disse Savanner holdes umaadelige Hjørder af halvildt Hornkvæg.

Urskoven blev tættere og tættere, jo længere vi kom frem, hvilket ikke er at undres over ved en Plantevæxt, der paa 8 Dage fuldkomment skjuler den Vei, man nyligt huggede; og de foran os marscherende Compagnier havde derfor mange Steder først maattet opriste den gamle Skovsti. En stor Hindring for Fremtrængen i en Urskov ere de hyppige Bambuskrat, der vore paa sumpige Steder og med deres fedtykke, jernhaarde Stammer og lange spidse Torne meget besværliggjøre Udhugningen. Om Aftenen naaede vi den lille Rancho Masacapa, hvor vi allerede langt borte bleve modtagne med de velbekjendte Klap fra Hytterne, hvormed Kvinderne lave de flade tynde Maiskager, de saakaldte Tortillas, som tjene i Stedet for Brød. Hele Byens Beboere vare satte i Arbeide for at skaffe Levnetsmidler til os, Mændene ved at hente Kvæg, Kvinderne ved at lave Tortillas. Jeg var saa heldig i den Hytte, hvori jeg indkvarterede mig, at finde for det Første en Seng med Omhæng mod Mosquitos, der ellers næsten ikke lade En sove om Natten, og for det Andet en velvillig Indianer, der overlod mig 4 EG , han havde unddraget de begjærlige Soldaters Blikke, saa at jeg, efterat have spist dem og drukket en umaadelig Mængde Kaffe, snart indenfor Sengen omhængt glemte de besværlige Nattemarscher i Urskovene og drømte om Bøgeffove og blaa Pigesøine i Kjøbenhavn.

Den næste Morgen tidlig var mageløs deilig, idet Solen skinnede paa de store Vanddraaber, der endnu hang paa Callaernes og Pisangernes Blade; den mægtige Skov aandede saa frisk, ligesom vaagnet af en deilig Drøm. Efter en kort

Marsch fik vi Die paa den mægtige Rio S. Pedro eller de Tecolutla, en anseelig Kystflod, der roligt vælter sig mellem de tætte Skove. Efter 3 Timers Marsch fra Masacapa opdagede vi pludseligt europæisk byggede Huse og saae blonde Mennesker i Færd med at fælde Træer og dyrke Marken. Det vare Amerikanere fra Louisiana, der her havde grundet en Coloni, kaldet La Calzonera, ved Bredden af Rio S. Pedro, i et Antal af omtrent 50 Familier. De talte Alle Franck og modtog os med stor Forekommenhed; det var os en sand Nydelse at spise ganske paa europæisk hos disse brave Colonister, hvis Koner og Døttre mindede os saa levende om Hjemmet, at mange af vore Folk neppe kunde rive sig løs. Vi passerede Floden i Baade og Canoer ved Colonien, der ligger lidt over 3 Miil fra dens Udmunding i Havet, og naaede hen paa Aftenen den lille By S. Pablo, der ligger noget Nord for Floden ved Foden af nogle høie Sandstensklipper.

Fra Calzonera var om Morgenen strax ved den første Colones Ankomst en Deling Uhlaner sendt ned til Tecolutla, en lille By ved Flodens Munding, hvor der laa 100 Liberale, som imidlertid bleve fuldstændigt overraskede og adspaltede; nogle og 30 af dem bleve dræbte og Resten jaget ud i Skovene. Endnu samme Dags Aften vendte de brave Uhlaner tilbage og forenede sig med os i S. Pablo, mens vor eneste haardt Saarede blev bragt i en Baad opad Floden. Her laa nu samlet hele den sydlige Colonne, som skulde angribe Papantla, bestaaende af 5 Compagnier, 1 Eskadron, $\frac{1}{2}$ østerrigsk og $\frac{1}{2}$ mexicansk Batteri, og en Deling Pionerer, i Alt omtrent 850 Mand. S. Pablo ligger kun 2 Miil fra Papantla, og den næste Morgen skulde vi storme denne Plads, hvor de Liberale i et Tal af omtrent 1200 havde concen-

treret sig fra hele Rysten. Colonnen commanderedes af Major Hammerstein, der feirede Dagens Seir og den næste Dags Kamp med Champagne, som vor Vært, en rig Spanier, ved Navn Fontesilla, der driver megen Vanillehandel, var i Besiddelse af. Vi nød alle under lystig Jubel hele Natten igjennem Diebliffet, mens vi havde det.

Efter at have tilbragt Natten af Ratten i en stor Sal, hvor vor Vært tørrede sine Tusinder af Vanillebælge, og som derfor var opfyldt med en meget stærk Aroma, stod hele Colonnen den næste Morgen Kl. 6 færdig til at afmarchere og angribe Papantla.

Signalet til Marschen var allerede givet, da pludseligt en Stafet kommer galopperende paa en slyng Hest og overbringer Majoren en Depesche af omtrent følgende Indhold:

„I dag have vi slaaet Fjenden fuldkomment ved Agua dulce. Han har kastet sig ind i Papantla og ønsker at capitulere. Susani død. Bliv foreløbigt i S. Pablo!“

Denne Depesche var fra Major Schönovskij, der med en anden Colonne, bestaaende af Østerrigere og Mexicanere, var trængt frem mod Papantla fra Tesuillan og her havde haft det ovenfor omtalte Sammenstød med Fjenden ved Agua dulce, en lille Rancho 1 Miils Bei udenfor Byen, hvor vore Husarer havde tilintetgjort Fjenden, rigtignok med Tab af deres brave Ritmester, Ungaren Susani.

Endstjændt vi alle ærgrede os meget over at skulle være marscheret den besværlige Bei gennem Urskoven uden en Gang at faae Lov til saa meget som at storme Papantla, overbeviste vi os dog snart om, at det var lige saa godt for os, at Fjenden overgav sig. Thi da han næste Dag havde capituleret og Hæsterne af hans Arme, 800 Mand, vare blevne vore Fanger, og vi rykkede ind i Byen, kunde vi ei uden Forbauselse see

den stærke Stilling, Byen frembyder ved de omliggende steile Bjerge, der til alle Sider indeslutte den og umuligtgjøre en Fremtrængen mod den uden enorme Tab.

Byen Papantla bestaaer som de fleste mindre Byer i de hedere Egne af en Kjerne, som dannes af Pladsen, der omgives af Præfecturbygningen, Kirken, Skolen og de rigere, steenbyggede Boutiker, og en Mængde adspredt liggende Huse og Hytter, der give Byen et ligesaa malerisk som uordenligt Udseende, idet der mellem dem ligge haver, staae Palmer, Pisanjer o. s. v. Kirken her er en interessant Bygning, meget stærk og omgivet med en Kampesteensmur, som gjør den til en heel Fæstning.

Papantla er en gammel By og allerede bekjendt fra Cortez' Tid som Hovedstad i de mod ham venligtfindende Totonakers Rige. Denne Indianerstamme beboer den endnu næsten udelukkende, saavelsom hele Omegnen, og udmærker sig ved sin Skjønhed, navnlig hvad Kvinderne angaaer, og sin blide, elstværddige Karakter. Totonakinderne ere bekjendte over hele Landet for deres Skjønhed, som i Forbindelse med deres altid rene, maleriske Dragt gjør dem meget tiltrækkende. De ere i Almindelighed smaa, men meget velskabte, med meget livlige, sorte Dine og et frisk Stjær gjennem den brune Hud. Haaret bære de i to lange Fletninger ned ad Ryggen, med røde eller blaa Baand indflettede derimellem. Deres Dragt bestaaer i en lang hvid Tunica uden Ærmer, med et Hul til at stikke Hovedet igjennem, spids for- og bagtil og broderet med røde Snore. Om Livet holdes den som oftest sammen med en rød Snor. Om Lænderne bære de viklet en saakaldt Tilistle, et mørkeblaat Stykke Uldtøi, der naaer til lidt nedenunder Knæene og tjener til Skjørt. Hermed er Toiletet færdigt.

Totonakernes Sprog er et af de meest melodiske og vels klingende Indianersprog, jeg har hørt; det er som hørte man

Vækkens harmoniske Rislen igjennem deres dunkle Skove. Folket selv er meget fredeligt og lever udelukkende for sin Agerdyrkning, der indskrænker sig til Mais, Træfrugter, Tobak og især Vanille, som er denne Egn's fornemste Product. Den dyrkes allevegne i Byens Omegn; og naar man spadserer gjennem Gaderne bliver man næsten bedøvet af den stærke Aroma, der udstrømmer fra den Vanille, som overalt bliver tørret paa Straamaatter udenfor Hujene. Her i Papantla er det navnlig en Broder til vor venlige Vært i S. Pablo, D. Agessippo Fontesilla, som driver en stor Forretning med Vanille. Den vildtvogende Vanille, cimarrona, som den kaldes, er næsten uden Værdi og indsamles næsten ikke, hvorimod der anvendes megen Flid paa Indsamlingen af den dyrkede, som kræver en omhyggelig Behandling for ei at forðæves. Tobakken fra denne Egn er ligeledes fortræffelig og ligesaa god som den fra Tlapacoyan.

Byen var, som man kan tænke sig, ikke lidt bragt ud af Lave ved de sidste Begivenheder, og paa Torvet traf vi Resterne af den republicaniske Armees Officerer opstillede for at hilse paa vor General, Grev Thun, der paa Efterretningen om Byens Indtagelse var kommet derned fra Tesuitlan. Blandt hine saaes den kjække Overansfører Ignacio Alatorre, en hæderlig og tapper Soldat, den gamle Ortega, tidligere Gouverneur i Puebla og flere, mens Resterne af de to fjendtlige Bataillonerlave og Zamora, der havde faaet Lov at gaae til deres Hjemstavn, efterhaanden forsvandt ud af Byen.

Det er et stolt Dieblit at staae som almægtig Seierherre ligeoverfor sin knuste Fjende, men jeg maa tilstaae, disse Mexicanere har deres Ulykke med en saadan Værdighed og Ansand, at de maatte vække vor Deeltagelse.

Bed denne Leilighed fik vi ogsaa fat paa to af vore egne

Desertører, der havde gjort Tjeneste hos Fjenden. De bleve naturligviis strax førte udenfor Byen og stødte.

Efterat have tilbragt en Dag i Papantla, fik mit Compagni, tilligemed Abo, Ordre til at afgaae til den lille Havn Tecolutla, hvor 6te Compagni allerede laa; vi marscherede derfor den 18de Januar igjennem S. Pablo og Calzonera ned langs med Rio S. Pablos venstre Bred mod dens Munding i Havet. Flodbredderne ere hele Veien tæt bevoxede med Urskov; paa hele Strækningen fra Calzonera til Havet, omtrent 3 Meil, findes der kun 2 smaa Ranchos eller Samlinger Hytter, samt endeel italienske Kolonisthuse, hvis Beboere imidlertid leve lige saa usfelt som Indianerne.

Naturen her er mageløs pragtfuld; og den majestætiske Flod, her mindst 800 Alen bred, som roligt strømmer hen gennem de mørke, tætte Urskove, mens kun en enkelt Krokobil dukker op af Vandet og en Abo lader et gennemtrængende Skrig høre, Alt i en tropisk Sols glødende Belysning, frembyder et Syn, man aldrig glemmer.

Tecolutla ligger paa en lille Bynt umiddelbart ved Havet, med Floden paa den sydlige Side, saa at der kun er en Afgang til Byen fra Vest og Nord. Den ligner meget et dansk Fiskerleie med sine smaa rørtækkede Hytter; kun Palmernerne, der staae lige ud til Stranden, tilintetgjøre Illusionen. Det var med Jubel, at vi atter hilsede det blaa, uendelige Hav og voldtrede os i dets Bunde. Byen er kun lille og har ubetydelig Handel, da kun meget lavt stikkende Skibe kunne gaae op ad Floden, der ligesom alle Kystfloder svømmer saameget Sand op ved sin Munding, at det danner en kun 3—4' dyb Barre, som umuliggjør Seiladsen. Floden er ved sin Munding mindst 1000 Alen bred og meget dyb og vandrig indenfor Barren.

Hos en spansk Kjøbmand, der boer her, ved Navn Torres,

fik vi et fortrinligt Aftensmaaltid bestaaende af en frist Havfisk, kaldet Parga, som er af en prægtig rosenrød Farve, 2—3' lang og smager som vore Orreder.

Den næste Morgen satte begge Compagnierne i Canoer, som bestaae af en uhyre stor udhulet Træstamme, over Floden, hvilket tog hele Formiddagen, hvorpaa vi marscherede om Eftermiddagen langs Kysten umiddelbart ved Vandet, uden Veie eller Sti eller Spor til Behyggelse, indtil vi henimod Aften naaede en Sump, kaldet El Apuaje, hvor man ved Gravning kunde faae noget slet, fersk Vand, hvilket ellers savnes paa denne Kyst. Her bivouakerede vi paa Stranden, mens vore Folk af de umaadelige Stammer, der af Floderne føres ud i Havet og af dette igjen styles op paa Stranden, antændte store Baaldeels for at fuge, deels for at holde Mosquitoerne borte. Om Natten faldt der meget stærk Dug, der som Draaber faldt ned fra Bladene.

Den følgende Morgen gik Marschen videre paa samme Maade, langs Stranden. Vor Læge, en ivrig Jæger, stjød her to smukke Høge, en lille bruun og graa, og en større sort med hvid Stribe over Halsen. Urstoven, der bedækker denne Kyst, gaaer umiddelbart ud til Havet, fra hvilket den kun er skilt ved en smal Forstrand af Sand, der er bedækket med prægtige Muslingestaller og Kiselstene. Efter 4 Miles Marsch naaede vi atter en meget stor Flods Munding, nemlig Rio bobos, der her falder ud i den mexicanske Golf. Den er her omtrent 800 Alen bred; Overfarten i Kanoerne gik derfor kun langsomt, saa at det blev Nat, inden Tropperne vare naaede over til den paa modsatte Bred beliggende, lille By Nautla, der ligger omtrent en Fjerdingvei fra Havet.

Rio bobo har ligeledes en Barre ved sin Munding, men som dog et Sted har et Løb paa 7 Fods Dybde, saa at mindre Skibe kunne komme op i Floden, hvorfor Nautla ogsaa

driver en Deel Handel med Vera-Cruz og Tampico. Byen er ibrigt kun lille og har kun 3—4 Steenhuse, af hvilke det ene er Toldhuset og et andet eies af en Græker, der allerede 7 Aar har levet her som Kjøbmand. De øvrige ere alle Kørhytter, byggede af flættede Bambusrør, hvorved de nærmest komme til at ligne Fuglebure, og indrettede med den for alle tropiske Kystbeboere eiendommelige Nøisomhed med Hensyn til Livets Behvemmeligheder. Indbyggerne her ere alle Mulatter eller Bamboer, Efterkommere af de tidligere spanske Neger-slaver, og tale kun Spanst. De ernære sig meest ved Fiskeri, Jagt og Kvægavl. Agerdyrking synes de ikke at finde Behag i, og jeg saa i hele Omegnen næsten ikke een Maismark.

I de 8 Dage, vi laae i Nautla, fordrev vi Tiden paa en ligesaa behagelig som interessant Maade ved Jagt og Seilads paa Floden; man kan vel neppe tænke sig paa hele Jorden en Egn, der mere end denne maa vække Beundring ved sin Rigdom paa Dyr og Planter. Urskoven bedækker hele Kysten og Flodbredderne, og Byen Nautla ligger aldeles indesluttet af den, saa at man kan forstaae, hvorfor en Indbygger i denne Egn aldrig gaaer ud undtagen med sin Mætte, en lang noget krummet Jernsabel med kort Haandtag, som benyttes til at bane Vej gennem den tætte Vegetation.

Hertil kom, at Temperaturen i hele den Tid, vi vare der, var meget lav, idet Thermometret næsten altid kun viste 19—20 ° R., ja en enkelt Regndag, den 25de, endog kun 12½, saa at man uden alt for megen Anstregelse kunde hengive sig til sine Udflugter, som snart bleve gjorte i Kanoer paa Floden, snart ind i Skovene, snart tilhøst langs Strandkanten, i Følge med en eller flere Bamboer som Veivisere. Næsten alle Officererne vare ibrige Føgere, hvortil man rigtignok let kan føle sig opfordret i et Land, der i den Grad er velsignet med Dyr, og hvor det beundrende Die stadigt møde nye og ube-

Kjendte Arter saavel af Pattedyr som af Fugle, hvilke vor Læge, Dr. L., en ivrig Ornitholog, forsøgte at bestemme. Meget hyppigt forekommende er Navlesvinet, (*Dicotyles* eller *Pecari*), der af Mexicanerne kaldes *Jabali*, og som i store Flokke streifer omkring i disse „jomfruelige“ Skove. Kjødet er meget velsmagende, naar man strax udstjærer den paa Ryggen siddende Kjertel, der har Lighed med en Navle og udveber en mostuslugtende Vædsfe.

I Trætoppene vrimler der af Aber, som det imidlertid er vanskeligt at faae fat paa, da de selv efter at være stude kunne blive hængende ved Grenene med deres Snohale, Træleguaner med lange Haler, spraglede Farver og tornebe Ud væxter paa Ryggen, brogede Spætter, Natravne, Korfugle i alle Arter, mangfoldige Papagoier af de meest forskellige Farver, som altid strigende flyve omkring to og to, Tufaner (Peberfugle) med de kolossale Næb, der have givet dem den populære Benævnelse *Pico de canoa* (Baadnæb). Flo den og da navnlig Barren vrimler af Bade- og Svømmefugle af de meest forskellige Slags, deriblandt Sporevinger, Andearter, Maager o. s. v., som ere saa lidt sty, at man kan nærme sig dem paa ti Stridt og styde dem.

En af de prægtigste Fugle, som blev neblagt af os, var dog en aldeles kulført, metallisk glindfende Urhane-Art med en opretstaaende Fjerkam paa Hovedet og en stor citrongul Svulst ved Roden af Næbet; den var henved tre Fod høi.

Af skadelige Dyr findes her foruden de almindelige Skovdyr, Cuguaren og dens Slægtninge, mange Giftslanger, blandt hvilke især den lille Koralslange, *el corallillo*, er frygtet. Storpioner, der her kaldes *alacranes*, findes i næsten alle Husene og volde stundom Børns Død, mens deres Stik paa Borne kun fremkalder stærk Ophovnen og Bevidstløshed. En Mængde Insekter, der optræde i store Sværme, ere ofte meget ubeha-

gelige, navnlig om Matten, og kunne ved deres Stil ofte bringe En til Fortvivlelse. Saadanne ere navnlig Blodmider (Trodæs), der her føre Navn af pinillos og garapatos, som bide sig fast i Huden og derpaa ved at udsuge Blod soulme op til en usforholdsmæssig Størrelse; de volde megen Smerte, ligesom Sandlopperne, niguas, der sætte sig ind under Neglene paa Fødderne og bringe dem til at hulne, hvilket gjorde mange af vore Folk ubhygtige til at marschere. Værst ere imidlertid de smaa Mosquitoarter, blandt hvilke navnlig en, kaldet gengen, med graa Binger, er ligefrem frygtelig trods sin Lidenshed. Naar disse Fluere ere komne ind i Soveværelset om Aftenen, maa man helst retirere strax, thi ethvert Forsøg paa at fordrive dem vil vise sig unyttigt. Man bruger derfor altid at have et tæt Omhæng omkring Sengen af fint Tøi, ligesom man om Dagen ved at ryge saa meget Tobak som muligt søger at holde sig dem fra Livet.

I de tætte Skovtykninger opholder sig den plumpe Tappir, som de Indfødtne kalde danta eller antaburro, mens paa de aabne Pletter de vevre og spraglede Kolibrier og de straalende, røde Kardinalfugle tumle sig omkring i Solfinnet fra Blomst til Blomst. Længs Flodbredden staae Manglebuske og Mahagna, en Busk med meget store Blade, der ligne Lindetræets, mens selve Floden er opfyldt med pragtfulde hvide Vandliljer med purpurrød Griffel.

I de sumpede Lavninger kneiser det tætte Bambuskrat, El Otate, med sine jernhaarde Stammer, der ere bedækkede med en Kiselskal, og sine smukke, landsformede Blade, mens paa de tørre, solbare Pletter træagtige Solaneer med viollette Blomster afveyle med lavt Buskads, der er aldeles overtrukket med en rød, traadformig Slyngeplante, kaldet chacallascale, der er uden Blade, men har smaa tykke, hvide Blomster med fem Støvdragere og som et rødt Silkenæt over-

spænder hele Træer. Den bruges almindeligt til at farve Rødt med og findes ei blot i Kyslegnene, men ogsaa i Tierra caliente seca. Et eiendommeligt Træ er det saakaldte Malamuger (Net Kvinde), som har store udstaarne Blade, der ere besatte med lange Brændehaar, hvis Berøring fremkalder Smerte og stærk Ophovnen af det berørte Sted.

Mærkeligt nok iagttog vi ved Siden af de meest udpræget tropiske Planter enkelte, som mindebe om Norden, saaledes en lille blaa Vrenpris, der aldeles ligner vor almindelige danske, og det samme var Tilfældet med enkelte Arter af Snerler.

I Floden leve Tusinder af Krokobiller, der jevnligt ligge paa Strandbredden for at sole sig, uden at man dog ofte hører om Anfald paa Mennesker fra deres Side. Bore Folk morede sig med at overraske dem paa Landjorden og bræbe dem med Macheten.

Nætterne i disse Urskovsøgne ere de deiligste, jeg kjender. Dyrenes Skrig og Larm forstummer, eftersom Solen synker, og snart indhyles de mørke Skove i et sort Slør og en høitidelig Tausshed, der kun afbrydes af en enkelt tecolote, Ugle, der ligesom hos os af Mexicaneren holdes for en uheldvarslende Fugl. Luften bliver mere og mere sval, Himlen straalere i en hos os ukjendt Stjernepragt, og mellem de phantastisk udseende Planter sværme Myriader af lysende Insekter, blandt hvilke Cuculloen fremfor Alt udmærker sig ved sit straalende, grønlig Skjær, der er saa klart, at man ved at komme et Par af dem i et Glas, kan see at læse ved det Lys, de udstraale.

Stjont Rio bobos Munding kun ligger en Snees Mile Nord for Vera-Cruz, kjender man dog i Nautla saa godt som ikke de mexicanske Kysters almindelige Vandeplage, den gule Feber, El vomito, saa at disse velsignede Egne uden Fare kunne beboes af Europæere.

Et Bevis herpaa afgiver den franske Coloni Icaltepec, der ligger omtrent halvanden Miil op ad Floden og blev anlagt for henved 30 Aar siden.

Ad en malerist Vei paa Flodens sydlige Bred gjennem Urskoven kommer man forbi de to smaa Ranchos Zopilote og Cabeza de Cebro til den venligt beliggende By, der er anlagt langs Flodbredden, ved Foden af en Bakke og bestaaer af nette, i europæisk Stil opførte Træhuse, hvor der boer omtrent 50 franske Familier, der leve som Haandværkere, Kjøbmænd o. s. v. og føre en meget behagelig Tilværelse. De ere alle velhavende og savne næsten ingen af Europas Behvemmeligheder, have endog et godt indrettet Hotel, hvor vi efter lang Tids Forløb atter nøde et europæisk Maaltid; Colonien er et talende Exempel paa, med hvor liden Anstrængelse arbeidssomme Europæere i dette saa rige Land, selv under de stedfindende ugunstige, politiske Forhold, hurtigt kunne erhverve sig en behagelig og sorgfri Eksistens. Egnen om Icaltepec er i endnu høiere Grad en den om Nautla et jordist Paradis, hvor Naturen ligesom synes at have fundet Behag i at udfolde af sin Rigdom og Ynde; og navnlig er en Morgen ved Floden et af de deiligste Diebliske, man kan forestille sig, naar den dæmrende Taage langsomt løfter sig for de mægtige Solstråler, der allevegne bryde frem igjennem det frodige Løv, paa hvilket Duggen endnu perler i store Draaber, naar den mægtige Urskov vaagner af sin natlige Slummer og de Tusinder af Dyr's Skrig hilse den opgaaende Sol, mens den herlige Rio hobo langsomt strømmer ud mod Havet under de stolte Caoba- og Mahognitræers Skygge.

Flodbredden ved Icaltepec er omtrent tyve Fod høi, saa at Kolonien er sikret mod Oversvømmelser i Regntiden, naar Floden svulmer op til en ofte truende Vandmasse.

Vi toge meget ofte til Icaltepec og tilbragte mange be-

hagelige Timer blandt de muntre Kolonister, der have bevaret hele den franske Livlighed og Elfskærdighed, og skjøndt de egenlig hverken nærde Sympathier for Keiseren eller Republikken, dog, som naturligt var, glædede sig ved vor Nærværelse og ved mangfoldige Smaafester søgte at gjøre os Opholdet hos dem saa behageligt som muligt.

Mens vi opholdt os i Nautla, indbragte vore Folk en Dag et galt Menneske, som de havde fundet vandrende om ved Stranden. Det viste sig at være en uheldig Tyvster, der fra Tampico havde villet begive sig til Mexico, men var faret vilb i Skovene og i flere Uger havde streifet omkring, mens han nærde sig ved Dyr, som han spiste raae, og Planterødder. De ubstændne Savn og Anstrængelser havde forvirret hans Begreber, saa at han næsten var Idiot, og ikke syntes at fatte, at han atter befandt sig mellem Mennesker. Vi toge os af ham og ansatte ham ved vort Kjøkken som Medhjælper; han fulgte Compagniet troligt et Par Maaneder, indtil han blev tilbage i Tesuitlan, da vi i Marts Maaned drog op mod Tehuacan.

Den 29de Januar forlobe vi Nautla, idet fjerde Compagni drog til Mizantla og vi til Ticaltepec, hvor Kaptainen blev tilbage med det ene Halvcompagni, mens Lieutenant B. og jeg med det andet marscherede op til Tlapacohan for at holde denne By besat.

Den 30de tidlig om Morgenen satte vi over Rio bobo paa en fortrinlig Færge og drog derpaa med vore 50 Mand gjennem Urskoven til den store Rancho El Pital, der ligger paa en aaben Plads i Skoven, og derfra til en lignende Rancho, kaldet Poca chiquita, hvor Eggen pludseligt forvandler sig til en udstrakt Savanne med adspredliggende Trægrupper og høi Græsbevært. Herfra har man en vid Udsigt mod Syd, hvor

man i det Fjerne siner den mægtige Cerro cortado, en stump, affskaaren Bjergkegle i Nærheden af Mizantla.

Paa Savannerne omkring Poca chiquita holdes meget Kvæg, der næsten som vildt streifer omkring og maa fanges med Lazo, naar man vil have fat paa det for at slagte det. Kjødet skjæres i lange Strimler, saltet og tørres saa i Solen, saa at det kan holde sig længe og benyttes paa Reiser og i høiere liggende Egne, hvor der ikke holdes Kvæg. Dette saaledes tilberedte Kjøb kaldes tasajo og tilaves altid med en stærk Sauce af Chile, den spanske Peber, men er ikke synderligt mere velsmagende end Skofaaler. Savannen her er omtrent en halv Miil bred, hvorpaa Skoven atter begynder, og efterat være passerede den lille Rancho Cabrestos naaer man Floden Maria de la torre, et anseeligt Vandløb og Biflod til Rio bobo, som man passerer tre Gange og vandrer derpaa videre langs Flodbredden af Rio bobo gennem Ranchoerne Piedra grande, Canisso, Paso de novillos og Maluapam, som ligger paa en lav Bjergryg, til den lille By Zcacoaco, 5 Miil fra Ticaltepec. Veien er hele Tiden meget jevn og god og ligner snarere en Allee i en Park end en Landvei. Varmen var imidlertid denne Dag saa trykkende, at vore Folk vare meget udmattede af Dagsmarschen, saa at vi gjorde Holdt her, skjøndt Byen kun frembyder Lidet til Forpleining af Tropsperne. Zcacoaco ligger umiddelbart ved Floden, der her kun er lav og opfyldt med en Mængde Kullesteen i sit Leie. Byen producerer en Mængde Tobak, der er fortrinlig og aldeles som den fra El Zobo. Det var en mageløs deilig Nat, vi tilbragte; Maanen straaledede med et hos os ukjendt Sølsfjær, mens Skoven stod taus ligesom i Drømme og fra de nærliggende Hytter Guitarrens Toner løde til den her paa Egnen meget yndede Sang: Corazon porque quisiste (Hjerte, hvorfør elskede Du?), der blev sungen med en virkelig udtryksfuld Stemme.

Kjærlighed er dog eens med sine Glæder og Sorger blandt blonde Skandinaver og fortøiede Mestizer i Urskovens Skjød.

Den følgende Dag marscherede vi tidligt videre gennem Skoven, passerede en lille Biflod til Rio bobo, som kaldes Rio blanco, og naaede efter to Timers Marsch gennem de smaa Ranchos La Palma, Agua de obispo, hvor der er en Trapiche eller Sukkermølle, og Filipinas til Haciendaen El Jobo, hvor Administratoren, vor Ven Don Roque Salazar, glad modtog os og nødte os til at gjøre et Ophold paa et Par Timer hos sig, hvorpaa vi fortsatte Veien tilbage til Tlapacohan.

Her skulde vi foreløbigt forblive og indrettede os derfor paa det Bedste for saa godt som muligt at udhvile os ovenpaa de mange ubstandne Strabadser, der dog kun forekom os ringe i Sammenligning med den Nydelse, dette Tog i de delige Kystegne havde forskaffet os og som bestandigt vil høre til mine kjæreste og lysteste Minder fra Mexico.

En Expedition i Urskoven.

I Tapacoyan hengil Tiden for os paa en meget behagelig Maade med Udflugter i den romantiske Egn, Jagtpartier og Bisitter hos Indbyggerne, blandt hvilke Præsekten D. Manuel Mendoza fortjener at nævnes som en meget venligtfindet Mand. Han aslagde os ligeledes hyppige Besøg, hvortil uden Tvivl vor fortrinlige ungariske Rødvind ikke bidrog Lidet, thi naar den elegante lille Præsekt, der altid mødte med en Stab af to eller flere jueces og alcaldes, forlod os efter en saadan Bisit, var han i Almindelighed tilbøielig til at forvekle Døren med Binduet eller sig selv med Keiser Maximilian.

Vore Folk vare meget vel tilfredse med denne Hvile, som tillod dem at nyde den Ro, de saa meget trængte til efter Campagnens Strabadser. Kun een Gang maatte de rykke ud, og det var for at begrave Liget af en af vore Underofficerer, som var bleven dræbt eller falden dødelig saaret ved Stormen paa Tezcal, og hvis Lig var bleven liggende i det tætte Krat, saaledes som det saa ofte var Tilfældet i disse af en hyppig Vegetation bedækkede Egne. Hans Lig blev nu tilfældigvis fundet, gjenkjendt paa Kæsterne af Klæderne og derpaa høitideligt jordet paa Kirkegaarden.

Et andet lignende Tilfælde saae jeg ved Izacoaco, hvor en sjenntlig Soldat ved Indtagelsen af Byen var bleven skudt paa en steil Bjergsfrønt paa den anden Side af Rio bobo og derfra var styrtet ned paa en Klippe i Floden, som det var umuligt at bestige, saa at man endnu lang Tid efter kunde see

hans af Krovfuglene afpillede Skelet hænge paa den mørkebrune Steen.

Veiret i Februar Maaned er meget variabelt i dette Kystland, idet det snart er en brændende Hede paa over 30° i Skyggen, snart taaget med Støvregn og kun 14—15°. I Kystbjergenes Affald regner det i det Hele taget jævnlige, selv i den tørre Aarstid, dog ei som i Regutiden med heftige Skyregn, men som hos os om Efteraaret, fiint og tørt. Den populære Veirregel for Tlapacoyan, som er ganske træffende, er derfor: Seis meses de agua y seis meses de aguaceros (6 Maaneder Regn og 6 Skyregn) eller: Tres meses de lluvia, tres meses de lodo, tres meses claro y tres meses todo (3 Maaneder Regn, 3 Maaneder Snø, 3 Maaneder klart og 3 Maaneder Alt).

Mens vi laae i Tlapacoyan, fik jeg Ordre til at ride ned til Ticaltepec med Lønningspenge til det andet Halvcompagni, og velbevæbnet red jeg da alene med Guldet i Saddeltasterne ad den allerede omtalte Vej langs Rio bobo ned til denne By. Det var netop i Fastelavn, og overalt saaes i Ranchoerne Dandspladser, dekorerede med Løv og farvede Lamper, paa hvilke Mestizer og Zamboer hele Natten igjennem til Guitarren og under lystig Sang dansede Jarabe og Fandango. Det er forbausende at see, hvad de i den Retning kunne præstere i en Varme paa 26° R. Da jeg om Morgenen efter at have overnattet i Tzucocoaco kom forbi den lille Rancho Piedra grande, stod det dansende Selskab endnu i Skyggen af en stor Ahuacata og passiarede, idet jeg kom forbi; jeg fik her en Prøve paa de eiendommelige costumbres eller Skikke, der herske i denne Egn af Landet, idet nemlig enhver Forbireisende bliver anholdt og mod en Betaling af en halv eller en heel Peso (11 K) kan udvælge sig hvem han vil blandt de smukke Mestizinder, der da fører ham i Alt. Det Indkomne anvendes

til en yderligere Udsmykning af Dandspladsen og til Indkjøb af den yndede Chinguerito. De gode Costeños (Køstbeboere) vare ei lidet forbausede, da jeg ikke fandt mig foranlediget til at nyde Godt af deres velvillige Smødekommen, men bad dem hellere efterlæse Historien om Potifars Hustru og Joseph.

Efter at have tilbragt et Par behagelige Dage i Icaltepec red jeg atter paa een Dag tilbage til Tlapacohan.

En af vore Dnblingsbeskjæftigelser her var at samle Sommerfugle, som Dr. Luzki, der var fulgt med hertil, meget smukt conserverede, og som i uhyre Mængde og i de heiligste Arter sværmede i Barrancaerne paa den hyppige Flora.

Da jeg en Eftermiddag kom tilbage fra en saadan Udflugt, fandt jeg Lieutenant B. i ivrig Conversation med en lille fortsnudet Mestiz, uden at det syntes, de kom til Forstaaelse. Jeg kom til, og nu fremkom Mexicaneren, der kaldte sig Sabino Arigan fra den lille Rancho Tetepeques ved Tomate, med en vidtløftig Historie om en Sammensværgelse blandt en heel Deel Liberale, som opholdt sig ude i Skoven paa en lille Rancho ved Navn El Rabadero, og som skulde have i Sinde at forgive Vandet i Byens Brønde med Saften af Palo de leche (Mælketræet), en Slags Bortemælk, som i Virkeligheden er meget giftig, o. s. v. B. troede i sin Egenskab som Kommandant paa Stedet ikke at burde lade en saadan Leilighed til at vedligeholde den gavnlige Frygt for vore Baaben gaae ubenyttet hen, og overdrog derfor mig med min Deling, 30 Mand, at foretage en natlig Expedition ud i Urskoven for at fange den hele Bande. Don Sabino fik Løfte om 20 Pesos, hvis Expeditionen lykkedes og om 5 Rugler gjennem Brystet, hvis den mislykkedes; og saaledes marscherede jeg da om Aftenen Kl. 10 bort med ham som Fører, omringet af 3 Mand, der havde Ordre til ved første Mistanke at stikke ham ned. Efter at være passeret El Jobo og den lille Rancho

Filipinas, forlobe vi Veien til Tzacacoaco og sloge tilbenstre ind paa en smal Fodsti, der førte over en lille Savanne ind gjennem Skovene. Er Urskoven mørk og alvorlig om Dagen, bliver dens Majestæt rædselsfuld om Natten, naar kun et ganske enkelt Skrig af en Kuguar eller Abe taber sig under dens sorte Hvælving. Paa denne smalle Sti var der ikke Tale om at ride, men jeg var staaet af Hesten og marscherede foran mine Folk, der taus og alvorlige fulgte een efter een. Deres paa andre Natmarscher ellers saa muntre Lune lod til ganske at have forladt dem; det syntes dem maastee en Bannelligelse at afbryde denne Naturens ophøiede No.

Genimod Midnat gif Maanen op og vi naaede en lille Trapiche eller Sukkerfabrik ved Navn El Bagonal, hvor jeg forstyrrede Indbyggerne i deres Slummer for at faae en Veiviser, da Don Sabino erklærede ikke at kjende Veien mere. Trapicheroen medgav mig en af sine indianske Mozos, og nu gif det videre gjennem den tætte Skov, der bestandigt syntes at blive mørkere og mørkere. Indianernes Instinkt til at finde Bei er næsten utroligt, thi skjøndt det for os alle var umuligt at opdage noget af den saakaldte vereda eller Fodsti, vi marscherede paa, førte vor Fører os dog fuldkomment sikkert. Flere Gange tabte han Stien, men fandt ved at betragte Træerne omkring sig i det sittrende Maanelys, der neppe kunde trænge igjennem det tætte Løvdaæffe, altid ud igjen.

Efter at vi saaledes havde marscheret det Meste af Natten, erklærede vor Indianer, at nu vare vi lige udenfor Ranchoen El Rabadero, hvorfor jeg gjorde Holbt for at afvente Morgendæmringen, deels fordi Folkene trængte til No, deels fordi Ranchoens Huse ligge meget adspredte og jeg frygtede for at Nogen skulde undslippe, tilmed da jeg ikke en Gang vidste, hvormange der var. Desuden kunde det Hele jo godt være en Fælde, og jeg vilde derfor i det Mindste kunne see, inden

jeg begyndte at slaaes. En medbragt Portion Mais styrkede min Hest, og vi Menneſker vederkvægede os med den fortrinlige Ofener, ſom jeg havde ladet uddele til mine Folk og hvis oplivende Virkninger lode os priſe Fader Noah i vort ſille Sind.

Saaſnart Morgenens gryede brød jeg op, og nu nærmede vi os forſigtigt den omtalte Rancho. Soldaten er i mange Tilfælde ſom et Varn; ſaaſnart Beſværlighederne ere overbundne, ere de glemte, og han lever kun for det glade Dieblif. Hvorledes ſkulde han ellers ogſaa atter og atter udholde de ſørſte Anſtrængelſer og Savn uden at trættes? Saaledes ogſaa med mine Folk. Med det førſte Morgensfjær var den uhyggelige anſtrængende Marſch gjennem den mørke Urſkov glemt, og jeg maatte flere Gange ſtrængt paalægge Tausheb, for at ei vor Nærværelſe ſkulde røbes; i den Grad følte de ſig ved det frembrydende Lyſſfjær og den vaagnende Dhyreverdendſ Larm friftede til at udtale deres Livsglæde i Sang.

Da Solen ſtod op, beſandt vi os ligeoverfor en aaben ryddet Plet, hvor man ſaae Tobakſmarker, og en enkelt Hytte ſkimtedes gjennem Løvet. Jeg deelte nu mine Folk i ſmaa Grupper paa ſex Mand med Ordre til at omringe de forſkjellige Huſe og opgribe Alt hvad der var, og trængte ſelv førſt frem til den forreſte Hytte for at ſaae fat paa en Mand, der kunde føre mig hen til den af Don Sabino ſom Anfører betegnede Manuel Melgarejoſ Hytte. Da jeg trængte ind i Huſet, ſad Beboerne allerede omkring Ildſtedet og bagte Maikortillaer. Jeg tog en af Mandſolkene og bød ham føre mig til det betegnede Sted. Han ilede ſtrax ud og førte mig med fem af mine Folk ind i Skoven igjen. Jeg gjentog flere Gange for ham, hvor han ſkulde hen, og han ſvarede ſtadigt med det ſtereotype Si Señor og blev ved at trave i Luntetrav foran. Da vi imidlertid beſtandigt vedbleve at fordybe os i Skoven igjen, forekom hans Udfærd

mig mistænkelig, navnlig da Don Sabino erklærede, at det var galt fat, og jeg spurgte ham derfor, om vi endnu skulde langt. „Om en god Time kan vi være i Pital, Señor,“ svarede han. „I Pital,“ gjentog jeg, „hvad skal det sige?“ „Ja, jeg troede, Officeren vilde berøen,“ sagde han, men vilde i samme Dieblig springe ind til Siden i Skoven. Det var klart, at han med Forsæt havde ført mig vild; i samme Nu blev han ogsaa greben af min Hornblæser, en forhenværende polsk Insurgentofficer, som senere faldt ved Overfaldet i Teotitlan del Camino, og da han sled sig løs og atter forsøgte at undløbe, skjød jeg ham med min Revolver gennem Brystet, saa at han rullede ned mellem de høie Bregner og ikke reiste sig mere.

Nu gjaldt det om saa hurtigt som muligt at naae tilbage til Hytterne, og da jeg kom berøen, stod der allerede 4 Mexicanere med lange Bøsser i Hænderne paa en Tobaksmark, sienesynligt raadvilde, hvorhen de skulde vende sig, da mine Folk viste sig paa alle Kanter. Idet jeg løb henimod dem med hævet Revolver, lagde den ene af dem an paa mig, men fik i det Samme en Kugle gennem Underlivet fra en af mine Fægere; de andre forsøgte nu ikke mere at undflye, men lode sig tage tilfange. Den ene af dem var Melgarejo, en høi, smuk ung Mestiz. Efterat have ladet dem afvæbne og sætte under Bevogtning lod jeg alle Hytterne gjennefsøge, men uden dog at finde Andet, end en Deel gamle Geværer. Af de Flasker med Mæltegiften, som Don Sabino havde paa-
 staaet, vare i Melgarejos Huus, var der intet Spor at opdage, ligesaa lidt som Fruentimmerne i Huset eller han selv vilde vide noget derom. Don Sabino fortalte mig endvidere, at den smukke unge Mestizinde, som var i Melgarejos Hytte, var en mager robada, en røvet Kvinde, og opfordrede mig til at tage hende med til Tlapacoyan. Dertil fandt jeg dog ingen

Aaledning, hvorimod en smuk Skimmel, der øiensynligt ikke kunde være en fattig Rancheros retmæssige Eiendom, blev taget med og maatte bære Geværerne paa Hjemmarschen.

Efter et længere Hviil afmarscherede jeg igjen ad en anden Vej langs Floden Maria de la Torre, der løber tæt forbi Rabadero, gennem lutter-Urskov, og naaede efter et Par Miles Marsch ud paa Veien mellem Zicaltepec og Tlapacoyan noget hinsides Zcacoaco.

Mens vi langsomt een for een drog gennem den tætte Skov, stødte min Forspids pludseligt paa 3 bevæbnede Mexicanere, der i den Grad bleve forfærdede ved det uventede Syn af os, at de glemte at flygte og bleve fangne. Den ene af dem bar en østerrigsk Cavalleripistol, den anden en dobbeltløbet Riffel, hvorimod den tredje havde en gammel Mustedonner fra Spaniernes tidligste Periode. Med dette forøgede Udbytte af Expeditionen naaede jeg henimod Aften Zcacoaco, hvor jeg lod overnatte.

Mens jeg laa i en lille Kørhytte paa Strænten ovenfor den deilige Rio bobo, og vederkvægede mig med et tarveligt Aftensmaal, der kun bestod af Sardiner, Æg, Brød og Cherry Cordial, kaldte jeg paa Don Sabino, og efter at have ladet ham styrke sig lidt ved en Slurk sagde jeg til ham: „Hør nu, Don Sabino, De vil da vel ikke bilde mig ind, at De af lutter Hengivenhed for os eller for de lovede 20 Pesos Skyld, er gaaet hen og har forraadt disse Folk, der, om ei selv, saa gjenue deres Venner seent eller tidligt vil tage en rædsom Hevn over Dem; og desuden er Historien om denne Palo-de-leche-Gift jo ikke andet end Løgn. Fortæl mig nu oprigtigt Grunden til, at De har villet have os til at gjøre denne Tuur og fange Melgarejo, som De, ligesaa godt som jeg, veed imorgen eller iovermorgen vil have ophørt at eksistere.“

„Señor,“ svarede han mig, „det er fuldkommen rigtigt, at jeg har havt mine private Grunde dertil,“ og nu fortalte han mig da, hvorledes han for 6 Aar siden havde havt det Uheld, at hans Kone var bleven bortført af en vis Guzman, der endnu levede med hende i Altotonga, en halv Snees Mil paa den anden Side af Rio bobo. Han selv havde derpaa for at trøste sig og ifølge det gamle Ord, at det ei er godt, at Menneket er ene, stiftet Vetsjendskab med den hulde Vicenta, der ei blot var smuk, men ogsaa en dygtig Tortillara, og med hende havde han levet paa El Jobo, indtil Krigens Rædsler naaede ned i denne paradisiske Egn, hvorpaa Don Sabino af Frygt for at blive taget til Soldat af de Liberale, havde skjult sig. Dette Otium havde den hulde Vicenta imidlertid benyttet til at lade sig bortføre af en ung Kavallerist, den omtalte Manuel Melgarejo, der unægteligt saae en heel Deel bedre ud end den allerede noget aldrende Sabino, og som efter Tlapacoyans Erobring var flygtet med hende ud paa sin Rancho El Rabadero, hvor han levede med hende. Don Sabino kunde imidlertid, efter at være kommen tilsynne igjen, ikke glemme sin elskværdige Vicenta og udklæbde da den Plan, at angive sin lykkeligere Medbeilers Opholdssted og, for at være desto sikrere paa, at vi virkelig skulde gjøre et Streiftog derud og fange ham, opfundet denne Historie om Forgiftning af Brødbene. Han havde i flere Dage sneget sig omkring Ranchoen derude, navnlig da han havde Benner i den nærliggende Rancho Loma Alta, og derved faaet udfpioneret, at Melgarejo og hans Staldbrodre besadde Vaaben og tænkte paa at søge til det Indre, hvor endnu forffjellige liberale Bander fandtes. Nu haabede han, at naar Melgarejo blev stude, hans tilbedte Vicenta af sig selv vilde vende tilbage i hans aabne Arme.

Smidlertid frygtede han for, at naar han blev seet som

den, der havde forraadt Fangerne, han da vilde blive bræbt af deres Venner, og havde derfor skjult sig for dem hele Tiden; desuden tænkte han paa, saa snart det lod sig gjøre, at forlade Tlapacohan og drage til Tehuacan de las Granadas, hvor han egenlig hørte hjemme.

Jeg gjorde ham, da han havde endt sin Beretning, opmærksom paa, at han egenlig selv var moden til at stydes, fordi han havde fortalt Usandhed, men at jeg i Betragtning af, at Expeditionen dog virkelig havde haft noget Udbytte, ikke vilde gjøre noget ved ham, ja endog beskyttede ham, mod at han for Fremtiden ubetinget skulde tjene mig som Spion og Rødsfab, til hvad jeg maatte ville benytte ham, da jeg ellers i modsat Fald ved den første bedste Leilighed vilde sørge for, at han kom til at dele Melgarejos Stjæbne. Og virkelig havde jeg senere ved mangfoldige Leiligheder meget stor Nytte af ham, hvortil ikke bidrog lidet de Penge, han jevnligt under den beskedne Form af prestamo (Laan) fik af mig, navnlig til at forløse sin hulde Vicenta, der virkelig allerede næste Dag indfandt sig hos ham, med Opholdet hos sig.

Den følgende Dag om Formiddagen indtraf jeg med Fangerne og Vaabnene til Tlapacohan; og da det ved et summarisk Forhør blev konstateret, at baade Melgarejo og de andre alle vare forhenværende Liberale, som ei havde præsenteret sig for Commandanten i Tlapacohan og underkasted sig, bleve de alle 7 ifølge det keiserlige Dekret af 3die October 1865 førte udenfor Byen til en Bananlund og skudte, hvor gjerne baade B. og jeg end havde nøiedes med at holde dem fangne.

Man ræddes maaffee over flige Grusomheder, men naar man betænker, at Krigen allerede den Gang havde antaget hele sin vilde Karakter af blodig Udryddelsesstrig, og at omtrent samtidigt de Liberale forøvede Grusomheder, som den bar-

bariske Plyndring og Myrden i Tenaſcaltepec ved Toluca og den gruopvækkende Udelæggelse af den lille By Bagdad ved Mundingen af Rio grande del Norte i Nærheden af Matamoras, vil man ei finde det overdrevent, om den keiferlige Regjering befalede Dekretet af 3die Oktober gennemført i al ſin Strængheb. Og desuden bleve vi Alle efter et længere Op- hold i Landet mere og mere vænnebe til ſlige Ting, ſaa at vi tilſidſt fuldſtændigt fandt os i den Betragtningſmaade af ſine Fjender, at man fangede dem for at ſkyde dem, ligesom vi og vore Folk vare gennemtrængte af den Overbeviſning, at det vilde gaae os ligesaa dan, naar vi lode os fange levende.

Banen udøvede i dette, ſom i Alt andet, ſin Magt, og lod os roligt gaae ind paa Forhold og Tilſtande, ſom et Kar i Forveien maaftee vilde have bragt os til at forfærdes.

Røverne i Mexico.

Folketlagene af den romanske Race synes gjennemgaaende at have en langt større Tilbøielighed til og Forkjærlighed for Røveri end f. Ex. baade de gothiske og slaviske Stammer. Det er dem ligesom medfødt; og den almindelige Deeltagelse, Røverne baade i Italien og Spanien nyde fra den lavere Befolknings Side, vidner tilstrækkeligt om, at det for denne endnu ikke er gaaet op, at Røveri er utilstødeligt i et ordnet Samfund.

Mexicos Befolkning bærer som reent eller blandet Afkom af Spanierne til Hælvten en saa afgjort romansk Typus, at det er naturligt, at den hine medfødte Tilbøielighed til Røveri ogsaa findes hos deres Utlinge, ja endog under de sidste fyrgetyve Aars Borgerkrige har udviklet sig i en saadan Grad, at ikke blot de, der kunne rose sig af at have spansk Blod i deres Aarer, givde sig af med denne noble Beskæftigelse, men at Lysten dertil ogsaa stærkt har angrebet den indfødte Race.

Under Spaniernes Herredømme var Tilstanden i den Henseende upaaklagelig, da de rige i Europa fødte Spaniere havde Regjeringens Tropper til deres Raadighed for at beskytte deres Eiendomme og holde de indfødte Creoler i Awe.

Efterat imidlertid den 11aarige Revolutionskamp havde gjort Landet uafhængigt og givet det en republikansk Forfatning, begyndte Friheden ogsaa at yttre sig i en høi Grad af Mangel paa Respekt for Næstens Liv og Eiendom; det var navnlig den hjemvendende Soldaterstare, der først begyndte

paa at efterligne Carl Moor, Cartouche, Schinderhannes og andre lignende europæiske Notabiliteter.

Under de vedholdende Borgerkrige greb Røveriet stadigt mere og mere om sig blandt alle Samfundsklasser. Regjeringen var deels alt for svag, deels alt for optaget andre Steder til at kunne raade Bod paa dette Onde, hvilket ogsaa kunde være vanskeligt nok i et stort, thndtbefolket og bjergfuldt Land, saa at det for Diebliffet, trods Franskmændenes og Keiserrigets Anstrængelser i den Retning, er saa udbredt og kraftigt som nogenfinde.

Naar man i vort fredelige Danmark tænker sig en Røver af Profession, skeer det vistnok altid med Forestillinger om en vild Karl, der lever som et vildt Dyr i Skoven og anfalder de fredelige Rejsende for at plyndre og dræbe dem. Dette passer maaskee paa Røverhelte som Rinaldo Rinaldini, hvis Berømtthed var lige saa stor som hans Bane, saa at han ikke skjult kunde leve i nogen By.

I Mexico ere Røverne i Regelen skikkelige, bostidende Folk, der just ikke altid have nogen bestemt Næringsvei, men da dette er saa almindeligt i Landet, kan det ikke opvække nogen Mistanke. De leve i en eller anden By med deres Familie, ere stundom borte, stundom hjemme, hvilket ligesaa lidt er paafaldende, da man reiser meget i Mexico. Naar nu en saadan Medborger faaer at vide, at der kommer en eller anden Transport af gode Varer eller en rig Rejsende igjennem hans Egn, eller han er i Trang for Penge, gaaer han simpelthen til et Par gode Venner, og forelægger dem Sagen. De gode Venner ere altid parate til at være af samme Mening som Forslagsstilleren; om Aftenen tage de da deres Vaaben, sable deres Heste og ride bort fra Byen, forene sig et forud opgivet Sted og udføre saa Overfaldet paa det ventede eller et tilfældigt forbigkommende Bytte, som, hvis det er nødven-

digt, bliver gjort kold for ikke at gjøre for megen Alarm over en saadan Ubetydelighed som et lille Røveri.

Efter Indførelsen af den solidariske Ansvarlighed for den Commune, hvori et Kov bliver begaaet, i Aaret 1857, bleve den Slags Røvere blot nøbte til at ride et Par Mil længere bort for at fuldføre deres Forehavende i en anden Commune.

Til Landeveistrøerne hører ogsaa Diligencerøerne, der ligesom synes at betragte det som et Slags Sinecure at plyndre Diligencerne, der gaae mellem Vera-Cruz og Mexico, og mellem denne sidste By og det Indre af Landet. Da nu imidlertid disse Router ere meget lange, hænder det ofte, at den samme Diligence bliver anholdt og udplyndret fire til fem Gange paa den samme Reise, saa at de uhykkelige Passage-rer stundom ankomme til deres Bestemmelsessted i en næsten paradisiisk Tilstand. Disse Diligencerøvere ere i Almindelighed de artigste og meest belevne af alle Røvere, rimeligviis paa Grund af deres hyppige Omgang med Damer og Fremmede. Naar Kubsten paa Diligencen seer en saadan Skare bevæbnede Industririddere komme ridende løs paa sig, holder han strax med Vognen, da han ellers veed, at Røerne ved at stybe et af Dyrene alligevel faae Kjøretøiet standset og saa tage Hævnen over ham for hans Mangel paa Levemaade. Herpaa omringe Røerne Vognen. Hvis de Reisende sætte sig til Modværge, opstaaer der en Kamp imellem dem, der snart ender til Fordeel for den ene, snart for den anden af Parterne, alt efter som Mandtallet og Bevæbningen er bedst paa den ene eller den anden Side; seire Røerne, massacrere de ubarmhertigt de overlevende Reisende. Naar imidlertid, hvad der skeer 3 Gange af 4, de Reisende holde sig passive, lukke Røerne, der altid ere ombundne med Tørklæder for Ansigtet, saa kun Øinene sees, Bogndørene op, bede dem med megen Artighed uleilige sig ud af Vognen, undersøge derpaa først Personerne, derpaa Vognen og

endelig Kufferternes Indhold, hvoraf de vælge Alt, hvad der behager dem og hvad de kunne føre med sig. Under de to sidste Operationer blive Passagererne i Almindelighed meget høfligt anmodede om at lægge sig ned med Ansigtet mod Jorden; og naar saa Røverne ere færdige og atter galoppere bort ind imellem Bjergene, underretter Kubsten de Rejsende om, at nu kunne de staae op og atter fortsætte Reisen, hvilket man da gjør, indtil man bliver anholdt af en ny Afdeling, der tager, hvad de Andre levnebe.

Meget ofte har man forsøgt at lade Efforter af Cavalieri lefsage Diligencerne, men disse Afdelinger ere strax blevne bestukne af Røverne mod at faae Andeel i Byttet og holdt sig altid saa langt bagved Bognen, at de først naaede til Gjerningsstedet, naar Røverne allerede vare forsvundne med deres Bytte. Stundom agerede disse Efforter endog selv Røvere, snart under en mildere Form ved blot at modtage en klæffelig „frivillig“ Drikkefilling af de Rejsende for deres Uleilighed „y para el camino“, som de sige, til Fortæring paa Veien, snart ved ligefrem at befrie de Rejsende for Uleiligheden med at føre Reisegods og Værdisager hos sig, som dog kun vilde friste Røverne til at angribe dem.

I det Hele taget er det en meget populær Tænkemaade i Mexico, navnlig blandt den lavere Deel af Befolkningen, at Røveri hører til de smaa personlige Svagheder, der kunne klæbe ved et Menneffe, ligesom Lyst til Spil, Drik o. desl.

Enkelte Egne af Landet ere mere bekjendte for de Røveri, som forefalde i dem, end andre, navnlig Strækningen mellem Vera-Cruz og Mexico, Veien fra Acatlan til Puebla og de store Landeveie fra Mexico til Guadalajara, S. Luis Potosi og Monterey. Her findes Byer, hvor hele Befolkningen er een Røverbande og næsten udelukkende ernærer sig ved Rov.

Blandt disse er en af de meest bekjendte Byen S. Juan Izcáquitsla, der ligger imellem Acatlan og Tlacotepec. Los Sanjuaneros, som dens Beboere kaldes, ere høie, kraftige Folk, næsten lutter Creoler, men alle forovne Røvere, ægte Typer paa en mexicansk Ladron eller Bandit. De besidde alle en vis Velstand, gaae klædte i en straalende charro, den mexicanske Nationaldragt, paa hvilken de mange Knapper alle ere af Sølv, og ere i Besiddelse af pragtfulde Heste og Vaaben. Stjøndt det er Gud og Hvermand bekjendt, at Byen kun er en Røverrebe, færdes dens Beboere dog ganske ugenert mellem andre Folk, komme jevnligt til Markederne i de større, ofte fjerntliggende Byer, hvor de ere velbekjendte, og tilbringe Tiden med Spil og Driveri, indtil de faae udforsket et eller andet fedt Bytte, som de saa paa Hjemveien fra Markedet lade sig betale Reiseomkostninger og Diæter i fuldeste Maal.

Som naturligt var, maatte disse Sanjuaneros ikke være store Yndere af Keiserriget, der foer Alt andet end lempeligt frem mod Folk af deres Slags, og under Kampen mellem Keiserrige og Republik sluttede de sig derfor til den sidste, der heller ikke forsmaaede en Hob saa forovne og dumdriftige Mænds Tjeneste.

Ved Stormen paa Puebla den 2den April 1867 faldt en Mængde af dem; Resten vendte igjen hjem til Byen Izcáquitsla for mere ugenert end tidligere at fortsætte det paa een Gang saa behagelige og indbringende Røverhaandværk.

En anden meget berømt Bando vare de saakaldte Plateados (Sølvbeslaaede), der i en Styrke af et Par Hundrede beredne Mænd under Anførsel af en vis Antonio Perez snart figurerede som Liberale, snart som Røvere. I Forening med en Deel juaristisk Infanteri lykkedes det dem en Gang, som omtalt, at indeslutte en af vore Uhlanskadroner i en Bjergfjæddel, hvor Rit-

mester Grev Kurbrod, tilligemed hele sin Afdeling paa et Par Mand nær, omkom.

I de øvrige Egne af Landet optræde Røverne mere sporadisk; det er kun enkelte Individer, der her af og til gaae ud paa en lille Skovtour og da saa skjult som muligt. Men da man aldrig veed, hvor eller naar saadant finder Sted, bliver Følgen heraf, at hele Landet saa at sige bliver usikkert, og der er meget saa Egne, der nyde det Lov, at man kan reise gennem dem uden at behøve at frygte for at blive udplyndret. Til disse lykkelige Egne høre især Staten Guerrero, hvor den gamle Juan Alvarez og senere hans Søn Diego Alvarez i saa mange Aar har været Enehersker og tilveiebragt en saa fuldstændig Sikkerhed i Landet, at man kunde reise derigjennem lige saa trygt som hjemme i Danmark. Ogsaa den store Sierra de Villa alta, et Bjerglandskab N. for Dajaca, er gennemgaaende sikker, da Befolkningen her synes lidet tilbøielig til Røveri, og det Samme maa siges om Rhytlandene ved det stille Hav og Staten Chiapas. Naar her enkelte Gange forefalde Smaarøverier, er det meest en eller anden Industriridder fra en anden Stat, der ikke længer har kunnet være sig hjemme og nu forsøger at drive Forretningen i en anden Egn.

Til Sikring paa Reiser slutte Rejsende sig derfor, om muligt, altid sammen i Selskaber; hver er forsynet med Revolver eller Karabin og den uundværlige Machete, der anbringes fortil ved Sadlen og ligger paa langs henad Hestens Side. Man undgaaer saavidt som muligt at føre større Pengesummer med sig, iagttager den største Hemmelighedsfuldhed med Hensyn til Reisen og forespørger sig allevegne om Veiens større eller mindre Grad af Usikkerhed. Paa det simple Spørgsmaal: „¿Como está el camino?“, „Hvordan er Veien“, faaer man altid Svaret: „está seguro“ eller „no está seguro“, albrig om den er god eller daar-

lig etc. Enhver veed, at Hovedsagen er, om Veien er sikker; dens meer eller mindre halsbrækkende Tilstand er kun en Biting. Smidlertid nyttte alle disse Forholdsregler ofte ikke, navnlig fordi de fleste Rejsende søge deres Frelse i Flugten, selv om de ere bevæbnede, og naar de ei kunne flygte, søge de hellere at kjøbe deres Frihed ved Penge end ved at forsvare sig mod de mere forbovne Røvere.

Hvis en Rejsende fanges af Røverne og han er en bekendt, rig Mand, lade disse ham sjældent slippe med at fratage ham de faa Penge, han fører med sig, men de slæbe ham med sig til Bjergene, hvorfra han saa maa skrive et Brev hjem om en klækkelig Sum Løsepenge, da han ellers udsætter sig for at blive myrdet; og da man altsor godt kjenner Trudselens Betydning, skynder man sig med at udløse ham. Denne Pressen Løsepenge, eller som den kaldes i Mexico Plagio, er en meget almindelig Ting, der ei blot udføres ved at fange en Mand paa Landeveien, men ogsaa ofte ved at hente ham ud af hans eget Huus om Natten og bortføre ham eller, naar man ei faaer fat i Manden selv, ved at bortføre et af hans Børn.

I Marts 1866 skulde jeg i en Forretningsreise fra Teotitlan til Tehuacan de las Granadas og red om Morgenen tidlig bort med min Tjener alene, naturligviis begge bevæbnede til Lænderne. Omtrent en Miilsvei fra Teotitlan passerer Veien gennem den store Sukkerhacienda Tilapa, der eies af en Spanier ved Navn Don Manuel Pastor. Da jeg red ind ad Haciendaen, opdagede jeg pludseligt en Snees Ryttere i Lædertrøier, der saae alt andet end umistænelige ud; jeg frygtede allerede for at være falden i et Baghold, da pludseligt Anføreren rider hen imod mig og fortæller mig, at han er kommen herud paa en Patrouille, at han er Ruralgarde fra Tehuacan, og at han, da han vil besøge D. Manuel, erfarer af

bennes Folk, at han om Natten er bleven bortført af nogle Røvere. Jeg beklagede den brave Spanier, der var min gode Ven, men udtalte dog det Haab, at han vel nok vilde komme fri igjen mod Erløggelsen af en Pengesum; og da jeg 8 Dage senere atter passerede samme Sted paa Tilbagereisen, foresandt jeg ganske rigtigt min Ven D. Manuel spadserende omkring i sin Hacienda, som om Intet var foresaldet. „Pues bien, hombre“, spurgte jeg ham, „fortæl!“ „Na,“ svarede han, „om Aftenen da de fleste Folk var iseng, styrte de pludseligt 4 Mand ind i mit Bærelse, og inden jeg fik Tid til at gribe min Pistol, havde de grebet mig, kastet mig en Zarape (Tæppe) omkring Hovedet og sat mig op paa en Hest, hvorpaa de førte mig til Sierraen, hvor jeg var hos dem i 3 Dage, indtil jeg saae mit Snit til at løbe fra dem.“ Senere erfarede jeg rigtignok, at den gode D. Manuel dog først havde maattet bøde 4000 Pesos (7,500 Rb.) til sine Mandmænd, inden han var kommen fri, hvilket han imidlertid som Spanier var altfor stolt til at indrømme ligeoverfor disse Indios.

Et andet mere sørgeligt Exempel paa Plagio oplevede jeg i Nærheden af Perote i Januar 1866. Her blev en rig Hacendados Søn bortslæbt af Røvere, der af hans Fader forlangte en anseelig Løsepenge for ham, hvis jeg mindes ret 10,000 Pesos. Stjøndt Faderen ikke havde saa mange rede Penge, fik han dem dog bragt tilveie og sendte Røverne dem, men hvem udmaler hans Skræk, da han istedetfor sin unge livsglade Søn kun modtager bennes lemlæstede og strækkeligt mishandlede Lig. Det var en personlig Fjende af Faderen, der paa den Maade hævnede sig. Den offentlige Retfærdighed spiller i Almindelighed kun en meget afmægtig Rolle ligeoverfor saadanne Voldsgjerninger.

I denne Egn omkring Perote var det ogsaa at den berømte Røverste Atagracia Guevara, i Almindelighed kaldet

la Chorra, drev sit Haandværk. Hun var en deilig Creolerinde, gift med en Bandit af første Klasse, som paa samme Tid var Capitain i den republikanske Hær. I forskjellige Fægtninger tog den uforfærdede Kvinde Deel ved sin Mand's Side, og da denne endelig var bleven skudt et Steds i det Indre af Landet, fortsatte hun paa egen Haand det combinerede Soldater- og Røverhaandværk. Da det østerrigiske Fri-corps den 6te Februar 1865 med Storm tog Byen Tesuitlan, 5 Mil N. for Perote, var Altagracia blandt de ivrigste Forsvarere, og efterat være undsluppen lykkelig fra Myrderiet den Dag, gav hun sig til at agere Røver i Skovbjergene mellem Tesuitlan og Perote og paa Veien fra denne sidste By til Puebla. Hun gik meest klædt som Mand, og det var ikke sjældent at hun alene red ud og plyndrede 2—3 Rejsende paa een Gang, idet hun angreb dem med mageløs Dumbristighed. Sit hyppigste Tilflugtssted havde hun i S. Juan de los Planos, hvor ogsaa mange af hendes Medhjælpere boede. Endelig blev hun greben, netop som hun kom hjem fra en længere Udflugt paa Forretningens Vegne, ført til Puebla og stillet for den dersteds, som rundt i hele Landet, oprettede Corte marcial, Krigsretten, der tiltrods for hendes Kjon og sjældne Skjønhed ikke kunde undgaae at dømme hende til Døden som enhver anden Røver.

Bed Oprettelsen af de nysnævnte Domstole, der udelukkende bestode af Militære og kun havde at dømme Republikanere og Røvere, var det virkelig lykkedes den keiserlige Regjering nogenlunde at indskrænke Røverierne; thi ethvert nok saa lille Rov blev straffet med Døden, og Ugjerningsmændene havde efter Dekretet af 3die October 1865 ei mere den Udflugt at tye til, at de vare republikanske Soldater, der kun havde høvet en Contribution i Præsidentens Navn, da ogsaa saadanne skulde lide Døden.

Naar Regjeringen skulde sende Penge til en eller anden Garnisonsby, og det ikke var muligt at faae Bøxer, hvilket ofte kunde indtræffe, maatte en eller anden Officeer bringe dem ned; som oftest var det nok at medgive ham to Solbater paa Bukken, for at afholde enkelte Røvere fra at forulempe ham, og større Bander existerede ikke mere paa Hovedveiene. Jeg fik to Gange det alt andet end behagelige Hverv, at sidde indflemmet mellem 8 andre Passagerer med en Sæt Guld mellem Fødderne i en plump Diligence og blive rumlet 20 Timer igjennem i Carriere fra den ene By til den anden, hvert Døgn ventende at blive overfaldet af Røvere, og det endda med den trøsterige Bevidsthed, at mine Medreisende paa alle Maader vilde hindre mig i at gjøre Brug af min Revolver, for ikke at udsætte sig for at blive mishandlede af Røverne. Jeg maatte fuldkomment overlade mig til mine to Jægere paa Bukken, og da disse altid bleve udtagne blandt det i Puebla garnisorende Depotcompagni, der bestod af lutter halvinvalidde og alt andet end „tobesmuthige“ Folk, var min Tillid til dem just ikke grundmuret. Imidlertid slap jeg dog heldigt begge Gange; den ene Gang nøiedes Røverne med at lade min Vogn og Person passere og saa plyndre en Arriero, der kom et Par hundrede Skridt bag mig, hvilket vi i Mørket ikke en Gang kunde see.

Derimod var en anden Officeer, Lieutenant C., der en Gang blev udsendt i samme Grinde, mindre heldig, idet en Flok Røvere kun en Miils Vei fra Puebla anholdt Vognen. De to Jægere kastede Geværerne og løb deres Vei, og den stakkels Officeer, der først fornødig var kommet sig efter to svære Saar, han havde erhholdt ved Stormen paa Tlapacohan, blev hurtigt overvældet, de 6000 Pesos (11,500 Rd.), han førte med sig, fratagne ham og han selv med største Venlighed opfordret til at vende tilbage og tilbringe buenas noches. De to

Jægere meldte sig endnu samme Dag i Puebla, og bleve dømt til Døden for Feighed; den uheldige C. blev vel frikjendt, men maatte bide saameget af sine Kammeraters Spot, at han krænklet paa det Dybeste søgte og fandt Døden en Maanedstid derefter i Fægtningen ved Tehuatlan i Nærheden af Turpan.

Det er i det Hele taget meget almindeligt, at de fleste Røverier foretages i Nærheden af de store Byer, umiddelbart udenfor Garitaen eller Toldhuset, og Byttet føres ad Omveje ind til en eller anden Forstad, hvor Røverne have deres Smuthul. Omkring selve Hovedstaden Mexico, der er stærkt befængt med Røvere, som man kan tænke sig ved en By, der har en Befolkning af over 20,000 Leperos, der svare til Neapels Lazzaroni, foresalde saaledes de fleste Røverier i den umiddelbare Omegn, ofte endog ved høilys Dag.

I Dalen ved Mexico var i den senere Tid den meest berygtede Røver en vis Antonio Fragosa, der i Forening med to Brødre snart agerede Republikaner, snart Røver, alt efter som Omstændighederne bragte det med sig. To Gange var han bleven saaledes bragt i Knibe, at han havde undertastet sig og anerkjendt Keiserriget mod at faae Pardon, og to Gange havde han brudt sit Ord igjen. I Juni 1866 pronuncerede han sig for tredie Gang, som han sagde, for at forsvare sit Fædrelands Uafhængighed og Frihed, men i Virkeligheden for at drive en Røverforretning i det Store i Forening med en Bande paa henved 100 godt beredne Mænd, med hvilke han sværmede omkring i Omegnen af Teotilmacan og Otumba. Her blev det nødvendigt at sende en heel Expedition ud imod ham, der ogsaa fik fat i ham og slog ham aldeles. Saasnart Fragosa saae Fægtningen tabt, søgte han at redde sig, men de keiserlige Troppers Anfører, Major Schauer, en tidligere Sereschanercaptain i den østerrigste Militærgrenbse, forfulgte ham

paa en udmærket Hest og truede med at indhente ham. Fragosa fløi som en Pil henover Sletten mod Bjergene, da han pludseligt kommer til en dyb og bred Barranca eller Fjeldkløft, der med aldeles lodrette Sider aabnede sit gabende Svælg for ham, saaledes som det almindeligt forekommer i Bjerglande. Der er ingen anden Udvei; bagfra nærmer sig Major Schauer med sine Folk, og den visse Død venter ham, naar de fange ham. Han trækker sin Dolk og paa Randen af Afgrunden støder han den i Laaret paa sin æble Hest, der tirret af Smerten gjør et fortvivlet Spring og naaer den modsatte Kant af Afgrunden, endnu gjør nogle Galopspring og derpaa falder sammen. Men Røveren var frelst, thi ingen af de efterfølgende Soldater turde vove et Spring som det, han havde udført, og snart forsvandt Fragosa mellem de sønderrevne Bjerge. Efter denne Begivenhed hørte man imidlertid Intet til ham i længere Tid; og først efter Keiserriget's Fald erfarede jeg, at han atter var dukket frem i Egnen omkring Pachuca.

I det Hele taget var det ofte meget vanskeligt at skjelne mellem, hvad man kunde kalde ligefrem Rov og hvad der var Kontributioner fra Republikanernes Side for at forsyne deres Tropper. De, som de Keiserlige vare tilbøielige til at ansee for Røvere, kaldte sig selv Frihedens Forsvarere, saa at allerede denne Omstændighed vilde forsvare Udstedelsen af Dekretet af 3die October 1865.

Det var imidlertid ikke blot Republikanerne, der blandt deres Militære talte ikke saa Røvere; dette kunde maaskee endog Omstændighederne undskyldte, da de altid vare fortrinlige Soldater. Men selv den keiserlige Armee forsmaaede ikke at optage Folk som Trujeque, Arango og flere i dets Officeerskorps, den første af de nævnte som Oberst, den sidste som Kaptain, naattet de begge havde været berøgtede Røvere, den første paa Beien

mellem Mexico og Vera-Cruz, den anden i det Sydlige. Det var imidlertid to udmærkede tappe Mænd, der tjente Keiser-
riget tro og begge faldt i Kampen for det. Moralen maatte
vige Pladsen for Diebliffets Trang, og naar Keiseren ikke
havde optaget dem, er der ingen Tvivl om, at de vilde være
blevne to farlige Modstandere i Republikanernes Rækker.

Stundom havde vel enkelte retskafne og energiske Gouver-
nører og Præfecter stræbt at tilveiebringe offentlig Sikkerhed
ved Anvendelsen af de strengeste Midler. Saaledes især Præ-
fecten i Ocotlan Syd for Oajaca, der lod Hovedet skjære af
Røverne og sætte paa en lang Stang i en Slags Kurv ved
Beien som Advarsel. Paa de 5 Meil fra Oajaca til Ocotlan
fod der saaledes en Gang ikke færre end 22 Hoveder, og jeg
saa endnu i 1867 Hesterne af 5. Men saadanne Undtagelser
ere sjeldne, Præfecterne blive som oftest myrdede, og det Almin-
delige er, at de ikke vove at foretage sig noget Alvorligt mod en
Røver, af Frygt for hans Benneres Hevn, og som oftest lader
sig bestikke, ja det forekommer endog ikke sjeldent, at de selv
deeltage i og ere Ophavsmænd til mange Røverier. Det lyder
næsten utroligt, men er ikke desto mindre aldeles tilforladeligt,
at en Præfelt i Ojutla, ved Navn Mendoza, var almindeligt
bekjendt for at staae i Forbindelse med Røverne, der i disse
Egne optræde i forbausende Mængde, og det uden at han blev
krævet til Regnskab derfor. Løvertimod nød han al den med
hans Stilling forbundne Anseelse og levede aldeles, som om
der Intet var i Veien. Jeg saa ham, efterat han var
fratraadt Præfectposten, i Huset hos en Englænder, der er bosat
i Ojutla for Cochenuillehandelens Skyld. Han var en almin-
delig mexicansk Creol, meget pyntelig, en ganske behagelig
Selfskabsmand og talte med stor Rolighed om Røveriet i Al-
mindelighed og der i Omegnen i Særdeleshed, idet han aldeles

ikke lod til at ane, at man kunde nære den mindste Tvivl om hans Udeelagtighed i de omtalte Forbrydelser.

Et andet flaaende Exempel paa Autoriteternes Corruption frembyder Fredsdommeren i den lille By S. Juan del Estado, der ligger 4 Mil N. for Dajaca. I denne Lun af Indianere beboede By havde den omtalte Embedsmand, Alcalde, tilligemed det saakaldte ilustrè ayuntamiento, „ophyste Sogneraad“ i et Tidrum af over 7 Aar drevet Røveri paa den Hovedlandevei, der passerer Byen og fører gennem vilde, skovklædte Bjerge op mod Tehuacan. Deres Offre dræbte de altid for at undgaae Dpagelse, og det var først ved de Efterforskninger, Enten efter en italiensk Kjøbmand fra Dajaca, ved Navn Saggianti, lod anstille om sin Mand, der med en betydelig Pengesum og Lun ledsaget af en Tjener havde taget den Veie for at gjøre Indkjøb i Orizaba, og sporløst var forsvunden tilligemed Tjeneren, at den værdige Alcaldes og det illustre ayuntamiento's Bedrifter kom for en Dag. Den retsindige republikanske General Porfirio Diaz fandt sig ved denne Dpagelse foranlediget til at lade dem alle hænge paa Byens Plads i de Træer, under hvis Skygge de pleiede at forsamle sig for at raadslaae om Communens Lærv.

I Sommeren 1866 kom jeg til Dajaca, og blev i Juni Maaned af den Høistkommanderende udseet til at forrette Tjeneste som Fiskal ved den i Byen nyligt oprettede Corte marcial eller Krigsret, der, som ovenfor omtalt, Lun skulde dømmes Quarister og Røvere; her fik jeg rig Leilighed til at sætte mig ind i de næsten utroligt demoraliserede Forhold, der herskede i visse Egne af det udstrakte Departement Dajaca, hvad angik Respecten for Næstens Eiendom. Fremgangsmaaden med de indbragte Røvere var grumme summarisk. I Almindelighed

Iedsagedes de af et kort Forhør, som vedkommende Præfect havde ladet optage paa Gjerningsstedet, og saa mange Beviser som muligt for at constatere Synderens Skyld. Denne nægtebe nu imidlertid steds paa det Bestemteste den fjerneste Deelagtighed i det begaaede Rov, og det vilde efter almindelige Retsgrundsaetninger have været aldeles umuligt at tilveiebringe noget Beviis, da Rovene altid foretages paa eensomme Steder og helst om Natten. Her maatte der en ganske anden Fremgangsmaade til for at statuere Exempler og faae Røveriet standset. Naar blot den mindste Skygge af Mistanke var tilstede, blev den Anklagede trods alle sine Benægtelser og høitidelige Protester dømt ifølge Dekretet af 3die Octbr. 1865 til Døden. Forhandlingerne vare offentlige, og et stort Publikum forsamlede sig bestandigt for at overvære Mødet. En mexicansk Advokat forsvarede Røveren, jeg som Fiskal anklagede ham, og derpaa raadsloge de tre Officerer, der udgjorde Rigsretten, en kort Tid, hvorpaa Dommen blev affagt, der for det Meste lød paa Døden. Delinquenterne bleve saa satte i Kapellet, som det hed sig, et Slags Bedehuus i det almindelige Fængsel, hvor et Par Geistlige hele Natten igjennem modtog deres Skriftemaal og trøstede dem med Religionen og Bønner til de forskjellige Helgene. Om Morgenens Kl. 6 førtes de derpaa ud under militær Escort og bleve skudte ved Panteonets eller Kirkegaardens Muur, en Død, de som alle Mexicanere med største Koldblodighed og for de fleste rygende en Papirscigar, gif imøde. De fleste Røvere indbragtes fra Distriktet Tjutla, der dannes af den sydligste Deel af den store Dal, hvori Byen Oajaca ligger, og hvis Befolkning gjennemgaaende er røveriff fundet. Det er meest Indianere, der imidlertid for det Meste ere tilfods og kun bevæbnede med Machete, saa at de ikke frygtes af Kjøbmænd eller andre Rejsende, der ere tilhest og bevæbnede med Skydevaaben. De plyndre meest Markedsfolk og

andre Fødgængere, og ere derfor foragtede af de stoltere, beredne og godt bevæbnede Røvere, der regne sig selv for en Klasse høiere Væsener ligeoverfor disse ladrones rateros (rotteliggende Røvere). Naar man tager Hensyn til de ofte ubetydelige Gjenstande, der røves, og som tidt koste Røveren Livet, maa man forbauses over det stærke medfødte Instinkt til Rov, der synes at beherske disse Folk; thi at det skulde stee af Trang, derom kan der i et af Naturen saa rigt begavet Land ikke være Tale.

En af de interessanteste og farligste Røvere, som blev dømt i den Tid, jeg forestod la corte marcial i Dajaca, var 'en vis Nestor Velasco, der, som de foreliggende Atter udviste, lige siden 1852 til forskjellige Tider havde været anklaget for en Mængde Røverier, natlige Overfald o. s. v., men bestandigt havde forstaaet at undbrage sig Straf, snart paa Grund af Dommernes Energiløshed, snart ved Flugt, snart ved haardnakket Benægtelse o. s. v. Nu blev han atter indbragt tilligemed flere Medskyldige som anklaget for et natligt Overfald paa en ensomt beliggende Rancho eller Udslyttergaard. Ranchoen selv bad mig med grædende Taarer ikke at lade Nestor undslippe, da han i saa Fald uden Tvivl vilde dræbe ham for at hevne sig paa Angiveren. Nestor var en høi, slank Indianer, med et mørkt, lynende Øie, iført Landbefolkningens almindelige Dragt, nemlig hvid Skjorte og Buxer og en stor Sombrero eller Solhat. Som sædvanligt benægtede han paa det Bestemteste sin Deelagtighed i Rovet, selv efterat en af hans Medskyldige, Miguel Antonio, der var bleven faaret ved Paagribselsen, havde tilstaaet Alt; og med den meest mageløse Suffisance forsikrede han, at han aldrig havde stjaalet saameget som en Skaal. Han forregnede sig imidlertid, naar han antog, at la corte marcial vilde vise sig ligesaa raadvild som de mexicanfse Domstole, thi baade han og hans Med-

skyldige bleve dømt til Døden og erequerede den næste Morgen paa det sædvanlige Sted.

Ihvorvel man end kan sige, at disse Cortes martiales efter europæiske Begreber maaffte vare ligefrem barbariske og drakoniske, og ofte vel endog en Ufskyldig er bleven dømt som skyldig, vare de dog kun altfor nødvendige for den Tilstand, hvori Mexico befandt sig ved Keiserriget's Begyndelse; de gavnlige Virkninger deraf sporedes snart over hele Landet, idet en stor Deel af de farligste Røvere dræbtes og Resten af Frygt for en lignende Skjæbne undlod at fortsætte et Haandværk, der med Et begyndte at frembyde saa stor en Risico.

Den virkelig retskafne Deel af Befolkningen kunde ikke Andet end skjænke dem sit Bisald, da det var den første Bestingelse for at bringe Landet i Opkomst, at tilveiebringe Ro og Orden, kort sagt Sikkerhed for Eiendommen.

Franstmændene overdreve vel stundom deres Strengthed og bleve ligefrem blodtørstige; saaledes viste den franske Officer, af hvem jeg modtog Krigsrettens Akter, mig en Liste over de i Fængslet værende Fanger, hvis Navne han med een Undtagelse nær havde betegnet med et rødt Kors, som Tegn paa, at de skulde skydes, blot fordi de vare indbragte som mistænkte for Rov, inden han selv endnu i fjerneste Maade havde sat sig ind i, hvorvidt Mistanken kunde være grundet.

Under saa raadne Forhold, som der imidlertid herskede og endnu herske i Landet, i denne Retning, kom det mindre an paa at undgaae et enkelt Justitsmord end paa at tilveiebringe en Standssning i den forfærdelige Usikkerhed, hvilket kun kunde opnaaes ved slike overordenlige Midler. Dødsstraffens Anvendelse nødvendiggjordes desuden ved den Omstændighed, at Forholdene ikke vare saaledes, at man kunde anvende Fængselsstraffe paa Arrætker eller Livstid, da for det Første alt hvad der hedder ordenligt indrettede Tugthuse mangle i Landet,

og for det Andet ved enhver Revolution eller fjendtlig Besættelse af en By et af de første Foretagender var at sætte alle Fanger i Frihed for at skaffe sig en Bunde forvovne Mænds Medhjælp.

Den almindelige Dødsmaade var Skydning, men da den synes Mexicanerne kun altfor bekjendt og albeles intet Forføreligt har for dem, begyndte man i den senere Tid at indføre Garottering og Hængning, der, om end maaskee en lettere Død, dog ganske anderledes var i Stand til at forene det Afstrækkende med det Tilintetgjørende.

Som det var naturligt, begyndte Usikkerheden paa Landeveiene atter at gribe om sig efter en storartet Maalestof, da den bestandigt heftigere Kamp mellem Republik og Keiserrige forhindrede dette sidste i at gaae energisk frem mod Røverne; og da jeg i Mai Maaned 1867 foretog en længere Reise gjennem det Sydlige, ungdig jeg kun ved et reent Tilfælde, en Dags Forsinkelse i en By, at blive udplyndret og maaskee slaet ihjel i den lange snevre Floddal Rio de Oro ved Tamazulapam, hvor Dagen før, jeg passerede der igjennem, tre Personer bleve overfaldne af en Røverbande, lemlæstede og udplyndrede.

Ravnligt i det Indre af Landet, i Omegnen af Guadalaajara, sværmede hele Bander af Røvere paa 2—300 Mand, meest forhenværende Soldater, som udøvede utallige Grusomheder mod de værgeløse Rejsende, og bragte mange tidligere Modstandere af Keiserriget til at forandre Stemning og søgte dette tilbage igjen.

De Uroligheder, som Republikken altid har lidt og bestandigt vil lide af, gjøre det til en fuldkommen Umulighed at raade Bod paa denne lovløse Tilstand, og derfor vil bestandigt den første Betingelse for et Folks Velvære og Fremgang, nemlig Eiendomsikkerheden, mangle.

Vel kan man ikke nægte, at ogsaa de republikanske Auto-

riteter ofte diktere energiske Forholdsregler mod Røverne, og enkelte Præfekter ere ogsaa retskafne nok til at forsøge paa at efterkomme dem. Men i Almindelighed er det hverken raadeligt for deres personlige Sikkerhed eller i fuldkommen Overensstemmelse med deres egne Ønsker at lade en Røver lide den fortjente Straf. Som oftest bliver han dømt til et Par Aars Fængsel eller Deportation til Yucatan, men undviger altid, inden han faaer affonet sin Straf eller naaer til den omtalte Halvø, og saaledes vedligeholdes der et godt Forhold mellem Øvrighed og Forbryder.

Til Slutning vil jeg endnu anføre et Par Exempler paa, hvilken Grusomhed Røverne i Mexico ofte udvikle, og som viser, at det ei blot er Røvbegjærighed, men en ligefrem dyrist Blødtørst, der driver dem til at begaae saadanne Skjændigheder.

I Mai Maaned 1864 forfulgte en Afdeling Franskmænd en talrig Røverbande, som havde begaaet en Mængde Røvanfald i Omegnen af Guadalarajara, og navnligt forstyrrede Postgangen ved at udplyndre alle Diligencer. Banden tog Veien gjennem Bjergene over mod Zacatecas og begit paa sin Flugt en af disse Skjændigheder, som vise, hvor meget af Røvdyret der boer i det sig selv saa guddommeligt synende Menneffe. Haciendaen Djo de Agua blev udplyndret af Banden, Mahordomoen eller Forvalteren dræbt under mangfoldige Pindler, hans unge Kone, der netop var frugtfuld, hængt op ved Benene og Bugen sfaaren op paa hende, saa at Fosteret hængte ud ved Navlestrengen, og tilsidst Haciendaen stikken i Brand. Ved deres Ankomst foresandt Franskmændene endnu de lemlæstebe Pig hængende saaledes, som Røverne forlobe dem. Heldigviis lykkedes det den energiske Officeer, som ledede Forsølgelsen, endnu samme Nat at overrasse Banditterne, af hvilke største Parten bleve grebne og siebliffeligt ihjelslutne, da

Officeren meente, at Krudt var for godt til at ødsles paa saadanne Barbarer.

Et andet Exempel paa Grusomhed hos Nøverne saae jeg selv paa Veien fra Acatlan til Puebla, hvor vi forefandt en uhykkelig Arriero, hvis Muldyr man havde frarøvet ham, og derpaa havde en af Banditterne undt sig den private Fornøielse med sin Kniv at udstikke begge Øinene paa den stakkels Fyr, der nu hjælpeløs slakkede omkring og ti Gange havde foretrukket Døden fremfor en saadan Vemlæstelse.

At under saadanne Forhold den Fremgangsmaade, som blev anvendt mod Nøverne i Almindelighed af las cortes marciales, maa kaldes human, vil være indlysende, og den simple Dødsstraf syntes os ofte ubetydelig i Sammenligning med de Skjændigheder, hvorved Forbryderen havde gjort sig fortjent til den. Man kom uvillkaarligt til at ønske Autodaféernes Lid tilbage, men nu for at anvende dem mod de mexicanske Nøvere.

Tredie Ophold i Oajaca.

I Marts 1866 forlod mit Compagni, for efter modtagen Ordre atter at drage til Puebla, det delige Tierra caliente, der var bleven os kjært, ikke blot ved sin henrivende Naturskønhed, men ogsaa ved det behagelige Samliv, vi havde ført der.

Efter besværlige Marscher ad den allerede en Gang beskrevne Vej over Tefuitlan og Perote naaede vi den 14de til Amozoc, hvor vi til vdr Overraskelse foresandt en Ordre til ikke at marschere til Puebla, men derimod til Tehuacan de las Granadas, hvorfra det halve Compagni skulde detacheres til Teotitlan del Camino.

Det var just ikke den behageligste Efterretning for os. Vi havde Alle gjerne atter tilbragt nogen Tid i det elegante Puebla, men der var Intet derved at gjøre, og efter en Kastdag, som jeg benyttede til at ride ind til denne kun to Miil fjerne Stad for at besøge gode Venner, fortsatte vi den 16de Marschen til Tehuacan. Denne gik først til Tepeaca og derfra over Haciendaën Calderon og den lille venlige By Los Reyes til Tecamachalco, en anseelig Flække ved Foden af et nøgent Kalkbjerg, paa hvis Top en smuk Calvario-Kirke hæver sig. Byen ligger lidt over tre Miil fra Tepeaca og havde lidt meget ved Jordstjælvet den 2den Januar, ved hvilken Leilighed to Menneſter dræbtes af et nedfaldende Tag.

Den følgende Dag gik det videre over de smukke og anselige Haciendaær Sta. Ines, S. Fibro og Las Animas til Tlacotepec, en velbygget og venlig By. Plateauret sænker

sig jævnt ned mod Tehuacan, og Veien er derfor hele Tiden meget god og bred, indfattet til Siderne af Akazietrat, der er befolknet med en Mængde smaa, rødgraae Duer. I Tlacotepec saae jeg i Kirken en eiendommelig Slags Binduesruder af den saakaldte Piedra de Tecale, en Slags Agat, som skjæres i store, tynde Plader og tillader et dæmende Lys Gjennemgang til Kirken.

Fra denne By marscherede vi den følgende Dag til Tepango, en ussel lille By, der endnu mere end de fleste andre Steder paa Høisletten lider af Vandmangel; det eneste Drifkevand findes i en lille Dam, der er aldeles opfyldt med smaa Skilbpadder, og som tillige tjener til Bandingssted for Kvæget, hvorfor Dammen indeholder et Fluidum, som nærmest maa betegnes med Ordet: Mudder. Eftermiddagen tilbragte vi med at styde Skilbpadder; de ligge bestandigt med Hovedet over Bandet, hvorfor et Skud Hagel let dræbte et Par Stykker af dem. I Maven paa dem fandt jeg en stor Mængde smaa Muslingffaller; og deres Liv er saa seigt, at Hovedet endnu et heelt Kvarteer efter at være afflaaret kunde bevæge Kjæberne og bide, og Dyret slaae om sig med Beuene.

Den 20de Marts naaede vi endelig Tehuacan, efter at være passeret den lille By S. Lorenzo, og bleve modtagne af en Mængde Kammerater, der hørte til en Kolonne, som skulde afgaae mod Rhytstegen ved Rio Alvarados nedre Løb for at tilintetgjøre de juaristiske Chefer Garcia og Figueroa og navnlig bemægtige sig det faste Punkt Sohaltepec ved Rio tonto.

Den smukke Domkirke var ved det sidste Jordstjælv aldeles styrtet sammen, og Byen havde i det Hele taget lidt en heel Deel, siden jeg sidst var her, saa at jeg egentlig ikke var meget utilfreds med allerede den 22de Marts at forlade den. Den nævnte Dag afmarscherede den ovenfor omtalte Kolonne, bestaaende af tre Jægercompagnier, to Uhlanskadroner og et

halvt Bjerghatteri, og da det halve Compagni, hvormed Premierlieutenant B. og jeg skulde besætte Teotitlan, skulde afgaae samme Dag, sluttede vi os til Hovedkolonnen og naaede hen paa Eftermiddagen den lille By S. Sebastian, 3 Miil fra Tehuacan. Veien sænker sig bestandigt ned ad mod Rio Alvarados dybtliggende Flodseng, og Temperaturen tiltager bethdeligt, jo nærmere man kommer denne.

Den følgende Dag passerede vi Rio Salado, en frisk og klar Strøm, paa hvis modsatte Bred La Venta Salada ligger, derpaa forbi Haciendaën La Calavera til den store Sukkerhacienda Tilapa, der ligger i en snever Dal i en meget høh Egn. Fra Tilapa gaaer man endnu omtrent $\frac{3}{4}$ Miil mellem lave Sandsteensbjerge til Teotitlan del Camino, der ligger ved Foden af den allerede forhen nævnte mægtige Sierra de Huautla. Kolonnen fortsatte sin Marsch deels ind i denne Sierra, deels langs med Rio Alvarado, og vi bleve med vort halve Compagni tilbage som Besætning i Teotitlan for at vedligeholde Forbindelsen med Tehuacan og sikke Expeditionscorpsen en Retraitelinie i Tilfælde af et uheldigt Udfald.

Teotitlan er en ganske anseelig og venlig By, omgiven af dybe Fjeldkløfter og overskygget af deilige, løvrige Træer, mellem hvilke en klar Bæk snoer sig, men Klimaet her er meget høh og tørt, saa at Varmen ofte var meget mere trykende end i Kystlandet ved Papantla. Tiden gik for os med Jagt og Rideture i Omegnen, der er meget interessant paa Grund af de mangfoldige Kløfter og Huler i Sandsteensklipperne, hvor man i Almindelighed træffer en frodig Plantevært allevegne, hvor der er Vand, og en rig Dyreverden. Kolibrier sværme omkring mellem store spraglede Sommerfugle og guldfunklende Biller; Duer kurre uafsladeligt i de løvrige Træer, og de meest forunderligt formede og spraglede Firbeen smutte

forbi En ved hvert Skridt. En eiendommelig Opdagelse gjorde jeg paa en af disse Udflugter, idet jeg nemlig paa en steil Bæg af en smal Kløft opdagede Noget hængende, der aldeles lignede et udspilet Bjørnessind, saa at man endogsaa kunde ffjelne de enkelte Haar. Ved nøiere Eftersyn viste det sig at være Myriader af en Meierart, der sad fæstet paa Bæggen tæt op ad hinanden ved Hjælp af to ledbede Palper og med alle otte Been foldede sammen og strakte ud fra Kroppen, hvilket i Forbindelse med disses mørkebrune Farve gav det Hele den stoffende Lighed med et stort Bjørnessind.

Den 27de Marts kom den af Østerrigere og Mexicanere sammensatte Contraguerilla igjennem Teotitlan for at forene sig med Kolonnen og deeltage i Expeditionen mod Sohaltepec, en fortrinlig Afdeling, der allerede havde udmærket sig ved mangfoldige Leiligheder. Halvdelen af Folkene vare beredne, og den anden Halvdeel skiftedes til at ride paa Muldyr, som tillige bare Oppakningen, saa at Contraguerillaen kunde tilbagelægge store Veistrækninger paa en Dag og saaledes være meget mobil, hvilket unægteligt var nødvendigt, naar den skulde kunne indhente de flygtige juaristiske Bander.

Imidlertid havde Kolonnen forsøgt at tage Sohaltepec, men var bleven slaaet tilbage og laa nu omkring Pladsen for at cernere den, mens den fik ny Ammunition til Kanonerne fra Puebla. Da dette imidlertid tog megen Tid, hengik næsten hele April Maaned, inden der blev foretaget noget Avorligt mod Figueroa; og først den 25de April blev en ny Storm forsøgt, men med et saa uheldigt Resultat, at vore Tropper maatte trække sig heelt bort fra Rio Alvarados Floddal og tilbage til Teotitlan.

Saa snart Fjenden havde tilbageflaaet vort Angreb paa Sohaltepec og forvisjet sig om, at Vore trak sig tilbage, forsøgte han ved et natligt Overfald at bemægtige sig Teotitlan

og affjære vor Expeditionskolonne Retraiten. Det lykkedes os imidlertid at afflaae dette Angreb *) og fordrive Fjenden fra Teotitlans nærmeste Omegn, saa at den store Transport med vore Saarede, der bleve baarne paa flettede Bærebøre af Indianere, uhindret kunde naae op til Tehuacan og vor Kolonne udbvile sig i Teotitlan efter Togets Strabadser, der havde medtaget de brave Fægere i høieste Grad.

Den 10de Mai ankom det andet Halvcompagni fra Tehuacan under Kaptainens Kommando, netop som en heftig Forbrystelse truede med at begrave os under de sammenstyrtede Huse, og saa Dage efter afmarscherede det samlede Kompagni til Dajaca, mens 17de Kompagni afløste os i Teotitlan.

Da Veien, som vi havde at følge, tildeels var spærret af anselige fjendtlige Bander, gjaldt det for os om saa hurtigt som muligt at passere Rio Alvarado for at kaste os ind i Bjergene paa den modsatte Bred og naae til Cuicatlan, en By ved Floden, hvor en lille østerrigsk Besætning befandt sig i en truende Fare. Efter at være passeret Haciendaæn Ahotla og de smaa Byer S. Juan de los Cués og Tecomabaca satte vi om Eftermiddagen den 14de Mai over den brede Rio Alvarado, der naaede vore Folk til over Veltestedet, og besatte den lille By Quiotepec paa den modsatte Bred. I Stedet for at tilbringe Natten her, saaledes som vi gjorde Mine til at ville, og hvorved vi fuldstændigt skuffede de republikaniske Indbyggere, der uden Tvivl strax underrettede de i Nærheden værende Bander om vor Ankomst, brøde vi op igjen om Aftenen Kl. 8 efter at have køgt Suppen, og fortsatte Marschen igjennem mørke Bjergstøve og dybe Kløfter til Cuicatlan, som vi naaede i Morgendæmringen den følgende

---

*) En Beretning om dette Overfald kan læses i Maanedsskriftet „Fra alle Lande“ 1868, 4de Hefte.

Dag, efter at have tilbagelagt 10 Meil i det forløbne Døgn ad som oftest forfærdeligt flette Veie.

Quicatlan ligger ved Bredden af Rio Alvarado ved Foden af steile Bjergstrænter, der bestaae af Røbleersstifter, og har et meget hedt Klima, da det henhører til Tierra caliente seca. Lige overfor paa den modsatte Bred af Floden ligger den store Hacienda Guendolein, der aarlig producerer 10,000 Arrobas Sukker*), ligesom der paa andre Steder i Floddalen findes flere mindre Sukkerhaciendaer. Dagen før vi ankom til Quicatlan, var der netop indtruffet Forstærkning til Byen fra Dajaca, bestaaende af to Kompagnier Mexicanere, saa at vi uden at behøve at frygte for Tabet af denne Plads kunde fortsætte vor Marsch. Den følgende Dag drog vi derfor gennem den venlige By S. Pedrito, der ligger fuldstændigt skjult i en Lund af herlige Chico-Zapote-Træer, og efterat være passeret over paa den anden Flodbred igjen, naaede vi til den lille, øde By Don Dominguillo, der har en meget indesluttet Beliggenhed og et forfærdeligt hedt Klima. Her forlader Veien Floddalen og stiger temmelig brat op ad en majestætisk, skovbevogtet Bjergkjaede, hvor man snart i de delige, stedsegrønne Egeskove indaander en frisk Luft og glemmer den sløvende Hebe under Don Dominguillos Palmer. Paa denne Bjergkjaede kommer man endog saa høit tilveirs, at vi frøs meget, da vi bivouakerede om Natten i Skoven paa et Sted, kaldet Salomé, hvor talrige Schakaler, de saakaldte Coyotes, omsværmede os og aldeles ikke generede sig ved at snuse til en eller anden Maghar eller Bøhmer, som om de allerede vare Lig.

Den følgende Morgen drog vi over et Sted, der kaldes La Carbonera, hvor den ovenfor omtalte Bei over las Minas fra Dajaca fører til Nochistlan, og fulgte derpaa

---

*) En Arroba er = 25 *H.*

Veien ned i Dalen til Guicho, hvorfra vi den næste Dag, den 19de Mai, drog ind i Dajaca, som vi alle hjulpe med Tubel, og som for mig efter otte Maaneders Fraværelse syntes mere tiltrækkende og yndig end nogensinde forhen.

Der var forandret en heel Deel ved Forholdene i Dajaca, idet en ny, energisk Militærgouverneur Major S., som desværre kort efter min Ankomst blev kaldt tilbage til Puebla, havde indrettet Forsvarsvæsenet i Departementet og Staden ganske udmærket, mens en saakaldt keiserlig Visitator Juan Pablo Franco, en intim Ven af Keiseren, men en karakterløs Person, der var foragtet af begge Partier, havde den høieste civile Myndighed. Garnisonen i Byen bestod af 4 Kompagnier østerrigiske Jægere, to Eskadroner, et Bjergbatteri og desuden to Batailloner indfødte Tropper, der vare meget godt uniformerede og bevæbnede, saa at Regjeringen her fuldstændigt havde Magten i sin Haand. Paa det nærliggende Bjerg Solidad blev der opført nye Skanser og et Blokhuus, ligesom ogsaa de faste Klostre Sto. Domingo og El Carmen bleve omgivne med nye Fæstningsværker. Erfaringen viste, at Major S. havde haft en meget rigtig Forudsøelse af, at man snart vilde komme til at trænge til disse faste Positioner.

Desuden begyndte man i Juni Maaned at oprette en Bataillon saakaldte Cazadores de Mejico, mexicanske Jægere, med Cadres af franske Officerer og Underofficerer, mens Folkene vare Indianere fra Omegnen, der paa sædvanlig i Landet brugelig Viis bleve tagne, hvor man forefandt dem, og med Magt gjorde til Soldater. Bataillonen blev indøret og forpleiet ganske efter fransk Mønster, hvilket just ikke altid var heldigt ligeoverfor disse Naturbørn. Navnligt havde de megen Aversjon mod den franske soupe, som aldeles ikke vilde smage dem, og mod de franske

Stoe, som de bleve nødte til at gaae i, hvilket var en ligefrem Umulighed for Folk, der aldrig havde brugt andet end Sandaler eller Ingenting paa Fødderne, saa at det blev nødvendigt paa den første Marschtour at lade dem tage Skoene af, da de ellers vilde have været ude af Stand til at gaae. Som en Følge af den strænge Behandling og den uvante Levemaade deserterede derfor jævnligt en Deel Folk, hvor de kunde komme afsted dermed, saa at det tilsidst var nødvendigt at indespærre Bataillonen, naar den ikke var ude til Exercits. Hvormegit man kunde stole paa saadanne Folk, viste sig desværre kun alt for snart. De franske Officerer, omtrent tyve i Tallet, vare alle livsglade, muntre og belevne Mennesker, fortræffelige Kammerater og dygtige Militære; Bataillonskommandeuren Major Testard var en overordenlig elskværdig Mand. Vi førte derfor et meget afvejlende og behageligt Liv i Dajaca i Sommeren 1866; og ved mangfoldige Leiligheder foranstaltede snart de franske, snart de østerrigiske Officerer, snart begge i Forening festlige Sammentkomster, der udmærkede sig ved deres Elegance og Liv, saaledes især en Præmieskydning, Keiser Maximilians Fødselsdag den 10de Juli og Napoleonsdagen den 12te August. Til disse elegante Fester, hvor man hverken sparede Penge eller Biin, bleve altid de høiere mexicanske Officerer og civile Embedsmænd indbudte, og det var et glimrende Syn, naar henved 50 Officerer i en glimrende Cavalcade kom hjem fra en eller anden fete champetre og paa de deilige mexicanske Heste droge gennem de brede Gader i Dajaca.

Saa af os anede den Gang, at jo tryggere vi følte os, og jo mere det keiserlige Parti udviklede sin Glands og Seiersstolthed, desto nærmere rykkede det den Afgrund, hvori snart hele den skjønne Bygning skulde forsvinde.

Den Høistkommanderende Major S. blev allerede i Be-

gjøndelsen af Juni Maaned kaldt tilbage til Puebla og med ham afgik største Parten af den østerrigske Garnison, saa at kun eet Kompagni, det 16de, blev tilbage for i Forening med de fransk-mexicanske Tropper at danne Dajacas fremtidige Besætning.

Det var meget modstræbende, at den dygtige og beregnende Major S. forlod Dajaca, da han aldeles ingen Illusioner gjorde sig hverken med Hensyn til Befolkningens Sindelag eller angaaende de mexicanske Troppers Paalidelighed. Men den ovenfor nævnte keiserlige Visitator Franco havde saalænge fremstillet Dajaca som i den Grad roligt og velsindet, at man aldeles ingen fremmede Tropper behøvede der, at Overkommandoen i Puebla endelig tilbagekaldte Major S. og Størsteparten af den østerrigske Garnison. Til Efterfølger som Høistkommanderende for hele Departementet fik Majoren den mexicanske General D. Carlos Dronoz, en fra de tidligere Borgerkrige velbekendt clerical Anfører fra det Indre af Landet, som indtraf til Dajaca med en talrig Stab af keiserlig mexicanske Officerer, blandt hvilke der var flere meget dannede og elskværdige Mennesker, hvem det blev os en Fornøielse at omgaaes. Især fremhæver jeg blandt dem Generalens ene Adjutant, D. Manuel Cabrera, en Creol fra Zacatecas, som paa Grund af sit belevne Væsen og sin udmærkede Tapperhed blev os Alle meget kjær.

General Dronoz selv var en noget aldrende Mand med et meget fint og intelligent Ydre; han var bekendt for sin Dygtighed og Koldblodighed i farefulde Dieblifte, hvorpaa jeg senere saae mangfoldige Exempler.

Mit eget Kompagni forlod Dajaca tilligemed Major S., men da jeg kort efter min Ankomst til Byen var bleven udnævnt til Fiscal ved den derværende Corte marcial, erholdt jeg Ordre til at forblive i denne Post og isøvrigt foreløbigt

betragte mig som hørende til det 16de Kompagni, der, som ovenfor omtalt, forblev i Dajaca.

I denne nye Stilling, der unægteligt gav mig et klart Billede baade af den mexicanske Folkarakter og af den øieblikkelige Lovløsheds Tilstand i Landet, forblev jeg tre Maaneder, hvorpaa jeg overgav den til en mexicansk Oberst Quintana; jeg havde i dette Tidsrum den Tilfredsstillelse at sørge for, at henved 60 Røvere og Banditter af alle Slags bleve befordrede til et bedre Hæstet, hvor ingen Corte marcial forstyrrer en fredelig Røver.

Disse mange Domsældelser optog imidlertid paa Grund af den anvendte summariske Fremgangsmaade ikke megen Tid, saa at jeg havde Leilighed nok til at gjøre daglige Udflugter i den herlige Omegn og nyde det behagelige Samliv med mine østerrigske, franske og mexicanske Kammerater.

Paa Plaza de armas havde et Par driftige Franskmænd oprettet en elegant Restauration, hvor der dagligt samledes en 30—40 Officerer for at nyde deres Maaltider, der altid bleve krydrede med munter Skjæmt og Bøgerklang; et mere hjerteligt Forhold end det, der herskede mellem de mange forskjellige Officerer, der her repræsenterede de fleste europæiske og amerikanske Nationer, kan neppe tænkes. Efter Bordet forlystede man sig sædvanligt med i stort broget Selskab at bestige de vælige Heste, med hvilke vore Tjenere ventede ved Porten, og saa under lystig Passtiar og i den meest oprømte Stemning af Verden at ride omkring i Byen eller ud til en af de høje smaa Landsbyer i den delige Dajacabal.

Om Aftenen gik man enten ud for at deeltage i en mexicansk Tertulia hos en eller anden bekjendt Familie, og sjæse med de livlige Dajaqueñerinder eller høre paa Guitar-spil og Foredrag af de fortryllende cancioncitas, der altid behandle Kjærligheden i dens forskjellige Fremtoninger; eller ogsaa spadsere man i

den kjølige Alameda for at høre Musik og intrigue med de fortryllende Creolerinder, der her mere end noget andet Steds paa vor skjønne Jord forstaae den Kunst at indlede og udføre Elfskovsintriguer, hvilket i Forbindelse med deres Skjønhed og frygige Temperament efter min Anskuelse gjør dem til de første blandt Kvinderne.

En Ting, der just ikke var meget heldig, men som havde faaet Indgang hos næsten alle Officerer, var Hasardspil, der blev drevet efter en storartet Maalestok, meest under den almindeligt yndede Form af Baccarat, som Østerrigerne kalde Macao, og som bragte Tusinder af Pesos i Omsætning hver Aften enten paa Hotellet eller i private Huse, men rigtignok ruinerede enkelte af de ivrigste Spillere saa fuldstændigt, at de vilde have maattet tage deres Afsted, hvis de tjenstfærdige kejserligsindede rige Minereros eller Hacendados ikke stundom ved et beleiligt Laan af smaa Stabler Guldbunzer i rette Tid havde bragt Bedkommendes Finanser paa Fode igjen.

I det Hele taget var det saaledes et yderst behageligt og animeret Liv, vi førte i Dajaca i Sommeren 1866; og stundom forekommer det mig, som om jeg har oplevet en Drøm af Tusind og een Nat, naar jeg tænker tilbage paa hiin delige Tid, der fremtræder i desto klarere Lys, jo mørkere den Baggrund er bleven, som det kort derpaa følgende Tidrum kom til at danne for den. Under al denne sorgløse Livsnødsbelse undlob man dog ikke smaa Forsigtighedsregler, som f. Ex. at gaae med en lille sexløbet Revolver i Lommen om Aftenen, hvilket var saa temmelig nødvendigt i en By, hvor Broderen til den Doña, man netop stod i et fortroligt Forhold til, maastee endog, mens man stod og talte med den Skjønne, kunde falde paa at ville kalde En tilbage fra den sansbeberusende Elfskovsdrøm ved et saakaldt puñalada, Dolfe-

stød, saa at man nok kunde trænge til at være bevæbnet, naar man gif ub alene, efter at Mørket var falden paa.

Imidlertid hændtes det mig dog kun en eneste Gang, at jeg blev nødt til at gjøre Brug af min Revolver ved en saadan Leilighed, og et eneste Skud var nok til at forjage de to Banditter, der troede at kunne gjøre sig værdige til en Belønning for Patriotisme ved at expedere mig til Skyggernes Land.

Slige Smaaating, langt fra at forstyrre den ublandede Nydelse af det muntre Liv i Dajaca, tjente tværtimod kun til at lade os sætte desto større Priis derpaa; et saadant bestandigt memento mori tjener kun til at lade En see Livet i desto skjønnere og mere straalende Glæds. De fjendtlige Bander i Departementet Dajaca havde man i den senere Tid kun hørt lidt til. Lopez Droscó holdt sig nede i sin affides Kystegn ved det stille Hav, Figueroa i Sierraen ved Huautla, og Porfirio Diaz streifede omkring paa Grændsen af Guerrero.

Kegntiden nærmede sig. Floberne svulme i den Tid saaledes op og Veiene blive saa flette, at det er forbunden med de største Anstrængelser at tilbagelægge endog meget korte Marscher, hvorfor man saa vidt som muligt paa denne Aars-tid undgaaer at drage ud paa Expeditioner. Vi nøiedes derfor med at lade de ovennævnte Guerillachefer forlyste sig ved Tilværelsen, hvor de vare, saa meget mere, som vi ikke havde mange Tropper at undvære fra Dajaca.

Imidlertid begyndte Forholdene efterhaanden at blive mere og mere truende, hvor nødigt vi end vilde see det; men da der jevnligt blev opdaget Sammensværgelser i Staden og en Deel Republikanere endog en Nat forsøgte et Indbrud i det faste Domingokloster, hvor vort Krudtmagasin befandt sig, blev General Dronoz nødt til at gribe til strenge Forholdsregler, erklærede Byen i Beleiringstilstand og lod nogle og

type af de meest anseete Mænd, der ansaaes for Tilhængere af det juaristiske Parti, fængsle.

Sjendtlige Bander nærmede sig mere og mere den store Dal, hvori Dajaca ligger, ja en af dem, omtrent 200 Mand stærkt under Anførsel af den allerede før nævnte General Felix Diaz, kaldet El Chato, en Broder til Porfirio Diaz, trængte endog en Nat i Juli Maaned fra Sierra de Villa alta ned i Dalen til Byen Etla, kun to Miil fra Dajaca, myrbede den keiserlige Præsfeft Deblan og forsvandt igjen i Bjergene efter at have plyndret en Deel Boutifer.

Fra nu af blev det jevnligt nødvendigt med en Deel af de mexicanske Tropper at foretage Streiftog til de forstjellige Egne af Departementet, for at ikke de sjendtlige Banders Overmod skulde gaae alt for vidt; men egentlig vare vi alt for svage til at kunne tænke paa at tilveiebringe den samme Orden, som hidtil havde hersket i hele Distriktet, og det blev derfor kun til en planløs Trækken omkring snart mod Nord og snart mod Syd, idet Republikanerne klogeligt undgik ethvert Sammenstød, indtil de havde forenet sig under en dygtig Fører til et større Hele. Dette skete i September Maaned, da Porfirio Diaz gjennem Miztecaen kom ned til den sydlige Deel af El Valle grande og i Byen Miahuatlan forsamlende om sig de fleste af de adspredte mindre Bander.

Allerede i August Maaned vare tre af de bedste mexicanske Compagnier med to Kanoner afgaaede mod Tehuantepec for derfra at trænge frem til Chiapas, saa at det kun var en temmelig ringe Magt, hvormed General Dronoz kunde rykke ud fra Dajaca for at angribe Porfirio Diaz, der dagligt modtog Forstærkninger af tilstrømmende Mexicanere. Østerrigerne bleve tilbage i Byen som Besætning og med den Opgave, at fuldstændiggjøre og proviantere Besæstningerne i Sto. Domingo, El Carmen og paa Bjerget Soledad paa den bedst mulige

Maade, mens de mexicanske Tropper og den ovenfor omtalte Bataillon Cazadores de Mexico med sine franske Officerer og Underofficerer tilligemed to Kanoner og en Afdeling Rytteri under Oberst Trujeque, i Alt henved 900 Mand ledsagede Generalen paa Toget mod Miahuatlan.

Efter to Dagsmarscher naaede man til denne By, hvis hele Befolkning havde sluttet sig til Diaz; og den 3die October om Eftermiddagen kom det lige udenfor Byen til en haardnakket Kamp, der tilsidst afgjordes til Fordeel for Republikanerne, da næsten hele Cazadores-Bataillonen efter et Par Salver kastede Geværerne og løb sin Vej, saa at de franske Befalingsmænd stode ene tilbage og alle, indbefattet Major Testard, bleve nedhuggede eller stødte, da de paa ingen Maade vilde overgive sig. Kun to Lieutenanter faldt saarede i Fjendens Hænder, men bleve af den høimodige General Diaz godt behandlede og bragte til Miahuatlan. Saasnart Slaget var tabt, begyndte den vildeste Flugt paa de Keiserliges Side og den grusomste Myrden fra Republikanernes, lige til Mørket faldt paa. Mange af mine bedste Venner blandt de mexicanske Officerer bleve dræbte her, blandt dem Manuel Cabrera, der blev fangen i en Lazo og efter at være revet af Hesten slæbt hen ad Jorden, til han bogstaveligt talt var bleven slængt fra hinanden.

General Dronoz tilligemed en Deel Officerer og det Meste af Rytteriet undkom til Dajaca; Fodtropperne bleve alle enten nedslæbte eller fuldstændigt forsprængte, saa at vi nu kun vare en ringe Magt tilbage i Dajaca for at forsvare denne By, som vi kunde forudsee maatte blive angreben en af de første Dage, da Fjenden kun alt for godt vidste, at Befolkningen kun i meget ringe Grad vilde deeltage i dens Forsvar.

Oajacas Besæiring.

Af de Tropper, som vare dragne mod Tehuantepec og Chiapas, vendte i de samme Dage, som det ovenfor omtalte blodige Drama gik for sig ved Miahuatlan, en Afdeling paa omtrent 100 Mand tilbage, deriblandt 40 Franskmænd, efterat Detachementet ved sit Forsøg paa at trænge frem til Chiapas var bleven slaaet af Republikanerne ved Suchitan paa Isthmen. Med denne Forstærkning, der netop kom tilpas, udgjorde Oajacas Besætning efter Slaget ved Miahuatlan omtrent 200 Østerrigere, 40 Franskmænd, 100 Mand regulære mexicanske Tropper og henved 150 Frivillige fra Forstaden Coyula, de saakaldte Coyultecós, der altid havde tilhørt det clericale Parti. Desuden medbragte de flygtende Præfekter, der ved Esterretningen om Nederlaget den 3die Oktober allevegne fra ilede til Oajaca, en Deel hengivne Indianere fra deres Distrikter, saa at hele den keiserlige Krigsmagt beløb sig til henimod 600 Mand.

Af Kanoner af alle Kalibre og Dimensioner, ligesaa smaa enpundige Jernkanoner til syvpundige Bronze-Haubitser, foresandtes der i vore Besætninger toogtredive, foruden en stor Mængde ældre og nyere Geværer og et mere end tilstrækkeligt Forraad Krudt og Bly, saa at vi i den Henseende vare fuldstændigt udrustede.

Saa snart vi erholdt Esterretning om det uheldige Udfald af Slaget ved Miahuatlan, lagde vi strax Beslag paa alt det Meel, Riis og Kaffe, der kunde findes i Byen, ligesom ogsaa et betydeligt Antal Dyr og Faar bleve drevene ind i den store

Klosterhave, og Viin, Brændeviin, Tobak, kort sagt alle mulige Livsformødenheder bleve rekvirerede og ophobede i de bombefaste, kjølige Hvælvinger i Sto Domingos kolossale Bygning. Samtidigt hermed blev der sørget for Forsyning af Fortet paa Soledad, hvor der laa en Besætning af 50 Østerrigere med otte Kanoner, med Proviant og Vand, og saaledes udrustede ventede vi den fremrykkende republikanske Hær.

Denne var efter det bundne Slag med ribende Hurtighed svulmet op til over 5000 Mand og voksede for hver Dag, der gik, mens vore ringe Kræfter stadigt aftogede baade med Hensyn til det moralske Mod hos de indfødte Tropper og i numerisk Styrke ved Desertioner af en eller anden ulykkelig Indianer, der kneb ud for ikke at gaae tilgrunde med de dumbristige Austriacos og Franceses.

Det var om Tordagen den 6te Oktober ved Middagstid, at vi paa Dalsletten henimod Sta Maria del Tule opbagede de første fjendtlige Tropper, som snart trængte frem mod Byen fra alle Kanter.

Med vor ringe Styrke kunde der naturligvis ikke være Tale om at besætte hele den vidtløftige By, men efter en kort Kamp i Forstæderne trak vi os tilbage til den nordlige Deel af samme, hvor vi besatte vore befæstede Punkter og en Deel af Huusfirkanterne. Om Eftermiddagen gjorde Lieutenant L. og jeg hver med en Deling Østerrigere og nogle mexicanske Frivillige paa to forskjellige Punkter Udfald og dreve de fjendtlige Tropper heelt ned forbi Plaza de armas; men da der rykkede nye Forstærkninger frem og det desuden ikke var vor Opgave at holde Domkirken og Alamedaen, som vi havde besat, trak vi os efter en voldsom Gadekamp, medtagende vore Saarede, tilbage til Sto Domingo.

De mexicanske Huse ere som allerede tidligere omtalt meget vel stikede til at forsvares paa Grund af deres faste

Bygning og flade Tage; og snart havde baade Fjenden og vi indrettet de af os besatte Bygninger til Kamp ved at bryde Huller imellem de forskjellige Huse, saakaldte horodaciones, og barrikadere Porte og Vinduer med de oprevne Fliser fra Gaardene. I alle Ydervægge anbragtes Skydehuller, og nu begyndte den haardnakkede Kamp om enkelte Bygninger med en Forbitrelse, som kun to dødelige Fjender kan nære mod hinanden.

De første Dage nøiedes Fjenden med at sætte sig fast i den af os forladte Deel af Byen, hvori han kun blev foruro- liget af os, ved at vi kastede Granater fra Fortet Soledad og fra de paa Taget af Sto Domingo anbragte Kanoner ned i Husene. Vi vare alt for svage til at kunne tænke paa med Held at foretage større Udfald, men maatte roligt vente, indtil der kunde komme Undsætning, hvilket vi haabede ikke vilde vare længe.

Fjenden anlagde Standsfer tværs over de Gader, der paa langs bleve bestrøgne af vore Kanoner, og saaledes vare vi snart indesluttede i en Cirkel, hvorfra det vilde blive os vanskeligt at slippe ud.

Strax den første Dag af Beleiringen havde vi det Uheld, at ved Uforsigtighed fra nogle Mexicaneres Side tre Kasser med Granater sprang i Luften i en Bastion ved den ene Ende af Sto Domingo, hvorved to af vore bedste Sergeanter og et Par Mand dræbtes og flere saaredes. Hver Dag blev der leveret haardnakkede Skydefægtninger med Fjenden, der bestandigt søgte at trænge os tilbage fra det ene Huus efter det andet, men dog ikke kunde erobre den lille Kirke Sangre de Cristo og de nærmest om Sto Domingo liggende Huusfirkanter, som vi holdt besatte. Her laae de sidste Rester af de regulære Tropper fra Dajaca, udmærket brave Folk, der med deres hele Hjerte vare Reiseren hengivne og bleve anførte af dygtige og erfarne Offi-

cerer, der som vi Alle kæmpebe ei blot for Keiserrigets Sag men tillige for Livet.

Beleiringen maatte nødvendigviis blive en Fortvivlelsens Kamp, da det var klart for Enhver, at der hverken vilde blive givet eller taget Pardon; vi maatte derfor holde ud, til der kunde komme Undsætning.

Kun en Gade stilte os fra vore Fjender, og det blev snart mere en Mennefsjagt end en Beleiring af en befæstet Plads, idet man naturligviis dækkede sig saa godt som muligt og forresten laa og lurede paa, hvor et fjendtligt Hoved viste sig for at flyde tilmaals derefter.

Blandt de fjendtlige Tropper vare en Deel fra Sier-raen om Villa alta, de saakaldte Serranos, der som Jægere ere fortrinlige Skytter; og det lyder næsten som en Fortælling fra Coopers Romaner, naar man hører, at disse Folk ofte laae flere Timer i Træk med Geværer i Anslag for at passe paa, naar en af Vore viste sig ved et Skydeskaar, en Dpgang til et af Tagene eller en anden udsat Plads, for der at kunne flyde ham ned i det korte Moment, han blottede sig for det fjendtlige Skud. Paa denne Maade mijsede vi blandt Andet den uforfærdebe lille Kaptain Castillejo, der ved at stige op paa Taget af El Carmen paa en Gang blev gjennemboret af fire Kugler, ligesom ogsaa ikke faa af vore Folk bleve truffne igjennem Skydeskaarene.

Til hyderligere Dækning af Besætningerne paa Husenes og Klostrenes Tage havde vi anbragt Sandsække og Kasser fyldte med Jord paa det lave Brystværn, der altid omgiver Azoteaen; bag dem tilbragte en Deel af vore Folk hele Beleiringen, da vi ikke havde Mandskab nok til at afløse dem, og det desuden var af Bigtighed at beholde de samme Folk paa disse Steder, for at de nsie kunde kjende Localiteterne.

Udmærket Nytte ydede os Haandgranater, som vi havde i temmelig stor Mængde og jevnligt kastede over Gaden ned i Hovedet paa de fjendtlige Soldater, saa at disse vel toge sig iagt for at bevæge sig mere end høist nødvendigt.

Mens Kampen saaledes blev ført uden andet Resultat, end at der dagligt blev dræbt og saaret en Deel Folk paa begge Sider, erholdt vi igjennem en Spion, der fra Fortet Soledad havde sneget sig over Floden gjennem de fjendtlige Rækker, Efterretning om, at der allerede var en Kolonne underveis fra Puebla for at undsætte os; vi vare derfor ved godt Mod, da vi ikke tvivlede om, at Porfirio Diaz vilde blive fuldstændigt slaaet, hvis han ikke itide traf sig tilbage til sine Bjerge igjen.

Den 16de October om Morgenen bleve vi ikke som sædvanligt hjulpet med Stud fra Fjendens Side; udsendte Patrouiller overbeviste os snart om, at Fjenden om Natten meget pludseligt havde forladt sine Stillinger og var draget bort, som vi snart erfarede, Nord paa, altsaa rimeligviis vilde vove et Slag med den til vor Undsætning fremrykkende Styrke. Da vi rykkede ud i Byen med mindre Komandoer for at ransage den og overbevise os om, at det hele ikke var et Krigspuds, foresandt vi endnu i Gaderne henflængt flere falske Republikanere, som rimeligviis vare blevne dræbte i Nattens Løb og som man ikke havde faaet Tid til at skaffe til Side.

Da vi ikke kunde tænke paa at udrette noget Alvorligt mod Fjenden med de faa Tropper, vi kunde undvære fra vore Forskandsninger, maatte vi nøies med ved et Par større mexicanske Komandoer at allarmere hans Arrieregarde, der var bleven staaende ved Hacienda blanca paa Veien til Etla kun en Miil fra Dajaca, og forresten benyttede Tiden til at forsøge vor Beholdning af Proviant og Drikkevarer for at være forberedt paa alle Tilfælde. Navnlig var Vandbeholdningen paa Fortet Soledad næsten sluppen op, og da vi i Tilfælde af en For-

nhjælp af Beleiringen ikke turde vente at kunde vedligeholde Forbindelsen med det bestandigt, blev der ført saameget Vand derop, som Cisternen kunde rumme.

Forøvrigt levede vi alle i det glade Haab om saa Dage at see vore feierlige Kammerater drage ind i Byen, og der hersele derfor almindelig Jubel i disse Dage mellem os og de keiserligsindebe Indvaanere, det franske Høtel havde maastee neppe i vore bedste Dage seet os saa lystige og glade som efter denne første Deel af Beleiringen.

Smidlertid vare vi næsten uden Underretning om Fjenden, da flere af vore udsendte Spioner vare blevne grebne og stukte; det hele vi erfarede gjennem vore udsendte Patrouiller var, at han gjennem Etla og Huitzo var dragen op i Bjergene.

Mens vi saaledes svævede i Uvisshed om Udfaldet af det forventede Sammenstød, kom der den 19de om Aftenen en Indianer fra Macaltepec, Broder til en af vore mexicanske Kaptainer, til Dajaca og fortalte, at han havde været Vidne til en blodig Kamp i Bjergskovene ved La Carbonera mellem Porfirio Diaz og Bore, og at den Første havde seiret. Den næste Dag fik vi nærmere Efterretning fra nogle venligt sindebe Indianere i Huitzo, som bekræftede den nedslaaende Tidende, og allerede den 21de om Middagen rykkede de fjendtlige Skarer frem igjen for at begynde Beleiringen paany.

Vor Kolonne, bestaaende af fem østerrigske Jægercompagnier, et Par mexicanske Fodfolkafdelinger, to Eskadroner Uhlaner og en mexicansk Rytterafdeling samt et halvt Batteri riflet Bjergskjæts, i Alt 1500 Mand, var den 18de om Eftermiddagen, efter en trættende Marsch gjennem et vildt Terrain over Las Minas i en brændende Solhede, ved La Carbonera stødt paa Fjenden, der indtog en stærk Stilling paa nogle Bakker paa Bjergryggen. Trods Folkenes Udmattelse havde den Høistkommanderende, en for sin Tapperhed bekendt Major, dog strax

ladet rykke frem til Angreb, men var, navnlig ved Fjendens store Overlegenhed, som tillod denne albeles at overfløide Bore, efter en blodig og haardnakket Kamp bleven fuldstændigt slaet, saa at kun Rytteriet og henved 70 Mand af Fodfolket undkom, hvorimod Resten blev dræbt eller fangen, Bagagen erobret og Kanonerne paa en nær tagne. Det var det forfærdeligste Nederlag, vort Corps endnu havde lidt under sine mange, ofte fortvivlede Kampe i Mexico, og dermed var ogsaa vort Haab om Undsætning forbi; thi vi vidste kun alt for godt, at man i Puebla ikke kunde udbære flere Tropper til at fende ned til det fjerne Oajaca.

Fra Taarnene paa Sto Domingo saae vi om Middagen den 21de de fjendtlige Afdelinger i umaabelige lange Rækker drage over Floden for Syd fra atter at trænge ind i Byen, og blandt dem bemærkede vi en lang Række rødburede ubevæbnede Mænd; det var vore uheldige Kammerater, som Fjenden mærkeligt nok ikke havde dræbt, hvorimod af Mexicanerne alle vare blevne skudte, som vare faldne i deres Hænder. Her som allevegne viste Porfirio Diaz sig som en ligesaa tapper som høihjertet Mand og viste sig nu human mod de samme Østerrigere, der tidligere i Puebla havde gjort ham hans Fangenskab let.

Endnu den samme Eftermiddag begyndte Skydningen igjen, og snart bleve vi bestudte med vore egne Kanoner, til hvilke Fjenden havde erobret en stor Mængde Ammunition, hvorved han blev os i endnu høiere Grad overlegen, end han var i Forveien ved sit Antal, der efter Slaget ved La Carbonera paa Grund af de stadigt tilstrømmende Frivillige trods det bethdelige Tab i Slaget dog beløb sig til mindst 7000 Mand.

Beleiringen fortsattes omtrent paa samme Maade som før, kun med den Forskjel, at Fjenden bestandigt blev mere og mere dristig paa samme Tid som vore Rækker fortyndedes og Pro-
vianten formindskedes.

Forgjæves søgte vi paa alle mulige Maader at skaffe os Luft og gjøre Fjenden kjed af Beleiringen. Det lykkedes os at lægge en Mine under et Huus, som var besat af Republikanere, og en stjern Nat sprængte vi vel en halvhundrede af dem i Luften. Men dette tjente kun til at forsøge Fjendens Haardnakkehed, som tilsidst dog maatte seire, da der for os intet Haab om Undsætning var mere.

Stundom forsøgte vi endnu et lille Udfald for at tilbageerobre et eller andet vigtigt Huus, som var bleven rømmet af Bore om Natten, men som oftest maatte det opgives, da vi bestandigt vare en mod fem eller sex.

Jeg glemmer aldrig det Udfald, vi gjorde den 27de om Middagen, da baade vi og de fjendtlige Tropper paa denne Tid af Dagen pleiede at holde Siesta og der kun faldt ganske enkelte Skud. Med 20 af vore Jægere og endeel mexicanske Frivillige forsøgte Lieutenant L. og jeg at sætte os i Besiddelse af et Hjørnehuus, hvorfra Fjenden generede os betydeligt, idet vi pludseligt brøde frem over vor Barrikade, som spærrede Gaben, og rask styrte frem mod Husets Port, der ved Hjælp af et Par Ører hurtigt sloges isønder og frembød os Afgang til Gaardspladsen. Udfaldet var kommen saa uventet og paa en saa usædvanlig Tid, at vi forefandt næsten hele den fjendtlige Besætning sovende i Huset, behageligt udstrakte i den slyggesfulde Corridor med Levninger af et nys afholdt Maaltid strøet omkring sig. Et Par Fruentimmer, af hvilke den mexicanske Soldat altid har et hos sig, opdagede os først og vækkede ved forfærdelige Skrig de slumrende Republikanere, der imidlertid ikke fik Tid til at gjøre Modstand, men i et Dieblik vare afvæbnede og indespærrede i et fast Værelse; af gode Grunde undlode vi at anvende den summariske Fremgangsmaade imod dem, som ellers havde været i Brug, naar man gjorde Fanger. Men allerbedst som vi lykønskede os selv til vor lette Seier, hørte

vi en Mængde Fodtrin ovenover os paa Taget, og i samme Dieblig fik vi et Par Salver ned i Gaarden, som dræbte to af vore Folk; de øvrige flode tildeels dækkede bag Corridorens Viller. Det var Fjendtlige, som, rimeligviis allarmerede ved Kvindernes Skrig eller efter at have opdaget vort Udfald andetskeds fra, vare ilede til i stort Antal og havde bemægtiget sig Azoteaen, førend vi kunde komme derop. At blive i Huset kunde der ikke være Tale om, vi maatte tilbage og det igjennem Husets eneste Port, som vi kunde vide, Fjenden beherskede ovenfra med sit Skud. Her maatte alle Hensyn vige for Selvopholdelsens Drift; mens en Deel af vore Folk bag Corridorens Søiler beskjøde Fjenden, slæbte de øvrige en 10—12 af de fangne Fjendtlige ud i Porten for at modtage den første Salve af deres Kammerater, og saaledes forberedte styrkede vi ud igjen paa den aabne Gade, idet vi stødte de ulykkelige Republikanere foran os. Som vi havde forudseet, affjød Fjenden næsten alle sine Skud paa disse, der først kom frem, saa at vi med kun et Par Mandes Tab naaede over til vor Barrikade igjen.

Fjenden forsøgte ligeledes enkelte Stormangreb, navnlig om Natten, da han kjendte Localiteterne ved vore Befæstninger lige saa godt som vi, efter som han ikke meer end halvandet Aar i Forveien selv var bleven beleiret i dem af Franskmændene.

Den 28de om Aftenen antog Skydningen en mere og mere heftig Karakter, saa at man tilsidst kun hørte en umaadelig Knalden af Geværskud, der af og til afbrødes af Kanonbrøn. Fjenden forsøgte ved dette tilflynende almindelige Angreb at bortlede vor Opmærksomhed fra et dristigt Foretagende mod Kirken Sangre de Cristo, der pludseligt blev bestormet forfra af stærke Afdelinger, som ved Hjælp af Petroleum søgte at stikke Ild i den store Kirkeport og virkelig opnaaede at brænde den; men en velrettet Ild fra de brave

Mexicanere paa Taget i Forbindelse med Haandgranater og store Stene, der bleve kastede ned i Hovedet paa de Angribende, tvang dem til at retirere, saa at det lykkelige Bore at barrikadere Indgangen til Kirken fuldstændigt og tilbageslaae Angrebet.

Det var os isøvrigt paafaldende, hvor godt Fjenden bestandigt var underrettet om vore Forehavender, navnlig med Hensyn til Alt, hvad der angik Minelægning, og vi havde Mistanke om, at der blandt Mexicanerne maatte være en Forræder. Senere fik vi Bekræftelse herpaa, idet det blev oplyst, at selve Generalens første Adjutant Oberst Quintana ikke havde formaaet at spille Forræderens Rolle for i Tilfælde af vort Nederlag at frelse sit usle Liv. I Egenkab af Generalens Fortrolige var det ham let at færdes uhindret i de yderste Linier, hvorfra han ved Hjælp af Papirslapper, der bleve villede om en Steen og kastede over Gaden til de Fjendtlige, underrettede disse om vor Styrke, Stemningen hos de indfødte Tropper og alle vore Planer.

Trods vor Modstand og vore Folks utrættelige Kamplyst, der lod dem holde ud paa deres farefulde Poster Dag og Nat uden at mattes, blev det os dog klart, at vor Stilling var uholdbar. Forbindelsen med Fortet var i Løbet af de sidste Dage i Maanedens bleven afbrudt, da Fjenden deels havde bemægtiget sig nogle Huse, som beherskede Opgangen til Bjerget, deels havde anlagt Løbegrave omkring Fortet, og det eneste Communicationsmiddel, vi havde med vore Kammerater paa La Solebad, bestod i kouleurte Lamper, hvorved de tilkjendegave os, at Vandet var ved at slippe op for dem. Naar først Fortet var faldet, vilde vi i Løbet af et Par Timer kunne være albeles tilintetgjorte, da det fuldstændigt behersker Sto. Domingo. Vor egen Proviant gik til Ende, og allerede i flere Dage havde vi maattet nøies med at drikke grønt, muddret, lunkent Vand; Wiin, Brændeviin eller Absinth havde vi for længe siden op-

brugt for at holde Folkenes Mod oppe. Forgjæves haabede vi paa Regn, der kunde bringe os noget frisk Vand, og trods Alt dette bevarede vore Folk, haade Europæerne og Mexicanerne, et troffeligt godt Lune og et sublimt Mod. Jo nærmere den truende Undergang, der ventede os Alle, kom, desto mere begejstret for Forsvaret og desto mere opoffrende syntes Enhver lige til den sidste menige Soldat at blive; det var som om den for Die staaende Død havde vaakt alle de ædleste Følelser i Enhvers Bryst. Alle vare vi os bevidste, at Dajaca vilde blive vor Grav, men der skulde dog til den bestandigt knytte sig Erindringen om tappre Mænd, der havde fundet Døden fjernt fra deres Fødeland for at kæmpe for deres Keiser.

Den 30te October sammenkaldte General Dronoz alle Officererne til et Krigsraad, hvori han fremstillede Stillingens Uholdbarhed og opfordrede Enhver til at yttre sin Mening om, hvad der burde gøres. Efter nogen Forhandling blev det endelig vedtaget, at vi den følgende Nat skulde samle al overskødig Ammunition, hvoraf vi havde en stor Mængde i Sto. Domingo, flytte de Saarede, som laae der, hen til et af de yderste Huse paa den modsatte Ende af Stillingen, lægge en Ledning hen til Krudtmagasinet, gjøre et Udfald med hele vor Styrke mod Nord for at naae op i de høie Bjerge bag S. Felipe del agua og, for at stikke vort Forehavende og bringe Fjenden i Forvirring, sprænge Sto. Domingo i Luften. Paa samme Tid skulde der signaliseres til Fortets Besætning at gjøre et Udfald mod Nord for at slutte sig til os, og saaledes forenede skulde vi søge at slaae os igjennem til op imod Puebla.

Det var unægteligt en dristig Plan, men den eneste, der havde Sandsynlighed for at kunne lykkes; kun en yderste Anstrængelse kunde maaskee endnu frelse os.

I Dagens Løb bleve alle Forberedelser truffne til at iværksætte den tagne Beslutning, men uden Tvivl var Fjenden ogsaa herom bleven underrettet af Forræderen Quintana; thi om Aftenen indtraf der en Parlamentær fra ham ved vor yderste Barikade med en Skrivelse til General Dronoz, hvori Porfirio Diaz foreslog os at underhandle med ham og see at komme til en mindelig Overenskomst.

I et paany afholdt Krigsraad blev det besluttet at forsøge det, hvormegent end en Deel mexicanske Officerer satte sig derimod, ikke af overdreven Tapperhed, men af Frygt for, at Fjenden, trods en mulig Kapitulation, alligevel skulde lade dem flyde. Men vi havde haft tilstrækkelige Beviser for, at Porfirio Diaz var en Mand af Ære, og toge derfor ikke i Betænkning at forsøge Underhandlinger med ham, da Initiativet udgik fra ham selv.

Den følgende Morgen forlod en Kommission, bestaaende af den kjække General Ortega som Formand, to franske Officerer og to østerrigske, hvoriblandt jeg, Sto. Domingo og begav sig ned i Staden for at underhandle med et lignende Udvalg af fjendtlige Officerer, blandt hvilke El Chato Diaz, Figueroa og en Franskmænd ved Navn Thiele, der stod i Porfirios Sold, befandt sig.

Et Forslag af Porfirio om at ville lade de fremmede Tropper uhindret drage bort til Puebla, mod at de mexicanske Officerer og Soldater overgaves til ham paa Naade og Unaade, blev af os naturligtvis afvist som uværdigt, og endelig kom vi overens om en Kapitulation, der afgjorde Keiserrigetets Skjæbne i hele den sydlige Deel af Mexico. Denne Overenskomst bestemte, at hele den keiserlige Garnison skulde være krigsfangen imod at faae Livet garanteret, hvorfor Porfirio Diaz og alle hans Officerer satte deres Æresord i Pant. Desuden skulde Officererne beholde deres Vaaben, Heste og

private Eiendom, men alle øvrige Vaaben og alt Krigsforraad skulde overgives til Fjenden.

Saaledes overgaves den 31de October om Aftenen det sidste Punkt, hvor Keiserriget havde Forsvarere i Dajaca, til Republikanerne, under almindelig Smerte hos vore brave Fægere, blandt hvilke mangen en skjægget Karl bed sine Læber tilblods ved at maatte aflevere sin kjære Kiffel til de af ham saa foragtede Republikanere.

De europæiske Officerer bleve førte ned til Regjeringspaladset, hvor flere franske og tyske Kjøbmænd havde arrangeret et festligt Maaltid for os, der kvægede os vidunderligt efter saa lang Tids spartansk Kost, mens vore mexicanske Kammerater, der vare dødeligt forhadte af Quaristerne, bleve indespærrede i det almindelige Forbrøderfængsel Sta. Catarina; og den følgende Morgensol saae os som Fanger i den samme By, der havde seet os som stolte og tillidsfulde Seierherrer.

I republikansk Fangenskab.

Det var en underlig Overgang for os, der hidtil uindskrænket havde behersket Dajaca og hele Distriktet, nu pludseligt at befinde os som Fanger indesluttede indenfor Regjeringspaladsets Mure. Vel havde vore Fjender tilfikkret os Livet, men kunde de ikke med Grund paaberaabe sig, at Franskmændene i sin Tid havde brudt Overenskomsterne fra La Soledad, og trods Traktaten vare blevne i deres længere fremskudte Positioner i Drizaba og Tehuacan? Og selv om de overholdt Kapitulationen og undlode at skyde os, hvilke Garantier havde vi for, at vi ikke vilde blive holdte i et barbarisk Fængsel, hvis Lidelsler vilde gjøre en langsom og pinefuld Ende paa vore Dage, saaledes som det blev Tilfældet med flere af vore mexicanske Kammerater, af hvilke endog to, Kaptain Benito Arango og Lieutenant Juarez, bleve skudte efter at være blevne strækeligt mishandlede. Vel havde den første i sin Tid været Stratenrøver og den anden begaaet forfjellige Misgjerninger mod Liberalfindede, men kunde Republikanerne ikke ligesaa godt, og fra deres Synspunkt med fuld Ret, tage Hævn over os for vore Cortes marciales eller vor Lydighed mod Dekretet af 3die October 1865?

Smidlertid var der Ingen af os, som tænkte paa den nærmeste Fremtid med synderlig Bekymring; vi vare i Mexico blevne saa vant til, at man kunde nyde Livet i fulde Drag den ene Dag og den næste føres ud for at skydes.

Vi sadde i et broget og muntert Selskab i Nydel-

sen af en fortrinlig spansk Fereziin og med den saa længe sænede Cigar, underholdende os om de forskjellige Hændelser under Beleiringen, da en Deel høiere sjenndtlige Officerer Dagen efter Kapitulationen kom for at besøge os. Blandt dem var ogsaa min Ven D. Manuel Gonzalez, som jeg Aaret i Forveien havde efforteret som Fange til Puebla, hvorfra han var sluppen løs og først for en Maanedes Tid siden havde forenet sig med Porfirio Diaz. Han omfavnede mig hjerteligt, forstikkede mig om sit Venskab og sin Deeltagelse, og snart vare vi i en livlig Samtale om Landets sieblikkelige Stilling, hvorved jeg først ret erfarede, hvor liden Sandsynlighed Keiserriget havde for at holde sig, saasnart Franskmændene drog bort, saaledes som det var bestemt. — Ogsaa Porfirio Diaz' Broder, den oftere omtalte General Felix Diaz, El Chato, aflagte os en Visit, og lovede os Tilladelse til at boe i Byen i Privathuse. Men allerede den næste Dag erholdt jeg et meget artig Brev fra ham, hvori han beklagede, at han ikke kunde opfylde sit Tilsagn, da hans Broder havde bestemt, at vi under Bevogtning skulde indespærres i Bispepaladset. Som Følge heraf flyttede vi da over i den sidstnævnte Bygning, hvor de saa Officerer, der vare blevne fangede ved La Carbonera, forenedes med os, efterat de havde tilbragt den sidste Deel af Beleiringen paa Hacienda S. Luis. Vore Folk bleve indespærrede i det store Kloster La Concepcion, mens de mexicanske Menige alle bleve stukne ind i Kæfkerne af den republikanske Hær og Officererne holdte i strengt Fængsel i Sta. Catarina; kun Generalerne Dronoz og Ortega erholdt Tilladelse til at boe i Husene hos private Folk i Byen. Til det daglige Underhold blev der givet Officererne af alle Grader een Peso, Mandstabet to Realer ($\frac{1}{2}$ Peso), en aldeles utilstrækkelig Forpleining, saa at vore Folk efterhaanden solgte Uniformstykkerne, ja Linned og

Skotsi, og gradviis nærmede sig Indianernes tarvelige Standpunkt med Hensyn til Betskædning.

Saa snart Staden Dajaca fuldstændigt var i Republikanernes Hænder, begyndte disse selvfølgerigt saa vidt som muligt at udslette alle Spor af, at Keiserriget i henved to Aar havde hersket i den, og at sætte Tingene paa den Fod, de stode paa, førend Marschal Bazaine erobrede Byen. Der blev udnævnt en Gouverneur for Staten og hele den republikanske Bestyrelsesmaade gjenindsført, paa samme Tid som Porfirio Diaz organiserede sin Armee ved Hjælp af de i Sto. Domingo forefundne store Forraad af Vaaben og Ammunition, for, som han sagte, „at hjælpe til, at ogsaa de øvrige Dele af Landet kunde afrydde det keiserlige Aag.“ Da imidlertid Franskmændene endnu holdt hele Centrum og det Nordlige af Landet besat, og han ikke fandt det raadeligt, at give sig i Kæst med europæiske Tropper, der vare ham voxne i Antal, forblev han foreløbigt i Dajaca, hvorfra han i Slutningen af Aaret foretog et Tog mod Tehuantepec, hvor Anføreren for de saakaldte Patriotics, Mænd fra Tehuantepec, D. Remigio Toledo endnu forsvarede Keiserrigets Sag, men efter kort Kamp blev nødt til at adspredde sine Folk i de umaadelige Skove henimod Tabasco. Selve Byen blev næsten aldeles opbrændt af de fjendtlige Indbyggere i Juchitan, der i umindelige Tider havde ligget i en uforsonlig Feide med Tehuantepecanerne, og en stor Deel af Kvinderne kom flygtende til Dajaca, mens deres Mænd fredsøse maatte vante omkring i de øde Skove paa Landtungen.

Efter denne Expedition trak Diaz sig kort efter Nytaar med alle sine Tropper op til Acatlan, for der at oppebie Franskmændenes Vortgang og derefter angribe Puebla.

Byen Dajaca, der under Beleiringen var bleven forladt af en stor Deel af sine Indbyggere, navnlig af de bedre Klasser,

gjenbandt kun lidt efter lidt sit forrige livlige Udseende, og det varede meget længe, inden Alamedaen og Gaderne igjen bleve opfyldte med Flokke af de muntre spøgende Dajaqueñerinder eller Skarer af elegante Creoler. Man frygtede deels Udskiøtelse af den republikanske raa Soldateske, deels de liberale Magthaveres Hævn, fordi en stor Deel af den bedre Klasse havde sluttet sig til Keiserriket; og virkelig blev der paalagt en stor Deel af de rigeste Mænd meget betydelige Pengebøder, fordi de havde staaet i et mere eller mindre intimt Forhold til de tibligere Styrende, saaledes blandt Andet den keiserlige Municipalpræsident Tagoaga, der maatte betalt 7000 Pesos o. a. l.

Vi levede imidlertid indespærrede i Bispegaarden og fik kun skifteviis Lov til en enkelt Gang om Ugen at spadsere ud i Byen, mens ellers en anseelig Vagt under en Officer fuldstændigt affpærrede os fra den øvrige Verden.

Befolkningen i Byen viste sig uden Hensyn til det politiske Sindelag meget artig og forekommende, ja den liberaltindbete Deel endog mere end de Keiserlige, fordi disse sidst frygtede for ubehagelige Følger for sig selv, naar de alt for meget viste deres Sympathi.

Som man kan tænke sig, gik Tiden uendeligt langsomt for os imellem de trange Mure, mens vi fordem havde været vante til at færdes fra Sted til Sted og tumle os paa de vælige Gangere. Navnligt var det os en pinlig Tanke ikke mere at komme til at deltage i Kampen for Keiserriket, mens vore Kammerater i det Indre belavede sig paa den sidste forsvulede Strid med den seierrige Republikanisme; og det var derfor med Glæde, at vi modtog Efterretningen om, at der var indblebet Underhandlinger med Bazaine og Keiseren om vor Udveksling.

Disse førte imidlertid ikke til Andet, end at Franskmændene blandt os vare saa lykkelige, at faae deres Frihed i Decem-

ber Maaned, mens vi og Mexicanerne fremdeles forbleve i Fangenskab. Muligt er det, at den keiserlige Regjering var ude af Stand til at opfylde de Betingelser, Porfirio Diaz stillede for vor Løsgivelse, men saa meget er vist, at Begejstringen for Keiserriget betydeligt aftog hos os Alle, da vi erfarede, at man i Mexico næsten ikke havde taget Notits af den Besuldmægtigede, Diaz havde affendt derhen for at arrangere denne Sag.

Hvorom alting er, Faktum var, at vi vare og bleve Fanger, og som saadanne tilbragte vi Guadelupefesten den 12de December, Julen og Nytaar i Bispegaarden i Dajaca.

Julen feires her ved et Slags Marked, hvorved der om Aftenen opreises Telte med koulourte Lamper, hvor der i runde Leerpotter sælges alle Slags Fødemidler, som spises under aaben Himmel, hvorpaa Potterne kastes mod Jorden, saa at Pladsen og Gaderne i dens Nærhed den følgende Dag vare overfaaede med Potteskaar.

Kort efter Nytaar 1867 fik vi Tilladelse til at høre i private Huse i Byen mod at give vort Bæresord paa ikke at ville undvige, og som Følge heraf flyttede vi ind til en eller anden af de mange os bekjendte Familier, som beredvilligt ubleiede Bærelser til os. Tiden gik med at læse, spadsere og lytte til de unge Dammers Sang og Guitar-spil, mens man behageligt ghyngede sig i den kjølige Hamaca eller Hængemaatte, der findes ophængt i Corridoren i ethvert mexicansk Hus og hvori jeg tilbragte omtrent Halvparten af mit Fangenskab. Et mere behageligt Leie til at glemme Tilværelsens Ubehageligheder paa, end en saadan Hamaca, er neppe tænkeligt. Man maa useilbarligt henfalde i blide Dømmeries, naar den sagnetelig ghynger frem og tilbage, mens stærktblomstrende, løvrige, tropiske Planter vifte Kjølighed og Skygge til En, og Guitarrens lokkende Toner lebsage de klangfulde, deilige Sange om amor eller la estrella de mi vida; da glemmer man Fangen-

skab og Tungfind for at hensesættes i denne aandsførende Tilstand, der henseslytter Sjælen langt bort til en anden Verden. —

Den tidligere omtalte keiserlige Visitator Franco, som ved Beleiringens Begyndelse tillige med Biskoppen og den Deel af Kavalleriet, der vendte tilbage fra Miahuatlan efter Slaget, var gaaet til Puebla, blev i Begyndelsen af Januar Maaned fangen af de Liberale ved Tecamachalco mellem Tehuacan og Puebla, idet Føreren for hans egen Eskorte, en mexicansk Oberst, pronuncerede sig med sine Folk og førte Franco som Fange til Dajaca. Her blev der anlagt en Proces imod ham og han dømt til Døden for, som de Liberale sagde, „at have forraadt sit Fædreland til de Fremmede.“ Den 30de Januar om Morgen blev han ført ud til Pladsen foran Guadelupesklosteret og her skudt, en Ting, han som alle Mexicanere syntes at være vant til, med en saa forbausende Kølighed og Fatning gik han gennem hele Byen ud til Ketterstedet.

Hvormeget man end kan beklage hans Endeligt, maa man dog sige, at hans Død snarere var en Binding end et Tab for Keiserriket, idet hans uforstandige og karakterløse Optræden i Forbindelse med den uheldige Indskydelse, han havde vidst at erhverve sig paa den alt Andet end gennemskuende Keiser, havde skadet bennes Sag meget.

I Begyndelsen af Februar Maaned var der atter bleven indledet Underhandlinger om vor Udveksling, og da det denne Gang syntes at skulle komme til en Overenskomst, bleve vi beordrede til i Forening med Underofficererne af vort Corps og vore Oppasere, i Alt omtrent 60 i Tallet, at afgaae til General Diaz' Hovedkvarter i Acatlan for der at afvente Udsaldet af Underhandlingerne.

Det var et broget Syn, da vi den 12te Februar stillede til Afmarsch ved Alamedaen. Størsteparten af Officererne havde i Fangenskab maattet sælge deres Heste og

vare. nu nødsagebe til enten at gaae tilføds eller at bestige de meest ynkværdige Helmsjer, som de for 8—10 Pesos havde kjøbt paa det forhen omtalte Hestemarked El Baracillo, og blandt hvilke man saae eneviede, skindmagre, stumpørede og hovlamme, som oftest ganske smaa Heste, saa at enkelte større blandt Officererne endog mere gif end red.

Naar hertil kom, at Underofficererne og Oppasserne i en just ikke vel soigneret Paaflædning dannebe et værdigt Sidestykke til Officerernes Heste, vil man kunde fatte den Contrast, der maatte være imellem vor tidligere Glands og vor nuværende ydmygende Stilling.

Imidlertid vakte Tanken om en snarlig Ubløsning atter nyt Haab i vort Bryst, og i den bedste Stemning tiltraadte vi Marschen mod Acatlan.

Til Huitzo naaede vi den første Dag, efforterede af en lille Afdeling Kavalleri, ad en anden Bei end den almindelige, idet vi strax udenfor Dajaca passerede Floden og toge Bei'en over Hacienda'en Alaman og de smaa venlige Indianerbyer Sta Cruz og Tlalinalingo. I Huitzo saae vi i Kirkemuren Mærkerne af de Kugler, der havde gjennemboret de ulykkelige fangne mexicanske Officerer fra Slaget ved La Carbonera.

Derefter drog vi ad den østere omtalte Bei over Las Sedas, Huahuclilla og Nochistlan til Huajuapam, hvor den keiserligsindede Befolkning modtog os med utvetydig Sympathi, hvilket gav vor Efforte Anledning til at udøve forskjellige Excesser mod Befolkningen.

Om Aftenen ankom hertil General Felix Diaz for at gaae til Dajaca, hvor han skulde afløse den først udnævnte Gouverneur over Staten, og af ham erfarede vi til vor store Smerte og Overraskelse, at der Intet var bleven af Underhandlingerne om vor Udvevling, men at vi tvertimod skulde føres

tilbage, ikke til Oajaca, men til Byen Tlaxiaco i Nærheden af det vilde Guerrero.

Som en Følge heraf drog vi da igjen tilbage til Tamaulapam, hvor vi foresandt min Ven General Manuel Gonzalez, der med et Par nyformerede Batailloner var paa Veien til Acatlan før at forstærke Porfirio Diaz' Armee.

Her blev vi overgivne til en vis „Oberst“ Romulo Perez, der tilligemed en Snees andre Officerer udgjorde det saakaldte Deposito de oficiales, Officeersdepôt, hvorfra man i Nøds-tilfælde kunde faae de manglende Befalingsmænd. Selv kaldte de sig la Legion de honor, Greslegionen, men deres hele Udseende og Udfærd overbeviste os snart om, at Porfirio Diaz maatte have sine gode Grunde til at ønske dem saa langt borte som muligt. Det var en Bande af de meest ryggesløse og raae Menneſker, som endog i Mexico maatte vække Anstød og Modbydelighed, klædte i lurvede Dragter, uden Skotsi, men kun med Sandaler, de saakaldte guaraches, paa Fødderne, ubevæbnede og uberedne, hvilket var os meget behageligt at lægge Mærke til, da vi i modsat Tilfælde uden Tvivl kunde have risikeret at maatte slaaes med dem. Heldigviis vare vi Officerer næsten alle bevæbnede, da Capitulationen udtrykkelig gav os Ret til at beholde vore Vaaben, som vi heller ikke flilte os ved, saa at vi baade i Antal og Bevæbning var den os efforderende Legion de honor overlegen, idet kun Obersten og to Kaptainer med ægte Galgenphysiognomier vare tilhest og havde den uundgaelige Machete og Karabin hængende paa deres Sæddel.

Det vilde have været os en let Sag underveis at gjøre det af med vor Efsorte og undvige, men deels vare vi bundne ved vort Gresord, deels vilde det i en Egn, hvor Befolkningen var gjennemgaaende liberalsindet, have været meget vanskeligt at undkomme.

Vi nøiedes derfor med at more os over „Vreslegionen“, der tilføds travede ved Siden af os med de bare Hænder i den stolte Bevisthed, at de efforterede de stolte Austriacos som Fanger, mens vi tilheft og bevæbne i al Velbehagelighed drog mod Tlaxiaco.

Vi forlode Tamazulapam tidligt den følgende Morgen, og da i Morgendæmringen et Væsel, der bar en Deel af Underofficerernes Bagage, var løbet ind i Skoven og ikke kunde findes, fandt „Vreslegionens“ Medlemmer sig forpligtede til høitideligt at forsikre os om, at de ikke vare Tyve eller Røvere og aldeles ikke havde skaffet det bortløbne Væsel tilside, men at de vare ærefjære Officerer o. s. v., skjøndt ingen af os faldt paa at udtale den ringeste Mistanke imod dem. Da Væselet kort efter blev fundet inde i Skoven, følte de sig øiensynligt meget stolte over at have givet os et flaaende Beviis paa deres Hæderlighed.

Fra Tamazulapam toge vi Veien mod Syd over en Deel lave Kalkbjergkjæder bevandede med Bjergskov, hvorfra vi efter 1½ Miles Marsch stege ned i en yndig Dal, med en lille Sø i den ene Ende, ved hvis Bredder den lille By S. Andrés la Laguna ligger. Efter et kort Hviil her gif det videre over et Par lignende Kalkbjergstrøg ned i en rund, temmelig udstrakt Dal til Byen Teposcolula, Hovedsædet i et Distrikt, en ganske anseelig By, der imidlertid syntes at have været betydeligt mere rig og befolklet i tidligere Tider.

Den følgende Dag drog vi igjennem et snevert Pas ind i en anden Dal til den lille By S. Miguel Tizà, hvor der mærkeligt nok findes en Steenbro over en Bæk, og som næsten er bygget i Et med en anden By S. Felipe.

Efterat være passeret en steil og nøgen Bjergryg af Kalksteen, naaede vi Yolumeca, en sørgelig og øde Indianerby med en ret anseelig Kirke, og herfra gaaer Veien over en anden

Bjergkjæde, der bestaaer af Røbleerssifer, og paa hvis Top den lille By S. Martin Temelulco ligger, gjennem tynd Fyrrefkov ned i en snever Flobdal, der til begge Sider er indsluttet af høie Bjerge, som ere tæt bevoxede med en prægtig Fyrrefkov, hvis kolosfale og majestætiske Stammer satte os alle i Forbauselse. Efter omtrent 1½ Miles Marsch i denne Dal naaede vi henimod Aften til Tlaxiaco (udt. Tlaxiaco), hvor vi bleve indlagte i et stort, øde Kloster, der staaer i umiddelbar Forbindelse med den prægtige Domkirke.

Tlaxiaco er en meget anseelig og drifrig By, større end Huajuapam og Acatlan, med c. 5000 Indbyggere, der af Mexicanere at være ere meget arbeidsomme og navnligt udmærke sig i Fabrikation af Fjern- og Lædervarer. Byen er det egenlige Samlingspunkt for Industrien og Handelen i Miztecaen og har ikke faa nye Kjøbmandshuse, som deels handle med Korn, Meel, Sukker og Bomuld, hvilke sidste to Gjenstande i store Kvantiteter føres op fra det nærliggende Tierra caliente om Putla og Samiltepec, deels forsyne Omegnen med Manufaktur- og Galanterivarer fra Vera-Cruz.

Beliggenheden af Tlaxiaco er temmelig høi, hvorpaa alle-rede de herlige Fyrrefkove i Omegnen tyde hen, hvorfor Klimatet her ogsaa er temmelig friskt og om Natten endog kan være føleligt koldt. Mange Huse ere ogsaa byggede af Træ med Spaantag og ligne noget de norske Bjelkehuse.

Befolkningen har altid været anseet for meget krigerisk, men tillige for meget republikansk sindet, hvorfor den ogsaa ved adskillige Leiligheder var bleven brandstøttet af udsendte Detachementer fra Huajuapam og Oajaca, saa at den just ikke nærede de meest venstabelige Følelser for os.

Dette fik vi snart Bevise paa, idet vi Dagen efter vor Ankomst bleve overgivne til Præfekten, en liberal Oberst ved Navn Felipe Cruz, som først for kort Tid siden var undsluppen

fra Fangensfabet i Puebla, hvor han havde befundet sig i over halvandet Aar, og nu erklærede os, at han agtede at behandle os paa samme Maade, som han selv var bleven det i Puebla, hvilket just ikke skulde tjene til at opmuntre os synderligt, da vi kun alt for godt vidste, at hverken Franskmændene eller Østerrigerne havde viist nogen overdreven Venlighed mod los Chinacos, det almindelige Ogenavn for Republikanerne i Mexico.

Den daglige Forpleining af en Peso, som vi hidtil havde faaet, blev nu nedsat til $3\frac{1}{2}$ Realer, saa at de af os, der ikke mere besadde egne Penge, vare temmelig ilde stebte; Mandfabet fik kun $1\frac{1}{2}$ Realer, netop nok til ikke at døe strax af Sult. Til Opholdsted om Natten blev der anvist os et Kapel i Klosteret, hvis eneste Vindue blev tilmuret paa et lille firkantet Hul nær, mens vi om Dagen fik Lov til at gaae omkring i Klosteret og op paa Azoteaen for at trække frisk Luft. I den firkantede Gaard stod vore Heste, 12 i Tallet, hvis Foder vi saae os nødsage til at indskrænke til Maisstraa, saa at de snart fik et lignende Udseende som Don Quichotes berømte Stridshest. Endeel af os solgte strax efter Ankomsten til Tlaxiaco deres Gangere, da en Maanedes Fodring vilde have kostet mere end Dyrets Værdi. De af os, som endnu havde nogle Penge, beholdt imidlertid deres, da vi bestandigt kunde vente at blive transporterede endnu længere bort, ja der var endog Tale om at føre os til Acapulco ved det stille Hav, hvor vi uden Tvivl inden kort Tid vilde være omkomne af gul Feber, der er en forfærdelig Svøbe for disse Egne. Men heldigviis viste det sig at være en ubegrundet Estretning, og vi forbleve i Tlaxiaco.

Af „Wreslegionens“ Medlemmer fik vi de første Dage efter vor Ankomst jevnligt Besøg; især syntes et Individ, der kaldte sig „Capitan“ Palacios at have fattet en levende Fortjærlighed for

min Person, saa at han ofte hele Timer paa Azoteaen underholdt mig med Fortællinger om sine Bedrifter og Farter i Yucatan og Tamaulipas, for hvilken Venlighed jeg viste mig erkjendelig ved at traktere ham med Papirscigarer, som han holdt meget af, men efter sit Udsagn altid glemte i sit Guldfederal hjemme, en Luxus, der ikke ret vel stemte med hans Sandaler og øvrige temmelig skabede Habitus. Da han imidlertid en Dag, efter at have anseet mig for tilstrækkeligt indtagen i hans Personlighed, fremkom med en besteden Anmodning om at laane ham Penge, fandt jeg mig besvøiet til at erklære ham, at mine overflødige Penge ene tilkom mine-trængende Kammerater, saa at jeg saae mig ude af Stand til at byde ham mere end en Peso, som han ogsaa med Glæde modtog og forsikrede mig om sin store Beundring og inderlige Venskab for mig. Heldigviis forløbe disse brave Arigere snart igjen Tariaco, saa at jeg befriedes for min „Ven“ „Captainen“ Palacios.

Da der i det Kloster, som vi beboede, ikke var saa meget som en Bænk, end sigt andet Bohave, indrettede vore brave Oppassere, der med rørende Trofskab fulgte os gennem alle Gjenvordigheder, os Senge ved at sammenbinde et Par Bundter Maisstraa, som bleve tildækkede med et Sivtæppe, mens store flade Steen som de brød op af Gulvet, kom til at danne Stole og Borde. Den eneste Dør, der endnu fandtes i Bygningen, blev brækket ud og anvendt til et stort fælles Spisebord, saa at vi efter Omstændighederne snart vare meget komfortabelt indrettede.

Til vor Bevogtning havde Præfekten dannet en Afdeling af Indianere fra Omegnen, raae, vilde Bjergstammer, som øiensynligt fandt stor Behag i at kunne ærgre og fortrædige de hvide Austriacos, som naturligtviis ikke værdisatte dem saa meget som et Ord. Befalingen ved denne Vagt førtes skifteviis af

to „Kaptainer“, en Smed og en Skomager fra Tariaco, som begge ved Hjælp af et Par copitos, eller Bøgere Likør, snart lode sig formilde af vore Oppasfere til at tilstede dem Udgang til Byen, da vi ellers vare nødte til at lade Alt, hvad vi behøvede, hente af Vagtmandskabet, som i Almindelighed spiste Haloparten af det, de skulde hente, undervejs.

Alle disse Ubehageligheder vare imidlertid ikke i Stand til at tilintetgjøre det uudslættelige Humør, der er de fleste Soldater egent; om Aftenen samledes i Almindelighed vi Officerer i vort Kapel og Underofficererne i Corridoren om et Par Flasker af den søde Anislikør, eller den stærke Aguardiente de caña, Brændeviin af Sulferrør, som faaes i fortrinlig Kvalitet og overordenlig stærk her i Tariaco, og forlystede os med Pastar og munter Sang til stor Forbauselse for de raa Indianere, der aldeles ikke kunde fatte, hvorledes man som Fange kunde være saa lystig.

Det Ubehageligste ved vort Fangenskab var, at vi hverken havde Bøger eller Skrivematerialier, saa at vi maatte udfylde vor Tid med Schachspil og Samtaler, der rigtignok aldrig manglede Stof, da de fleste af os havde ført et temmeligt bevæget Liv baade i Europa og her.

Efter omtrent en Maanedes Indespærring erholdt vi af Præfekten Tilladelse til skifteviis at gaae ud i Byen; hvorved vi fik Leilighed til at gjøre en Deel behagelige Bekjendtskaber med nogle af de bedre Familier, blandt hvilke jeg især sluttede mig til en ung Kjøbmand ved Navn Manuel Mejia og en ældre Dame Señora Gomez Añorve, der ligeledes havde en Boutik. Den første var meget stærkt udpræget liberalsindet, men en intelligent og forstandig Mand, som besad ikke saa Rundskaber, talte meget godt Fransk og hvem det i det Hele taget var mig en Fornøielse at omgaaes. Den anden var Enke efter en clerical Partisører, som i sin Tid havde været

Præfekt i Tlaxiaco, men senere under et Forsøg paa at pronuncere sig mod den liberale Regjering var bleven tagen tilfange og omkommen under barbariske Mishandlinger i Kysten ved Vera-Cruz. Hans Enke levede nu her med to meget smukke Døttre, der mere end almindeligt hos mexicanske Damer forenede Skjønhed og Fyrighed med god Opdragelse og Ynde, saa at min Ven Lieutenant L. og jeg vare jevnlige Gjæster i Familien, der med Vengstelse fulgte Begivenhedernes Gang i det Indre af Landet, hvor to Sønner som ibrige Tilhængere af Keiserriget fulgte deres Faders Principer.

Saaledes henvandt Tiden paa en meget behagelig Maade, navnlig da jeg af mine nye Venner erholdt forskjellige Bøger tillaaens, der kunde forkorte de lange Timer i Klosteret, naar vi ikke maatte gaae ud i Byen.

En Deel af vore Underofficerer og Oppassere, der vare driftige Folk, forstode at forbedre deres Raar betydeligt ved at give forskjellige Haandværkere i Byen Anvisning til en bedre og smukkere Forarbejdelse af de Gjenstande, de lavede, navnlig med Hensyn til Tilberedning af Huder, mens andre, blandt dem min egen Tjener, en brav Wiener, indførte Rydelsen af røget Svinekjød og Pølser i Tlaxiaco, en Ting, Mexicanerne syntes meget godt om og som de absolut vilde lære Tilberedningen af.

Den elskværdige Oberst D. Felipe Cruz satte imidlertid snart en Stopper for denne Virksomhed hos sine Fanger, idet han beordrede alt Mandstabet uden Undtagelse til at arbejde paa Byens Forskjønnelse ved at nedrive de Barrikader og Forstandsninger, den tidligere keiserlige Chef i Byen havde tvunget Indvaanerne til at lade opføre; ja min Veninde Era Gomez fortalte mig endog, at hun af ganske sikker Rilde vidste, at Præfekten ogsaa havde tiltænkt os Officerer den lige saa gavnlige som behagelige Motion at bære Stenene fra Skandserne

sammen i en stor Bunte, hvilket dog heldigviis ikke kom til Udførelse.

Blandt Underofficererne, som hidtil med Resignation havde fundet sig i deres Skjæbne, opvatte denne uværdige Behandlingsmaade dyb Harm, navnlig da en ussel Indianer en Dag tillod sig at give en gammel Sergeant, som ikke syntes ham at anstrænge sig nok, et Kolbestøb; der danne sig derfor en Sammensværgelse imellem dem for at overmande og dræbe Bagten en Nat og saa forshvæde med deres Baaben at flygte ud i Bjergene.

Saa vel jeg som de fleste andre Officerer fandt ogsaa tilfaldt vort Fangenskab utaaleligt; og hvormeget vi end maatte være overbeviste om et uheldigt Udfald af et saadant Forsøg, begyndte vi dog at træde i Forbindelse med de sammensvorne Underofficerer, deels fordi vi ønskede Friheden, og deels fordi vi i Tilfælde af, at disse undvege, rimeligviis vilde falde som Offre for den opbragte Præfekts Hevn.

Imidlertid blev det altid et meget fortvivlet Foretagende, thi selv om det kunde være let nok at gjøre det af med den kun 30 Mand stærke Bagt, vilde det neppe være os muligt at komme ret langt, da Befolkningen i Tlaxiaco og alle de omliggende Byer var bevæbnet og ikke vilde tøve med at forfølge os i de dem kun alt for vel bekendte Bjerge.

Vi bleve derfor enige om kun i Tilfælde af, at Behandlingen fortsat skulde blive saa uubholdelig, at gribe til dette Middel; og da jeg kort efter erfarede af min Ven Mejia, at Porfirio Diaz den 2den April med Storm havde taget Puebla, formaaede jeg Mandskabet til endnu at vente nogen Tid, da der uden Tvivl nu snart maatte indtræffe en Forandring i vor Skjæbne.

Virkelig sammentalste Præfekten os den 19de April for at forelæse os et Brev fra Gouverneuren over Dajaca, Gene-

ral Felix Diaz, hvori denne beordrede ham til efter Befaling fra Don Porfirio at sætte os i Frihed, og om Eftermiddagen blev der opslaaet en soulstig Proklamation af denne sidste, som gav alle Fangerne fra Dajaca, baade Østerrigere og Mexicanere, Frihed til at „volver á sus hogares“, vende hjem til deres Penater, hvilket for os rigtignok blev en temmelig lang Vej. Jubelen i vort skumle Kloster var stor og Enhver tænkte nu naturligviis kun paa at forberede Alt til Rejsen. Den Ene vilde derhen, den anden herhen, men vor specielle Belynder D. Felipe Cruz undlod naturligviis ikke at chikanere os paa bedste Maade og gav os derfor Ordre til Alle at drage tilbage til Dajaca, for der af Gouverneuren at erholde Passer til Europa eller for dem af os, der ikke endnu vilde vende hjem, Tilladelse til at blive i Landet.

Efter megen Underhandlen med Præfekten, der aldeles ikke syntes tilbøielig til at lade os reise, men paa den anden Side heller ikke mere gav Folkene den daglige Forpleining, saa at de næsten alle mere eller mindre befandt sig i den yderste Nød og maatte underholdes af os, lykkedes det os endelig den 28de April at komme bort fra Tlaxiaco efter sex Maaneders Fangerskab, hvoraf de to i denne By. Om Morgenens, da vi forlode dette os saa modbydelige Sted, sammenhobede vore Tjenere alle de brændbare Sager, navnlig Halmsejgene, som fandtes i Klosteret, for at udslette ethvert Spor af, at Østerrigere havde opholdt sig i disse skumle Sale, og antændte et prægtigt Baal med dem, et Symbol paa det Friheds Lys, der var gjengivet os.

Med lettet Hjerte droge vi den samme Vej tilbage, som vi vare komne, til Teposcolula, herfra mod Øst gennem en deilig Bjergskov ned ad en steil Skrånt, den saakaldte Cuesta del oro, til den lille By Tliltepec, og derfra gennem det lille Tilloo over den flade Slette til Moquistlan, hvorfra vi naaede

Dajaca den fjerde Dag efter Afreisen fra Tlaxiaco og bleve her med Glæde modtagne af vore talrige Venner, hos hvilke vi snart glemte det lange Fangenskabets Besværligheder. Faa Dage efter vor Ankomst forløbe de fleste af os igjen Byen for over Don Dominguillo, Cuicatlan og Tehuacan at gaae til Orizaba og Vera-Cruz, mens enkelte, deriblandt jeg, foreløbigt forbleve i Dajaca, nogle for at bane sig en Levevei ved Hjælp af deres Kundskaber eller deres Hænders Arbeide, jeg for at bereise en Deel af Landet og navnlig besøge det stille Havs Kyster. Den 5te Mai, den samme Dag som Dajaca paa festlig Maade høitideligholdt Mindet om Zaragoza's Seier ved Puebla over Franskmændene 1862, drog de fleste Kammerater bort efter en hjertelig Afsked, der for mange af os blev tung paa Grund af det nye Vennskab, der var bleven knyttet i de gode Dage og befæstet under haarde Gjenvordigheder. Herved var vor Løbebane som Militære tilende i Mexico, da vi naturligviis havde maattet paatage os den Forpligtelse ikke at ville søge at forene os med den keiserlige Armees, der isøvrigt befandt sig heelt oppe i det Indre af Landet.

Den sidste Deel af mit Ophold i Mexico til Slutningen af Aaret 1867 tilbragte jeg derfor som Privatmand og fredelig Rejsende.

Keiserrigets Stilling i 1866.

De samme Bausfeligheder, som Keiserriget havde at kæmpe imod i 1865, vedbleve i det følgende Aar og forøgedes endog bethdeligt henimod Slutningen, saa at der tilsidst ikke længere var Spørgsmaal om, hvor snart den nye Tingenes Orden kunde være fuldstændigt gennemført, men om, hvorvidt den overhovedet vilde være i Stand til at holde sig.

Pengeforlegenhederne voksede, og ved Mangelen paa denne nervus rerum gerendarum umuliggjordes tillige kraftige militære Operationer og Dannelsen af den nationale Armeé, som maatte komme til at afgive Keiserrigets Støtte for Fremtiden, da Franskmændene ikke bestandigt kunde blive i Landet og det østerriqsk-belgiske Corps ved den uafbrudte Guerillakrig i Forbindelse med Sygdom dagligt smeltebe mere og mere sammen.

De militære Foretagender vare i Begyndelsen af Aaret afgjort heldige for de keiserlige Tropper, idet saaledes Sier-raen ved Zacapoaxtla underkastede sig og den sidste Rest af Republikanernes Modstand i Rystegnene mellem Vera-Cruz og Tampico knækkedes ved Indtagelsen af Papantla, ligesom ogsaa paa andre Punkter de keiserlige Tropper for det Meste vare seierrike i de mangfoldige større og mindre Kampe, hvorpaa dette Aar var ligesaa rigt som det foregaaende.

I Mechoacan slog saaledes Mendez den 20de Januar fuldstændigt de republikanske Chefer Riva Palacio og Perez, og samme Dag blev en juaristisk Bando under Anførsel af Sal-

gabo og Villalobos tilintetgjort paa et andet Sted i samme Departement, ligesom 8 Dage senere General Mendez seirede over den bekjendte Bandedfører Regules, der med 3,000 Mand havde indtaget en stærk Stilling paa Bjerget San Ignacio.

En fransk Kolonne, bestaaende af Chasseurs d'Afrique i Forbindelse med en Afdeling Mexicanere, forlod i Slutningen af April Mazatlan og opnaaede at adsprede den store Bandede Republikanere, hvormed Antonio Corona gjorde Staten Cinaloa usikker.

Men alle disse mange forskjellige seierlige Fægtninger kunde ikke hidføre nogen endelig Afgjørelse og tilendebringe den haardnakkede Guerillakrig, thi for hver Bandede, som blev tilintetgjort, opstod der kort efter en lige saa stor, som foer frem paa samme Maade som den første.

Man maa i Sandhed forbauses over den mageløse Haardnakkehed og Seighed, som Republikanerne udviklede selv under de meest ugunstige Forhold. Som oftest slet bevæbnede, sammensatte halvt af Frivillige, halvt af pressede Folk, blottede for Alt og jagede omkring mellem de vilde Bjerge og over de øde Sletter af de ambulante Kolonner af keiserlige Tropper, som forfulgte dem overalt, vare disse Bandede dog ikke til at formaae til Underkastelse, men vedbleve uforfærdede en Kamp, hvori de ifølge Sagens Natur næsten altid maatte trække det korteste Straa.

Hvad der navnlig hidrog til at holde Modet oppe hos Anførerne, var Forventningen om, at de nordamerikanske Fri-stater snart kraftigt vilde intervenere til Fordeel for Suarez, saaledes som det ogsaa virkelig skete, idet Regjeringen i Washington ei blot udnævnte en Gesandt, accrediteret hos den republikanske Regjering, der befandt sig i Paso del Norte paa Grændsefjeldet mellem Texas og Mexico ved Rio grande, men tillige af al Kraft bearbejdede og truede Frankrig for at formaae Na-

poleon til at trække sine Tropper tilbage og overlade Keiser Maximilian til sin egen Skjæbne. Nordamerika paaberaabte sig Monroe-Doktrinet, ifølge hvilket ingen europæisk Magt tillades at blande sig i Amerikas Anliggender, og efter langvarige Underhandlinger, der endog syntes at skulle føre til et Brud mellem de tvende Parter, samtykkede Napoleon i langsomt at trække sit Expeditions-corps bort fra Mexico til Begyndelsen af Aaret 1867.

Men hermed nøiedes Yankeerepubliken endnu ikke, thi ikke blot bevirkede den under ligefremme Trubler hos den østerrigiske Regjering, at denne forbyd Dannelsen af et Corps paa 2,000 Mand, der skulde erstatte Afgangen i vort Fricorps og som tildeels allerede var samlet, men Republikanerne i Mexico modtog endog jevuligt Understøttelser af Vaaben og Penge fra Nordamerika, ligesom ogsaa hyppigt en Mængde Folk fra Frislaterne gik over Rio grande for at forene sig med de juaristiske Bander, af hvilke enkelte, navnlig Escobedos, næsten til Hælften bestod af lige forvovne Eventyrere.

At det republikanske Parti ved Efterretningen om Franskmændenes Vortgang fattede fornyet Mod, er en Selvsølge, thi selv om disse endnu bleve Aaret ud, vilde det neppe lykkes for Keiserriget at danne en tilstrækkelig stor Armeé til dermed at vedligeholde sin Magt. Alle vegne reiste der sig nye og større Bander, og snart sporede man de sørgelige Følger, som den ovenomtalte Efterretning havde for Keiserriget.

Blandt de mange Rædselsgjerninger, som af begge Parter bleve udøvede under den nu heftigere end nogensinde opblusede Kamp, staaer som en af de værste Indtagelsen af Hermosillo i Sonora af den liberale Chef Pesqueira, som fandt Sted den 4de Mai. De fleste ansete Mænd bleve myrdede, Boutikerne plyndrede eller brændte, Kvinderne voldtagne i selve Kirkerne, hvorhen de vare flygtede, og Børnene kastede i Luerne,

indtil henimod Aften, da Anføreren for Opaterne, Tanori, der stod paa det keiserlige Parti, med hele sin Stamme, vel 700 Mand stærk, kom Byen til Undsætning og fordrev Fjenderne, af hvilke omtrent 150 bleve paa Pladsen.

Allerede i Marts Maaned havde Franskmændene lidt et smerteligt Tab i disse nordligste Egne af Landet, idet en Afdeling af La legion étrangère under Major Briant paa Grund af alt for stor Driftighed og fordærvelig Ringeagt for den tre Gange overlegne Fjende blev fuldstændigt tilintetgjort ved Hacienda Sta. Isabel i Nærheden af Parras paa Grænsen af den store Ørken El Volson de Mapimi.

3 Umindelighed vare dog Franskmændene saa forsigtige ikke at bevæge sig i smaa Afdelinger, da Erfaringen kun alt for ofte havde viist, at de fjendtlige Bander baade med Hensyn til god Underretning og Hurtighed i deres Bevægelser vare de europæiske Tropper overlegne, saa at ikke saa Uheld i det Mindre indtraf, der om end ikke af nogen gjennemgribende Betydning, dog ikke unblode at styrke Fjendens Mod og gjøre Befolkningen vantro med Hensyn til Fortællingen om de allevegne feierrige keiserlige Vaaben.

Det uheldige Forsøg, som en Deel af det østerrigske Corps gjorde paa at storme Sohaltepce i Ryklandet ved Rio Alvarados nedre Løb i April Maaned, har jeg allerede omtalt i et af de foregaaende Kapitler.

Mens de keiserlige Tropper i flere afgjørende Fægtninger vare heldige, navnlig i Mechoacan, hvor den udmærket tappre General Mendez anførte dem, og i Bjerglandet N. O. for Querétaro, hvor Belgierne tvang den liberale Chef Martinez til Underkastelse efter at have slaaet ham ved Marin i April Maaned, indtraf der i Sommerens Løb en Begivenhed, som i høi Grad svækkede Keiserrigets Fremgang.

Den vigtige Handelsstad Matamoros de la Frontera ved Rio grande, paa Grændsen mellem Mexico og Tejas, var allerede oftere bleven angreben af de juaristiske Chefer Escobedo, Cortina og Canales, men bestandigt bleven forsvaret med udmærket Tapperhed af den berømte General Mejia, en af Keiserrigets bedste Støtter. Til yderligere Forsvar af Byen var der i Begyndelsen af Aaret et Par østerrigiske Jægercompagnier bleven sendt derop over Vera-Cruz tilligemed et halvt Batteri riflet Vjergskyt; og Mejia sølte sig som Følge heraf tilstrækkelig stærk til at vove enkelte Streiftog til henimod Monterey for at vedligeholde Forbindelsen med den franske General Jean-ningros, der med en stærk Afdeling holdt denne By besat.

De betydeligere Handelsstæder i det Indre af Landet, saasom Saltillo, Monterey, Fresnillo o. s. v. modtage største Parten af deres Varer fra Matamoros, hvorfra der jevnligt afgaae store Convoier af Karrer til de nævnte Stæder, som oftest med Varer af meget stor Værdi, hvorfor de paa Grund af Veienes Usikkerhed altid ledsages af Eskorte.

En saadan Convoi var det, at General Rafael Olvera, Mejias Næstkommanderende i Matamoros, skulde eskortere til Monterey i Begyndelsen af Juni Maaned med en Afdeling paa omtrent 1,200 Mand, deriblandt alle Østerrigerne, 250 Mand i Tallet, Resten Mexicanere.

Efter nogle Dagsmarscher blev Convoien i Nærheden af Byen Camargo ved Rio grande angreben af Escobedo, der havde henved 3,000 Mand under sig, hvoraf næsten Halvparten vare Eventyrere fra Nordamerika, som, efterat Borgerkrigen der var til Ende, nu søgte at gjøre deres Lykke i Mexico.

Det kom til en meget hidsig Fægtning, som trods Fjendens Overlegenhed dog vilde være falden heldigt ud for de Keiserlige, dersom ikke pludseligt midt under Slaget en stor Deel af Olveras Mexicanere, henved 800, havde begyndt at

støde paa Østerrigerne, der, som naturligt var, dannede Effortens Elite; efterat herved de keiserlige Rækker vare blevne bragte i Uorden og opløste, endte Fægtningen med et fuldstændigt Nederlag for Olvera, som selv med ganske faa Folk naaede tilbage til Matamoras. Af Østerrigerne kom kun 14 Mand tilbage, hvoriblandt ikke en eneste Officeer.

Efter dette afgjørende Nederlag, hvorved Mejia havde mistet sine bedste Tropper, blev han nødt til at rømme Matamoras, da Escobedo rykkede frem for at angribe Byen; med Resten af sit Corps, vel 300 Mand, indstibede han sig paa et fransk Dampskib og naaede lykkeligt ned ad Rio grande op til Vera-Cruz. Matamoras blev besat af Escobedo, som her ei blot foresandt Midler til at forøge og forstærke sin Bande, men tillige derved blev Herre over Handelen i hele det Nordøstlige af Mexico.

Samtidigt med disse tiltagende Uheld for Keiserriket begyndte ogsaa det republikanske Parti at røre sig i de allerede underkastede Distrikter og forberede pronunciamientos for at bringe Krigen til at blusse op paany i Egne, som man ansaae for fuldstændigt pacificerede.

I Huauhinango, Nord for Perote, lykkedes det den østerrigste Kommandant fra Tulancingo at opdage et stort Forraad af Vaaben og Ammunition, som skulde have været brugt til en Rejsning; og da en Dissidentbande nærmede sig denne By for at formaae den til Oprør, rykkede Garnisonen fra Tulancingo ud under Major Polak og slog den fuldstændigt ved Tehuatlan den 12te Juni efter en blodig Fægtning, der kostede os ikke faa og smertelige Offre.

Ogsaa Papantla, som først i Januar Maaned var bleven erobret, reiste sig og proklamerede Republikken under Ledelse af en vis Fajardo. Men Major Hammerstein af det østerrigste Corps, som allerede oftere havde udmærket sig ved sin heldige

Førelse af flyvende Corpsfer, og som tilsidst fandt en smuk Heltedød ved Beleiringen af Mexico, rykkede ud fra Tesuitlan med et Compagni Jægere og en Deel Mexicanere; og ved et raff Overfald efter besværlige Natmarscher gjennem Urskovene lykkedes det ham at erobre Papatla og adspredte Fjenden. Denne samlede sig imidlertid snart igjen, og efter at have trukket Forstærkninger til sig fra Sierra de Zacapoaxtla, hvor Juan Francisco ligeledes efter en kort Underkastelse havde pronunceret sig igjen, indesluttede han fra alle Sider Papatla, hvor den svage Besætning med spartansk Tapperhed forsvarede sig i 26 Dage. Da der imidlertid i denne Tid ingen Undsætning kom, og Heste og Muldyr allerede maatte fodres med Palmesbladene fra Hytternes Tæge, besluttede Major G. at rømme Byen og slog sig igjennem til Tesuitlan under stadig Kamp i de vilde Urskove med den langt overlegne Fjende, hvorved han mistede en Deel Folk, deriblandt en ung Wiener Naturforsker, der som Kadet tjente i Corpset. Ved Tesuitlan blev han saa Dage efter angreben af Juan Francisco med sine vilde Cuautecomaquer, men da netop midt under Fægtningen en Husarelladron og et Jægercompagni ankom fra Perote og toge Fjenden i Ryggen, blev denne fuldstændigt flaaet og fordreven til sine vilde Bjerge. Da det imidlertid var til at forubsee, at vort Corps, svækket som det var ved de langvarige Kampe, ikke længer vilde kunde besætte alle de Punkter, som det hidtil havde havt inde, naar den revolutionære Bevægelse tiltog som den havde begyndt, blev det besluttet at opgive Sierraen og Tesuitlan; denne Plads blev rømmet af Bore i Løbet af August Maaned og overladt til Juan Francisco, mens Besætningen trak sig op til Perote.

Under alt dette undløb imidlertid den keiserlige Regjering ikke at arbejde paa Udviklingen af Landets Hjælpeilber for derved i Gjerningen at vise, at den arbejdede hen til en

Reorganisation af Landet og en grundig Forbedring af Forholdene.

I den heilige Egn omkring Córdoba blev der udlagt store Landstrækninger til Kolonisation, som for en ringe Betaling bleve overladte til Indvandrere og gratis bleve givne til udtjente Soldater af det franske eller østerrigste Corps, hvorved der ogsaa virkelig dannede sig en ganske anseelig Koloni, der blandt andet talte mange betydelige Mænd fra Sydstaterne i sin Midte; men de jevnlige Overfald og Angreb paa den fra de juaristiske Bander i den nærliggende Sierra de Zongolica skabede dens Opkomst meget.

Der blev meddeelt Concessioner til storartede Telegrafanlæg imellem Mexico, Querétaro, S. Luis Potosi og det Andre af Landet, som ogsaa tildeels bleve udførte af en vis Hr. Reiffer.

Jernbanearbejderne fra Paso del Macho til Mexico breves paa Kraft af det amerikansk-engelske Compagni, som havde paataget sig dette Arbejde, og Strækningen fra Mexico til Apizaco, halvveis til Puebla, blev næsten fuldendt.

En almindelig Udstilling af Landets Produkter og Huusflids-gjenstande blev foranstaltet i Mexico og afgav et levende Billede paa Keiserrigets forbausende Rigdom paa alle mulige Naturfætt.

Alle disse fredelige Idrætter kunde imidlertid ifølge Forholdene kun indtage en underordnet Plads; Hovedsagen var først og fremmest at befæste Keiserrigets Eksistens og sikke dets Bestaaen, der var saa meget mere truet, som Franskmændene i Slutningen af Aaret vilde begynde at trække sig tilbage. Det gjaldt for den keiserlige Regjering om at danne en national Armeé, som i Forbindelse med Levningerne af det østerrigst-belgiske Corps kunde være stærk nok til at holde Republikannerne Stangen; men Vanskeligheden herved laa i at faae Folk til at danne Bataillonerne af.

Man kunde enten nøies med Hvervning eller indføre almindelig Bærnepligt eller endelig blive ved den i Mexico gjængse Maade at rekrutere paa, den saakaldte leva, der simpelthen bestaaer i at opgribe og gjøre til Soldat Enhver, man træffer paa og finder for godt.

Til Hvervning manglede man deels Penge, deels vilde der kun have meldt sig meget faa Frivillige. Almindelig Bærnepligt vilde have bragt hele den bedre Klasse til at falde fra Keiserriget, da Creolen i Mexico trods sin evige Raaben paa Demokrati og Lighed dog anseer sig for alt for meget hævet over Indianeren, til at han skulde tjene sammen med denne, ligesom i det Hele taget en soldado raso, menig Soldat, betragtes som en Slags Pariastilling i Samfundet; en hvid Mand, ja blot en Mestiz, kunde det ikke falde ind at ville være mindre end Officerer. Der blev altsaa Intet andet tilbage end den forkastelige leva, der kommer til at gaae ud over de uhykkelige Indianere, da man sjældent tager andre end dem, og kun frembringer upaalidelige og troløse Soldater, der ved første givne Leilighed ville søge at desertere, naar de ikke gjøre noget endnu værre, nemlig myrde deres Befalingsmænd og gaae over til Fjenden.

Det blev da vedtaget at oprette tyve Batailloner Cazadores de Mejico, mexicanske Jægere, en i hver af de større Distrikter, og til at danne Cadrene til disse Afdelinger udtog man deels indfødte Officerer, deels franske Underofficerer og Officerer, som med Marschal-Bazaines Tilladelse traadte over i den nationale Armee.

Mens enkelte af disse Batailloner, navnlig saabanne som i sig optog allerede bestaaende indfødte Afdelinger, bleve meget brugbare Corps og ydede fortrinlig Tjeneste under den sidste store Kamp ved Querétaro og Mexico, vare andre kun med Rød og Keppe til at afholde fra at desertere en masse og

aldeles ubrugelige i Fægtning, hvorpaa den 8de Cazadores-Bataillon gav et Exempel i Slaget ved Miahuatlan.

Man skaber imidlertid ikke en vel udrustet og godt disciplineret Armee i Løbet af et halvt Aars Tid, allermindst med saa mangelfulde og upaalidelige Elementer som dem, der stode til Keiser Maximilians Naadighed; og den keiserlige Regjering forsøgte derfor Alt for at bevæge Napoleon til at lade sine Tropper blive i Mexico i det Mindste endnu et Par Aars Tid, indtil Landet var fuldstændigt pacificeret og en varig Grundvold lagt for Keiserrigets Bestaaen. I dette Tiemed foretog den høihjerte og begavede Keiserinde Charlotte en Reise til Europa, uden imidlertid at kunne udrette Noget ligeoverfor den bydende Nødvendighed, hvori Keiser Napoleon paa Grund af Nordstaternes fjendtlige Holdning befandt sig. Den æble Keiserindes uslykkelige Sygdom, der uden Tvivl blev fremkaldt ved det smertelige Indtryk, hendes Reises uheldige Udfald maatte gjøre paa hende, er endnu i alt for frisk Minde, til at jeg skulde omtale det nærmere. Det var Forspillet til det rædselsfulde Drama, der snart skulde komme til at gaae for sig i Mexico, og hvori hendes Gemal kom til at spille en lige saa beklagelsesværdig som ædel og uforglemmelig Rolle.

Imidlertid vedvarede de forbittrede Kampe i det Mindre rundt om i Landet. Franskmændene begyndte at trække sig tilbage fra de fjernere Egne henimod den vigtige Forbindelseslinie Mexico-Vera-Cruz og Republikanernes Stærke voksede dagligt i Antal og Styrke.

Keiser Maximilian, som forgjæves ventede paa et heldigt Udfald af sin Gemalindes Reise, begav sig i October ned til Orizaba, uden Tvivl i den Hensigt at abdicere og forlade et Land, der hidtil endnu kun havde voldt ham Stusselser og Bekymring og efter al Sandsynlighed bestandigt vilde volde ham det, selv om det kunde lykkes ham at holde sig paa Thronen.

Marſchal Bazaine ſaaſelvſom flere ſpecielle Udfendinge fra Keiſer Napoleon, navnlig dennes Adjutant General Caſtelnaud, anvendte al deres Indflydſe hos Maximilian for at faae ham til at forlade Mexico, da det maatte være klart for Enhver, at Keiſerriget ikke kunde holde ſig ved egne Kræfter. Men ſamtidigt opbød det keiſerlige Parti blandt Mexicanerne, og ſpecielt da Miniſtrene Lacunza og Laredo, Alt, for at formaae ham til at blive, idet de baade fremſtillede for ham, at det vilde være lidet heroifk at forlade det Parti, der havde vovet Alt for ham, og ſamtidigt lovede ham den meeft kraftige Underſtøttelſe baade fra Geiſtligheden, der tilbød 11 Millioner Peſos, og hele det clericale Parti, der under ſine gamle Førere Miramon, Mejia, Mendez, Severo del Caſtillo o. a. forpligtede ſig til at ſtille en Hær paa 26,000 Mand paa Venene.

Efterretningen om Dajacas Erobring af Porfirio Diaz, ſom Keiſeren modtog i Orizaba, kan ikke have tjent til at opmuntre ham meget, men alligevel beſluttede han tilſidſt at blive i Landet og vove en ſidſte fortvivlet Kamp for at holde ſig. Heri kunde han vente at finde den kraftigſte Underſtøttelſe af hele det clericale Parti, ſom hidtil ofte havde viift ſig lunkent i Tillid til, at Franſkmændene og Øſterrigerne nok kunde ordne det Hele, men nu indſaae, at Keiſerrigets Fald tillige vilde være dets egen fuldſtændige Tilintetgjørelſe, ſaa at Kampen ei blot vilde gjælde Monarchiet, men tillige hele Partiets Exiſtens.

Ved et Dekret af 6te December, udfædt fra Orizaba, opløſtes det øſterrigſke Corps *) ſom ſelvſtændigt Corps, deels fordi det var bleven ſvækket og deſorganiferet i høi Grad under den langvarige Guerillakamp, deels fordi Statskaſſen ei

---

*) Belgierne, ſom kun havde været hvervede paa to Aar, vare allerede i Sommerens Løb blevene indſtibede, eſterat en Deel af dem var bleven tilbage for at træde ind i indfødte Afdelinger.

kunde underholde et saa kostbart Corps; det stillebes Medlemmerne frit enten at vende tilbage med de franske Skibe eller at indtræde med en Grad høiere end den indehavende i den nationale Armee. En stor Deel, navnlig Officerer og Underofficerer, blandt dem mange af Østerrigs bedste Navne, vilde ikke svigte deres Keiser, men forbleve hos ham til det Sidste og deeltog i den heltedige Kamp, der paa en saa minderværdig Maade gjorde Ende paa Keiserriget i Mexico, en Kamp, som i Selvopoffrelse og Tapperhed overgik Alt, hvad Keiserrigets tappre Soldater hidtil havde præsteret, saa at den i Sandhed kan betegnes som heroisk.

Mexicansk Samsundsliv.

Stjøndt alle Mexicanere efter Loven ere lige og man i Mexico bestandigt paaberaaber sig Frihed og Lighed uden Hensyn til Farve- eller Standsforskjel, er der dog endnu en saa stor Kløft imellem de oprindelige Indbyggere, Indianerne, paa den ene Side og Efterkommerne af Spanierne, Creolerne, til hvilke ogsaa Mestizerne for største Delen maa regnes, paa den anden Side, at det bliver nødvendigt at omhandle dem særskilt for at danne sig et klart Begreb om Eiendommelighederne hos hver især af disse to Elementer, hvoraf Landets Befolkning er sammensat.

At denne Forskjel ogsaa er levende i Folkets Bevidsthed, fremgaaer tydeligt af, at man i Almindelighed betragter Indianeren som en Slags Mellemting mellem Dyr og Menneske, kun brugelig til menig Soldat eller Jordarbejder, en Slags Paria, der er til af samme Grund som Husdyrene, hvorfor man ogsaa i Talen gjør Forskjel paa la gente de razon (fornuftige Folk), der betegner Creoler og Mestizer, i Modsetning til los indios, stjøndt jeg senere hen ved at omtale Indianerne skal vise, at de med Hensyn til naturlig Begavelse og Anlæg ofte staae lige saa høit, om ikke over de „fornuftige Folk.“

Mexicaneren er i Almindelighed lille, navnlig i den sydlige Deel af Landet, smækker og mager, med ildfulde forte Dine og meget smaa Hænder og Fødder. Der er udbredt noget vist Pirligt og Elegant over ham, selv over den Ringeste, saavel i hans Klædebragt, som i hans Bevægelse og Talemaader. Man seer aldrig den plumpe, klodsede Godmodighed, der saa høit anprises i de nordiske Lande under Epithetet Djærvhed, og selv den dannede Europæer maa føle sig slaaet af den fuldendte Anstand, der endog hos de lavere Klasser af Befolkningen træder ham imøde.

Allerede fra Smaa af blive Børnene vænede til høflige Manerer; i de mexicanske Skoler læres der en Disciplin, som sandeligt kunde være meget nødvendig hos os, den saakaldte urbanidad, Høflighed, der giver fuldstændige Regler for, hvorledes man har at hilse, at tiltale En, svare o. s. fr., og som ansees for lige saa nødvendig som Regning og Skrivning.

Hertil kommer endnu, at Mexicaneren har en medfødt Anstand og Ynde i sine Bevægelse, som gjør, at denne urbanidad aldrig antager Karakteren af Affekterthed eller paa anden Maade bliver usfsjon.

Naar man seer ham vinke med Haanden og udtale sit fuldbtonende: Servidor de Usted, caballero, den almindelige Hilsen, skulde man troe at befinde sig lige over for en spansk Grande eller Ridder fra Frants den Førstes Hof og ikke en mexicansk hacendado eller minero.

Der er noget Bestikkende og Bindende for en Fremmed i overalt, selv af den Ringeste, at blive modtagen med forekommende Artighed, og denne er ikke, som hos Franskmændene, kun en tynd ydre Skal, men den viser sig bestandigt, selv naar man kommer i Ordstrid eller Disput med Mexicaneren.

Dette første gode Indtryk udslettes ingenlunde ved nærmere

Befjendtskab, thi hvad der mangler ham i positive Kundskaber, erstatte han ved en livlig Fantasi og en klar Forstand, der med Lethed lader ham begribe og lære, og øiensynligt lader haabe en rig Fremtid for Nationen, naar en Gang Landet kommer saavidt, at der hersker Ro og Orden, og de mange fortrinlige Planer til Oplysningens Fremme og Kundskabens Udbredelse, der hidtil kun for en stor Deel ere blevene skjønne Forhaabninger, kunne bringes i Udførelse, hvilket de bestandige Uroligheder have hindret indtil den Dag idag.

Naar man hertil regner, at Folket under Spaniernes Herredømme med Forsæt blev holdt i saa stor Bunkundighed som muligt, for at ikke de „fordærvelige europæiske Grundsætninger og Lærdomme“ ogsaa skulde forplante sig hertil, kan man ikke undres over, at Dannelsen i Almindelighed ikke staaer paa saa høit et Trin som i de europæiske Lande, der i Aarhundreder langsomt have arbeidet sig frem til deres nuværende Stadium. Man maa snarere forbauses over, at Oplysningen i de saa Aar, der er forløbne, siden Mexico blev uafhængigt, har kunnet gjøre saa forbausende Fremskridt, at i Byerne næsten to Trediedele af den mandlige Befolkning kan læse og over en Trediedel ogsaa skrive, et Forhold, der stiller baade Tyrkiet og Rusland, om ikke endnu flere europæiske Lande, i Skygge.

3 Venstak er Mexicaneren opoffrende i høieste Grad, naar han først har sluttet sig nøie til En, og det er mærkeligt at see, hvorledes to Mænd kunde være ligesom forelskede i hinanden, ganske som Mand og Kvinde. For sin Ven offerer han meget mere end for sin Elskede, rimeligviis i Betragtning af, at der udtræves Aar for at vinde en Ven, men kun et Dieblit for at erobre en Kvinde.

Man har mangfoldige Exempler paa, at en Mexicaner har udsat sig for de største Farer for at frelse en Ven fra

Fængsel eller Død og ofte selv er bukket under ved Forsøget derpaa.

Denne levende Venstabsfølelse er saameget desto mere ophøiet, som man ellers ikke kan benægte, at Mexicanerne ofte i høi Grad vise Falskhed og Underfundighed imod Andre, hvilket ofte træder frem som ligefremt Forræderi.

De sidste fyrrethve Aars Historie frembyder tilstrækkelige Exempler herpaa, ikke at tale om dem, der dagligt foresalde i det private Liv; og selv de Indsødte maa indrømme, at det desværre kun er en alt for almindelig Ting hos dem. Men man maa betænke, at et Folk, der siden 1810 har befundet sig i en næsten uafbrudt Borgerkrig, den meest demoraliserende af alle Krige, umuligt kan staae paa samme moraliske Standpunkt som en Nation, der med Undtagelse af en enkelt foresaldende Kamp mod en udbortes Fjende, hvilket kun kan have Patriotismen og de andre ædle Følelser hos Mennesket, i No har kunnet anvende Aarhundreder til Folkets Forædling og Ordrenes Befæstelse.

En Deel af de flette Egenstaber hos Mexicaneren kan maaffee ligge i hans Omgang og delvise Nedstammen fra Indianerne, som unægteligt ere i Besiddelse af en god Portion Listighed, men der kan ingen Tvivl være om, at Udviklingen af disse flette Anlæg, ligesom af de fleste øvrige, maa tilskrives den bestandige Feiden imod hinanden, hvori List bliver et meget mere uundværligt Vaaben end i en regelret Krig.

Desværre er denne Troløshed, der saa at sige er bleven Mexicanerens anden Natur, saa fremtrædende, selv ved de mindste Leiligheder, at man bestandigt maa lægge Mærke til den; og naar han lover En Noget eller aftaler Noget med En, kan man være forub overbevist om, at han staaer og tænker paa, hvorledes han bedst kan undgaae at opfylde sine

Forpligtelser. I den Retning ere de fuldendte Diplomater, og naar man er naiv nok til at kræve En til Regnskab for hans Uordholdenhed, har han altid Tusinder af meget forekommende Undskyldninger.

Karakteristisk for denne Upaalidelighed hos Mexicaneren er, hvad en af mine østerrigske Kammerater en Gang sagde til mig: Naar jeg siger til en Mexicaner: „Vent mig her et Dieblit, mens jeg besørger et Grinde“, kan jeg være vis paa ikke at finde ham ved min Tilbagekomst; uden at have nogen som helst Grund dertil, gaaer han sin Vej, blot fordi han veed, at jeg venter at træffe ham igjen. Meget betegnende i denne Retning ere ogsaa adskillige almindeligt gængse Talemaader og Hilsener, f. Ex. *ahorita vengo* eller *ya vengo* (jeg kommer igjen paa Dieblittet), hvilket man siger, selv om man bliver borte en heel Uge eller maaskee aldrig kommer igjen.

Man maa imidlertid vel lægge Mærke til, at denne Upaalidelighed hos Mexicaneren kun viser sig lige over for ham ubekjendte eller ligegyldige Personer; mod sin Ven kan Ingen være mere ordholdende og trofast end han.

Det er i det Hele taget et Særkjende for ham, at han saavel i sine gode som i sine slette Egenskaber gaaer til Yderligheder. I Kjærlighed er han lidenskabelig, skinsyg til det Yderste, i Venstabs exalteret, i sit Had dæmonisk og fuldkomment indianisk uforsonlig, i Krig enten dumdriftig tapper eller ussel feig, i sin Beundring for Noget overdreven til Ekstase, i sin Afsky uretfærdig og blind, i sin Tro enten fanatisk bigot eller cynisk atheistisk. Han kjender ikke det gyldne juste milieu, han maa enten agiteres af voldsomme Lidenskaber som Spil, Had, Kjærlighed, eller ogsaa synker han hen i en halvt apathisk No, der saa ofte stuffer den Fremmede og lader ham troe, at han er phlegmatisk og dorst, omtrent som en hollandsk Skipper, saale-

des som jeg mindes at have læst i Hurlbut's „Billeder fra Cuba“, der omtaler Creolen i Vestindien som sløv og uden Interesser.

Man maa leve sammen med Mexicaneren i længere Tid, inden man kan bedømme ham, og de mange ugunstige Skilbringer af hans Karakter skyldes Rejsende, som ved et kort Ophold i Landet kun have seet dens Styggelider.

Han er som de majestætiske Vulcaner i hans skønne Land, der staae i rolig Alvor med deres sneedækkede Tinder, men i hvis Indre der rører sig en forfærdelig Magt, der, naar den kommer til Udbrud, bryder frem med desto voldsommere Heflighed. Den almindelige Forestilling, man danner sig om Sydhøien med Hensyn til hans Livlighed og Letbevægelighed, passer kun meget lidt paa Mexicaneren, der har bevaret meget af den spanske Alvor og Grandeza, og i det daglige Liv i Almindelighed er rolig og sindig.

En af de meest almindelige Lidenskaber i Mexico er den for Spil, der saa at sige behersker hele Folket, saa at vore europæiske Badesteder i den Retning ere rene Sinker mod hele Landet derover. Spillet er en saa indgroet Nationallidenskab, at den hører med til Livets Fornødenheder, og i denne forfærdelige Spillelyst ligger uden Tvivl ogsaa Grunden til en stor Deel af Befolkningens andre slette Egenheder.

Spillet drives gennem alle Samfundsklasser, ligesom den rige Hacendado eller Kjøbmand, der spiller om Dyrer af Guldbunzer, til den usleste aguador (Vandbærer), som bortspiller sine usømmeligt fortjente Tacos eller Kobberstillinger.

Det almindelige Spil er el monte, der meget ligner vort Landsknægt og spilles med forskellige Variationer som tecolote, todos menos o. s. v., samt Tærningspil, juego à los dados.

Trods de mangfoldige Forbud mod Hæfardspil har det dog

været umuligt at udrydde det, navnlig da selve de Embedsmænd, som skulde vaage over Forbudets Overholdelse, om ikke holde, saa dog besøge Spillehusene.

Offentlige Spillehuse ere ikke tilladte, med Undtagelse af enkelte, der oprettes ved større Kirkefester i bestemte Byer i Forbindelse med Markeder, de saakaldte serias, blandt hvilke de berømteste ere de, der holdes i S. Juan de los Lagos i det Indre af Landet, i Guadalajara og i S. Augustin de las Cuevas eller Tlalpam et Par Mil fra Hovedstaden Mexico, endvidere Ferierne i Sta. Lucia og Tlacolula ved Oajaca.

Derimod findes der desto flere hemmelige Spillehuse i hver By, som hver Mand kjender, og som Dyrigheden af de allerede omtalte Grunde tolererer. Her forsamle sig da om Aftenen Folk af den bedre Klasse for at give deres Spillelidenskab Tøilen, og ofte bortspilles hele Familiens Belfærd og Rigdom.

I hvilken høi Grad denne forfærdelige Lidenskab behersker Mexicaneren, derom kan man gjøre sig et Begreb, naar man hører, at han meget ofte bortspiller ikke blot sine rene Penge, som han har bragt med, men ogsaa de fleste Klæder, han har paa Kroppen, den Hest, han er kommen ridende paa, ja ofte endog sin Kones Smykker og hendes og Børnenes Klædningsstykker.

Trods alt dette seer man aldrig de rædselsfulde Optrin af Selvmord og Fortvivlelse, der saa hyppigt forekomme ved de europæiske Spillebanker. Hvormeget Mexicaneren end taber eller vinder, bevarer han bestandigt en uroffelig Koldblodighed, og man vil aldrig kunne see paa ham, hvilken Vulcan der brænder i hans Hjerte.

Stundom hændes det rigtignok, at han overfalder den lykkeligere Medspillende og ved et Mord søger at oprette sit Tab, men det er jo en ganske anden Sag.

Allevegne hvor der er Marked eller paa anden Maade Sammenstimlen af Menneſter, kan man ſee de lavere Folkeklafſer hengive ſig til Spil. En Zarape eller ulden Plaid ligger udbredt i Midten, og om den leire ſig paa Jorden to Spillende og Tilſkuerne, for med et Spil ſmudſige ſpanſke Kort at prøve, hvem Lykken vil tildele de Kobber- og ſmaa Sølvmonter, ſom de eſterhaanden komme frem med fra de ſammenrullede UErmer, bag Drene eller fra Munden, de almindelige Portemonnaier for den ſimple Mexicaner; naar den contante Beholdning er ſluppen op, bortſpiller den Tabende ſit Arbeide for ſaa og ſaa mange Dage eller endog ſin Kone.

Jeg har ſelv været Vidne til, at to af la corte marcial dødsdømte Forbrydere, ſom den næſte Morgen ſkulde ſkydes og ſadde i Kapellet, hvor de ſkulde tilbringe den ſidſte Nat, ganſke roligt laae og spillede om deres Zaraper, ſom rigtignok hverken den Bindende eller den Tabende vilde komme til at bruge mere.

Der gives mangfoldige Menneſter i Mexico, endog blandt licenciados, Retslærde, og Mænd, der kalder ſig Oberſter. og Generaler, ſom udelukkende leve af Spil og ikke tage ſig Andet for end at spille hver Aften.

Det er indbyſende, paa hvilken demoraliferende Maade denne indgroede Lidenſkab maa indvirke paa Befolkningens hele ſociale Liv, og det er derfor ikke underligt, at Arbeidsſomhed og rolig Tilfredsſhed er meget ſjelden. Naar Mexicaneren arbeider, er det ſjældent mere, end han behøver til Livets Ophold; og den yppige Natur i Forbindelſe med det varme Klima tjener kun til at befordre denne Lædſhed.

Un hombre trabajador, et arbeidsomt Menneſte, er derfor en ſjelden Fremtoning i Landet. Det betragtes ſom Indbegrebet af en god Statsborger at anſees for en ſaadan,

hvortil der rigtignok ikke hører meget, thi naar en Mand arbejder 8—10 Timer dagligt, er han allerede un hombre muy trabajador.

En Følge heraf er, at Arbejdslønnen for Haandværkere og lign. er meget høi, hvilket gjør Livet betydeligt dyrere end i Europa, uagtet Naastofferne i Almindelighed ere langt billigere end hos os.

Til Spillelidenskab slutter sig Manien for Hænkampe, der er lige saa udbredt som hiin og ikke giver Englændernes Noget efter i Ivrighed. Selv den mindste pueblo, Landsby, har sin palenque de gallos, et rundt Stur, hvor disse Kampe afholdes, og hvor der indgaaes betydelige Væddemaal paa de kæmpende Hæner.

Til samme Klasse Forlystelser hører ogsaa Tyrefægtningen, et Arvegods fra Spanierne, indrettet ganske efter spansk Mønster. Kun de større Byer have imidlertid egenlige Amphitheatre, indrettede til dette Brug; i de mindre nøies man med at indhegne en rund Plads og opslaae Tribuner for Tilskuerne hver Gang en slig Forestilling skal gives, hvilket kun pleier at finde Sted ved høitidelige Leiligheder. Mens i Puebla og andre lignende store Byer Fægterne ere iførte andalusiske Dragter, selve Skuespillet udføres af dertil lønnebe Folk, og der betales Entree ligesom i Theatret, er Tyrefægtningen i de mindre Byer i Almindelighed gratis og bliver foranstaltet af Communen eller en eller anden Rigmand, der vil ære sin Privathelgens Navnebag. Ved disse Leiligheder sees det ogsaa meget almindeligt, at Liebhabere blandt Publikum begive sig ind paa Arenaen og ved at kaste deres brogede Saraper over Hovedet paa Tyren forsøge at tirre denne for at faae Leilighed til at vise deres Behændighed ved at springe til Siden eller over den, naar den rasende styrter løs paa dem.

Ikke sjældent bliver En og Anden kastet op i Luften og brækker Arme eller Rygrad, men det affrækker Ingen.

Threne i Mexico ere dog i Almindelighed, skjøndt det er de pragtfuldste Dyr man kan see, kun sjældent ondsfabsfulde eller vilde, og man maa tirre dem længe ved Landskæft, Kastetter etc. for at faae dem vrede.

En meget yndet Ting ved Threfægtningerne er at lade en ung Knøs ride paa den bare Ryg af en Ko eller Dyr, idet han som eneste Holdepunkt har et Reb, der er bunden om Livet paa Dyret, og hvilket mere end noget andet bringer det til Kasteri, saa at det som affindigt og brølende galopperer omkring, slaaer bagud og til Siderne, kort sagt „bisser“ omkring paa bedste Maade, hvorved den skjæffe Rytter kommer til at gjøre adskillige Hop, som just ikke kunne være synderligt behagelige, og som oftest ender det ogsaa med, at han bliver kastet langt bort i Sandet.

En almindelig Underholdning paa Landet er ogsaa det, tilhæft at jage i strakt Galop løs paa en Dyr, gribe den i Halsen og ved at dreie Hesten i Farten og slaae Halsen over det høire Been kaste Dyret overende. Hertil udfordres der lige saa megen Færdighed som Rytter som Behændighed i Udførelsen, og man kan ikke nægte, at Mexicaneren er en ligesaa driftig som øvet Rytter, ligesom den mexicanske Hest hører til de bedste paa Jorden.

Ellers er Mexicaneren ikke meget oplagt til Legemsøvelser, og kun de unge Landboere sees stundom forlyste sig ved Boldtspil.

Sin meste Fritid, og den har han overmaade meget af, anvender han til at dyrke Musikken ved at spille paa den tolvstrængede Guitar, Biguelaen, der sees i ethvert mexicansk Huus, og dertil synge sine velklingende, næsten altid erotiske Sange.

Til enhver Tid af Dagen kan man høre denne Musik fra de alltd aabne Vinduer, meest naturligtvis om Aftenen, da Enhver føler sig forpligtet til at synge om sit tierno corazon (ømme Hjerter) eller tu ingrato amor (din troløse Kjærlighed).

Den dramatiske Kunst er meget yndet i Mexico, men kun lidt dyrket, da alene de større Byer have Theatre, og der næsten ingen faste Selskaber gives, men Skuespillene i Almindelighed opføres af omreisende, som oftest spanske Selskaber, ligesom ogsaa de fleste Stykker, der gives, ere af spansk Oprindelse.

Skjøndt det ikke er sjældent i et mexicansk Theater, naar En kommer forsilde, at høre ham spørge ¿Cuantos murieron ya? (Hvormange døde der allerede?) er det dog langtfra Mord- og Spektakelstykker, som vinde meest Bisald. Befolkningen har en meget udpræget Sands for Lystspil og Vaudeviller, helst naar der er lidt Satire paa Regjeringen og Samtiden indblandede med; og man maa indrømme, at saa Sprog, saaledes som det spanske, egner sig ligegodt til at udtrykke saavel den høieste Pathos som den fine Stjæmt og det vittige Ordspil.

Ikke sjældent komme italienske Operaselskaber til Byer som Puebla, Mexico og Vera-Cruz og gjøre næsten altid en rig Høst. I den nyeste Tid har man i Mexico ogsaa forsøgt paa at skabe en national Opera, navnlig ved Hjælp af den udmærkede Sangerinde Angela Peralta fra Mexico, som var bleven uddannet i Paris og skulde optræde i en Opera ved Navn „Albegonde“, komponeret af en mexicansk Musiker, men, saa vidt jeg veed, blev det ikke til Noget.

Naar vi fra Fornøielserne vende os til Mexicanernes huslige Liv, da maa man strax lægge Mærke til den store Forskjel, der finder Sted mellem dette og vort europæiske Familienliv. Der er Intet af det snevert Begrændsede, paa samme Tid egoistisk Smaalige og poetisk Hyggelige, som ud-

mærker Huuslivet i Europa. I Mexico lever man halvt paa Gaden og halvt paa Taget; Haandværkeren sidder i sin Portal ude paa Fortovet og arbejder; Rjõbmandens Boutik tjener ikke blot til at drive Handel i, men tillige som Værtshuus og Samlingslokale for Forretningsmænd; Embedsmændenes Bureauer ere tillige Conversationsstuer for alle gode Venner og Bekjendte, og Privathusene kan man see igjennem fra Ende til anden, naar de store Vinduer staae aabne, hvilket i Almindelighed er Tilfældet om Dagen og ofte om Natten med.

Lad os kaste et Blik ind i et saadant mexicansk Privathuus af den bedre Slags. Anordningen af Meublerne er os strang paafaldende, thi Borde i Midten af en Stue er en ubekjendt Ting; de staae altid op ad Væggen, ligesom ogsaa lange Rader af magre, upolstrede Stole. Som oftest hænger der en Lysekrone ned fra Loftet, og paa Væggene sees store og smaa Helligbilleder ophængte, ofte af den rædselsfuldeste Slags, i Almindelighed i Bliframme og med Glas for. Foruden en haard Sofa og de omtalte Stolerader staaer der som oftest en for det spanske Amerika eieendommelige Slags Sæder, de saakaldte butaques, smaa lave Stole med skraa Ryg, der gaaer i Et med Sædet og i Almindelighed dannes af en Drejud. Gyngestole seer man endnu kun hist og her. Paa Gulvet, der altid bestaaer af røde Muursteen, ligger der et eller flere fine Sivtæpper, hvorpaa Husets kvindelige Tynder, og ofte Husfruen med, tage Plads med forslagte Been for at sye eller forrette andet Haandarbeide. Naar endnu undtages den uundværlige Biguela, der hænger paa Væggen, og i enkelte Huse endnu et lille Fortepiano, er hele det tarvelige Meublement opregnet.

I Sovokammeret seer der allerede mere luxuriøst ud, thi Mexicaneren anvender megen Omhu paa Sengen, der altid har et elegant malet eller forgyldt Hoved- og Fod-

stykke. Sengetøiet er altid meget fint og hvidt og navnlig Almohadaen, Hovedputen, er særligt Gjenstand for Husmoderens Omhu.

Denne gennemgaaende Tavelighed i Husets Meublement viser sig ogsaa i Kjøkkenet, hvor man ikke kjender til Comfur, men hvor den altid velnærede cocinera, en glindsende, brun-gul Mestizinde, tillaver de frugale Retter i Leerkar, der staae over en Ild af Trækul, som kommes i et andet stort Leerkar. En stor Mængde større og mindre Leerkar og Potter, Træstæker og den i enhver Husholdning nødvendige metate, en slab Granitsteen med tre Been, til at rive Mais itu paa, udgjør saa omtrent hele Kjøkkeninventariet. Thi frugal er Mexicaneren i sin Levemaade og meget afholdende i Mad og Drikke, hvorfor Nordboernes Appetit og Umaadelighed volder ham ikke ringe Forbauselse.

Om Morgenens nyder han sin lille Kop Chocolate med Vand tilligemed et Stykke Hvedebrød, eller ogsaa atole, en af Mais tilberedt, slimet, hvid Drik; dette er den saakaldte desayuno, Fastefordrivning. Kl. 12 spiser han sin comida (Middagsmad), der bestaaer af sopa, lidt Riis- eller Rudelesuppe, smaatstaaet Kjøb i en stærkt kryddret Sauce, der er tillavet med overmaade meget chile (spansk Peber) og tomate (Kjærlighedsæble), og endelig til Slutning de uundværlige frijoles, smaa sorte Bønner, der koges og tillaves med lidt Fedt, og som udgjøre de fattigere Klassers Hovednæring. Steer og Gasler bruges kun meget lidt, men istedetfor bruges Stykker af Tortillaer, flade, ganske tynde Maiskager, der tillige træde i Stebet for Brød. Om Aftenen nyder man stundum en saakaldt cena, der fuldstændigt ligner Middagsmaden, eller ogsaa nydes man med en Kop Chocolate ligesom om Morgenens.

Med meget ringe Variation er dette den daglige Kost i et mexicansk Huus, og da det er en let Sag for Cocineraen at

lave den, bekymrer Husfruen sig i Almindelighed ikke om Madlavningen, men nøies med at tilberede den meget lunde Dulce, Frugter, som hentoges i Sukkersaft og deels nydes efter Maaltiderne, deels bruges til at traktere Fremmede med. I Tilværelsen af denne Dulce udvikle Damerne en høi Grad af Færdighed og Afverling, og man kan ikke nægte, at mange af de saaledes hentogte Frugter ere non plus ultra af Desfertsager.

Iøvrigt beskæftiger Fruen i Huset sig ikke med Andet end med at sye eller brodere lidt, ryge sin Cigaret, aflægge og modtage Besøg, og om Aftenen spadsere paa Alamedaen eller en anden offentlig Promenade. En stor Deel af hendes Tid udfyldes desuden med at gaae i Messe, en Rydelse, Damerne her som allevegne synes at sætte mere Pris paa end Herrerne.

Manden tilbringer Formiddagen enten ved sine Forretninger, eller i Mangel heraf, hvad der ofte er Tilfældet, hos en Bekjendt, med hvem han ryger den ene Cigaret efter den anden og under Samtaler om Politik, der paa Grund af de evige Partikampe frembyder et rigt Stof, lader Middagen nærme sig; derpaa gaaer han hjem for at spise, sover Siesta, tager et Bad, rider sig en Tur, og naar saa Aftenens Kjølighed kommer og afløser Dagens glødende Varme med sit svale, forfriskende Pust, driver han ud paa Alamedaen, hvor Folk samler sig, og promenerer op og ned med en god Ven for at see paa de mange smukke Damer, veksle en Hilsen med en, henkaste en flygtig Compliment til en anden, og inden man seer sig om, er det Sengetid, der altid indtræffer for Mexicaneren mellem 10 og 11, at sige da, naar han ikke, hvad rigtignok som oftest skeer, gaaer hen i et Spillehuus for at udæste Hylken i det lunde og fristende Monte.

Det selftabelige Liv er efter vore Begreber temmelig lidt udviklet i Mexico; vel kommer man jevnligt sammen til en

saakaldt tertulia, men hvorledes man skulde more sig der, er mig ganske ubegribeligt. En saadan tertulia bestaaer navnlig i, at man kommer ind i Salen, meget formelt, og med en Strøm af superhøflige Complimenter hilser paa hinanden, Damerne endog med Omfavnelser, derpaa tager Plads paa de ovenfor omtalte lange Stolerader med Ryggen op ad Væggen og saa, naar man er meget chistoso, munter, indleder en gravitetiff Samtale med Husfruen om en og anden ligegyldig Ting. Naar man saa med megen Anstand har røget en Papis cigar, der strax brydes hele Selskabet rundt, og, naar det er meget fint, har faaet et Stykke Dulce og et Glas Vand, pleier man atter at gaae sin Vej efter en ligesaa høflig Afsted, med mindre et eller andet yngre Medlem af Samfundet ikke først, efter megen Opfordring fra Damernes Side, giver nogen Sang med Accompanement paa Biguelaen tilbedste.

Ved saadanne Leiligheder lægger Mexicaneren specielt an paa at vise sig som bien educado, velopdragen, og naar man ikke vidste, at man befandt sig mellem Mestizer og Creoler, skulde man virkelig troe, at man var kommen tilhøve hos Ludvig den Fjortende eller Philip den Anden. Det kan jo unægteligt være meget smukt at være saa forfærdeligt velopdragen, men morsomt er det virkelig ikke.

Noget mere Liv frembyder allerede en bailecito, en lille Dands, der stundom arrangeres i et eller andet Huus og i Almindelighed er halvt offentlig, saa at Bekjendte og disses Venner og Venners Venner uden at være inviterede komme, naar de have Lyst, og gaae igjen, naar det falder dem ind, ja ethvert anstændigt Menneffe er ved saadanne Leiligheder en velkommen Gjæst hos Mexicaneren, og, naar han blot forstaaer at iagttage de brugelige Complimenter og Hensyn, kan han ugenert blande sig i Dandsen.

Musikken dertil bestaaer i Almindelighed af et Par Biguelaer,

sommetider accompagnerede af en enlig Fløite, og man dandser i Mexico foruden vore europæiske Dandsse tillige nogle nationale, der dog efterhaanden mere og mere fortrænges og kun dandses for Kuriositetens Skyld, mens det lavere Folk ubelukkende be-nytter dem.*) Under Dandsen bæres der Jereziin, Cognac og Brændeviin omkring, samt til Damerne Dulce og Vand. Spise gjør man ikke paa et Bal, ligesom Mexicanerne i det Hele taget ikke kjende til alle vore Fællesspisninger eller Festsmaaltider, hvilket dog ikke ubeluffer, at baade Damer og Herrer finde meget stor Behag i et efter europæisk Skik arrangeret Gæstebud, hvorom vi ofte havde Leilighed til at overbevise os. Og dog er Mexicaneren overbevist om, at Maden kun smager halvt saa godt, naar man spiser alene, thi han kan ikke nyde det Allermindste, det være sig blot et Glas Vand, uden først med en gratiøs Haandbevægelse og megen Alvor at sige: Usted gusta? (Har De Lyst?) Han vilde rigtig nok blive meget forbauset, om man vilde tage imod Tilbudet. Det er kun een af de mange overvættets høflige Talemaader, hvorpaa hans Sprog er saa rigt, og som han ikke mener det Allerringeste med.

Naar man spørger ham f. Ex. om det Huus, den Hest eller den Hund er hans, svarer han altid: Y de Usted tambien, (Den er ogsaa Deres); naar man beundrer en af hans Egen- dele og siger: „Det er en smuk Ring eller Hat, De der har“, svarer han ufravigeligt: Está muy á la orden de Usted (Den er fuldkomment til Deres Tjeneste.) Spørger man ham, hvad han hedder, siger han sit Navn og tilføjer: un criado de U eller servidor de U (Deres Tjener) hvorpaa man som en beffeden og ydmyg Dødelig altid svarer:

---

*) Om disse nationale Dandsse see længere henne under: Mexicanst Litteratur og Folkepoesi.

servidor de Dios (Guds Tjener). I sine Breve underskriver Mexicaneren sig altid som: „Deres lydige Tjener, som kysser Deres Hænder“, og til en Dame endog: „som kysser Deres Fødder.“ Naar man træder ind i et Værelse, hvor der er Damer tilstede, „kaster man sig for deres Fødder“, og naar man besøger en Mexicaner i hans Huus, fortæller han En, „at man maa vide at han er Ens Tjener og hele hans Huus staaer til Ens Raadighed.“ (Sabe U. Señor que soy un criado de U. y que toda mi casa está muy á la orden de U). Naar man tager Afsted med ham, fortæller han En, at han er Ens Ven, og ønsker En, at man maa gaae med Gud, at Gud vil stjænte En tusinde Aar o. s. v.

Og Alt dette bliver fremsagt med en saadan Alvor og Bærdighed, at man skulde troe, det var alvorligt ment, mens det Hele ikke er Andet end Talemaader. Men, som sagt, der ligger noget Bindende i denne udsøgte Artighed, som man finder allevegne, og en Deel deraf kan endog siges at være meent, i det Mindste hvad Gjæstfriheden angaaer, thi man vil næppe hos Beduinen finde større Belvillie mod Rejsende, end man finder i Mexico. Det er naturligt, at man i et Land, der er saa tyndt befolket og saa lidt forsynet med Værtshuse, maa finde en udstrakt Gjæstfrihed. Kun ved Hovedblandevæiene finder man Ventaer, en Slags Gjæstgivergaarde, og mesones, der navnligt ere beregnede paa Arrieroerne med deres store Muldyrflotte; og selv i Byer som Dajaca er der ikke en Gang et anstændigt Hotel, men kun et Par smusige Mesones for Arrieros, saa at man der som allevegne paa Landet maa bede om Husly hos Private. Men hvor man kommer i Puebloerne, i Ranchoerne eller paa Haciendaerne og beder om en posada, et Natteleie, bliver man meget artigt modtaget med et: apeese U. Señor (stig af Hesten), og om man end som oftest kun faaer et bart Værelse med en Feltfæng i, ja hyppigt bliver nødt til at tilbringe Natten i Corridoren,

saar er det dog, hvad Huset formaaer: Hesten saarer Foder og Vand, den Rejsende bliver bospist, saarer Underretning om Veien og det Altsammen som oftest uden Betaling, saar at man ved Afskeden maa noies med at sige sin forekommende Vært et: *Muchas gracias*, hvorpaa han kun svarer: ¿Que agradece U? (Hvad takker De for?)

I Landsbyerne er det navnligt Præsterne, som opsøges af de Rejsende, og i Curatoet bliver man altid lige saar godt modtaget som i Ens eget Hjem, navnligt naar man forstaaer at underholde Præsten om de nyeste Begivenheder eller fremmede Lande, hvilket ofte vækker en saadan Interesse hos ham, at han beder En blive et Par Dage hos sig.

Jeg har paa mine mangfoldige Reiser rundt i Landet overalt mødt saar megen ægte Gjæstfrihed, at jeg paa Grund heraf forsonede mig med mange andre mindre gode Sider i Mexicanerens Karakter; for den Rejsende er det unægteligt en behagelig Dyd hos et Folk, naar han efter besværlige Dagsreiser bliver vel modtagen, hvor han kommer, uden Hensyn til om han er Fremmed eller Indfødt, af det ene eller af det andet Parti i Landet.

Dette sidste er forøvrigt noget af det Vigtigste for Mexicaneren, thi de politiske Stridigheder opfyldte i den Grad hele Folkets Bevidsthed, at ikke blot Mændene, men ogsaa Kvinder og Børn ere lidenskabelige Tilhængere af det ene eller det andet Parti, og skjøndt den strenge Høflighed forbyder at lade mærke, at man gjensidigt hader hinanden, og de i det selskabelige Liv endog omgaaes hinanden meget forekommende, er Naget desto stærkere indvendigt.

Den gamle Strid mellem *los mochos* (de Klerikale) og *los puros* (de Liberale) yttres sig ikke blot i den aabenlyste Kamp mellem de to Partier, af hvilke det første i den nyeste Tid tillige var det keiserlige, men ogsaa i det private Liv, og

adskiller den ene Familie fra den anden, ja ofte endog de enkelte Lemmer af Familien fra hverandre.

Det er indlysende, at disse Partistridigheder maa indvirke i høieste Grad hæmmende paa hele Landets Udvikling, og ikke mindst paa Videnskab og Kunst: Mens den sidste saa godt som ene og alene indskrænker sig til nogle elendige Helgenmalerier og staaer dybt under det forrige Aarhundredes i Udvikling, idet der den Gang fandtes ikke faa dygtige Malere i Landet*), bliver den første dyrket ved et Slags Universiteter, af hvilke der findes et i hvert Stats Hovedstad, og som i Almindelighed føre Navn af Institutos de ciencias y letras. Her uddannes unge Mennesker til Retslærde og Læger, men hverken den ene eller den anden Green af Videnskaben kan siges at befinde sig paa noget høit Standpunkt, idet de Retslærde, los licenciados, vel nok ere inde i deres specielle Stats Lovgivning, men næsten fulstændigt blottede for andre Kundskaber, og Lægerne hverken forstaae sig synderligt mere paa Medicin og Chirurgie end vore Badstjærere eller i andre Retninger besidde Kundskaber. Disse ugunstige Forhold beroe deels paa, at der mangle dygtige Lærere, deels paa, at de unge Studerende nøies med at anvende en forholdsvis alt for ringe Tid paa deres Studium, saa at man seer puur unge Mennesker paa knap 20 Aar, der bryste sig som licenciados eller medicos.

Det er sjældent at træffe selv blandt de meest dannede Mænd Folk, der vide Bessed med Historien og Geografien i større Udstrækning end vore Haandværkere; Mathematik er ligeledes for største Deelen et terra incognita, kun Sprog synes

---

*) Blandt de mange fortræffelige Malerier fra tidligere Tid, som man endnu træffer i Kirkerne, maa jeg især omtale to, jeg saae i Tamazulapam, forestillende Maria velsignende en Skare Indianere og Jesus prædkende for Indianere, der med Hensyn til Tegning og Colorit ere sande Kunstværker.

de at lære let og gjerne, og det er meget almindeligt at træffe Folk, som tale Fransk og Engelsk.

En Undtagelse gjør naturligviis de Mænd, der have opholdt og uddannet sig i Udlandet, saaledes navnlig i Nordstaterne og i England, og som kunne maale sig med mangen europæisk Videnstabsmand. Thi det er ikke Anlæg, der mangle Mexicaneren. Saa Nationer kunne være gennemgaaende bedre begavede, end den mexicanske; men Feilen ligger i de ovenfor berørte Forhold, saa at en Forandring i dem uden Tvivl vil stille Mexico lige med de bedste europæiske Stater.

En Ting, som jeg vilde ønske, man vilde lægge mere Vægt paa hos os, og som navnlig i et Land med en parlamentarisk Forfatning er af største Bigtighed, kunne vi lære af Mexicanerne: at vænne de unge Mennesker til med Smag og Færdighed at udtrykke sig i deres Modersmaal, baade skriftligt og mundtligt. Det er en sand Fornøielse at høre, med hvilken fuldenbt Elegance og flydende Beltaalighed de unge Studerende ved de aarlige Examinier holde Foredrag over et og andet Emne, ligesom de ogsaa alle skrive det spanske Sprog paa en saadant fuldenbt korrekt og elegant Maade, at en Quevedo eller Lope de Vega ikke behøvede at skamme sig derved.

Mexicanernes naturlige Anlæg vise sig ogsaa i det allerede omtalte høie Standpunkt, de lavere Klasser forholdsvis indtage med Hensyn til Dplysning og Kundskaber, hvilket forbauser os saa meget desto mere, som der før Uafhængighedskrigen ikke var Tale om nogen Folkeoplysning.

I alle Byer findes der Skoler for Børn af begge Kjøn, hvor man i Almindelighed følger den lancasteriske Undervisningsmethode og hvor Børnene lære at læse, skrive, regne, la doctrina cristiana, (omtrent vort: Lærebog) og urbanidad. Endog blandt næsten vilde Indianerfolk er der oprettet Skoler, hvor man først maa lære Børnene Spansk, inden man kan lære

dem de andre Ting, og det maa anerkjendes, at de liberale Regjeringer altid med megen Iver have søgt at fremme Oplysningen blandt Folket i Erkjendelse af, at det er det første Skridt til at danne gode Statsborgere.

Kort efter Erobringen af Oajaca lod den liberale General Porfirio Diaz saaledes f. Ex. et høiere Pigeinstitut oprette, hvor unge Piger af de bedre Klasser kunde nyde en passende Uddannelse, omtrent som i vore Institutter. Skolen havde strax en Tilgang af henved 150 Pigebørn af alle Aldre; og i Almindelighed maa det siges, at Befolkningen i Mexico er lige saa lærelysten som opvakt, hvilket lover meget for de kommende Tider.

Ogsaa i sine Hænders Arbeide viser Mexicaneren sin Flinkhed og lette Læreevne, idet Haandværkerne i Almindelighed levere meget godt Arbeide, navnlig i enkelte Grene af Industri, saasom Skotski, Læderarbeide, Guld- og Sølvvarer, Garvelæder o. a. l. Ogsaa i Smedearbeide leveres fortræffelige Sager, navnlig Sabellinger, machetes, der forfærdiges bedst i Puebla.

Langt mere Lyst end til Haandgjerning har Mexicaneren dog til Handelen; det er hans rette Element, og man kan næsten sige, at Befolkningens Handelsaand ikke giver Jødernes noget efter. Rjøbmandsstanden er ogsaa i Mexico anseet for en af de fornemste; og kun en hacendado eller rig minero kan maale sig med en comerciante, Rjøbmand, i Anseelse og Indflydelse. Selv de første Embedsmænd, Officerer, Præster, o. s. v. forsmaae ikke at stikke deres Penge i en tienda eller Boutik, som i Almindelighed deres Kone og Døttre bestyrer med en eller flere dependientes, Commis'er.

Forbausende er den Mængde smaa Tiendaer, man seer, af hvilke de fleste kun handle med Liseurer, Tællelys, Frugt, Brød, Chokolade eller Papirscigarer; ja i mange af dem seer man paa de

tomme Hylber ikke Andet end en eller anden tømt Aguardiente-Flaske, mens for et Par Skilling Chile sørgmodigt smiler ud af et mørkt Rum underneben, men Beboeren har dog den stolte Bevidsthed at være tendero, selv om han maaskee vilde sælge det Hele for to Mark.

Ligesom i Østerrig bære Boutiferne Navne, og det ofte de meest høitrvænde og bizarre, man kan finde paa. Det er saaledes ikke let at gjætte, hvorfor en Manufakturhandler benævner sin Boutif: *La aurora boreal* (Nordslyset), eller en Galanterivarekræmmer sin: *La antigua J aragonesa* (det gamle aragonesiske J).

Varetransporten er paa Grund af Veienes Bestaaffenhed meget besværlig og forbyrder Varerne meget betydeligt, da disse maa føres paa Muldyr eller Væser i de fleste Egne af Landet, og kun paa den egenlige Høislette Karrer kunne benyttes. Saaledes koster Transporten af en Muldyrsladning, der i Almindelighed beregnes til 16 Arrobas eller fire Centner, fra Vera-Cruz til Mexico 30—32 Pesos, henved 60 Rdl., eller 15 Rdl. pr. Centner paa en Strækning af kun lidt over 50 Miil.

Transporten af Varerne skeer ved store Flokke af Muldyr, de saakaldte *atajos de mulas*, som ledes af et vist Antal *arrieros*, der som oftest ere berebne paa Muldyr, og som besidde en forbausende Færdighed i at surre Væreballer fast paa den svære udpolstrede Pafsaddel paa Lastdyret. Der lægges en Kiste paa hver Side af Sadlen, og efterat de ere fastgjorte ved Hjælp af Reb, der gaae om Livet paa Dyret, lader man dette løbe for at slutte sig til Flokken, der under bestandig Hujen og Raaben drives fremad af *Arrieroerne*. Saa snart Ladningen begynder at forrykkes og at helde mere til den ene end til den anden Side, bliver Muldyret staaende af sig selv; *Arrieroen* kommer til, springer af og retter paa Bepakningen, hvorpaa det

atter gaaer videre. Som oftest fører en saadan atajo sin Mais til Fodring af Dyrene med, og i Almindelighed overnatter den under aaben Himmel; Muldyrene faae Lov til at gaae omkring og søge Grøntfoder. Til at styre hele Flokken og samle den er der altid en Hest, som ikke bærer Andet, end en Klokke hængende om Halsen, og som altid gaaer forrest paa Reisen. En saadan atajo tilbagelægger sjældent meer end 2—3 Miil om Dagen; det er et malerist Syn at see den komme ned ad de steile Fjeldstier, een for een, mens Muldyret puster og stønner og sikkert sætter sin lille Hov paa den knudrede Sti, ved hvis Side maaskee en Afgrund paa flere hundrede Fods Dybde aabner sig, og Arrieroerne huje og raabe deres uafslæbte: anda, mula, eller synge deres monotone Sange.

Æsler benyttes kun til Transport paa kortere Strækninger, da de ere mindre udholdende og betydeligt mere stædige end de smukke, livlige Muldyr.

Mens saaledes Handelen er meget livlig over hele Mexico, selv om det meste kun er Omsætning af indenlandske Produkter, hvortil de store aarlige Markeder bidrage meget, er der en anden Erhvervskilde, der lover hurtigere og større Binding, men som desværre kun meget utilstrækkeligt benyttes. Det er Minebrist, der vel i enkelte Egne af Landet giver et betydeligt Udbytte, men deels kun giver en ringe Deel af det ædle Metal, der endnu gjemmes i Jordens Skjød, deels næsten ubekendte indskrænker sig til dette. Og dog findes der i Mexico store Veier af Steenful, Zern-, Bly- og Kobbererter, som næsten aldeles ikke benyttes, da man med den samme Arbeidskraft kan erholde meget større Udbytte ved at bearbejde Sølvminerne. Disse sidste Rigdom er berømt fra de første Tider af, da Spanierne kom til Landet; og at de endnu yde et rigeligt Udbytte, kan sees af Beretningen om Prægningen af Penge ved enkelte af de større Casas de moneda, Mønter.

Saaledes prægedes der i 1864 i Mønten i Mexico af Metal, der var vunden i Minerne i Staten Mexico, navnlig i Real del monte, Pachnea o. a. ikke færre end 5,136,964 Pefos, hvilket er omtrent 10 Millioner Rigsdaler, paa samme Tid som Mønten i Guanajuato ligeledes i 1864 prægede 4,660,000 Pefos og Zacatecas 4,000,000, henholdsvis c. 9 og $7\frac{2}{3}$ Millioner Rdl. Dette er rigtignok de tre betydeligste Mønter i Landet, men naar man tager de andre med, saasom S. Luis Potosi, Guadaluajara, Dajaca o. s. v. sees det, at det aarlige Udbytte af Minerne i Mexico lavt anslaaet bliver henved 40 Millioner Rigsdaler.

Hvor rig og mægtig maatte ikke den Stat kunne blive, som ved Siden af den hyppigste Fylde af alle Plante- og Dyrerigets Frembringelser desforuden endnu har saadanne Statte i sit Stød, der ved en hensigtsmæssig Benyttelse vilde kunne yde det fem- eller syvdobbelte! Det er sandelig intet Under, om Yankeeerne have kastet deres rovbegjerlige Blikke paa Mexico for engang i Tiden at incorporere det skjønne Land i deres Union.

Dette vide Mexicanerne ogsaa meget godt, og hvormeget de end tilskyndende ere dem forbundne for deres Bistand mod Franskmændene, er der dog neppe nogen Mexicaner, for hvem Yankee ikke er det Samme som Dødsfjende. Krigen om Tejas eller den senere i 1846—47, hvorved Californien og Ny-Mexico kom under Stjernebanneret, ere endnu langtfra glemte, og der er ingen Fare for, at Mexico godvilligt skulde give sig ind under de beshyttende stars and stripes. Mexicaneren er stolt af sit Land og det baade af dets Skjøn-
hed og Rigdom og af dets Uafhængighed og frie Institutioner. Om det imidlertid vil være muligt for Mexico med Held at modsætte sig eventuelle Incorporationsforsøg af sin rovgjer-
rige Nabo, er vel mere end tvivlsomt. —

Ikke blot hos Manden finder man denne Nationalstolthed; den er ogsaa egen for Kvinden, og den er tillige forenet med saamegen Kjærlighed til den fædrene Forbund, at det vilde være meget vanskeligt at formaae en Mexicaner til at tilbringe Resten af sit Liv i Udlandet. Mange Mexicanerinder, som havde giftet sig med Europæere, have hellere ladet deres Mand reise, end fulgt ham over Havet og forladt deres Hjemstavn. Og det vil sige meget, thi i Almindelighed er Kvinden i Mexico i en sjelden Grad opoffrende og hengiven mod den, hun elsker, og det uagtet der maaffee neppe gives mere utroie og utaknemmelige Egetmænd end der i Landet.

Man kan uden Overdrivelse paaatae, at næsten Halvparten af de gifte Mænd enten hemmeligt besøge deres Maitresser eller ogsaa leve sammen med dem, ligesom det ogsaa er overmaade almindeligt, at et Par Folk leve sammen uden at være gifte. Grunden til dette uheldige Forhold maa deels søges i den store Overvægt i numerisk Henseende paa det smukke Kjønns Side, deels i de store Bekostninger, der ere forbundne med et kirkeligt Giftermaal, hvilket man i den senere Tid ved Indførelsen af det borgerlige Egetskab har søgt at afhjælpe, men Folkets store Masse er endnu langt fra gunstig stemt for denne Rettelse.

Mens Mandens Trostak mod det smukke Kjøn saaledes hverken hos de Gifte eller de Ugifte viser sig i noget fordeelsagtigt Lys, er dette desto mere Tilfældet med hans Galanteri og Belevenhed. En mere opmærksom Tilbeder end en Mexicaner kan en Dame ikke ønske sig, og han benytter sig af alle mulige Intriguer for at naae sit Maal, der altid forsvares af paapassende Lanter, Mødre og Fætttere. Om Aftenen udgyder Elskeren i Almindelighed sine sømme Længsler i smægtende Sange og Guitarspil udenfor den Skjønnes Vinduer, indtil hun lader sig formilde og viser sig ved Vinduets Tern-

gitter, hvor de saa føre deres intime Samtaler i Skyggen af Muren. Støvnemøder af en mere søm Natur gives i Almindelighed paa Azoteaen, og, ja hvem skulde troe det, Kirkerne ere under Messen Skuepladsen for mangfoldige Rendez-vous.

Disse Elfskovsintriquer begunstiges meget af en Klasse ældre Fruentimmer, som under Navn af Dulceras ere velbeljendte i alle mexicanske Byer, hvor de sees streife omkring i alle Gaderne med et lille Bord, der letteligt bæres med omkring, og hvorpaa de have opstabled alle Slags Dulce, kandiserede Frugter og Kager, som de Forbigaaende jevnlige lise af. Men deres egenlige Forretning er at agere postillons d'amour for de Mange, hvem den udbortes strænge Etikette og Begreberne om Belansthændighed forbyde at udveyle deres sømme Følelser paa en mere direkte Maade.

I Grunden udfylles Damernes Liv i Mexico for en stor Deel med saadanne amores, da de sjeldent beskæftige sig med andre mere alvorlige Ting; dog kan man egenlig ikke sige, at der forefalder mange flere Skandaler og voldsomme Scener, fremkaldte ved Skinshye, her end i Europa. Mændene ere, forsaavidt de ikke ere forelskede i Vedkommende, meget tolerante, og det er næsten ligesaa hyppigt, at et Par varmbloedige Damer komme i en blodig Strid om en eller anden Don Juan, som at en caballero stikker en anden en Kniv i Brystet for en Kvinde's Skyld.

Næsten Halvparten af de i Aarets Løb forefaldende Mord ere dog fremkaldte ved Skinshye eller Troløshed i Elfskov, ligesom det ogsaa er en meget yndet Maade at skaffe sig en Medbeiler af Veien, at gjøre ham mistænkelig hos det herskende Parti for at bringe ham i Fængsel eller maaskee endog til Yucatan som Deporteret.

Sædelighedsforholdene staae isvrigt, som man kan tænke sig, ikke paa noget høit Standpunkt i Landet, hvortil navnlig

Præsternes Concubinat har bidraget meget, og Antallet af uægte Børn er næsten ligesaa stort som af de ægte, hvilket imidlertid er af ringe Betydning, da man ikke spørger om, hvorledes en ciudadano er bleven til, men meget fornuftigt nøies med det Faktum, at han er til.

En anden Omstændighed, der vidner mere ugunstigt mod Mexicanerne med Hensyn til det sædelige Bevidsthedstrin, hvorpaa Nationen staaer, er det utillelige Forhold, der ikke saa sjældent finder Sted mellem Nærpaarsørende, ja ofte endog mellem Fader og Datter eller Broder og Søster, hvilket vel som oftest er almindeligt bekjendt, men alligevel ikke finder Paatale.

Trods alt dette maa man dog indrømme, at af et sydlandsk Folkesæd at være staaer Mexicaneren i moralsk Henseende høiere end flere europæiske, og da navnlig end Italienerne. —

Endskjøndt den almægtige Mode ogsaa gjør sig gjældende i Mexico og efterhaanden indfører fransk Klædebragt blandt de mere velhavende Beboere i Stæderne, er Nationaldragten dog endnu almindelig i Brug og vil tildeels altid blive det, da Landets Klima ikke tilsteder en streng Gjennemførelse af fransk Klædebragt. Denne Nationalbragt, el charro som den kaldes, bestaaer i en meget stor, rund, stiv Filthæt, sombrero, med lille Pøl og broderet med Sølv og Guld paa Undersiden; Pullen omgives af en tyk med Guldbrocade besat Krands, den saakaldte toquilla. Endvidere hører til Charroen en Trøje af mørkt Dyffel eller tykt Klæde med en lang Række runde Metallknapper paa Underarmet, snevre Pantalons, opskaarne i Siden og forsynede med en heel Række Sølv- eller Metallknapper, sorte eller gule Halsstøvler, et rødt Silkebind om Livet, en fin, hvid Skjorte og et stort, uldent, broget Teppe, den saakaldte zarape. Naar Mexicaneren stiger tilhest, har han desuden endnu kolossale Staalsporer med indlagte Sølvprydelser paa Hælene og et

Bar vide Beenklæder af Skind, af hvilket det Laadne vender ubad og som kaldes chivaras, til at beskytte Venene mod Regn og Kulde.

Denne i Almindelighed kostbare Dragt modificeres for de lavere Klasser naturligtvis meget, saa at Hattens eller Sombbreroens Broderi fattes, Sølvknappetne erstattes med almindelige Staalknapper og Trøien ofte falder bort. Hatten, Zarapen og de opfkaarne Beenklæder forblive imidlertid fælles for Alle.

Kvinderne af de lavere Klasser bære et broget, stivet Skjørt, en lille hvid Chemise og en rebozo, et langt smalt blagraat Bomuldstørklæde, der kastes over Hovedet og med sin høire Ende falder over den venstre Skulder, saa at Hals og Hoved fuldstændigt indhylles af det. Haaret bæres i to lange Fletninger ned ad Nakken.

De Rigere gaae klædte efter europæisk Skik i Kjoler af lette Stoffer, men bruge i Stebet for Hat og Shawl den saakaldte tápalo, et stort sort Silketørklæde, der fæstes paa Baghovedet til en stor Kam og bedækker Hals og Bryst.

Mød Solen bære de en Parasol, mens de rebozoklædte Kvinder dristigt udsætte deres blottede Ansigt for Solens Straaler.

Mexicanerne ere altid meget pyntelige i deres Klædning og stræbe Alle efter at vestir decenre, som de sige, gaae anstændigt klædte; og da her ligesom i hele Verden Klæder skabe Mennesker, indbeles man Folk i Mangel paa anden Standsforskjel, eftersom Alle ere ciudadanos, i tre Klasser, nemlig dem der gaae iført Trøie eller Frakke, la gente que viste levita, dem der gaae uden Trøie, men dog med Klædesbeenklæder, la gente regular, og endelig dem der kun gaae i hvide Underbeenklæder, calzones, og bære Skjorten hængende ud over bisse, la gente de camisa suera.

Det smukke Kjøen indbeles i Señoras de tápalo og Seño-

ras de rebozo, mens den tredje Klasse dannes af Indianerinderne, der i Stedet for Skjorter bære et Stykke mørkfarvet Uldtøi søbt omkring Lænder og Been, den saakaldte titistle og derfor henevnes muges de enredada.

Det er i det Hele taget interessant at lægge Mærke til, at selv i et Land som Mexico, der aldrig har havt noget Aristokrati, og hvor der siden 1810 har hersket den fuldstændigste Lighed mellem alle ciudadanos eller Borgere, danner der sig dog en Adskillelse af Befolkningen i Klasser, begrundet paa Uligheden i Bilkraa, en Adskillelse, som altid maa finde Sted, saalænge der er Mennesker til, og som godtgjør Urigtigheden af Utopisternes Paastand om Muligheden af en fuldstændig Lighed mellem Menneskene, som om vi ikke vare Individualiteter, men blot enkelte Led af en stor Koloni af ensartede Dyr.

Indianerne i Mexico.

Den oprindelige Befolkning i Mexico er som bekendt Indianere, og de udgjøre endnu over Halvparten af hele Folkmængden, mens næsten to Trediedele af den anden Halvdeel ere Mestizer, saa at neppe en Sjettedeel er rene Efterkommere af de spanske Erobrere.

Indianerne ere med Undtagelse af i de nordligste Egne af Landet og Bjergegnene i Yucatan frebelige Agerdyrkere, som allerede paa Cortez' Tid vare i Besiddelse af en høi Grad af Cultur, hvorom de samtidige Beretninger fra Erobringens Dage og de endnu bevarede mangfoldige Mindesmærker afgive et talende Beviis.

De nomadiske Stammer i det Nordlige ere navnlig Apacherne, Comancherne, Opaterne, Yaquierne og flere andre, som føre et omstreifende Bagabondliv, aldeles som deres Frænder i Nordamerika, og endnu ofte forstyrre den bosiddende Befolkning i Sonora, Chihuahua, ja heelt ned i Durango og Zacatecas ved deres røveriske Indfald, ved hvilke Leiligheder de ofte udøve store Grusomheder og volde megen Ødelæggelse. Disse Indios bravos, som de kaldes, ere imidlertid ikke meget talrige, hvorfor de altid let blive forjagede igjen og oprevne, naar man faaer fat i dem. Enkelte Stammer, saasom Opaterne og Yaquierne, sluttede sig under Kampen mellem Keiserrige og Republik til det første og gjorde megen Nytte ved deres vilde Tapperhed og hurtige Bevægelser.

Deres Stammefrænder i Yucatan staae ikke tilbage for

dem i Grusomhed og Revbegjærlighed, og da de beboe utilgængelige Bjergskove i Nærheden af Mosquitokysten, er det umuligt at forfølge dem, naar de efter et endt Krigtog vende tilbage til deres Smuthuller.

I Modsætning til disse endnu fuldstændigt barbariske og hedenske Stammer staaer den øvrige Indianerbefolkning, der er kristnet og i det Mindste af Navn tager samme Deel i Landets Styrelse som Mestizerne og Creolerne.

De udgjøre imidlertid ikke een homogen Masse, saaledes som man vel i Almindelighed pleier at forestille sig, men falde i mange forskjellige større og mindre Folk, der hvert taler sit eget Sprog, bærer forskjellig Klædebragt og som oftest endog har en forskjellig Typus, der gjør dem let kjendelige fra hverandre.

Den for Europæerne bedst kjendte Stamme ere de berømte Azteker, Montezumas Folk, et af de største, mægtigste og meest cultiverede af dem alle, og som tildeels beherskede de andre, da Cortez første Gang satte sin Fod paa Mexicos Jordbund. Aztekerne synes altid at have elsket Hoisletten, Anahuacs Plateau, hvor de byggede deres store Byer, og hvor endnu de prægtige Tempelruiner forefindes i mange Egne. Herfra beherskede de en stor Deel af de øvrige Folkeslag, hvorom endnu de mange aztekiske Stednavne i Egne, der beboes af heelt andre Stammer, bære Vidnesbyrd, og kun enkelte Steder i de lavere liggende Strøg bleve befolkede af dem ligesom et Slags fremstødte Poster, saasom Tlapacoyan og Teotitlan del Camino.

Aztekernes Cultur var meget udviklet baade med Hensyn til Agerdyrking, Bygningsarbejder, Tidsregning og Husflid; deres Statsforfatning var udmærket ordnet, ligesom ogsaa Kunsten hos dem stod paa et temmelig fremrykket Standpunkt. Det bløde, høiningsrige og udtrykfulde aztekiske Sprog tales

endnu paa hele Høisletten, og kun en ringe Deel af Aztekerne kunne Spanst. De have i Almindelighed et veldannet Hoved, noget krumbøiet Næse, store mørke Øine, lysebrun Hudfarve og langt sort Haar, som bæres kortklippet i Rakken med to lange Tjavsler ned ad Kinderne.

Deres Dragt bestaaer i en grov Straahat, en sort, kort ulden Kittel med affaarne Ermer og et Par hvide Beenklæder, der altid bæres smøgebe heelt op paa Laarene, saa at Benet er blottet. Paa Fødderne bære de Sandaler, de saakaldte guaraches, der stundom er forsynet med en Rappe bagtil og saa kaldes cacles.

Øst for dem boe i Bjerget om Zacapoxtla og Huauchinango flere meget lidt cultiverede Stammer, blandt hvilke Cuaucomaquerne er den bekendteste, og nede i Kystlandet om Papantla de blide og uktrigeriske Totonaker, der ere bekendte fra Cortez' Erobringstog som den indfødte Stamme, der først sluttede sig til ham for at afryste Aztekerne haarde Aag. Totonakerne ere bekendte over hele Mexico for Skjønheden hos det smukke Køn, der hos dem med Kette fører dette Navn, hvilket med Undtagelse af Zapotekerne ellers ikke pleier at være Tilfældet hos Indianerinderne i Mexico. Vest for Aztekerne i Staten Mechoacan boer det talrige Otomitefolk, der i den spanske Tid bestandigt forstod at holde sig uafhængigt af de mægtige Keisere i Mexico.

Mod Syd boe i Staten Oajaca i Alt nitten forskjellige Indianerstammer, blandt hvilke Miztecos i den vestlige Deel og Zapotecos i den mellemste og østlige Deel ere de betydeligste. De andre boe deels imellem disse to, deels i Afroge af Landet, saasom Mazatecos i den vilde Sierra de Huautla mod Nord og Mijes i Sierra de Villa alta i Midten af Staten. Alle disse nitten Stammer tale forskjellige Sprog og, som det næsten altid er Tilfældet i Bjerglænde, hvert en-

felt Sprog igjen i mangfoldige Dialekter, hvoraf mange neppe forstaae hinanden.

Det fornemste af Indianerfolkene i Dajaca er Zapotekerne, af hvilke en Green i Oldtiden er udvandret til Tehuantepec; og det er navnlig denne, der i høi Grad udmærker sig ved en legemlig Skjønhed, som gjør deres Kvinder til nogle af de smukkeste paa Jorden.

Mændene ere godt byggede, med en noget tilbageliggende høi, smal Pande, Ørnenæse, sorte levende Øine og smukt sort Haar. Kvinderne have en lille Mund, store sorte Øine og en over al Beskrivelse yppig og velformet Figur, som endnu mere fremhæves ved den lette, maleriske Klædebragt, der blot bestaaer i en lille, broget Trøje af Kattun, som lader Taillen og Nakkten, samt Armene fuldstændigt blottet, et mørkfarvet Stykke Uldtøi, der er viklet om Lænderne og naaer ned til Anklerne, den saakaldte titistle, og paa Hovedet et stort hvidt, meget fint og gjennemsigtigt Klæde, den saakaldte huepil. Om Halsen bære de gjerne en Perlesnor eller andre Prydsels, ligesom de ogsaa holde af at hænge store Guldringe i Ørene.

Zapotekinderne i Dajacadalen ere noget mindre end deres Søstre i Tehuantepec, men smukt skabte og navnlig tiltrækkende paa Grund af deres pyntelige, renlige Dragt, der bestaaer i en sneehvid Chemise, en rød Titistle og en blaa Rebozo, der bæres ligesom Komerindernes Hovedklæde sammenlagt paalangs og hængende ned ad Nakkten.

Men om end Mexicos Indianerbefolkning saaledes er meget forskjellig med Hensyn til Sprog og Klædebragt, ja tildeels i Levemaade, der naturligviis betinges af den Egn, hvori hver Stamme boer, er den dog paa den anden Side saa eensartet i sin Karakter, sine Feil og sine Dyder, sin Udvikling og sine Anskuelser, at man godt kan skildre den under Et og i Almindelighed tale om Indianeren i Mexico uden at tage Hensyn

til Forffjellen imellem de enkelte Stammer, en Adskillelse, som det meer end trehundredaarige spanske Herredømme tildeels har udslettet ved at underkaste alle de enkelte Indianerfolk samme aandelige og physiske Tryk.

Dette langvarige Tryk har givet Indianeren et Præg af Forkuethed og Mistænktsomhed, som den korte Frihedsperiode langtfra har kunnet udslette, og som der endnu maa gaae lang Tid hen for at bringe til at forsvinde.

Uf Naturen er Indianeren udrustet med en høi Grad af Listighed og Snuhed, saa at man ikke af hans ofte dumme Udseende maa lade sig forlede til at troe, at han virkeligt er det. Men han er bleven saa vant til at forstille sig og paatage sig en Maste, der netop passer til Forholdene, at han meget let skuffer selv den skarpeste Jagttager.

Enhver Fremmed forekommer ham mistænkelig, og naar han ikke kan undgaae at komme til at tale med ham, ere hans Svar i Begyndelsen næsten altid ligefremme Løgne, idet han søger at gjætte sig til, hvad den Spørgende helst vil høre, og paa denne Maade seer at blive af med ham saa hurtigt som muligt. Spørger man ham saaledes, om Veien til et eller andet Sted gaaer mod Nord, svarer han ja, selv om den gaaer i en anden Retning, af Frygt for at man skulde faae i Sinde at nøde ham til at vise sig den rigtige Wei. Vil man vide, hvor langt der er til den nærmeste By, siger han altid „en lille halv legua,“ selv om der er over tre, og søfter man at erfare, om Veien er god, svarer han altid bekræftende, selv om den er saa godt som ufremkommelig, Alt af Frygt for at man skulde falde paa at ville tilbringe Natten hos ham.

Hvad der navnlig indgyder ham stor Skræk, er Synet af bevæbnede Afdelinger, da han gaaer i en bestandig Frygt for at blive presset til Soldat, hvilket just heller ikke er nogen ugrundet Bekymring, da det altid har været almindelig Skik

at rekrutere sig paa denne Maade. Ved Nærmelsen af Troppeafdelinger søger Indianeren derfor ind i utilgængelige Bjerg-egne og kun Kvinder, Børn og Oldinger blive tilbage i Landsbyen. Det er ved et længere Ophold i en Indianerby ofte passeret os, at de yngre Mænd i mange Dage ikke ere vendte hjem, men have opholdt sig i Skovene, hvorhen deres Koner dagligt bragte dem Mad, indtil vi igjen vare dragne bort; alle vore Forsikringer om, at vi aldeles ikke tænkte paa at forstærke vore Rækker med saa frebelige Folk, fandt ikke den ringeste Tiltro.

Paa den anden Side er det imidlertid ikke vanskeligt at vinde Indianerens Tillid, naar den første Mistænksomhed hos ham er overvunden, og man kan da neppe finde nogen mere paalidelig og hengiven Tjener end han. Heri udmærker han sig fremfor Mestizen, som aldrig er at stole paa, selv naar man har viist ham nok saa megen Belvillie, hvorimod den rene Indianer er i Stand til at udsætte sig selv for den største Fare for at frelse en Herre, han elsker.

Hans naturlige Begabelse er ikke ringe og mangler kun den fornødne Veiledning for at hæve ham op til samme Culturstandpunkt som Europæeren, hvorpaa mangfoldige af Mexicos fremragende Mænd afgive et talende Vidnesbyrd. Indianeren er i langt høiere Grad end baade Mestizen og Creolen i Besiddelse af Energi og Fasthed i hvad han foretager sig, saa at der ingen Tvivl kan være om, at han, naar Forholdene først en Gang tillade Oplysningens Udbredelse, vil være den, som kan føre Mexico en bedre Fremtid imøde.

At dette ikke er en Fantasi, men en velbegrundet Paa-stand, derom vidner tilstrækkeligt det Faktum, at Mænd som Suarez, Porfirio Diaz, Almonte, Mejia, Alvarez og mangfoldige andre ere rene Indianere, som fra simple Gyrdebrenge

og mozos have svunget sig op til deres høie Stilling, og det ei blot ved Tapperhed og Energi, men ogsaa ved deres Kundskaber og overlegne Aand.

Suarez var en fattig Indianerdreng fra Sierra de Tztlan, Nord for Dajaca, og kom til denne By som mozo eller Tjenestebdreng, blev af sin Herre sat i Skole, studerede Lovkyndighed ved El Instituto de ciencias i den nævnte By, blev Advokat og Gouverneur over Staten Dajaca og senere udvalgt til Præsident for Republikken, i hvilken Egenskab han fremkaldte Reformlovene af 1857, der knækkede Geistlighedens Magt fuldstændigt, og som han senere med saa stor Udholdenhed forsvarede mod Zuloaga, Miramon og nu tilsidst mod den franske Intervention og Keiserriget.

Den kundskabsrige og høihjertebe republikanske General Porfirio Diaz, der i lige Grad af Venner og Fjender er agtet og beundret for sin Tapperhed og noble Karakter, er en Indianer af Zapotekernes Stamme, ligesom Suarez; og saa Felt herrer i den moderne Historie kunne maale sig med ham i Snarraadighed og Standhaftighed, Egenkaber, der lod ham beseire de største Hindringer og vedligeholde Modet under de haardeste Ulykker.

Den bekjendte Diplomat General Almonte, som havde saa stor Indflydelse hos Maximilian, hvis Ankomst til Mexico han nærmest havde foranlediget, er en Indianer, ligesom hans berømte Fader, Frihedshelten Præsten Morelos, og ligesom den for sin Trofasthed mod Keiser Maximilian navnkundige General Mejia, som heltemodig fandt Døden i Querétaro ved Keiserens Side, hvormegent end den fjendtlige General Escobedo opfordrede ham til at modtage Liv og Frelse af hans Haand.

Disse Exempler af Mexicos nyeste Historie ville være tilstrækkelige til at godtgjøre den Evne, Indianerne besidde til

at tilegne sig den moderne Cultur og den Karakterstyrke til at gjøre den frugtbringende, som i saa høi Grad udmærker dem fremfor deres forhenværende hvide Undertrykkere. Desværre er det endnu kun Undtagelser, som formaae at hæve sig over den gjennemgaaende underordnede Stilling, Indianerne for Diebliffet indtage i Mexico; thi om end ikke saa blandt dem arbeide sig op til at indtræde i den lavere Geistlighed eller til at være licenciados, er den store Masse dog endnu en uvidende og forluet Landbefolkning, som det vil koste megen Anstrængelse at hæve op til et høiere Standpunkt, da ugunstige locale Forhold og enkelte fordærvelige Laster hos dem selv lægge store Hindringer i Veien derfor.

Mens al Handel og Industri ere i Hænderne paa Creoler og Mestizer, besørge Indianerne alt grovere legemligt Arbeide, navnligt Agerdyrkningen, idet de enten selv eie Grunden eller ere Dagleiere paa de store Haciendaer. Dette ligger deels begrundet i Climaet, som ikke tillader de spinkle Creoler at hellige sig til det anstrængende Jordbrug, deels og det fornemmeligt i, at en Efterkommer af de spanske hidalgos og caballeros vilde ansee det for en stor Skændsel at skulle arbeide som en indio og dyrke Jorden, saa at han nøies med at være hacendado og lade den mustuløse og udholdende, til det hede Klima vante Indianer arbeide for sig.

Følgen heraf er, at Agerbruget endnu staaer paa et meget primitivt Stadium, idet man endnu bestandigt bruger den gamle indianske Methode, der bestaaer i at oprive Jorden ganske løseligt og deri at nedkaste Kornet i smaa Huller, som stikkes med en Stok. Denne Pløining foregaaer med en Træpløj, der aldeles ligner den gamle romerske, forspændt med to gravitetiske Tyre, der trække under et Ag med Panden og styres med en jernbeslaet Pigkjæp, den saakaldte garote. Om Gjødning eller anden Forbedring af Jorden er der slet ikke Tale, og kun i Vanding

af Markerne ved Hjælp af smaa Kender staae Indianerne høit. Dette er en Levning af deres Forfædres Cultur, og det er forbausende at see, med hvilken Snildhed og Nøiagtighed disse Bevandingsreuder uden Hjælp af noget som helst mathematisk Instrument ere anlagte, ofte i meget stor Udstrækning, da Vandet til dem hyppigt maa ledes fra langt borte løbende Bække. Paa de store Haciendaer ere Indianerne altid meget afhængige af Eieren, da denne altid har en tienda eller Boutil paa sit Gods, hvorfra dettes peones eller Dagleiere kunne forsyne sig med Varer paa Kredit, hvilket naturligviis forleder dem til at styrte sig i Gjæld, som de saa maa afbetale ved deres Arbeide, en Forpligtelse, de saa godt som aldrig blive færdige med at opfylde.

Hvor de derimod ere selvstændige Grundeiere, og dette er Tilfældet med de fleste, ere Forholdene allerede betydeligt bedre, og her have de ei blot deres gode Udkomme, men det er meget almindeligt, at de endog ere rige Folk.

Dette er imidlertid ikke isinesaldende, thi Indianeren er alt for mistænksom til at lade Nogen see, at han er rig. Han lever tværtimod lige saa nøisomt og usfelt som sine fattige Brødre og gjenmer sine Skatte ved at grave dem ned i Jorden, for at ikke Præsten eller Dvirgheden skal faae Fingre i dem. Det er ikke uden Berettigelse, at han nærer denne Frygt, thi Spanierne respekterede just ikke i meget høi Grad Eiendommen hos deres brune Undergivne, og endnu den Dag idag mangler det ikke paa Paaskud for Dvirghederne til at stille en Indianer af med slige for ham unyttige Ting som talegas *) eller Guldbunzer. Men selv om Lovens Forsvarere lode ham beholde hans Penge i Fred, vilde dens Overtrædere nok vide at finde dem, hvad

---

*) En talega er en Sæk med 1,000 Pesos i Sølv, og i Almindelighed en Betegnelse for den nævnte Sum.

enten det nu ere ligefremme Røvere eller de altid trængende pronunciados, det øieblikkelige revolutionære Parti i Landet, som i Almindelighed anseer Alt, hvad det forefinder af rørligt Gods, for ene eksisterende til at fremme dets ophøiede reformatoriske Formaal.

Følgen af disse Forhold er, at Indianerne forblive i deres tilsyneladende Fattigdom og lade Pengene hvile i Jordens Skjød, hvor de ofte blive glemte efter Eierens Død, naar denne indtræffer pludseligt; ja ofte døer endog en Familiefader, uden at betroe til sine Arvinger, hvor han har gjemt sine Skatte.

I Dajaca fortalte man mig en Historie om en Præst ved Navn Nobles, der var meget rig og havde været Sjælesørger for den tro Menighed i Coatlan i en lang Aarrække. Engang, han vilde søge Forslyttelse, bade hans Sognefolk ham om at blive, da de holdt meget af ham, og lovede ham til Gjengjæld saa mange Penge som han kunde føre paa sig. Med tilbundne Dine førte de ham da til en Hule i Bjerget, hvor han forefandt store Leerkar, fyldte med Pesos og Guldbunzer, hvoraf han forsynede sig efter Behag, og derpaa atter med tilbundne Dine blev ført bort. En Rosenkrands, som den snebige Præst paa Tilbageveien havde løst op og Kugle for Kugle ladet falde til Jorden for at kunne finde Veien til Hulen igjen, overleverede hans Sognebørn ham imidlertid ved Ankomsten til Byen, saa at han maatte lade sig nøie med, hvad han en Gang havde faaet. Hans Familie, som efter hans Død flyttede til Dajaca, og som jeg personlig har kjendt, levede der i en mere end almindelig Velstand.

De Eneste, som forstaae at bringe Indianeren godvilligt af med hans Penge, ere Advokaterne og Præsterne, de første ved Hjælp af langvarige og vidtløftige Processer om Jorder, som Indianerne synes at have en overordenlig Fortjærlighed

for, de sidste ved at foranstalte kirkelige Festsigheder, som i ikke mindre Grad tiltale Indianeren.

Processerne om Grundeiendom opstaae altid mellem to Byer, hvis Jorder grændse op til hinanden; og da disse ofte ere meget vidtløftige, hjergrige og uopmaalte, er der en vid Mark for Trætte og Stridigheder, som Advokaterne prægtigt forslaae at drage Udbytte af. Det er ofte forbausende, hvilke uforholdsmæssigt store Summer den haardnakkede Indianer betaler for at vinde sin Proces om et Stykke Terrain, der maaffee ikke yder ham Nytte for to Realer, og som han aldeles ingen Brug har for.

For at faae deres Byjorder bestemt afslagte foretage Indianerne i en Landsby ofte en storartet Constatering af deres Jorder ved Hjælp af en Deel licenciados og Præfekten i Distriktet, der naturligviis lønnes godt for deres Uleilighed.

Jeg var i Sommeren 1867 Vidne til en saadan Grændse-regulering af Byen Tecomagtlahuacas Jorder paa Grændsen af Staterne Guerrero og Dajaca. Forskjellige Advokater og Præfekten drog omkring, fulgte af hele Byens Befolkning, der medførte store Kvantiteter af Spise- og Drikkevarer og under uafslælig Rasten med Kafetter sloge Grændsepæle ned i Jorden paa de Steder, Advokaterne og Præfekten bleve enige om at betegne dem. De omliggende Byer havde for at varetage deres Lær oggsaa udsendt hver sin abogado for at protestere mod mulige Overgreb, og da disse naturligviis ikke kunde udeblive, blev Følgen af den hele Actus, at alle Distriktets Byer kom i Proces med hinanden om Jorderne, et Udfald, som de retsklærde licenciados netop ønskede sig.

Meget ofte næies Indianeren imidlertid ikke med at anlægge Proces, naar han troer sig forurettet med Hensyn til sin Grundbesiddelse, men griber til Selvtægt og begaaer ved

saadanne Leiligheder ofte blodige Grusomheder. Saaledes gjorde Indianerne fra Macaltepec, en halv Snees Mil N. for Dajaca, efterat de længe havde søgt Ret lige overfor en rig Hacendado paa Hacienda en Aragon, som havde frataget dem en Deel af deres Forder og ved Hjælp af Bestikkelser faaet sig dem tilkjendt ved Dom, et Indfald paa Hacienda en, myrdede Mahordomoen og dennes Familie, opbrændte Bygningerne og ødelagde saa meget de kunde af Sukkerhøsten, hvorefter de flygte ind i deres Bjergklove, da et Commando blev udsendt fra Dajaca for at gjenoprette Ordenen.

Iøvrigt beskæftiger Indianeren sig meget lidt med det offentlige Liv og nøies med gjennem sin Alcalde, en Slags Byfoged, at gjøre sin Ret som ciudadano eller Statsborger gjældende, naar han en Gang finder Anledning til Klage over en hvidere Medborger.

Af Navn ere Indianerne alle Kristne, og vise en høi Grad af slavisk Uerfrygt for alle Helgenbilleder og Præster, til hvilke sidste de kun nærme sig med dybe Bul og kysfende deres Klæder eller Haand. Men hos mange af dem hersker den tykteste Uvidenhed om Religionen, og i deres Hjem bruge de endnu mangfoldige Trolddomskonster til Paakaldelse af gode eller onde Aander, en Ting som den katholske Geistlighed aldeles ikke bekymrer sig om, naar den bare faaer sine Offre og Afgifter.

Imidlertid tiltale Ceremonierne ved Messen ogfaa Indianeren meget, og det er en Lyst at see, med hvilken Udholdenhed og Kundhaandethed en laset Fyr ved Festen for S. Pedro eller S. Juan kaster Katter i Beiret op mod Solen, og hvor andægtigt han kaster sig i Støvet, naar den lille Klokkes Toner anmelder Monstransens Nærmelse.

I ældre Tid forstode Præsterne udmærket at drage Nytte af Indianerne ved at lade dem arbeide for sig enkelte Dage

af Ugen under Paaskud af, at det var for Kirken, til at læse Messe for o. s. v., men disse Misbrug ere nu affstafede og finde kun undtagelsesviis Sted. Imidlertid er de Geistliges Indflydelse endnu stor over den indfødte Befolkning, og det er interessant at see, hvilken Ærbødighed denne udfører, naar den vil ansøge Præsten om Noget i dennes Bolig.

Med fuld Musik af Blåinstrumenter og Guitarrer nærmer den mandlige Befolkning med Alcalderne i Spidsen sig til Præstegaarden; mens de øvrige blive udenfor, træde de to nævnte ærværdige Øvrigheds personer, med en Stol med Sølvknap som Tegn paa deres Embeds værdighed i Haanden, indenfor og nærme sig under mange Skrabud og Hul Præsten, der bliver ganske roligt siddende og ryger sin Cigaret og modtager Alcaldernes Haandkys og Tiltale med en Værdighed som en anden Dalai Lama eller Ludvig den Fjortende. Naar Befolkningen ønsker en Messe læst for en eller anden anseet Helgen, overbringer Deputationen paa en Tallerken med Blomster en Deel Penge, som oftest fire til fem Pesos, den sædvanlige Betaling for en Messe, hvilke den ydmyge Herrens Tjener med imponerende Ligeghedsbighed lader forsvinde i sin Vestelomme og derpaa med et Par Ord tillader de belegerede Alcalder efter nok et Haandkys at trække sig tilbage for at forkynde det glade Folk, at el tata cura, Fader Præsten, har lovet at ville læse Messen.

Imidlertid begynder denne ubegrændsede Ærefrygt for Geistligheden allerede at aftage meget ved de mere og mere udbredte liberale Anskuelser, og det vil ikke vare mange Aar, inden den er gaet tabt.

Saalænge imidlertid ingen bedre Oplysning hos Indianeren afløser denne Ærefrygt for Religionen, vil Følgen kun blive et forøget Barbari og Udsteielses af alle Slags, saaledes som man dagligt seer dem begaaede af ham. Hvad der navn-

ligt ødelægger den indfødte Befolkning, er Drifkældigheden, der er en almindelig Last, hvilket er saa meget mere paa-faldende, som de øvrige Mexicanere udmærke sig ved deres maadeholdne Levemaade.

Indianerne derimod kunne ikke modstaae Fristelsen til at nyde berusende Drikke, hvad enten det nu er som chinguerito, den stærke Brændeviin af Sulferrør, eller mezcal, der brygges af en lille Maguehart, eller pulque, der vindes ved at udfjære Hjertet paa den store Agave, og som danner Grundelementet i tepache, en anden brunlig, berusende Drif.

Det er især ved Besøg af Markeder eller paa de ugenlige Torvedage, at Indianeren beruser sig, og man kan da see Individier af begge Rjøn snart ligge døddrukne omkring i Portaler og Porte, snart hængende paa deres Vælsler mellem de tomme Kurve paa Maa og Faa ride ud af Byen for at søge Hjemstavnen oppe mellem Bjergene. —

Af Bygning er Indianeren lille, men muskuløs; enkelte Stammer kunne endog i Forhold til deres Størrelse kaldes herkulifte, saaledes navnlig de halvvilde Copaltecos i Distriktet Tlaxiaco.

Den bestandige Færden mellem Bjergene giver Indianeren megen Udholdenhed i Løb og paa Marscher, og det er ofte forbausende at see, med hvilken Hurtighed han tilføds tilbage-lægger lange Veistrækninger. Bevægelsen skeer da altid i et jævnt Luntetrav, selv om han bærer en Byrde paa Ryggen, og det er ham en let Sag at tilbagelægge indtil 20 leguas (c. 11 Mil) i Løbet af en Dag, og det paa uvejsomme Bjergstier. Byrderne bæres altid i en stor Kuro, en saakaldt chiquihuite, der i en bred Rem hænger paa Ryggen og bæres med Handen; det er ikke ualmindeligt, at en Indianer bærer indtil 6 Arrobas (halvanden Centner) paa lange Reiser. Hans eneste Føde underveis er da nogle Maistortillas, som bæres i

et Tørklæde om Livet, lidt spansk Peber og Salt, hans Drik Vand. Naar Natten falder paa, indhyller han sig i sin Zarape og kaster sig ned under det første det bedste Træ, naar han ikke tilfældigviis træffer paa en enlig Rancho og faaer Lov til at tilbringe Natten der. Med Solen staaer han op, ja ofte endog meget før, og fortsætter sin Vandring i det evige Hundetrav. Paa Beiene i Mexico møder man ofte Skarer af Indianere, der løbe 10—20 Mil for at sælge deres Frugter paa Markedet i en større By, med deres store Kurve paa Ryggen, altid den ene bagved den anden og forfølgende deres Bei uden at see til Høre eller Benstre. Som Coureer er Indianeren ubetalelig, da han med stor Snidighed forstaaer at skjule et Brev og ad ubekjendte Veie mellem Bjergene at naae sit Maal. Det var saaledes meget almindeligt under Kampen mod Republikanerne, der kjendte alle Indianernes Kneb, at skrive et Par Ord paa det Papir, der banner Hylstret til de smaa, almindeligt brugte cigarros, og vi have ofte modtaget Efterretninger gennem Indianere, der paa en os næsten ubegribelig Maade var sluppet gennem de fjendtlige Kæller. En bedre Veiviser i et saa bjergfuldt og skovrigt Land som Mexico end Indianeren kan man ikke finde; hans Instinkt til at finde Bei paa Steder, hvor ethvert Spor synes udslettet, er overordenligt og jeg har ofte maattet tænke paa Uncas, Redhand og andre Cooper'ske Helte, naar jeg saae Indianere føre mig gennem Urskove, hvor efter min Anskuelse ethvert Haab om at finde ud, maatte forsvinde. Den mindste Ubetydelighed, som det ikke falder en Europæer ind at lægge Mærke til, bliver for dem et Led i den Ariadnetraad, som leder dem finde ud af Skovlabyrinth.

Indianeren er i højeste Grad haardsør baade med Hensyn til Forandringer i Klimaet og til at taale Smertes og Savn. I meget høitliggende Egne, i Nærheden af den evige Sne,

hvor vi Nordboere frøs som hos os om Vinteren, bære Indianerne næsten den samme Dragt, som i de hede Kystegne, en ulden Kittel og et Par hvide Beenklæder af Bomuldstøi, der smøges heelt op til Laaret. Om Natten er deres hele Seng en Zarape, som de hulle sig ind i og kaste sig saa ned omkring et Baal, som de sørge for at holde vedlige hele Natten igjennem.

Beunbringsværdig er den Stoicisme, hvormed Indianeren bærer sine Lidelser, naar han bliver saaret eller mishandlet. Mens jeg ofte har seet selv af vore braveste Folk de Saarede jamre sig og i alle mulige Tungemaal anraabe Himlen om Hjælp, ligger Indianeren ganske roligt hen, som om det Hele var Noget, der mindst af Alle angik ham, ligesom ogsaa Døden for ham i det Hele taget ikke synes affrættende.

Jeg har seet mangfoldige Indianere af en eller anden Grund blive stubte, men ikke en eneste af dem lod sig bringe ud af sin rolige Fatning, der dog vistnok tildeels har sin Grund i en vis Ligegyldighed og Afstumpethed, en Slags Fatalisme, der ogsaa i mange andre Forhold gjør sig gjældende hos ham, saaledes navnlig ved Sygdom eller Ulykkestilfælde.

Det er meget sjældent, at han tilkalder en Læge, selv om der findes en i Nærheden, hvad der rigtignok ikke er hyppigt. I Almindelighed nøies han med at anvende en eller anden af de mange Urter, som af ham ansees for heldbrebende, og af hvilke uden Tvivl mange, i alt Fald ved ydre Beskæftigelse, gjøre god Virkning.

I sit huslige Liv er Indianeren et Mønster paa en god Ægtefælle, idet der sjældent forefalder Ordstrid eller Klammeri mellem ham og Konen. Han gifter sig i en meget ung Alder, som oftest mellem 12 og 16 Aar og Børnene blive førte med omkring af Moderen allevegne, hængende i et Tørklæde

paa Ryggen, da Konen altid ledsager Manden paa dennes jevnlige Vandringer til Stæderne.

En Indianerbolig frembyder i Almindelighed intet lysteligt Skue. Hytten bestaaer altid af Rør, der ere tattede med Mos og Leer; Taget dannes af Lægter og Palmeblade eller Siv; Huset har ingen anden Afgang end Døren. Gulvet er den bare Jord, kun bedækket med Sivmaatter, der tillige udgjøre Sengene i Huset. I en Krog er Ildstedet, hvor den flade Leerstive, Comal, hvorpaa Tortillaerne bages, staaer tilligemed en Deel Potter til Frijoles, sorte Bønner, og Chilefaucaen. Paa Væggen hænge forskjellige Vicaras, som erstatte Glas og Kopper, og i en anden Krog ligge Dyrer af Maiskolber. En plump Træbænk og et dito Træbord, paa hvilket der i Almindelighed staaer et Helgebillede med Blomster omkring, fuldstændiggjør Husets Meublement.

Keenligheden staaer paa et meget lavt Standpunkt i en saadan Indianerhytte; man foretrækker derfor gjerne at tilbringe Natten under fri Himmel fremfor i en saadan Hytte, hvis Beboere ere tilbøielige til at gaae alt for vidt i deres Kjerlighed til Dyrene, idet ikke blot Hunde, Sviin og Fjærtrædele Sivmaatten med Menneffene, men ogsaa en anden Slags meget smaa Medskabninger gjøre Opholdet noget ubehageligt.

Indianerens Temperament er i det Hele taget mere tungsin- digt end Creolernes og Mestizernes, og det er meget sjeldent, at han hengiver sig til Lege eller Dands. Kun ved enkelte Leiligheder opfører han en meget gammel national Dands, der skrives sig fra Erobringens Tid og kaldes Chilolo. En Hob Indianere, der ere maskerede og klædte som spanske Riddere med Sværd i Haanden bevæge sig til en ensformig Melodi omkring i en taktfast Dands, under hvilken de overfalde en Indianerhøvding, der bærer Hjerprydbelser og siensynligt fore-

stiller Montezuma, og dræbe ham. Denne Dands har jeg imidlertid kun seet hos Zapotekerne, der just ikke vare venligt stemte mod Aztekerne, og det er rimeligt at antage den hele Fest for en Glædesyttring over Montezumas Fald.

I ethvert Tilfælde er det en temmelig umotiveret Glæde, thi de samme Herrer, som kuede Aztekerne, undertrykkede ogsaa alle de andre Indianerstammer, og det vil trods disses naturlige Evner endnu vare længe, inden de byde Spor af et trehundredaarigt Tryk ville kunne forsvinde og Indianerne i det Hele taget naae op til det moderne Culturstandpunkt, hvorpaa Creolerne befinde sig.

Geistligheden i Mexico.

Mexico er som bekendt et katolsk Land, og da det fik Kristendommen fra Spanien paa en Tid, da Katholicismen var i sin høieste Vælde i dette Land, kan man forestille sig, hvilken Indflydelse Geistligheden maatte faae paa Landets Udvikling under Spaniernes Herredømme, saa meget mere som de Indfødte først skulde omvendes til Kristendommen og derved aldeles bleve givne i Munkenes Bold.

Denne Geistlighedens mægtige Indflydelse viste sig ikke blot deri, at prægtige Kirker bleve byggede i hver By, at talrige Munkes- og Nonneklostre fremstode, og at uhyre Jordegodsfer efterhaanden kom i Kirkens Besiddelse, men ogsaa i det moralske Herredømme, den fik over Befolkningen, og dette var et af de vigtigste Midler, Spanierne anvendte ved Colonisationen af deres amerikanske Lande, idet de ikke blot luede de Indfødte ved hre Bold, men ogsaa lagde deres Land i Lænker, saa at enhver Idee om at frigjøre sig fra de Fremmedes Herredømme maatte forsvinde.

Naar man seer, at Kampen for Mexicos Uafhængighed først havde to Geistlige til Ophavsmænd, nemlig Præsterne Hidalgo og Morelos, maa man ikke troe, at det var i Egenskab af Geistlige, at de sølte sig opfordrede til at kæmpe for deres Fødelands Frihed, idet tværtimod hele den øvrige Geistlighed i Forening med Vicekongens Regjering arbejdede paa at lue Opstanden, eftersom den meget vel vidste, at de blot kunde tabe ved de frie Ideers Udvikling i Landet.

Dette skete dog kun langsomt, selv efterat Mexico var blevet en Republik. Præsternes Indflydelse holdt sig paa Grund af Folkets Mangel paa Oplysning endnu en Tidlang, indtil de moderne Anskuelser efterhaanden fik Indpas idetmindste hos en Deel af Folket, saa at først i Aarene 40 den Kamp, der allerede for længe siden var udkæmpet i Europas fleste Lande mellem Kirke og Stat, tog sin Begyndelse og blev saa meget voldsommere og haardere, jo stærkere Geistlighedens Indflydelse og Magt havde været.

Befolkningen deelttes snart i to Leire, de Clericale eller Reactionære og de Liberale. Dette har været Anledningen til de blodige Borgerkrige, der lige til den nyeste Tid have ødelagt dette skønne og rige Land. Stundom syntes vel et andet Spørgsmaal at have blandet sig derind, nemlig om Republiken skulde være en Føderativ- eller Centralstat; men det er kun et tilsyneladende forskjelligt Spørgsmaal, idet de Føderative, los federalistas, vare ganske eensbetydende med liberales rojos de Røde eller puros (de Røde, nemlig: Demokrater) og Centralisterne med reaccionarios, hvis Tilnavn var mochos*) (de Rullede).

Medens Geistlighedens Parti i Begyndelsen var det stærkeste, haade med Hensyn til Pengemidler og Førere, og navnlig under Santa Ana stod uangribeligt, svandt dets Magt hurtigt i Aarene 50, og Nationalcongressen vedtog i 1857 efter Forslag af Præsidenten Juarez den store Reformlov, der berøvede Geistligheden dens Prærogativer (sueros) og Kirken alle dens Besiddelser, som erklæredes for Nationens Eiendom. Herved berøvedes Geistligheden en af de væsentligste Betingelser for at kunne fortsætte en Kamp om den verdslige Magt.

De umaadelige Fortegodsjer og Gaarde i Byerne (hincas

*) Oprindelsen til denne Benævnelse skal hidrøre fra Partiets Hovedansfører i Halvtredserne, General D. Manuel Osollo, der havde faaet den venstre Arm skudt af ved Albuen.

urbanas y rusticas), som gjennem Aarhundreder ved Skjænt og paa anden Maade vare blevne Kirkens Eiendom, bleve solgte ved Auktioner, og da Regjeringen hovedsageligt trængte til rebe Penge, og paa den anden Side Kjøberne ikke just vare aldeles sikre paa den øieblikkelige liberale Regjerings Bestaaen, blev det en naturlig Følge, at Eiendommene kun bleve betalte med en Femtedeel eller en Sjettedeel af deres Værdi. Meget bidrog ogsaa hertil Geistlighedens Erklæring, at Enhver, der kjøbte af Kirkens Eiendomme, skulde være bannlyst og excommuniceret til evig Tid, hvilket dog kun var en Trusel, der nærmest virkede paa de lavere Klasser af Befolkningen.

Naar Regjeringen siden atter kom i Pengesforlegenhed, folgte den deels de endnu tiloversblevne Kirkegodsfer, deels paalagde den uden videre Kjøberen af de førstsolgte en Slags Skat i Form af en Efterbetaling af 10 pCt. af den oprindelige Kjøbesum; men trods dette vedblev det dog at være en god Handel.

En naturlig Følge af Kirkegodsernes Inddragelse var Klostrenes Ophævelse, da deres Beboere Intet mere havde at leve af, men bleve jagne ud af deres Teller for at træde ind i det borgerlige Liv. Her begik man isinesfaldende Uretfærdigheder, navnlig imod Nonnerne, der ved Indtrædelsen i Klosteret havde maattet betale en Sum af 3,000 Pesos een Gang for alle. Uden at give dem nogenstomhøjest Erstatning tvang man dem til at forlade deres Tilflugtssted, der for Mange tillige skulde have været en Forsørgelse for hele Livet.

Som naturligt var, opbød Geistligheden sine sidste Kræfter til en fortvilet Kamp, og efterat General Felix Zuloaga havde pronunceret sig i Mexiko mod Suarez, blev denne nødt til at flygte ned til Vera-Cruz, hvor han holdt sig med Amerikanernes Bistand. D. Miguel Miramon blev udraabt til Præsident af det clericale Parti, og drog ned mod Vera-Cruz for at gjøre det af med Suarez. Imidlertid slog General Leonardo

Marquez ved Tacubaya den liberale Armees fuldstændigt, og Geistligheden jublede allerede over sin Seir. Men Glæden var kun kort, thi snart blev Miramon nødt til at ophæve Belæringen af Vera-Cruz; vel naaede han ved et mesterligt Tilbage- tog over S. Andrés ved Orizabavulkanen tilbage til Mexico, men blev her snart fuldstændigt slaaet af Gonzalez Ortega ved Capulalpam, og hermed var Geistlighedens Magt brudt for bestandigt. Den liberale Regjering foer frem imod den med endnu større Hensynsløshed end tidligere, og det clericale Parti havde ingen anden Udvei end at hidkalde en fremmed Invasion, der foranledigede den franske Expedition til Mexico og Keiser- rigets Indstiftelse.

Geistligheden havde haabet under Keiserriket at faae alle sine Gøbser og Prærogativer tilbage, men deels trængte Keiser- riket til Penge, deels kunde det ikke lægge sig end mere ud med den store Masse af Befolkningen, der holdt fast ved det liberale Parti, saa at det nøiedes med at paalægge en Skat af 15 pCt. paa den oprindelige Kjøbesum af Kirkegøbserne, hvoraf imidlertid Intet kom Geistligheden tilgode, men Alt gik i Statens Kasse.

Følgen heraf var, at Geistligheden mere og mere fjernede sig fra Keiserdømmet, medens dette paa den anden Side heller ikke vandt det modsatte Parti for sig; først mod Slutning- en, da Maximilian faae, at det var ham umuligt at vinde de Liberale, kastede han sig i Armene paa det clericale Parti, der under sine dygtige Førere Miramon, Marquez, Mejia, Severo del Castillo o. Fl. og understøttet af Hæstene af det østerrigiske Corps og de franske Frivillige, optog den sidste Kamp, der imidlertid som bekjendt endte med Keiserrikets Fald og Maximilians Død. Med denne Katastrofe sank Geist- lighedens sidste Bolværk i Grus, og den var nu aldeles priis- givne sine Fjender. De fleste Biskopper flygtede til Udlandet,

og den lavere Geistlighed fik Valget imellem Afsked og Fængsel eller at aflægge Ed paa Forfatningen af 1857, altsaa at godkjende de Dekreter, der inddroge Kirkegobserne og berøvede de Geistlige deres Privilegier, — hvilke de hidtil havde ignoreret.

For Diebliffet er Geistligheden i Mexico stillet aldeles som hjemme hos os; dens Indflydelse er en reent aandelig, om end noget større end hos os, men dens Deeltagelse i Statsstyrelsen som en Stat i Staten er aldeles ophævet. Dens Indtægter indskrænke sig til de ordinaire Offre, som Sognepræsten faaer af sin Menighed, og af Guds eie Kirkerne intet undtagen Kirkebygningernes Inventarium. Paa den anden Side ere derimod alle Geistlige erklærede for Vælgere og valgbare til Congressen, medens de før som Corporationer valgte Repræsentanter. Imidlertid har næsten Ingen benyttet sig deraf ved det i Slutningen af 1867 stedfundne Præsidentvalg.

Efter denne historiske Inledning vilde det maaskee være Stedet til at gaae over til at betragte noget næriere de enkelte Elementer, hvoraf den mexikanske Geistlighed er sammensat. Man finder i den Folk af alle de Stænder og Racer, som findes i Landet, ligesaa den hvide Creol til den mørkeste Indianer, hvilke sidste dog imidlertid før det meste maae nøies med de lavere Grader. Udbannelsen gives dem paa Præsteseminariene, der findes ved ethvert Bispesæde, og hvor de studere fra Smaa af, men trods alt dette i videnskabelig Henseende kun indtage et temmeligt lavt Standpunkt. Kun faa af de høiere Geistlige ere i Besiddelse af mere udstrakte Kundskaber. De egenlige Sognepræster, curas, som de kaldes, naae ikke videre end til at lære noget slet Latin, for at kunne læse Vulgataen, endeel Kirkehistorie, navnlig de forskjellige Helgenes Levnet, og Doktrinerne. Deres øvrige Udbannelse indskrænker sig til at lære at synge Messe og iagttage alle de mange Ceremonier, den katholske Gudstjeneste kræver. I alle andre Kundskaber

staae de omtrent paa vore Almueskolars Standpunkt. Imidlertid findes der dog endeel Undtagelser, Folk, der paa egen Haand have udbannet sig videre, hvilket i Mexico frembyder ganske andre Vanskeligheder end i Europa, da man i Almindelighed savner baade gode Lærere og Bøger.

Blandt saadanne Geistlige, der gjøre en hæderlig Undtagelse fra deres uvidende Standsfæller, vil jeg især anføre Præsten i Tamazulapam, D. Gabriel Pimentel, som jeg er stolt af at kunne regne blandt mine bedste Venner i Mexico, en Mand, der, udelukkende henviist til sig selv og kun forsynet med endeel gode Bøger, har studeret baade Mathematik, Historie, Geographi og Naturlære med en Iver og en Udholdenhed, der har bragt ham til at staae paa det samme Standpunkt som vore dygtigste protestantiske Geistlige. Begavet med en skarp Forstand og en levende Phantasi, var denne Mand for mig en ligesaa forstandig Raadgiver som trofast Ven, der baade gav mig mangfoldige Oplysninger om Landets Tilstand og var mig til Nytte med praktiske Raad i de vanskelige Stillinger, hvori man som Fremmed let kan geraade. Hans Sogn, Municipiet Tamazulapam, er omtrent saa stort som Falster; det indeholder 15 Byer med 11 Kirker, som han bestyrer i Forening med en Vicar, og som indbringe ham saa meget, at han trods de mange Tab, han under Borgerkrigene har lidt ved gjentagne Plyndringer, dog besidder en anseelig Formue, der tillader ham at tilfredsstille sin Tilbøielighed for Literatur og Videnskabelighed.

Desværre ere slige Undtagelser kun sjældne, og jeg har meget ofte truffet Præster, der ikke blot vare aldeles uvidende om, hvad Europa var, men endogsaa spurgte, om Protestanterne vare Kristne, om vi vare døbte osv., medens de paa samme Tid vare saa fulde af den crasseste Overtro og af de dumme Hølgenshistorier og Mirakler, at det maatte vække

Mæblibenhed. Og saadanne Individier ere Indianernes Veiledere og Sjælesørgere og betragtes som Halvguder af deres Menighed. Naar en Præst gaar gjennem en By, tage alle Folk Hatten dybt af og komme hen for at kysse „Tata cura“, Fader Præsten, paa Haanden, som han med stor Værdighed rækker dem.

Trods al deres Uvidenhed have Præsterne i Mexiko næsten altid baade Anstand i deres Bæsen og noget Imponerende i deres Optræden og Tale, der fremkalder ved Bevidstheden om, at de ere Kirkens Tjenere, og det er sjældent, navnlig i den nyere Tid, at Enkelte ved Skandaler eller Udskielser forringe den Værdighed, som man idetmindste paa Landet endnu nærer for dem.

Præsternes store Indflydelse paa deres Menighed forsøges endnu mere ved den Omstændighed, at Præsten skal lære det indianiske Sprog, som tales i den Mitra eller det Bispesæde, hvor han vil boe, da mange Indianere ikke forstaae Spansk. Herved er det muligt, at Præsten kan faae en saa stor Magt over sine Sognebørn ogsaa i private Anliggender, og det er meget almindeligt, at Præsten afgjør alle mulige Familietrætter og optræder som Mægler i de fleste Stridsspørgsmaal. Men det vigtigste Middel, den katolske Kirke giver sine Tjenere til at skaffe sig Indflydelse paa de Troendes Hjertes, er Skriftemaalet, hvorved navnlig det svagere Køn som oftest fuldstændigt lader sig beherske af Præsterne.

I Stæderne finder man derfor næsten i ethvert Huus en Præst, Husets Skriftefader, der hver Dag kommer der og altid bliver behandlet med største Agtelse og Værdighed, men just ikke altid afhandler Ting, der strengt taget vedrøre Skrifte og Syndsforladelse. At dette intime Forhold til Husets Damer ikke altid er Herren behageligt, kan man tænke sig, men hvad skal han gjøre? Om en Mexicaner er nok saa liberal og republikansk sindet, romersk-katolsk-apostolsk vil han være til

sit Endeligt, Kristen fremfor Alt! Og han luffer et Øie til for hvad der kan passere mellem Præsten og hans skjønne kristende Synderinder.

Cølibatet er overhovedet den mexikanste Geistligheds svage Side. I Europa overholde de katholske Geistlige det vel heller ikke, men det skeer i Smug og bliver kun bemærket af Faa. I Mexico derimod har saagodtsom hver Præst, paa saa Undtagelser nær, sin Maitresse, der lever hos ham aldeles som hans Kone; deres Børn opdrages i Huset, og man lader, som om der aldeles ikke eksisterede noget Cølibat. Kun ved at omtale Damen i Huset siger man ikke: Deres Kone, su muger, men: Deres Señora, og Præsten selv kalder hende som oftest blot ved hendes Navn eller siger om hende: La Señora que me cuida, den Dame, som pleier mig. Det er jo klart, at de stakkels Præster dog maae have et kvindeligt Væsen til at have Omsorg for deres Huus. For uvidende Fremmede udgives hun vel ogsaa for en Svigerinde eller Søster og Børnene for smaa Rebeuer.

Da dette Forhold imidlertid er saa almindeligt i Mexiko, ei blot blandt Geistligheden, men ogsaa i de øvrige Stænder, der meget godt kunde gifte sig, vækker det aldeles ingen Forargelse. For endeel Aar siden ansaaes det i det sydlige Mexico blandt de bedste Familier baade for en Ære og en god Forsørgelse, naar en af Døttrene blev en Præsts Concubine, og endnu afflaaer sjældent en ung Pige at give sig til at „holde Huus for“ en Præst i et godt Embede.

En Geistligs Børn kalde ham aldrig Fader, men omtale ham altid kun under Benævnelsen: «El Señor Cura,» Herr Præsten. De have fra gammel Tid af, navnlig Sønnenne, havt Ord for at være en Klasse fordærvede og udsvævende Menneſter, og skjøndt der for Diebliftet findes forholdsviis ligesaa mange flette Subjekter i de andre Samsfundsclasser, og

Præsternes Børn netop ofte ere fortrinligt opbragne og underviste, er Betegnelsen „hijo de cura,“ Præsteføn, dog endnu bestandigt synonymt med hvad vi paa Dansk kalde en „Kod“, et „forfaldent Subjekt.“

De fleste Præster paa Landet have tillige et Hus i Statens Hovedstad, hvor deres Familie og Eiendele ere, deels for Sikkerheds, deels for Børnenes Opdragelses Skyld, og da de fleste Præster ere rige Folk, ere nogle af de bedst indrettede og behageligste Huse i Stæderne Præstefamiliernes. Desuden er Familiens Nærværelse i Staden ofte ogsaa nødvendig ved de industrielle Foretagender, hvori Præsterne som oftest sætte deres Penge, i Almindelighed en Boutik eller Fabrikation af en eller anden courant Gjenstand, saasom Sæbe, Brændevin osv. Det ansees aldeles ikke for uoverensstemmende med en Præsts Stilling og Værdighed, at han driver Forretninger som Kjøbmand eller Fabrikant; sjældnere agerer han Landmand eller Hesteopbrætter. Var ikke Petrus Fisser og Paulus Teltmager? Naturligviis staaer han ikke selv i Boutiken, men hans Sønner eller Døttre, thi det er meget almindeligt i Mexiko, at ogsaa Damerne give sig af med Handelen.

Naar man seer bort fra dette ene Punkt, Omgangen med det andet Kjøb, som vi Protestanter neppe ville forðømme dem for, skjøndt det efter deres egen Lære bliver en alvorlig Synd, maa man i Almindelighed sige om de mexikanske Geistlige, at de høre til den mere bannede og ordenlige Deel af Befolkningen. De i Landet saa almindelige Laster, Spil og Drik, findes kun undtagelsesviis hos dem, og det er kun yderst sjældent, at man finder en forfalden Præst.

Derimod er det ikke ualmindeligt, at de Geistlige tage Deel i de politiske Begivenheder, ei blot umiddelbart, ved at støtte deres Parti paa alle mulige Maader, saaledes som hele Corporationen i den senere Tid har gjort, men ogsaa ved ligefrem Deeltagelse i Kampen,

baade som aktive Medlemmer og som Meddelere og Spioner. Frihedskrigene havde til første Ophavsmænd som bekendt Præsterne Miguel Hidalgo y Costilla, Morelos o. Fl., der viste sig som dygtige Generaler, og i den nyere Tid var der ikke faa Præster med som Anførere, blandt Andre en vis Gonzalez, der endte sit Liv for fjendtlige Kugler efter at være falden i Fangenskab.

Det clericale Parti havde en mægtig Støtte i de paalidelige og hurtige Efterretninger, det til alle Tider modtog af Præsterne, og som i en Bjergkrig ere dobbelt nødvendige; mangfoldige Geistlige bleve derfor forfulgte af de Liberale, der vidste, at de meddelte Fjenderne Underretning, og deres Huse bleve ofte plyndrede af dem. Min forhen omtalte Ven, Gabriel Pimentel i Tamazulapam, undgik flere Gange kun med Nød og Næppe at blive fangen og skudt af de Liberale og mistede ved forskellige Plyndringer sine Eiendele.

Medens den lavere Geistlighed saaledes er nøie forbunden med den øvrige Befolkning ved Slægtskab, Handel og politiske Forhold, staaer den høie Geistlighed, Biskopperne, mere fremmed for denne, hvilket deres hele Stilling naturligt fører med sig. Kun i det Politiske er deres Deeltagelse saameget mere betydningsfuld og indgribende, som Kirkens Midler udelukkende staae til deres Raadighed.

Mexico har en Erkebiskop og flere Biskopper. Som naturligt var, sluttede de sig alle nøie til Keiserriget, og da dette faldt, var deres Stilling lige overfor den liberale Regjering saa udsat, at de vare nødte til ved Flugt at at sikke deres Liv. De Fleste droge da bort til Vestindien eller Europa, saa at Landet i Slutningen af 1867 ingen Biskopper havde tilbage, men Kirkens Anliggender styredes af Domkapitlerne.

For Fremtiden vil der ikke kunne være Tale om, at Geist-
ligheden nogensinde mere vil kunne udrette Noget lige overfor
Regeringsmagten, især da dens moralske Indflydelse paa Befolk-
ningen i høi Grad er aftagen. Den beholder ikke Andet tilbage
end at erkjende, at „dens Rige ikke er af denne Verden,“ en
Ting, den saavel her som i alle andre Lande har havt saa ondt
ved at indsee.

Mexicansk Literatur og Folkepoesi.

Et Land, der som Mexico i Aarhundreder har været holdt i Bankundighedens Mørke af strenge og bigotte Herrer, og i den korte Tid af et halvt Aarhundrede, hvori det har været frit, bestandigt har lidt under indvortes Uroligheder og ydre Krige, kan naturligviis ikke have nogen efter vore Begreber udviklet og rig Literatur. Det er meget mere forbausende, at der overhovedet eksisterer en mexicansk Literatur, at Interessens for Poesi og Videnskab har kunnet bevares under saadanne Forhold; at det er steet, maa ansees som et godt Bærsel for Nationens Fremtid, naar Borgerkrigenes Ophør en Gang vil tillade de mange fortrinlige Kræfter, der ligge i den spanske-amerikanske Race, at udvikle sig og bære Frugt.

Al den ældre mexicanske Literatur under Vicekongernes Regimente er der kun meget lidt, som fortjener at nævnes, da den for det Meste indskrænkte sig til omfangsrige theologiske Værker om Jomfru Marias Levnet eller de forskjellige Helgenes Lidelser og Fortjenester.

Al historiske Skrifter fra forrige Aarhundrede udmærke sig Pöblaneren Beitia Linajes: «Historia antigua de Mejico» og Jesuiten Matias de Vocanegras Værker ved udmærket Stil og god Fremstilling; mens de rigtignok paa samme Tid indeholde en heel Deel eventyrlige Ting og ukritiske Paastande.

Det eneste ældre Produkt i Skjønliteraturen, som endnu læses og tillige er almindeligt bekjendt i Spanien, er Nonnen Inez de la Cruz' «Poesias», som have virkelig poetisk Værd

Hun regnes blandt de mexicanske Digtere, da hun tilbragte det Meste af sit Liv i et Kloster i Mexico, men er født 1651 i Guizpuecoa i Spanien.

Med Landets Uafhængighed begyndte ogsaa Frihedsfølelsen at gjøre sig gjældende med Hensyn til Literaturen, og der begyndte snart at udvikle sig en mangesidig Virksomhed baade i Retning af videnskabelige Værker og af belletristisk Literatur; men desværre blev den kun alt for ofte forstyrret og stillet i Baggrunden ved de politiske Uroligheder, der bevægede Folket.

Den udmærkede Fremstilling, Lucas Alaman har givet af Mexicos Kamp for Uafhængigheden tilligemed Landets Historie de første Aar efter dens Erhvervelse i sin «Historia de Mejico desde 1810», tre Dele, kan baade hvad Nøiagtighed og ædel Fremstilling angaaer stilles ved Siden af Schloffer, Raumer eller Thiers.

En af de mest læste Forfattere fra den første Tid efter Befrielseskampen er Gonzalez, hvis Roman i fire Dele: «Periquillo Sarniento» indeholder udmærkede Stilbringer af det mexicanske Folkeliv og locale Forhold.

Det berømteste Navn fra hin Tid er imidlertid Cubaneren Heredia, en herlig Digtersjæl, hvis Begeistring for Friheden finder et værdigt Udtryk i hans klangfulde og skønne Poesier. Skjøndt født paa Cuba, nød han dog sin Opdragelse i Mexico, hvor han ogsaa tilbragte Resten af sit Liv, efter at han havde maattet flygte fra sin Fødested paa Grund af politiske Udtalelser imod Spaniernes Tyranni. Den mexicanske Regjering betrodde ham vigtige Embeder i Ministerierne og hans Digte regnes for de skønneste i den mexicanske Literatur.

Han døde allerede 1838, men den udmærkede begavede Fernando Calderon, f. 1809 i Mexico, erstattede tilnærmelsesviis den for tidligt bortgangne Digter og berigede sit Føde-lands Skjønner med sine «Obras poeticas», hvis fuld-

endte Form og herlige Tanker fikke ham et varigt Eftermæle.

Den nyere Poesi i Mexico lider som i de fleste spanske Lande af en Feil, hvortil det deilige Sprog faa let forleder, nemlig en Legen med velklingende, stolte Ord, der kildre Dret med deres Rhythmer og bringe En til at hæve Stemmen og kaste Hovedet i Veiret, naar man læser dem op, men som egenligt ikke ere Andet end en tom Lyd uden dybere Mening eller Tanker. Formen er poetisk, Indholdet meget almindeligt; det er som en Theaterdekoration, hvis straalende Ydre kun skjuler Tomhed og Dde. Det er forbausende, med hvilken Let-
hed næsten enhver Mexicaner sætter nogle smukke Vers sammen, men kun sjældent indeholde de nogen original eller dybere Tanke.

Af de mangfoldige Digtsamlinger, hvorpaa den nyeste mexicanske Literatur har Overflodighed, fortjene kun faa at blive bekjendte i en videre Kreds, men blandt dem først og fremmest José Montiel's: «Flores y lagrimas» (Blomster og Taarer), som ere af poetisk Værd, ligesom ogsaa nogle nyligt udfomne «Ensayos poeticos» (poetiske Forsøg) af Maria del Carmen Cortez, en ung Dame fra Jalapa, røbe en virkelig digterisk Begavelse.

Den sidstnævnte Bogs bestedne Titel staaer i en forunderlig Modsatning til de i Almindelighed meget blomstrende Navne, som de mexicanske Poeter hnde at tillægge deres Frembringelser, saasom de nyligt anførte: „Blomster og Taarer,“ eller «Estrellas de la noche» (Nattens Stjerner) o. a. l.

Digtene i dem alle ere næsten ubelukkende lyriske og behandle som oftest Kjærlighed eller religiøse Emner, hvilket sidste i det hele taget er meget almindeligt blandt mexicanske Forfattere. Man træffer saaledes hyppigt paa Digte „Til Jesu Hjerte,“ eller „Til Marias Sjæl“, blandede imellem andre, der omhandle Doña Luz' Elstørvedighed eller Doña

Solebads Troløshed, og ligesom det rige spanske Sprog næsten er for fattigt til at udtrykke den første paa tilbørlig Maade, kan Digteren ofte neppe finde Ord for at stildre den sidste og tager sin Tilflugt til at bebreide det ulykkelige troløse Ideal „Meened, Forræberi og Utafnemlighed“, fordi hun ikke længere elsker ham.

Blandt de prosaiske Stribenter, hvis Tal er betydeligt mindre end Digternes, fortjener især at nævnes Romanforfatteren Niceto de Zamacois, hvis Romaner «El Mendigo» (Tiggeren) i fem Dele og «El capitán Rossi» indeholde fortrinlige Skildringer af Landets Tilstande fra kort efter Uafhængighedskrigen indtil Krigen med Nordamerikanerne i 1847.

En særegen Green af den prosaiske Literatur danne Almanakkerne, der aarligt udkomme i en Mængde forskjellige Stikfælsler, og foruden at indeholde en Kalender optages af Noveller, religiøse Afhandlinger, Digte, historiske Notitser o.s.v.

Blandt dem ere især de af Ignacio Cumplido udgivne isinesalbende ved deres elegante Udstyrelse, ligesom Galvans fortjener Opmærksomhed paa Grund af de nøiagtige kronologiske Fortegnelser over det forløbne Aars Begivenheder, de bringe under Titel af Efemeridades, mens forøvrigt de mangfoldige Helgenhistorier eller Biografier af Paver og Erkebisper gjøre dem temmelig smagløse for en Europæer.

Det er naturligt, at i et Land, der som Mexico endnu bestandigt er Stuepladsen for Partikampe, den periodiske Presse maa have en stor Betydning, og i Virkeligheden indtager den ogsaa den meest fremragende Plads af al Literatur. Den mexicanske Dagpresse staaer uden Modsigelse meget høit og kan meget godt maale sig med hvilket som helst Lands i Europa, haade hvad den ydre Form og Indholdet angaaer.

Man finder i Mexico mangfoldige udmærkede Stilister, som med Skarpsindighed og flaaende Argumenter forstaae at

forfægte deres Mening; det er en sand Nydelse at læse en levende Artikel i et af de større Blade, som lige saa meget taltaler ved sin logiske Bevisførelse og overbevisende Varme som ved sin smukke Form og sit ædle Sprog.

I alle de større Byer udkommer der et eller flere Blade, af hvilke et altid er Regjeringens officielle Organ og indeholder de udfomne Dekreter o. s. v.

Under Keiserriget vare de fornemste Blade i Mexico alle meget clericalt indede og redigeredes hovedsageligt af Præster, hvorfor de ogsaa altid til Hælvten vare fyldte med kirkelige Notiser, Festsage og andre lignende uinteressante Ting, og forresten nøiedes med at bringe Efterretninger om de stedfindende Begivenheder i Landet efter officiel Kilde. Det eneste keiserligsindede Blad, som tillige tillod sig at kritisere Regjeringens Handlinger og give den gode Raad, var det paa Fransk udfommende «L'Estafette», mens alle de andre, saasom «El Cronista de Mejico», «El Pajaro verde», «La Sociedad» etc. ikke vovede at sige Andet end, hvad der blev dem lagt paa Tungen.

Derimod frembød Oppositionens, Suaristernes, periodiske Presse langt mere Interesse, idet den med meget træffende Grunde søgte at paavise Regjeringens Uretmæssighed og Feil; der var navnligt et Blad, som den forhenværende Gouverneur i Puebla, Rafael Garcia, udgav i denne By under Titelen «La Idea liberal», som kan tjene til Mønster for ethvert Dagblad paa Grund af sin Bevisførelse, sit maadeholdne Sprog og sin ædle Stil.

Den keiserlige Regjering havde imidlertid efter fransk Mønster indført de saakaldte advertencias, Advarsler, for Bladartikler, hvis Gjentagelse tredie Gang bevirkede vedkommende Blads Undertrykkelse, saa at den ofte faade og hensynsløse Oppositionspresse, der navnligt havde sit Sæde i det altid meget republikanske Vera-Cruz, hvor især «El Criterio» gav Tonen an, blev holdt noget i Tømme.

Med Keiserrigets Fald fik Pressen sin fulde Frihed eller Tøilesløshed igjen, og mens de fleste tidligere keiserlige Blade forsvandt, dukkede der en Mængde store republikanske op, saasom «El Globo», der dog er nogenlunde konservativ og er en Fortsættelse af «La Sociedad», «El Pensamiento» og mangfoldige andre, hvis Bestræbelser foreløbigt kom til at gaae ud paa at haane og forsmæde det faldne Keiserrike og dets Tilhængere og agitere for deres respective Kandidaters Valg til Præsidentværdigheden.

Ligesom Poeterne ved Valget af Titler paa deres Bøger lægge en blomstrende Fantasi for Dagen, saaledes prange ogsaa de mexicanske Dagblade ofte med de forunderligste poetiske Navne, saasom «La Sombra de Zaragoza» (Zaragozas Skygge, efter den fra Pueblass Forsvar bekjendte General Z.), «La Bandera imperial» (den keiserlige Fane), «El Rayo» (Lynet) og lignende.

En Eiendommelighed ved den mexicanske Dagpresse er, at den altid for en Deel er skreven paa Vers. Det er ikke blot patriotiske Sange eller vittige Epigrammer mod politiske Modstandere, man træffer, men ofte religiøse Digte, der staae lige saa umotiverede imellem det Andet, som om vort „Dagblad“ eller „Fædreland“ efter en ledende Artikel om den øieblikkelige Situation vilde sætte Psalmen: „Af Høiheden oprunden er etc.“ I det hele taget blander Mexicaneren meget mere det Religiøse sammen med det daglige Livs Begivenheder og sine øieblikkelige Følelser, end vi, og den periodiske Presse bærer et isinesaldende Præg heraf.

Mexicaneren er i Almindelighed meget tilbøielig til Satire og Skjæmt over sine politiske Modstandere, og i Døgnpressen findes der ikke saa Blade, som ofte meget vittigt gjøre det ene eller det andet Parti latterligt. Navnligt i Vera-Cruz udkommer der enkelte saadanne Vittighedsblade, saasom «Fray Gerundio»,

«El Diablo predicador» (den prædkende Djævel), hvilken sidste navnlig gjorde temmelig brøse Udfald mod Reiseriget og tilsidst blev undertrykt en Tidlang.

Af Tidsskrifter udkommer der for Diebliffet, efter hvad mig er bekendt, ingen i Mexico. Dette var derimod Tilfældet i Aaret fyrrethve, da et Selskab af dannede Mænd udgav det elegant udstyrede Maanedsskrift «El Ateneo», som navnlig bragte Bidrag til Oplysning af Mexicos Historie, Geografi og Statistik, men som under de senere tiltagende Uroligheder er gaaet ind. —

Om denne korte Oversigt over det litteraire Liv i Mexico end maa vise, at Landet i den Henseende endnu staaer meget tilbage for Europa, bærer den Virksomhed, der findes for Diebliffet, dog øiensynligt Vidnesbyrd om, at Elementerne til en kraftig Blomstring af en betydelig og selvstændig Literatur ere tilstede; de kræve kun den fornødne Ro og Orden i Samfundet for at kunne udvikle sig.

Men er Literaturen endnu i sin Begyndelse og kæmper den endnu samlende med forskellige Retninger og Stemninger, finde vi et fylldigt Billede af det ægte mexicanske Nationalliv og Folkets Tankegang i den rige Folkedæsi, som lever i mangfoldige smukke Sange, der lyde den Rejsende imøde, hvor han saa færdes i Landet, hvad enten han flakker om mellem de sønderrevne Bjerge i den vilde Sierra, eller han drager hen over de umaadelige Høisletter eller hviler sig under Pisangens Skygge i den gløbende Tierra caliente.

Mens i den spanske Folkedæsi Romanzen indtager en saa fremragende Plads, og da navnlig det deilige Sange om Maurnernes Liv og Kampe, er den mexicanske saa godt som udelukkende Lyrisk, og Hovedemnet i den er som paa hele Jordkloben Kjærligheden. Spaniernes Romanzer ere vel ogsaa for en stor Deel Sange om Kjærlighed, men i episk Form; Mexicanernes

ere aldeles subjective, men næsten altid udtrykke de Kjærlighedsens Lyst eller Smerte med Lidenstabs og Varme, hvortil de deilige Melodier og Guitarrens sittrende Accompanement bidrage meget.

Naturligviis maa man ved Bedømmelsen af Mexicanernes Poesi ikke glemme, at de ere Sydboere, hvorfor man ikke maa undres over, at Mændene hyppigt græde ligesom de homeriske Helte, eller at Tonen stundom er temmelig fri efter vore Kunstners; det er Ting som hos de romanske Folkesærd synes fuldkomment naturlige. Naar saaledes en Elfers Smerte fremstilles paa følgende gribende Maade:

Esta calle está regada,
Que parece que ha llovido:
Son lagrimas de un amante
Que anda por allá perdido.*)

vil det maaffee forekomme os Nordboere en heel Deel overdrevent, ligesom vi ville være tilbøielige til at kalde en Elfer exalteret, som henvender følgende Ord til sin Tilbedte for at overbevise hende om sin heftige Tilbøielighed:

Toma este puñalito
Y abre mi pecho,
Y verás tu retrato
Si está bien hecho.**)

Men hvor fint og smukt udtrykkes ikke en gift Mands ulykkelige Tilbøielighed for en anden Kvinde ved efterstaaende Linier:

*) Bædet er den lange Gade,
Saa det synes, det har regnet,
Det er en fortvidlet Elfers
Taarestrømme, dér er rundet.

**) Med denne Dolk Du aabne
Mit Bryst, Veninde,
Og af Dig selv et Billeb,
Du dér vil finde.

En las concavidades
 De un pecho herido
 Un pajarero extranjero
 Quiso hacer nido,
 Pero no pudo
 Porque estaba amarrado
 Con cierto nudo.*)

Hvor simpelt og dog tillige hvor gribende og ædelt udtaler sig ikke den forladte Kvinde ved at henvende følgende Ord til Maanen:

Luna que alumbras la tierra
 Con tu semblante amoroso,
 Dime si es cierto ¿halla mi esposo
 Abrazos de otra muger?

Si te preguntan si sabes
 Quien me robó la ventura,
 Responderas con ternura:
 El amor de otra muger.**)

Eiendommelig for de mexicanske Melodier er den saakaldte descanto, en raff Allegro, som altid slutter de større Sange,

*) Dybt i det tause Gjemme
 I et Hjerte uden Ro
 En fremmed lille Sangfugl
 Vilde bygge sin Bo;
 Men ei den kunde,
 Thi al, med andre Lænker
 Den alt var bunden.

***) Maane, hvis Iyende Blikke
 Sværmerisk ned til os smiler,
 Sig mig, er det sandt, at min Elskede hviler,
 I en anden Kvindes Arm?
 Spørger man Dig, om Du aner,
 Hvad mig min Lykke har røvet,
 O, svar da blidt, men bedrøvet:
 At, en anden Kvindes Fryd!

naar disse have været af klagende eller sværmerisk Natur. Indholdet af Descantoen bliver imidlertid i Overensstemmelse med den øvrige Sang; det er kun Melodien, der bevæger sig i hurtigere Takt, ligesom for at udtrykke den vøgende Lidenskabs høieste Potens.

Det er imidlertid ikke blot Kjærlighed, disse Folkesange behandle; man finder ogsaa andre Følelser udtrykte, saaledes som den følgende, i al sin Simpelhed rørende og ægte kristelige lille Sang:

Solo lloro el dolor de mi orfandad
Y el abandono de mis dulces padres,
La dura muerte se llevó á mi madre:
Hagase, Señor, tu santa voluntad.

Ten compasion ¡o Dios! no me abandones,
Que soy hechura de tus bellas manos.
Sin parientes, sin amigos, sin hermanos
Tu bendicion, Señor, me alcanzará.*)

Som oftest er det overordenligt vauffeligt at gjengive paa en fyldestgjørende Maade de deilige spanske Rhythmer, der strømme fra Læberne som en rislende Rilde henover de blomstrende Enge, og som man maa høre sungne eller blot fremsagte af spanske Læber for ret at fatte deres Skjønhed.

Hvem kommer saaledes ikke uvilkaarligt til at tænke paa Christian Winthers hndige lille Digt: „Hun er sød, hun er blød etc.“, ved at læse de følgende Linier:

---

*) Ene græder jeg, forladt af Alle,
For Savnet af Forældrene de kjære;
Den grumme Død rev bort min elskte Moder:
O Gud, Din Bille stee, det er den rette!
Hav Medynk, o min Gud, forlad mig ikke,
Mig, som en Skabning er af Dine Hænder!
Foruden Venner, Sødsfænde og Frænder
Lad mig, o Gud, din Naade finde dog!

Angel hermoso
 Por quien suspiro,
 Por quien deliro
 Con frenesí,
 De mis ensueños
 Por mi ventura
 La imagen pura
 Miro en ti.

Ven angel mio,
 Ven mi gazela,
 Ven y consuela
 Mi agitacion,
 Ven que tus ojos
 De amor me embriagan
 Y siempre halagan
 Mi corazon.*)

Begge maa ansees for lige uoversættelige, naar Originalens hele Fylde og Skjønhed skal bevares tillige med det lette Tonefald og det spillende Liv, der udtrykkes i hver Linie.

*) Skjønne Engel,
 For hvem jeg sukker,
 For hvem jeg sværmer
 Med Raseri!
 Mine Drømmes
 Skjønne Billed
 Seer jeg straal
 Stent i Dig.

Kom min Engel,
 Min Gazelle,
 Kom og stant mig
 Atter Fred!
 Lad Dine Dine
 Mig med Elskov beruse
 Og straal Lykke
 I Hjertet ned!

En egen Slags Folkesange ere de saakaldte canciones rancheras, landlige Sange, i Modfætning til de i det Foregaaende omtalte, der meest synges i Byerne og ligesom røbe nogen Kjendskab til Kunstpoesi.

Disse Rancheras føre Navn efter Rancheroerne, som ved alle Leiligheder synges dem, idet de klimpre til paa Biguelaen; de udmærke sig ofte ved at have Omkvæd.

En af de almindeligste af denne Slags er følgende:

Toda la noche me tienes
 Como pato en la laguna
 Con el agua hasta las narices
 Sin esperanza ninguna.
 Ay chapulin, ay ¿que haré yo?
 Tu te me enojas, pero yo no. *)

En stor Deel af dem bestaae ogsaa af meer eller mindre sammenhængende Stumper, versitos eller coplas, blandt hvilke navnlig de to efterfølgende ere meget yndede og fortjene at anføres som tiltalende i deres Naivitet.

Estas som las mañanitas
 Que cantaba el rey David,
 Y si no estás enamorada
 Enamorate de mi.

Asomate á tu ventana,
 Me verás y te diré
 Que me des un vaso de agua,
 Que ya me muero de sed.

---

*) Den hele Nat Du mig holder
 Som en And midt ude i Søen,
 Med Vandet lige til Næsen
 Og uden det mindste Haab.
 At lille Hjerte (egl Græshoppe), hvad skal jeg gjøre?
 Du bliver vred, vil ikke mig høre.

— No tengo ni vaso ni copa
 Ni en que darle agua á Usted.
 Solo tengo yo mi boquita
 Y en esa se le daré. *)

Melodien i denne lille Sang ligner meget de sydhjbske Schnaberhüpfers og lignende Folkeviser, hvilket ligeledes er Tilfældet med den følgende, af hvilke jeg vil hidsætte et Par Smaaovers. Den hedder specielt: «El Ranchero» og indfører en saadan talende til sin Elskede:

En una jaula de acero
 Pendiente de un corazon
 Un pajarillo jilguero
 Lloraba su prision.
 A las puertas de la cárcel
 No te vengas á parar:
 Ya que no me quitas penas
 No me las vengas á dar. **)

-
- *) Samme Morgensang jeg synger,
 Som engang Kong David sang,
 Og hvis ei Du er forelsket,
 Saa forelsk Dig kun i mig!
 Kommer blot Du hen til Bindvet,
 Er jeg dér og beder Dig
 Om et Glas med Vand, thi ellers
 Vil jeg sikkert døe af Tørst. —
 — Glas og Kop, det har jeg ikke,
 Eller Vand at byde Dem;
 Kun min lille Mund jeg eier:
 Stil saa Deres Tørst paa den!
- **) I Jerntraadsburets Fængsel,
 Som fra et Hjerter hang,
 En lille Fugl sin Længsel
 Gav Luft og Liv i Sang:
 Til Fængslets Port Du ikke
 At see mig, komme meer;
 Da ingen Sorg Du mig letter,
 Saa vold mig ikke fleer!

Disse versitos eller coplas synges ogsaa til Dandsene, især ved den nationale og fertrinviis hndede Jarabe.

Den dandses af et Par af Gangen, som staaer ligeoverfor hinanden og, uden at berøre hinanden, til Guitarrens Toner udfører en Uendelighed af Beenbevægelser og Fodfordreininger, ikke uligt den berømte ungarste Czardas. De bedste Jarabedansere findes blandt Kystboerne, los costenos, en Blanding af de tidligere Negerflaver og Indianere, eller rene Indianere; hver Aften kan man i Kystegnene under Cocospalmens eller Pisangens grønne Tag ved Stjæret af en brændende Fyrre-spaan see de sortebrune Costenos med forbausende Udholdenhed og Lidenskab dandse deres Jarabe.

Saa snart et Par er træt, træder strax et andet Par frem af Selskabet, der sidder rundt omkring, og hvoraf en Deel, meest unge Knøse og ældre Koner, ledsage Dandsen med Klap i Hænderne og enkelte Vers af de omtalte Rancheras.

Andre hndede Dands, der forresten alle meget ligne Jaraben ere: La Paloma (Duen), der billedligt fremstiller en Due, som forfølges af en Durik, og hvis Bevægelser ofte gjengives ganske udmærket, saa at man næsten skulde troe, at Franskmændene havde hentet Forbilledet til deres Cancan fra den mexicanske Paloma, og La Petenera, der ligner den foregaaende, og om hvis oplivende Kraft man bedst kan danne sig en Forestilling af et til Sangen derved hørende Vers, som siger:

Pasé por un camposanto
Y vi una calavera
Con un cigarro en la boca
Cantando la petenera. *)

---

*) Jeg kom forbi en Kirkegaard
Og saa et Dødningshoved
Nøgne sig en Cigaret
Og syngte la petenera.

Blandt disse nationale Dandsje ere ogsaa en Deel groteske, som aabne en vid Mark for den enkelte Dandsers Behændighed og mimiske Talent, saasom El borracho (Den Drufne), El cojo (den Halte), og Los enanos (Dværgene), der alle fremstilles med udmærket Sandhed og Humor.

Til Slutning vil jeg endnu kun hidsætte en af de mange yndige Smaafange, man navnlig hører i Staten Dajaca, og hvoraf jeg var saa heldig at samle mig et rigt Forraad, der hører til mine kjæreste Grindringer fra Mexico.

Cual hoja seca que arrebatada el viento
Y se la lleva fugaz á otras regiones,
Asi camina perdido el pensamiento
De mis pasadas y divinas ilusiones
De amor.

Cual ave errante que cruzó los cielos
Ay por perderse en medio del torrente,
Perdió sus alas con esfuerzo vano
Quedando siempre por las mares fatigado
De amor.*)

Det er saa godt som umuligt at gjengive Originalens Etjønhed i Oversættelsen; man maa kunne Sproget for tilfulde at vurdere den rige Skat af Følelse, Lune og naiv Simpeltid i Forbindelse med ophøiet Videnskab og Energi, som finder sit Udtryk i den mexicanske Folkedigt.

---

*) Som gulnet Blad, den hvirvles hen af Vinden
Og føres bort, langt bort til fjerne Egne,
Saaledes flager uden Ro min Tanke
Blandt hine svundne, o saa underkjoenne Drømme
Om Kjærlighed.

Lig viltsom Fugl, der krydser gennem Luften
Og dødtæt segner midt i Flodens Bælte,
Med knækket Vingetrods sin Kamp den synker
Og drages ned bestandigt i de dybe Strømme
Af Kjærlighed.

Keiserrigets Fald.

Som et sidste Forsøg paa at opnaae en mindelig Overenskomst udstedte Keiser Maximilian den 1ste December 1866 fra Orizaba et Manifest til det mexicanske Folk, hvori han udtalte, at han efter sine Ministres Opfordring havde besluttet at fortsætte Regeringen, men at han i Mexico vilde lade sammentræde en Forsamling af Notabler, der skulde udtale sig om, hvilken Regeringsform Landet foretrak, og efter hvis Beslutning han saa vilde rette sig. Men dette Manifest maa mere ansees som et Udtryk for Keiserens velvillige og forsonlige Sindelag end som en Plan, om hvis Realisation der kunde næres noget Haab. Det laa i Sagens Natur, at under de bestaaende Forhold var Udførelsen af den i Manifestet udtalte Tanke aldeles umulig; og hvis Keiseren selv har havt nogen Tillid dertil, maa han snart have tabt den ved de paafølgende Begivenheder, thi Indkaldelsen af Notabelforsamlingen udeblev, og Manifestet blev uden Betydning.

Derimod fandt i Mexico en Forsamling Sted af Keiserrigets høieste Embedsmænd, i hvilken ogsaa Marschal Bazaine deeltog og som havde den Bestemmelse at udtale sig uforbeholdent om Landets Stilling. Kun Bazaine og et Par andre af Deeltagerne raadebe til, at Keiseren skulde takke af; Størstedelen af Forsamlingen vilde have en energisk Fortsættelse af Kampen, og Alt blev opbudt for at bringe den keiserlige Armee paa en saa stærk Fod som muligt.

De keiserlige Generaler Miramon og Marquez, der vare

bekjendte som dygtige Anførere, fik snart dannet en anseelig Armee ved at anordne en tvungen Rekrutering overalt; og Miramon, der blev udnævnt til Marschal, trængte frem i det Indre for at standse Republicanernes Fremfærd her og indtog ved et rask Overfald Zacatecas. Reiseren selv vendte i December 1866 tilbage til Mexico; med hans Beslutning at ville forsvare sin Krone til det Sidste, var Signalet givet til en Kamp paa Liv og Død, der betegner en af de blodigste Epoker i Mexicos Historie.

Da Marschal Bazaine saae, at hans Bestræbelser for at faae Maximilian til at takke af vare fuldstændigt mislykkede, indtog han en Stilling ligeoverfor Keiserriget, der vistnok maatte forbause Enhver, og om hvilken man ikke kunde troe andet, end at den var egenraadig. Det er utænkeligt, at Napoleon skulde have befalet sin Marschal at træde i Forbindelse med Republikanerne, og man kan ikke antage, at han har givet ham Ordre til indirekte at bekæmpe det Keiserrige, han selv havde skabt. Bazaine traadte nemlig ligesom i Underhandlinger med de fjendtlige Anførere, saaledes at Juaristerne ikke foruroligede Franskmændene paa deres Tilbagetog ned til Kysten, men kun umiddelbart efter deres Vortmarsch besatte de af dem opgivne Byer. Paa denne Maade kom snart Durango, Aguas Calientes, S. Luis Potosi, kort sagt næsten hele det Indre af Landet i Juaristernes Hænder. Store Forraad af gamle Geværer, Munition og Skyts, som den franske Armee ikke kunde føre med sig, solgtes for Spotpris til de Liberale, medens paa samme Tid de Keiserlige tilbøde at kjøbe dem; ja, det gik endog saa vidt, at Bazaine befalede at ødelægge en stor Deel keiserlig Munition i Mexico, som aldeles ikke tilhørte den franske Armee, men var anskaffet for Maximilians Regning. Skamløsheden i hele denne Færd naaede dog sit Toppunkt, da Bazaine endnu fra Vera-Cruz tilsendte Porfirio Diaz, der

beleirede Puebla, en Transport af 8 Millioner Fænghætter, ovenikjøbet forsynet med keiserlige Pas og paa keiserlige Muldhyr. Det kan aldeles ikke gjælde for nogen Undskyldning, naar man maaskee har anført, at Marschallen var nødt til at træde i en venstabelig Forbindelse med Republikanerne for at kunne iværksætte Tilbageslaget og Indslibningen uden Tab; den franske Armee var altfor stærk, til at der kunde være Tale om, at disse kunde lægge den alvorlige Hindringer i Veien, især da de vare tilstrækkeligt beffjæftigede med de keiserlige Tropper.

Marschal Bazaine forlod Hovedstaden i Februar 1867, efterat først en stor Convoi med hele det tilbageværende Train under stærk Vedækning var gaaet ned til Vera-Cruz. Den franske Armee solgte i Orizaba og Córdoba næsten alle sine Heste og Muldhyr for Spotpris; disse Byer bleve øieblikkeligt besatte af de Liberale efter at være forladte af Franskmændene, der gik ned til Vera-Cruz og her, efterhaanden som Transportflibene ankom, bleve indskibede til Frankrig. De sidste forlode Vera-Cruz den 17de Marts 1867.

Den keiserlige Armee havde imidlertid ved en meget stærk Rekrutering naaet en Styrke af henimod 20,000 Mand, hvis Kjerne var det fremmede eller europæiske Element, omtrent 4,000 Mand, deels Østerrigere og Belgiere, der efter Corpsets Oplosning som Frivillige fulgte Keiseren, deels Franskmænd, der efter at have udtjent deres Tjenestetid i den franske Hær vare indtraadte i den keiserlig mexicanske. Resten var Indfødtte, deels fanatiske Forkjæmpere for det clericale Partis Principer, deels — og det var det overveiende Fleertal — grebne paa Maa og Faa ved den saakaldte leva eller tvungne Rekrutering. Armeen var gennemgaaende godt bevæbnet med østerrigske Jægerrifler og engelske Enfieltsgeværer; den var inddeelt i tre Armeecorps, over hvilke Miguel Miramon, tidligere Præsident, som Marschal førte Overcommandoen.

Svad Keiserriget meest trængte til, var Penge, og det var kun ved Evangelaan og ligefremme Udpresninger, at det kunde fyldestgjøre sit Behov til Troppernes Lønning, hvorefter det havde den Omstændighed for sig, at det endnu var i Besiddelse af Landets Centrum og de vigtigste Byer, navnlig Mexico, Puebla og Vera-Cruz, der altid have været de afgjørende i Landets Historie.

Det republikanske Parties Stridskræfter, der før havde været spredte over hele Landet i Form af snart opdukkende snart forsvindende større eller mindre Afdelinger, havde nu samlet sig til større Masser med bestemte Formaal. De vare inddeelte i tre Hovedhære: den østlige (el ejército del oriente) under General Porfirio Díaz, der endnu blev forstærket med den saakaldte Syddivision (la división del sur) fra Staten Guerrero under Diego Alvarez, den nordlige (el ejército del norte) under Escobedo og den vestlige (el ejército del occidente) under Antonio Corona. Størstedelen af de juaristiske Armeer var sammensat af Frivillige, Folk af alle Stænder og Farver, der flokkedes om deres locale Førere for at tilintetgjøre det dem saa forhadte Herredømme af Fremmede og Clericale, og blandt hvilke der endog fandtes Mange, der tidligere havde været Clericale, men som ved Franskmændenes Ankomst til Landet havde foretrukket at forsones sig med deres Modstandere istedetfor at slutte sig til de Fremmede.

Kæsten af de Liberales Hær var rekruteret paa samme Maade som Størstedelen af de Keiserliges, nemlig ved leva. De uheldige Indianere bleve snart slæbte bort som Rekruter af det ene snart af det andet Parti for at slaaes for en Sag, om hvilken de i de fleste Tilfælde aldeles intet Begreb havde.

Medens den keiserlige Armee uafslædigt svækkedes ved Desertioner og ved uheldige Fægtninger, forsøgedes den liberale

bestandigt deels ved nye Tilløb deels ved Overløbere fra den modsatte Leir, som det altid gaaer i Verden og da især i Mexico, naar et Parti begynder at hæve sig paa et andet Parties Ruiner. Og efterhaanden som Størstedelen af Landet faldt i Republikanernes Hænder, fik de ogsaa i anseelige Byer og rige Minebistricter de fornødne Hjælpemidler til at udruste og lønne deres voxende Hære.

De fjernere Egne af Landet kom snart aldeles i Republikanernes Magt. Porfirio Diaz tilintetgjorde kort efter Indtagelsen af Dajaca de sidste Resten af keiserlige Tropper i det sydlige Mexico, der under Oberst Toledo havde holdt sig i Tehuantepec; og omtrent samtidigt faldt Jalapa og Perote i de Liberales Hænder. I Sonora seirede den liberale Chef Pesqueira over den keiserlige Militairgouverneur General Langberg ved Santa Rita, fangede alle keiserlige Chefer og lod atten af dem skyde paa een Dag i Guaymas, blandt disse Langberg, Brødrene Almeida, Høvdingen for Opaternes Stamme Tanori og Jaquistammens Anfører Domingo.

I det Indre begyndte Sagerens Stilling ogsaa at vende sig til Fordeel for Republikanerne. Miramon blev slaaet i en afgjørende Fægtning ved San Jacinto, ikke langt fra Zacatecas, og trak sig derpaa tilbage til Querétaro, hvor han forenede sig med Marquez, Mejia og Mendez. Til denne By begav ogsaa Keiseren sig i Marts 1867; efter flere mindre Fægtninger med juaristiske Afdelinger lykkedes det ham at naae derhen, og her var nu Keiserrigets Hovedstyrke concentreret i Form af en Armee paa henved 15,000 Mand af de bedste Tropper. Resten holdt Mexico, Puebla og Vera-Cruz besatte, og med Undtagelse af disse Pladser var snart hele Landet tabt for Keiserriget.

Omkring Querétaro leirede sig snart de Liberales forenede nordlige og vestlige Armeer under Escobedos Overansørfel, men

Maximilian hød over tilstrækkelige Kræfter til at holde Fjenden fra Livet, saa at det i Begyndelsen ikke var nogen Beleiring, men en blot Cernering. I Dalen omkring Mexico var der endnu kun mindre republikanske Afdelinger, som Intet kunde foretage af Betydning, naar undtages, at de erobrede Cuernavaca, ved hvilken Leilighed den keiserlige General Zamadrid faldt.

Hele den republikanske Østarmee, der baade ved sine Folks trigeriske Mand, sin gode Udrustning og sine Anføreres Mod og Talenter var den meest frygtelige, holdt Puebla beleiret siden Slutningen af Februar.

Denne vigtige Plads, der var befæstet og især stærk ved to Forter paa Bjergene Guadalupe og Loreto saavel som ved sine mange faste Kirker og Klostre, blev forsvaret af den gamle General Quijano, der til at befætte sin udstrakte Linie med ikke havde mere end 3,000 Mand, af hvilke saa vare Europæere og Størstedelen en i Byen dannet Nationalgarde. Men han forsvarede sig tappert, og det fortrinlige Munitionsforraad tilligemed de gode Befæstningsanlæg, som under det østerrigiske Corpses Hovedkvarteres Ophold i Byen i de sidste halvtredie Aar vare blevne anlagte her, i Forbindelse med den Entusiastisme, det keiserlige Parti her udviklede under den sidste Kamp, gjorde det muligt for ham at holde sig en Tidlang, indtil den ventede Undsætning kunde komme. Og den nærmede sig i de sidste Dage af Marts. Med 6,000 Mand, hvoriblandt hele det østerrigiske Cavaleri, brød den uforfærdede Marquez gjennem de Beleirendes Linier ud fra Querétaro og nærmede sig i Martscher mod Puebla for at undsætte det.

Porfirio Diaz vilde imidlertid ikke oppebie hans Ankomst, men besluttede at forsøge en Storm paa Byen, efterat han først havde underkjøbt nogle Officerer ved et Par af Standsferne. Den 2den April om Morgenen Kl. 6 indtog han Byen

efter en blodig og fortvivlet Kamp i Gaderne; hvad der ikke faldt af Besætningen, blev paa en meget ringe Deel nær, der flygtede op i Forterne, fangen, deriblandt Generalerne Quijano, Trujeque og Mendoza, som strax bleve stude tilligemed over hundrede høiere og lavere Officierer, saa at Blodet efter et Dienvidnes Beretning flød igjennem Gaderne som Vandet efter et Regnskyl. Forterne, der ved Byens Indtagelse vare afslaarne fra deres Forsyning med Levnetsmidler og navnligt med Vand, overgave sig endnu samme Dags Aften mod Sikkerhed for Besætningens Liv, og saaledes gik denne vigtige Plads tabt for Keiserriget.

Marquez var ved Efterretningen om Pueblos Indtagelse bleven staaende med sit Corps ved Hacienda San Lorenzo, 5—6 Mill fra Byen. Her angreb Diaz ham den 4de April med hele sin Arme, der var omtrent 12,000 Mand stærk, og efter en yderst haardnakket Kamp, hvori navnligt det østerrigiske Cavaleri udmærkede sig og ved sin Tapperhed frelst de Keiserlige fra at blive tilintetgjorte, blev han nødt til at tiltræde Tilbagetoget og tog Veien mod Mexico. Paa dette Tilbagetog, der varede fire Dage og blev ført under stadige Kampe, i hvilke Cavaleriets Fører, Oberst Grev Khevenhüller, indlagde sig udsødelig Hæder, maatte den keiserlige Arme lade næsten hele sit Artilleri i Stikken efter at have fornaglet Kanonerne og styrtet dem ned i en Bjergkløft, og den blev i det hele saa medtagen, at Marquez neppe havde 3,000 Mand samlede, da han naaede Mexico.

I denne By var der kun en lille Besætning paa omtrent 2,000 Mand under General Tavera, men Marquez forstod snart at forsøge den betydeligt ved tvungne Rekrutteringer i den folkerige By, medens han paa samme Tid lod arbeide ivrigt paa Byens Befæstning, hvorved den nærliggende Sø Tezcoco kom ham til stor Nytte, da dens Vand kunde ledes ind i Gra-

vene og oversvømme en stor Deel af Omegnen. Han belovede sig i det hele taget paa at forsvare sig her til det Yderste; og det kan ikke nægtes, at Marquez, om end grusom, og hensynsløs i en sjelden Grad, ved sin Dydighed og Forbovenhed i Forening med den Tillid, han forstod at vække hos sine Undergivne, var en af Keiserrigetets første Generaler. Han vidste desuden godt, at der for ham ingen Skaansel var at haabe fra hans Fjender, der havde ham mere end nogen Anden, navnlig fordi han efter Slaget ved Tacubaya havde ladet ikke mindre end 200 liberale Officerer, deriblandt 14 Læger, sthyde paa eengang.

Mexico blev snart indesluttet og beleiret af Porfirio Diaz, hvis Hær dagligt vorede, navnlig ved Tilslutningen af den ovenfor omtalte division del sur under Diego Alvarez' Commando, og de republikanske Blade jublede allerede høit over, at man endelig havde faaet Uhyret Marquez, Tigeren fra Tacubaya, hvem de frygtede meest af Alle, indesluttet i en By, hvorfra han ikke vilde kunne undslippe. Imidlertid kunde han holde sig længe, og den eneste Mangel, der snart blev følelig, var Savnet af tilstrækkelige Levnetsmidler, hvilket i en By paa over 200,000 Indbyggere ikke let kan undgaae at indtræffe ved en Beleiring. Dog holdt den sig tappert; de Fremmede, der her findes i stort Antal, dannede en Nationalgarde, og først efter Querétaros Fald og Keiserens Død overgav den sig.

I Querétaro befandt sig, som ovenfor anført, Maximilian og de fleste af hans betydeligere Generaler med en ved Detacheringen af Marquez' Corps betydeligt formindsket Armee paa høist 8—9,000 Mand, paa samme Tid som Republikanernes Hær bestandigt vorede; Escobedo bød henimod Beleiringens Slutning mindst over 32,000 Mand, der for Størstedelen vare godt bevæbnede med amerikanske Vaaben.

De Beleirede bleve derfor snart indskrænkede til en snever Linie, men forsvarede sig med overordenlig Tapperhed, hvortil Keiserens Nærværelse, de dygtige Generaler og et temmelig stort Antal Europæere bidroge ikke lidet. Byen Querétaro bestaaer, som næsten alle mexicanske Byer, af regelmæssige Huusfirkanter med sladtagede Huse, hist og her afbrudte af massive Klostre og Kirker, der danne ligesaa mange faste Punkter og beherskes af flere Bjerge, blandt hvilke især bør fremhæves El Cerro de la Cruz (Korsets Bjerg) og El Cerro de las Campanas (Klofternes Bjerg), paa hvilke de Keiserlige havde deres Hovedstanser.

De Keiserlige gjorde ofte Udfald, især den 27de April, da de kastede Fjendens Linier langt tilbage og erobrede 28 Kanoner. Maximilian selv viste meget personligt Mod og var stædse under Fægningen tilstede i de forreste Rækker, et Exempel, der ikke bidrog lidet til at opildne hans Soldaters Mod.

Men ogsaa her blev Mangelen paa Levnetsmidler snart følelig, og desuden kunde hverken Keiseren eller hans Generaler undlade at indsee, at Beleiringen om kortere eller længere Tid dog vilde ende med deres Nederlag; nogen Hjælp udefra kunde de ikke vente, og Fjenden forsøgede dagligt sin Hær og sit Krigsmateriale, saa at det var uundgaaeligt, at Byen omfider maatte falde. I et Land som Mexico, hvor Borgerkrigene have ødelagt Landet lige siden Frihedskampen mod Spanierne, forekommer der ogsaa kun Beleiringer, naar de Beleirede kunne vente at blive undsatte af deres Parti; i modsat Fald foretrække de at søge at slippe ud og naae de vilde Bjergegne. Quien se encierra, se entierra (hvem der indelukker sig, begraver sig) er en staaende Regel i den mexicanske Taktik, og med den for Die foreslog Keiserens Generaler ham at forsøge paa at bryde den fjendtlige Linie og at slippe ud af den beleirede By.

I et Krigsraad den 14de Mai blev det besluttet at gjøre et almindeligt Udfald og søge at naae ned til det af de Keiserlige endnu bestandigt besatte Vera-Cruz. Alt blev forberedt hertil, Afdelingerne disponerede, og der er ingen Tvivl om, at Planen vilde være lykkedes, at dømme efter de foregaaende Udfalds heldige Resultater.

Men det var bestemt, at Maximilian skulde komme til at holde det Løfte, han engang havde udtalt i et Manifest: „Jeg er beredt til at døe for min Krone,“ og med sørgelig Nøisigtighed indtraf, hvad det i Mexico udkommende franske Blad L'Estafette i sandt Kjendskab til de mexicanske Forhold allerede i Marts Maaned spaaet ham, at han vilde falde i Forræderiets Snare.

Saaledes skete det virkelig. Som bekjendt var det en Oberst Lopez, der ikke forsmaaede at spille en Forræders Rolle, og hans Handling bliver endnu affhyeligere, naar man veed, at han var Keiserens compadre*), og at denne havde oversøst ham og hans Familie med Belgjeringer. Bevæggrunden til hans Riddingsdaad maa nærmest antages at have været Frygt for at miste Livet ved Byens Indtagelse, især da han tidligere havde hørt til de Liberales Parti, og disse uden Tvivl vilde stybe ham som Renegat; den ham lovede høie Belønning af 2,000 Unzer Guld**) har naturligviis ogsaa havt sin store Indflydelse. Senere har Lopez i et i Puebla udgivet Skrift søgt at fralægge sig Beskyldningen for Forræderi, men hvis ikke allerede det Factum, at han alene af alle de høiere Offi-

---

*) Compadre kaldes paa Spansk den, der bærer en Andens Barn til Daaben, i Forhold til Barnets Forældre. I Forhold til Barnet hedder han padrino. Det at være compadre betragtes af Mexicanerne som et Forhold, der er langt mere helligt end selve Slægtskabet.

**) En Unze Guld er omtrent 30 Rd. dansk.

cerer beholdt sin Frihed, vidnede tilstrækkeligt imod ham, bliver hans Brøde sat udenfor enhver Tvivl ved et Manifest, som de keiserlige Generaler og Chefer, der bleve holdte fangne i Morelia, senere udstedte som Svar paa hans Skrift. Af dette Manifest fremgaaer det noksom ved over 20 Officerers Vidnesbyrd, at det var Lopez, som den 15de Mai under Daggry førte en Deel af de liberale Tropper ind igjennem de keiserlige Forposter, der ingen Svig anede, da de saae Keiserens fortrolige Ven gaae i Spidsen, og antog, at det var keiserlige Tropper. Republikanerne besatte strax det vigtige Punkt Cerro de la Cruz og bleve snart efterfulgte af større Mængder, saa at Besætningen, da den endelig mærkede Forræderiet, hurtigt blev overvældet og enhver Modstand gjort umulig.

Miramón gjorde nogle frugtesløse Forsøg paa at samle nogle Afdelinger og med dem frelse Keiseren ved at slaae sig igjennem. Han blev saaret i Rinden og i Benet og maatte tilligemed Keiseren og de øvrige Generaler overgive sig til Republikanerne paa Cerro de las Campanas. Kun Méndez, til hvem de Liberale nærede et uforsonligt Had, fordi han efter Seiren ved Uruapam i Nærheden af Morelia i Juli 1866 havde ladet de fangne juaristiske Generaler Arteaga og Salazar skyde, vilde ikke overgive sig, da han ikke kunde være i Tvivl om, hvilken Stjebne der ventede ham, men forsvarede sig, til han blev dræbt. Hele Garnisonen faldt tilligemed alt Krigsmateriel i Fjendens Hænder, og denne affendte strax en betydelig Styrke til Forstærkning for Porfirio Díaz, for at denne desto snarere kunde tilendebringe Indtagelsen af Mexico.

Med Keiserens Tilfangetagelse var Keiserrigets og det clericale Partis Reberlag afgjort, thi vel holdt endnu Vera-Cruz og Mexico sig, men disse Byer maatte ogsaa snart falde, og deres Erobring danne kun ligesom et Efterpil til den store Tragedie.

Man blev ikke længe i Uvisshed om, paa hvilken Maade Præsident Suarez vilde sikke sig for Fremtiden mod en Gjen- tagelse af Maximilians Forsøg paa at skabe sig en Keiserthrone i Mexico. I Begyndelsen havde man ventet, at Suarez vilde nøies med at lade Keiseren abdicere og vende tilbage til Europa; men denne Forventning blev snart stuffet, da han befalede Dannelsen af en ordinair Krigsret, der skulde dømme Keiseren og hans to vigtigste Generaler, Miramon og Mejia. Denne Krigsret bestod af en Oberstlieutenant, Sanchez, som Præsident og fire Captainer som Bisiddere; den holdt sine Møder og Forhandlinger i Theatret i Queretaro. Keiseren forblev nemlig i Fangenskab i denne By tilligemed sine Generaler; de vare indesluttede i et fast Kloster, bevogtede af et heelt Armeecorps og nøde kun ringe Bekvemmeligheder i Fængslet. Desuden var Maximilian syg af Dysenteri, hvoraf han allerede i over en Maanedstid havde lidt, men han udviste i al sin Modgang en Standhaftighed og et Mod, der maatte vække Alles Beundring.

Medens Efterretningen om Keiserens Tilfangetagelse aldeles ned slog det clericale Parties Forhaabninger, opvakte det paa den anden Side selvfølgeligt den største Jubel rundt om i Landet hos det liberale Parti, og snart hørte man kun eet Skrig fra alle Sider, at Keiseren skulde dræbes. Bladene indeholdt de voldsomste Artikler om Nødvendigheden og Billigheden af, at man lod Maximilian være det Offer, der skulde udfone al den Glenbighed, som de sidste fem Aars Krige havde bragt over Landet. Men Suarez havde neppe behøvet denne Tilkjendegivelse af sit Parties Ønske for at fatte Beslutning om Maximilians Død. Det var Noget, han og hans Ministre allerede længe havde været enige med sig selv om, og Nedsættelsen af en Krigsret var derfor mere en Formsag og meest beregnet paa at betage Acten dens Vilkaarlighed og give den

Fovlighedens Præg, thi Udfaldet af Rettens Kjendelse var allerede afgjort, da den blev nedfat.

Keiseren blev forsvaret af to mexicanske Advocater, Niva Palacio og Martinez de la Torre, der med megen Uforfærbethed og Beltalenhed forsvarede ham mod den juaristiske Hissals Anklage. Denne gik navnligt ud paa, at Maximilian som en Glibustier ved Hjælp af fremmede Tropper havde tilranet sig Magten i Landet, og at han ved Udstedelsen af Decretet af 3die October 1865 havde voldt Tusinder af Mexicaneres Død, ligesom han overhovedet bar Skylden for den Ulykke, hvori Landet var kommet ved de sidste Aars Krige. Det er naturligt, at i et Spørgsmaal, hvor begge Parterne staae paa et saa forffjelligt Standpunkt og gaae ud fra saa aldeles afvigende Forudsætninger, er det aldeles umuligt, at der kan finde nogen Forstaaelse eller Overeenskomst Sted, og det vidtløftige og udmærket skrevne Hovedforsvarsskrift, som blev oplæst af de to nævnte Advocaters Collega, Eulalio Ortega, gjorde derfor ingen Forandring i Krigsrettens Anskuelse.

Medens Krigsrettens Forhandlinger stode paa, opbøde Keiserens Tilhængere, navnligt den østerrigste Chargé d'affaires Baron Lago og den preussiske Gesandt Baron Magnus, Alt for at opnaae af Suarez Garantier for hans Liv. Præsidenten, der langsomt var fulgt efter de republikanske Tropper, havde under Querétaros Beleiring opholdt sig i St. Luis Potosi, hvor han ogsaa forblev til Katastrofens Ende. Han viste sig imidlertid aldeles utilgængelig for Forestillinger og Bønner og henviste Alle, der henvendte sig til ham, til Krigsrettens Kjendelse, som han efter sit Sigende ikke kunde røkke ved eller forandre. Og da Keiserens Tilhængere bleve altfor mistænkelige i deres Færd, saa at man endog kunde vente et Befrielsesforsøg, udviste Escobedo den 15de Juni alle Fremmede af Byen Querétaro, deriblandt ogsaa Fyrstinde Salm, hvis Mand havde

været Keiserens Adjutant og ligeledes blev fangen med ham, da denne Dame mere end nogen Anden compromitterede sig i Republikanernes Dine.

Den 17de Juni 1867 holdt Krigsretten sit Slutningsmøde; kun Miramon og Mejia mødte for den, da Keiseren paa det Bestemteste vægrede sig ved at give Møde for en Domstol, der efter hans Mening ikke var berettiget til at dømme ham. Krigsrettens Kjendelse gik ud paa, at saavel Maximilian, paa Grund af de ovenangførte Anklager, som Miramon og Mejia, begge som Forrædere mod deres Fædreland, idet de havde understøttet en fremmed Voldsherster, skulde lide Døden og styes. Dommen blev stadfæstet af Suarez, og det Eneste, den ullykkelige Keiser, der forgjæves havde ansøgt Præsidenten om en personlig Sammenkomst, kunde opnaae, var, at Dommens Fuldbyrkelse blev opsat 48 Timer, for at han med Baron Magnus kunde gjøre sit Testamente og opsætte sin sidste Villie.

Selv Nordamerika havde gjort den mexicanske Republiks Præsident tilsyneladende energiske Forestillinger for at sikkre Maximilians Liv, hvilke imidlertid bleve lige saa lidt paaagtede som alle andre, og det maa vist snarere betragtes som et Skridt, Cabinettet i Washington gjorde for at bevare Sømmeligheden ligeoverfor de europæiske Magter, end som et Tegn paa, at det var det magtpaaliggende at frelse Keiseren fra Døden.

Suarez blev uroffelig i sin Beslutning, hvori han endnu mere bestyrkedes ved Stemningen i Landet, og den 19de Juni Kl. 7 om Morgenen bleve Keiser Maximilian, Miramon og Mejia førte ud paa Cerro de las Campanas og skudte. Op-høiet og gribende var den Sjælsro, hvormed alle tre gik Døden imøde, og den Fatning, de bevarede til det sidste Dieblit. Keiseren blev ramt af sex Kugler, men da han endnu ikke var

fuldkomment død, gav man ham endnu tre Skud, der gjorde Ende paa hans Tilværelse.

Saaledes endte denne ulykkelige Fyrste, der for tre Aar siden med saa skjønne Forhaabninger havde bestøget Mexicos Throne; saa hurtigt og paa en saa grusom Maade saldt han som Offer for Forræderi og sin egen Høihjertethed. Om han end i sin Regerings Tid havde begaaet mange Misgreb og Feil, hans heroiske Død kan ikke Andet end forskaffe ham Efterverdenens Beundring og Høiagtelse.

Det er forstaaeligt, at Efterretningen om Maximilians voldsomme Død maatte vække almindelig Opsigt og Harm i Europa; men paa den anden Side maa man ikke forglemme, at Suarez og hele den overveiende Deel af det mexicanske Folk, der staaer paa hans Side, maatte betragte Sagen fra et ganske andet Standpunkt end Europa. For dem kunde Maximilian ikke være Andet end en Fremmed, der ved Hjælp af fremmede Hære havde indført Voldsherredømme i Landet, og som stræbte efter at udrydde det Parti, der ikke vilde anerkjende ham, og som bekæmpede hans Regering. Idet de derfor lode ham lide Døden, da han var falden i deres Hænder, udøvede de efter deres Anskuelse kun en simpel Gjengjældelsesret, ligesom der jo heller ikke kan være nogen Tvivl om, at Suarez og enhver af de Liberales Førere vilde være bleven ubarmhjertigt stude, hvis han var falden i de keiserlige Troppers Hænder.

Af de andre Generaler og Chefer, der vare blevne fangne med Keiseren, bleve kun meget faa stude, navnlig Severo del Castillo. De øvrige bleve deels landsforviste deels dømt til fleeraarigt Fængsel, blandt dem ogsaa de fremmede.

Keiserens Lig blev balsameret paa Republikens Foranstaltning og først henstillet i Querétaro, senere bragt til Mexico og her efter mange Forhandlinger endelig udeliveret til Admiral Tegetthoff, der af den keiserlige østerrigske Familie var bleven

sendt til Mexico for at afhente det. Som bekendt er Frengatten „Novara“, hvorpaa Riget blev overført, i Januar 1868 ankommet til Trieste, hvorfra Keiserens jordiske Levinger ere blevne førte til Wien og der høitideligt bisatte i den keiserlige Families Begravelsescapel.

Medens dette tragiske Drama spillede i Querétaro, forsvarede Mexico sig bestandigt med den største Tapperhed mod de Beleiredes langt overlegne Hær, der, som ovenfor omtalt, var bleven betydeligt forstærket med Tropper fra Escobedos Armeé. Byens Besætning gjorde flere Udfald med overordentlig Bravour, især et den 9de Juni; men efterat Keiserens Død var bleven bekendt, besluttede de fremmede Tropper at ophøre med Kampens Fortsættelse, og da desuden den største Hungerensnød allerede i længere Tid havde hersket i Staden, saa at Folk maatte spise baade Heste og Hunde, overgav den sig endelig den 21de Juni.

Marquez havde overgivet Commandoen til Tavera og skjult sig, og denne afsluttede en Capitulation med Porfirio Diaz samt overgav Hovedstaden til ham paa Betingelser, der kun sikrede de fredelige Indvaanere deres Liv og Eiendom. Besætningen kunde ingen Garantier opnaae, men det var at vente, at Suarez, efterat Maximilian nu engang var død, vilde fare mere lemsældigt frem imod dennes Tilhængere, og saaledes skete det ogsaa. Enhver, som havde beklædt et militairt eller civilt Embede, blev opfordret til at præsentere sig; alle høiere Embedsmænd og Officerer bleve derpaa dømt til længere eller kortere Fængselsstraf; kun enkelte Generaler bleve skudte, blandt dem navnlig O'Horan og Santiago Vidaurri. Men den vigtigste af dem alle, Marquez, lykkedes det at undslippe fra Byen og at undgaae alle Efterstræbelser, og med ham lever endnu det forresten aldeles tilintetgjorte og nedslaaede clericale Partis Haab.

Selvfolgeligt vare alle keiserlige Embedsmænd overalt og for længe siden erstattede ved republikanske, og et Decret af Suarez annullerede alle Keiserrigets Forordninger og Love for atter at fastslaae det Standpunkt, hvorpaa Landet havde staaet før den franske Intervention.

Den eneste Plads, som endnu helbt sig, var det vigtige Vera-Cruz, naar undtages en lille Afdeling, hvormed den keiserlige General Rafael Olvera endnu slattede omkring i Sierra Madre, men som ogsaa snart blev undertrykt.

Vera-Cruz havde en Besætning paa henved 1,500 Mand, der tildeels bestod af Europæere; Resten var Mexicanere fra Yucatan og Rystegnene. Commandoen førtes af General Ta-boada, og Gouverneuren i Staden var den keiserlige Commissair Bureau. Byen er som bekendt omgivet af en Muur med Taarne, men uden Grave, og den erholdt bestandigt Tilførsel fra Søsiden, navnlig fra Campeche og fra Cuba, hvorfra der paa eengang kom 500 hvervede Spaniere og et stort Forraad af Krudt, hvilket fremkaldte megen Forbittrelse hos Quaristerne imod den spanske Regering, hvem man mistænkte for at begunstige disse Tilførsler.

De juaristiske Generaler Alejandro Garcia og Benavides gjorde kun ubetydelige Fremskridt med Beleiringen af Byen, nærmest paa Grund af Mangel paa Skjts og det ødelæggende Klima. I Midten af Juni kom den forhenværende Præsident General Antonio Lopez de Santa-Ana til Havnen paa et amerikansk Dampskib med en Bunde hvervede Amerikanere og søgte at formaae Besætningen til at erklære sig for ham som Dictator i Mexico, da Keiserriget jo dog var tabt. Herpaa vilde de keiserlige Chefer imidlertid ikke gaae ind, men tvang Santa-Ana til at forlade Havnen, hvorpaa han gik tilbage til Havana.

Saa snart Efterretningen om Keiserens Død naaede Vera-

Cruz, opgave ogsaa denne Byes Forsvarere at videre Modstand. De fremmede Tropper indfæbde sig tilligemed de keiserlige Chefer og andre Indføbte, der frygtede deres Fjenders Hæv; og den 29de Juni overgave de fremmede Magters Consulær, der midlertidigt havde overtaget Byens Styrelse, denne til Republikanerne.

Levningerne af de europæiske Tropper, der vare faldne i Quaristernes Hænder ved Pueblas, Querétaros og Mexicos Indtagelse, bleve efter Keiserens Død frigivne og gif for Størstedelen tilbage til Europa.

Med Vera-Cruz faldt Keiserrigets sidste Bolværk, og Mexico er atter bleven en Republik, hvor mere end nogenstude det liberale Parti er det herskende og aldeles har tilintetgjort det clerical, saa at dette neppe nogenstude vil kunne reise sig igjen.

Vel forsøgte Santa-Ana at stille sig i Spidsen for dette Parti for at lade sig selv udraabe til Dictator og landede i Yucatan. Men her blev han fangen af Quaristerne og ført til S. Juan de Uloa ved Vera-Cruz for at stilles for en Krigsret. Mærkeligt nok dømte denne ham kun til 8 Aars Landsforvisning*), og paa det engelske Dampskib „Eider“ gif han til Havana.

Suarez, hvis Præsidentskab allerede var udløbet i December 1865, men som under de overordenlige Omstændigheder var vedbleven at beklæde denne Værdighed, blev ved de nye i October 1867 foretagne Valg atter udkaaret til Præsident paa fire Aar, for tredje Gang i sit Liv, og der er ingen Tvivl om, at han har begrundet sig en varig Magt over det mexicanske Folk paa det omstyrkede Keiserriges Ruiner.

---

*) Denne paafaldende milde Kjendelse skyldes uden Tvivl Bestikkelser fra Santa Anas Side. Krigsrettens Medlemmer bleve ogsaa af Suarez sendte paa 6 Maaneber til Uloa, uden at der dog i Decretet herom stod angivet hvorfor.

Reise til det stille Hav.

Kort efter, at vi vare bleve ubløste af vort Fangenskab i Tlaxiaco og vendte tilbage til Dajaca, begav jeg mig paa en længere Reise for at besøge Egnene i den sydvestlige Deel af Dajaca og Kysten ved det stille Ocean.

Klædt som Mexicaner med en stor Sombrero og godt bevæbnet forlod jeg midt i Mai Maaned Byen Dajaca og drog efter et Ophold i Teposcolula ad de allerede en Gang omtalte Veie til Tamazulapam, hvor jeg tilbragte omtrent en Maanedstid hos min Ven Præsten D. Gabriel Pimentel.

Endstjødnt man reiser hurtigt nok tilhest, kan man dog ikke uden videre frygte Gud og følge Landeveien, thi man maa ogsaa frygte Røvere og andre Ugjerningsmænd, og naar man som jeg reiser alene og paa en Tid, hvor Landet endnu var i den største Ophidselse og indviklet i en haardnattet Kamp, som Forholdene havde tvunget mig til at holde mig udenfor, maa man bestandigt først søge Underretning om Tilstandene i de Egne, man vil bereise, for ikke uforvarende at falde i Hænderne paa en Bande af pronunciados eller ligefremme Røvere, som let forpurre hele Reisen. Da jeg derfor erfarede, at der paa Grændsen af Staten Guerrero havde fundet betydelige Uroligheder Sted, foretog jeg først en Reise til Orizaba for at arrangere nogle Forretninger med en Deel Officerer af vort Corps, som opholdt sig der, fordi Vera-Cruz endnu befandt sig i de Keiserliges Hænder og blev beleiret af

de Liberale, saa at det ikke var dem muligt at reise hjem til Europa.

Orizaba var allerede for et Par Maaneders Tid siden bleven occuperet af republikanske Tropper, og Byens Udseende tiltalte mig i det Hele taget ikke mere paa Grund af den liberale Humbug, der traadte En imøde allevegne under Form af parodiske Valgagitationer mellem den laveste Pøbel og Forhaanelser af det sammenstyrrende Keiserrige, hvorfor jeg efter et Par Dages Ophold i denne By atter vendte tilbage til Tamazulapam. Herfra drog jeg den 27de Juli, ledsaget af en indianer Mozo som Veiviser, i vestlig Retning over et lavt Sædebrug af Kalkbjergerne langs Rio Santiagos snevre Floddal til den anseelige Flække Tezoatlan, nogle Mile Syd for Huajuapam, hvis Beboere alle ere meget keiserligt sinde, saa at jeg fandt en udmærket Modtagelse hos dem og tilbragte flere behagelige Dage i den venlige By.

De nyligt i Quérétaro påsferede Begivenheder, Keiserens Død og Republikens Triumf havde berørt Befolkningen her meget dybt, og der herskede stærk Bevægelse iblandt den, hvortil endeel keiserlige Officerer, som vare undslupne fra Blødbadet i Puebla den 2den April og nu skjult opholdt sig her, bidroge meget. De tænkte endog paa at gjøre et pronunciamiento, som en vis D. Teodoro Cervantes vilde sætte sig i Spidsen for, og som de foreslog mig at deeltage i. Men efter Keiserens Død og Opløsningen af vort Corps havde det kun en underordnet Interesse for mig, om de Clericale eller de Liberale vare de herskende, saa meget mere som jeg i Principet maatte sympathisere meest med de sidste, men paa den anden Side ved Venstres og Partiforbindinger var knyttet til de første; jeg foretrak derfor at fortsætte min Reise fremfor at nyde den Tilfredsstillelse at slaffe omkring i Bjergskovene som pronunciado og leve som Røver.

Fra Tezoatlan drog jeg sidst i Juli gennem et herligt Bjerglandskab til S. Francisco Poshahuaca, en venlig lille Indianerby i en romantisk Dalsjæddel. For at naae denne By maa man passere en anseelig Flod, som har sit Udspring i Bjergene ved Tlaxiaco. De foregaaende Dages Regn havde bragt den til at svulme betydeligt, og med rivende Hastighed styrte den frem i det snevre Leie, da jeg hen paa Eftermiddagen kom til den for at passere den. Skjøndt den mexicanske Fæst er uovertræffelig hvad Sikkerhed angaaer, bliver den ved Overgangen af en dyb Flod dog let reven bort af Strømmen, naar Vandet begynder at naae op til over Bugen og løfte den, saa at det ved saadanne Leiligheder er nødvendigt at føre den; min Mozo maatte derfor klæde sig af og med Vandet til Halsen føre Hesten over, hvilket han udførte med den for Indianerne egne Forsigtighed og Dygtighed. Samtidigt med mig var et stort Reiseselskab af Mænd og Kvinder tilfods kommen til Floden; her tral da hele Selskabet af Klæderne, som i en Bult bleve bundne paa Hovedet og saaledes vadede man ganske ugeneert over for paa den modsatte Bred atter at trække dem paa. Jeg troer neppe, at vort Publikum hjemme i Danmark vilde være tilfreds med at maatte passere Floder paa en sliq Maade.

Fra S. Francisco droge vi over en høi, skovklædt Bjergkjæde, hvor bratte Fjeldstrænter og smaa Vandfald frembød et malerisk Skue, ned ad en lang Strænt til Tlacotepec, en Sogneby i en deilig, frugtbar Dal, der gennemstrømmes af Rio de Chayuco, en Biflod til den, jeg nyligt var kommen over. Her fandt jeg efter almindelig Landskift en venlig Modtagelse hos Præsten, til hvem jeg henvendte mig for at begjære en posada eller Nattely, og tilbragte en meget munter Aften hos ham under Samtale om de sieblikkelige Forhold og de Egne, jeg agtede at bereise. Tlacotepec hører i verdslig

Henseende vel til Staten Oajaca, men staaer i det Geistlige under Bispedømmet Puebla, hvilket jeg strax kunde mærke paa min Vært, en poblansf Geistlig, idet han ingen señora havde i Huset og heller ingen smaa Neveuer eller Niecer. De poblanske Præster ere langt strængere i Overholdelsen af Celibatet end deres mere livsglade Standsfæller i Oajaca.

Omtrent 3 Mil fra Tlacotepec ligger paa høire Side af Rio de Chayuco det venlige Tuxtlahuaca, hvor en Anbefalingskrivelse fra Tamazulapam skaffede mig en gjæstfri Modtagelse hos en rig Kjøbmand ved Navn José Maria Perez. Befolkningen her bestaaer næsten af lutter Creoler og enkelte Mestizer, er meget clericalt sindet og ernærer sig næsten udelukkende ved Handel, da den anseer det for under sin Værdighed at give sig af med Agerdyrking, saaledes som Naboerne i den ligeoverfor paa den modsatte Flodbred liggende store By Tecomahtlahuaca, der udelukkende ere Indianere.

Indbyggerne i Tuxtlahuaca regne sig med Rette for gente muy decente, meget pæne Folk, thi i saa Smaabyer har jeg fundet saa gjennemgaaende velopdragne, bannede og velklædte Mennesker; den legemlige Skjønhed hos begge Kjønn gjør Indtrykket af dem endnu mere behageligt. I alle de omliggende Byer boe alene Indianere, saa at det lille Tuxtlahuaca, der kun tæller henved 400 Indbyggere, med Rette staaer som et lille Grækenland midt imellem Barbarer.

Overdrevent arbeidsomme ere dets Beboere imidlertid ikke, hvorfor Velstanden heller ikke er større end lige nødvendigt; de foretrække at tumle sig omkring paa deres fyrige Heste, drage paa Besøg i stoffeviis til Markeder og Festsigheder i de omliggende Byer, holde Tyrefægtninger og Fandango om Aftenen fremfor at hellige sig til Jordens Opdyrking eller Miners Bearbejdelse. Handelen med alle mulige Gjenstande til Forsyning

af de nærliggende Indianerbyer er tilstrækkelig til at skaffe dem deres Underhold og leverer dem Tid nok til at nyde Livet.

Den friske Bjergluft og det tempererede Klima her giver Kvinderne en sjelden frisk Farve, og saa Steder i Mexico har jeg seet saa smukke og muntre Creolerinder som her. Navnligt var en ung Dame ved Navn Zenaida en feiret Skjønhed, og den meest kræsne Europæer vilde ikke have betænkt sig paa at glemme alle Nordens blaasiede Skjønheder for denne vidunderligt deilige Pige, hvis sorte Dines Ild satte ikke blot alle *Tztlahuaqueños*, men ogsaa alle Fremmedes Hjerter i Flamme.

Om Aftenen var det almindeligt at drage omkring i Byens Gader og bringe Serenader udenfor de unge Pigers Vinduer, hvorefter man bliver ladet ind i Huset, arrangerer en *Fandango* og saa atter drager videre.

Smidlertid have de brave Folk i *Tztlahuaca* ikke altid kunnet glæde sig ved en saa reen og uforstyrret Livsnydelse; under de uafbrudte Borgerkrige, hvori de toge ivrig Deel, ere de ofte blevne nødte til at søge ind i Bjergene og finde Tilflugt en *el monte*, i Bjergstovene, for at undgaae overlegne fjendtlige Skarers Efterstræbelser. Efterat Keiserriget var bleven styrket, havde den liberale Regjering for at straffe Byen for dens Hengivenhed for *Maximilians* Sag flyttet Sædet for Præsekten i Distriktet til en anden, meget republikansk By, ved Navn *Silacayoapam*, hvilket krænkede de stolte *Tztlahuaqueños* dybt og forsøgede deres Had til Alt, hvad der smagte af Liberalit.

Saa Dage efter min Ankomst til dette venlige Sted, drog de fleste Indbyggere bort for at tage Deel i den store feria eller Marked i *Las Nieves*, en lille Indianerby i Nærheden; og jeg red i Forening med en heel Flok yngre Mænd derhen for ligeledes at tage denne Fest i *Dieshyn*. Paa Toppen af en høi Bjergfjelle ligger *El Santuario de las Nieves*, en Kirke,

som indeholder et mirakelgjørende Billede af Nuestra Señora de las Nieves, Vor Frue i Sneen, mens en Samling elendige Indianerhytter ligge længere ned ad Bjerget og danne Byen. Paa den frie Plads omkring Kirken paa Bjergtoppen var der opstaaet utallige Boder af Sivmaatter, hvor Kjøbmænd fra en vid Omdrejs havde udstillet deres Varer, mens store Skarer af Befolkningen fra de tilgrændsende Egne havde indfundet sig for paa samme Tid at bringe Mirakelbilledet i Kirken deres Hyldest og gjøre Indkjøb af Varer.

Det var et broget Billede, den lille By af Markedsboder frembød i de tre Dage, Festen varede. Indianere af alle mulige Farvenuancer og Stammer, der stjelne sig fra hinanden ved forskjelligt farvede Daand i Hattene, myldre omkring; smukke Creolerinder spadserede med megen Anstand om mellem Kjøbmandsboderne, hvis Eiere ved galante Emigrerier søgte at lokke dem til at købe af deres Varer; en Mængde ambulante Fondas eller Restaurationer sørgede for det legemlige Velbefindende, mens Præsterne i Kirken ved uafbrudte Messer søgte at gjøre det Samme med Hensyn til det aandelige. Udenfor Kirken staae lange Stader, behængte med indviede Amuletter, hvoraf hver Markedsgjæst ikke blot skal have en med til sig selv, men ogsaa en heel Ladning til Familie og Venner i Hjemmet. Indeni Kirken knæle paa Gulvet Skarer af Troende, som ved at ofre Børløs og Røgelse søgte Linderung for deres Sygdomme og Lidelser hos den mirakelgjørende Jomfru i Sneen. Latrige Rouletter friste de Forbigaaendes Spillelyst, mens nede i Byen en entreprenant Spiller tilfredsstiller den ved at lægge en Montebank op i det illustre Ahuntamientos eget Forsamlingsværelse. Hist samler en indfødt Troubadour en stor Flok af sine Landsmænd omkring sig, idet han til Guitarrens Toner foredrager indianske Sange med et monotont Foredrag, hvis mistekiske Dialekt fra Guerrero jeg kun tildeels forstod.

Der er Liv og Lyfthighed allevegne, og ikke sjældent driver en eller anden Samtidig af den brune Race sin Glæde saa vidt, at han aldeles drukken forstyrre de alvorligste Handler, hvorpaa Byens Alcalder og de til Ordenens Opretholdelse derved commanderede Soldater velvilligt sørge for hans midlertidige Logement i la cárcel publica, et alt andet end indbydende Lokale, der tjener som Arrest.

Nætterne paa en saadan seris tilbringer man i Voderne paa Duffene, hvilket just ikke er det behageligste Leie, men ved en saadan Leilighed lever man paa Feltfod. Morgenen er deilig paa denne Bjergtinde; man nyder den herligste Udsigt over det vidtstrakte Landskab, der mod Nord faaer en prægtig Baggrund i Popocatepetls Sneetinde, der klart hæver sig frem over de mørke Bjerge i Forgrunden.

Den 6te August forlode vi atter Las Nieves og vendte tilbage til Tuxtahuaca, hvis Beboere efter det heldige Marked mere end nogenstunde vare oplagte til Forlystelser; de tre Uger, jeg tilbragte iblandt dem, svandt kun alt for hurtigt hen.

Paa den modsatte Flodbred ligger der ved Foden af et meget høit og steilt Fjeld en romantisk lille Sø, kaldet la laguna del sacrificio, hvis deilige lysblaa Vand aldrig formindstes, uagtet det har et righoldigt Afløb ned til Floden. Søen er omgiven af høie Cypresser og betragtes med en vis Sky af de omboende Indianere, der antage den for en gammel Offer sø, hvori Mennesker bleve nedstyrtede fra Fjeldets Top. Den er meget dyb og klar; Vandet i den er i høi Grad svovlholdigt og koldt, og Indbyggerne her nære den Overtro, at naar man begiver sig ud i den, bliver man af usynlige Magter draget ned til Bunden, hvorfor de ikke forsædeds lidt, da de faae, at jeg vovede mig ud i den og svømmede over den.

Endelig rev jeg mig løs fra det gjæstfrie Tuxtahuaca og fortsatte min Reise mod Syd op ad Dalen, der snevrer sig

mere og mere sammen og endelig spærres af en høi Bjergkjæde, som hovedsageligt bestaaer af Røbleersstifer og er bedækket med Løvskov, der høiere oppe afløses af herlige Fyrretræer.

Ad den steile Cuesta chiquita stiger man ned paa den modsatte Side i en dyb, romantisk vild Dalfjæddel, hvor en Mængde stummende Bjergstrømme forene sig til den vandrige Rio copalteco, der har Navn efter den lille Indianerby Copala, som ligger i Dalbunden. Copala er beboet af en næsten vild Indianerstamme, der er bekjendt for sin Tapperhed og Uomgængelighed, hvorfor det for ikke ret lang Tid siden var farligt alene at drage herigjennem, da de raae Copaltecos, der ere muy macheteros, meget hugprude, i Almindelighed plyndrede og ihjelsloge de Forbidragende. Deres Hovederhverv er Dykning af Pisfanger, hvis Frugter, som tillige udgjøre deres fornemste Næring, de paa Muldyr føre rundt omkring i Omegnen. De ere meget kraftigt byggede og gaae næsten nøgne, da Klimaet her allerede begynder at blive meget varmt og banner Obergangen til Tierra caliente.

Fra Copala gaaer Veien igjennem et sønderrevet Terrain paa Flodens høire Bred, med hyppig Vegetation, ned til et vidtstrakt Lavland, der fortsætter sig langt mod Syd, og fører gjennem de smaa Byer Sta Maria og El Rosario til Putla, den anseeligste By i denne Egn.

Putla bestaaer næsten udelukkende af Rørhytter, og kun ganske enkelte Huse, deriblandt Præstens, ere af Steen. Byen ligger næsten til alle Sider omgivet af tæt Skov og Krat, hvori kun enkelte Steder ere ryddede for at give Plads til Tobak- og Maismarker. Klimaet her er fuldstændigt som i Kystlandet og Egnen regnes derfor ogsaa til Tierra caliente. Befolkningen er deels Mestizer, deels Indianere af Miztekerne's Stamme og driver navnlig Agerdyrkning og Kvægavl, men uden just at anstrænge sig sænderligt; man mærker allerede

her, at man begynder at nærme sig Kysten, hvis Beboere just ikke kunne siges at jage Livet af sig ved for meget Arbeide.

Fra Putla gaaer Veien en Tid lang hen i Lavlandet, hvor man ved Ranchoen La Laguna igjen passerer Rio copalteco, der her er bleven betydeligt bredere og vandrigere end oppe mellem Bjergene og noget længere nede ved Haciendaën Atoyaquillo forener sig med Rio de la Guhara for derpaa at udgylde sig i den store Rio verde.

Efterat være passeret et skovklædt Høidedrag kommer man derpaa til den lille By Mesones, en ægte pueblo costeño, Kystby, bestaaende af Rørhytter, hvis Tag mere dannes af de mægtige Pisang- og Palmeblade end af det Siv, det ligger ovenpaa dem.

Landet antager nu mere og mere Karakter af Lavland; kun enkelte lave Bjergkjæder gennemstrøise det og afbryde det ensformige grønne Urskovstæppe, som bedækker Stetten.

Veien gaaer lige paa Grænsen af Staten Guerrero over Rio de las Desgracias, Ulykernes Flod, til Zacatepec, der beboes af Indianere af Miztekernes store Familie, og derfra til Amușgos, en betydelig Kirkeby, hvis Indbyggere drive megen Bomuldsavl og opdrætte meget Kvæg.

Den vigtigste Landsby paa hele Veien, inden man naaer Distriktets Hovedstad Jamiltepec, er Pinotepa del Estado, som har megen Handel med Bomuld, hvilket herfra føres op til Puebla, hvor det fabrikeres til Manta, det almindeligt brugte Løi til Beklædning for Indianerne og de lavere Klasser i Almindelighed.

Jamiltepec, som ligger omtrent 20 Mil fra Putla, er en ganske anseelig Flække, ikke langt fra Rio verde og omtrent 4 Mil fra Kysten, men da en stor Deel af Husene kun bestaae af Rørhytter, som overalt i Kystegnene, gjør den ikke noget imponerende Indtryk. Størsteparten af Indbyggerne her ere

Zambos, Efterkommere af Negere og Indianere, og udmærke sig fornemmelig ved deres overordnede Læbhed, saa at det almindelige Ordsprog hos dem er: *La noche es para dormir y el dia para descansar* (Natten er til at sove i og Dagen til at udhvile sig). Man seer dem ogsaa meest ligge i deres Hængemaatter i den svale Skygge af Pisangen eller Cocospalmen og ryge en Puro for at holde Nyggene borte, mens Kvinderne besørge Maaltiderne. At Tobakken og Bomulden vøjer, sørger Vorherre nok for.

En eiendommelig Sygdom i disse Rystegne er det saakaldte *Mal de pinto*, en Slags Subsygdom, som frembringer store hvide, grønne eller violette Pletter paa Huden og er i høieste Grad væmmelig. Den angriber kun Indianere og Zamboer og er saa almindelig, at hele Byens Befolkning er besængt med den. Den er arvelig, eller i det Mindste angribes Børnene saa tidligt deraf, at den synes saa, og de Midler, de Indsøbte bruge derimod, saasom *Barzaparille* og andre lignende, kunne ikke fordrive den. Disse *Pintos*, som de deraf Angrebne kaldes, styes i Almindelighed af alle Andre, da deres Sygdom ansees for smitsom, og Rejsende i disse Egne foretrække derfor at bivouakere under fri Himmel, fremfor at overnatte hos *Indios pintos*.

Fra *Jamiltepec* foretog jeg efter et Par Dages Ophold i denne By en Udflugt ned til Kysten igjennem den flade Slette, som er tæt bevoget med Urskov, der har aldeles samme Karakter som paa den mexicanske Gølske Kyster.

Enkelte *Ranchos* ligge spredte omkring, men forresten seer man intet andet Tegn paa civiliceret Liv end store Flokke af halvildt Kvæg, som streife om paa de vidtstrakte Savanner, der afvekle med de tætte Skove.

Eggen bliver ofte sumpig, men isøvrigt er Veien fortrinlig; og efter en Formiddags skarpt Ridt laa det umaadelige stille

Ocean for mig. I dette Dieblit fortjente det sit Navn; ingen Luftning krusede den blanke Flade, som i umærkelige Dønninger skulpede op paa Stranden, og den glødende Sols Straaler syntes som at have blyst Havet i Søvn ligesom min Veiviser, en Zambo fra Jamiltepec, der strax havde opsogt et skyggesfuldt Sted for at nyde sin Siesta.

Skoven naaer heelt ud til Strandkanten, der dannes af et smalt Bælte af Sand og Smaastene, og efterat have opsamlet en Deel Muslingfaller til Grindring om mit Besøg her, vendte jeg endnu samme Eftermiddag tilbage til Jamiltepec, som jeg træt og hed naaede om Aftenen.

Klimaet i Kysten er i Længden alt for sløvende og udmattende for en Europæer, til at det kunde være behageligt at forlænge Opholdet der mere end nødvendigt, og efter et Par Dages Ophold forlod jeg atter Jamiltepec for at drage samme Vej tilbage til Tuxtlahuaca, i hvis venlige Skjød jeg atter tilbragte nogle behagelige Uger og derpaa vendte tilbage til Dajaca.

Denne Gang tog jeg Veien over Mirtepec, en Landsby Øst for Tuxtlahuaca, fra hvilken den stilles ved en umaadelig høi, vild Bjergsfov, hvis sorte Fyrrelunde give den et stummelt Præg, og derfra gjennem et sønderrevet og øde Bjerglandskab til Teposcolula, hvorfra jeg fulgte den allerede før omtalte Vej til Dajaca, som jeg naaede i Slutningen af September, efter at have tilbragt næsten 4 $\frac{1}{2}$ Maaned paa denne Rejse.

Hjemreisen.

Da jeg vendte tilbage til Dajaca, var Keiserrigets Fald forlængst fuldendt. Keiseren og hans fornemste Generaler vare dræbte, Mexico og Vera-Cruz erobrede og Suarez' Regjering mere befæstet end nogensinde.

Hvad der for Diebliffet meest optog Folkets Opmærksomhed, var det forestaaende Præsidentvalg, som skulde foregaae i Begyndelsen af Oktober Maaned; Meningerne vare deelte mellem Suarez eller Porfirio Diaz, som var bleven meget populær ved sine Seire over de keiserlige Tropper og hvem for en stor Deel det for Republikanerne heldige Udfald af Kampen ffylbtes.

Mens jeg opholdt mig i Dajaca og for Alvor tænkte paa at nedsætte mig her for bestandigt, gjorde den gamle Santa-Ana med en Afdeling Flibustier fra Nord-Amerika et Indfald i Yucatan, hvilket foranledigede Suarez til at udstede et Dekret, der forviste alle de forhenværende Officerer og Soldater af Keiserrigets Armee, der ikke vare af mexicansk Herkomst, fra Landet, da han frygtede for, at de skulde slutte sig til Santa-Ana.

Som Følge af dette Dekret maatte jeg see saa snart som muligt at naae Vera-Cruz for derfra at indstibe mig. Den 18de October, Marsdagen for Slaget ved La Carbonera, forlod jeg Dajaca i Forening med en Fransmand ved Navn Thiele, der havde tjent Porfirio Diaz som Sekretær, efterat

han først havde ført et eventyrligt Liv i Californien og det nordlige Mexico, hvor han blandt Andet deltog i Gren-Nausset-Boulbans bekjendte Flibustiertog mod Sonora i 1853.

Over Cuicatlan og Teotitlan naaede vi paa fire Dage til Tehuacan de las Granadas, hvorfra jeg fortsatte Reisen alene til Orizaba, og derfra i Selskab med et Par Yankeeer, der vare ansatte som Ingeniører ved Jernbanen, til Vera-Cruz, som jeg naaede den 26de October.

Her foresandt jeg en heel Skare af Kammerater fra vort Corps, der havde været med Keiseren i Querétaro og med Marquez i Mexico og nu ligesom jeg vilde vende tilbage til Europa. Den østerrigste Konsul i Vera-Cruz havde af sin Regjering faaet det Hverv, at sørge for alle Corpsets Medlemmer med Hensyn til Tilbagereisen til Europa, og der var sluttet en Kontrakt med de franske Postdampskibe om Overreisen.

Smidlertid maatte vi vente over tre Uger i Vera-Cruz, inden vi kunde komme afsted, og der samlede efterhaanden over hundrede Underofficerer og Menige foruden fem Officerer, som ventede paa Dampskibets Ankomst, der kun indtræffer een Gang om Maaneden.

Smidlertid tilbragte vi en ganske behagelig Tid i den livlige Havnestad, navnlig ved at gjøre smaa Udflugter tilføes i Baade. Ved Sacrificios, en Miils Vej Syd for Vera-Cruz, laa den østerrigste Fregat Novara, som ventede paa Keiserens Lig for at oversføre samme til Triest, ligesom ogsaa en Deel mexicanske Krigsskibe laa for Anker paa Rheden.

Mens vi opholdt os her, blev Prindsen af Salm, der havde været Keiserens Fløiadjudant, bragt ud paa Fæstningen S. Juan de Ulloa, hvorfra han dog allerede efter nogle Dages Forløb paa den preussiske Gesandt Baron Magnus' Henvendelse til Suarez kom løs og fik Tilladelse til at vende hjem til Europa.

Den 13de November ankom endelig den store Dampers Panama, og den 15de gik vi ombord for kort efter at lette Anker og sige Farvel til den mexicanske Forbund, der nu i over halvtredie Aar havde været Vidne til vore Kampe og Seire, Nederlag og Ulykker, og hvor saa mangen af vore Kammerater og Venner havde lagt sine Been fjernt fra Fødelandet.

Snart saae vi de lave mexicanske Kyster spinde bort, mens den majestætiske Pic de Orizaba endnu hævede sin straalende Sneetinde op over de Laagestriber, der betegnede Landet, indtil ogsaa dette sidste Glimt af Mexico forsvandt for vore Blikke og vi atter ghygede paa det blaanende Hav.

Efter tre Dages heldig Seilads kom vi den 18de November om Eftermiddagen til Havana, netop i den Time, da St. Thomas blev saa forfærbeligt ødelagt af Orkan og Jordstælv, hvortil man paa Cuba ikke sporede det Allermindste.

Havanas prægtige Havne og selve Byen er alt for ofte beffrevet, til at jeg skulde opholde mig derved. Dagen efter vor Ankomst overværede vi en storartet Militærparade, der blev holdt i Anledning af Dronning Isabels Fødselsdag; man maa tilstaae, at de spanske Soldater gjøre Indtrykket af at være fortræffelige Krigere, ligesom ogsaa Paraden gik for sig med den største Orden og Præcision.

Her befandt sig allerede en heel Deel af vore Kammerater fra Corpsen, som med Novara ved en tidligere Leilighed vare komne hertil; og ikke saa af dem, der kom med os, bleve her for muligviis at gaae til Braslien og søge nye Eventyr i Kriegen mod Paraguay.

Cholera og gul Feber herskede som sædvanligt i Havana og fulgte os ogsaa ombord paa „Panama“, saa at vi jevnligt fik Dødsfald ombord, hvorfor vi ved vor Ankomst til Martinique, hvorhen vi seilede efter halvtredie Dags Ophold paa

Cuba, maatte holde Quarantaine i Havnen ved Fort de France uden at faae Lov til at komme i Land, men erholdt Kul og Vand tilbragt i Pramme, som Negerne førte ud til os. En Mængde smaa Vaade kom ligeledes ud med Frugter og Tobak, og der blev ført en livlig Handel ved Hjælp af Kurve, som i Snore blev hidsede ned fra Skibet med Penge i, og hvori Negerinderne i Vaadene saa lagde deres Frugter. Den 28de November seilede vi bort igjen fra Martinique og naaede den 14de December efter en raff og lykkelig Seilads igjen til St. Nazaire ved Loirens Munding, som vi for 2³/₄ Aar siden forløb for at gaae til det fjerne Mexico.

Med hvilken Jubel saa vi ikke igjen den lille spidsgaulede franske By hæve sig over Loirens smudsiggule Vand, mens Kirkespiret og Befolkningens Dragt mindebe mig om Danmark.

Smidlertid fik vi ikke strax den Glæde at sætte Foden paa Europas Jordbund. Det gule Flag kom atter op paa Stortoppen, og mens de civile Passagerer maatte holde Quarantaine ombord paa Dampskibet, bleve de militære overførte til en gammel Fregat, ved Navn Prudence, som aftaklet laa tilankers paa Floden og var bestemt til dette Brug.

Her tilbragte vi otte lange Dage, kun faa hundrede Alen fra Land og dog forhindrede i at komme derhen; vor eneste Abspredelse bestod i at faae Aviser, som bleve bragte ombord af en udsendt Vaad, der een Gang dagligt maatte nærme sig Quaien for paa lignende Maade som paa Martinique i en Kurv at erholde Smaating fra Land.

La Prudence fremsøb et broget Billede ved de henved firfindstyve Eventyrere, som beboede den og i alle mulige male-riste Dragter husede i det gamle Skrog og lagde Planer for Fremtiden, naar de atter skulde betræde europæisk Grund.

Skjøndt det just ikke var meget koldt, var Klimaet os

dog temmelig ubehageligt ved den bratte Obergang fra den varme Zone, og navnligt vore Folk følte den europæiske Vinters Strengthed, da de Fleste af dem kun vare beklæbte med en meget let mexicansk Dragt.

Efter otte Dages Forløb kom vi endelig i Land og kjørte strax med Jernbanen til Nantes, hvor vore Folk erholdt franske Mundringer for at beskytte sig mod Kulden. Herpaa gik det videre til Paris, hvor vi skiltes ad, idet de andre fortsatte Reisen til Wien, mens jeg forblev nogle Dage i Frankrigs Hovedstad for derfra at begive mig hjem til det mig efter saa lang Fraværelse dobbelt kjære Danmark.

I de spanske Navne udtales:

b omtrent som v,
 c foran e og i som ds eller næsten som s, ellers som t,
 ch som tsh,
 g foran e og i som kh eller det tydske gh, ellers som vort g,
 h næsten slet ikke,
 j som kh eller tydske gh, stærkt aspireret,
 ll som lj, i den mexikanske Dialekt næsten som vort j,
 ñ som nj,
 que og qul, gue og gul henholdsviis som ke, ki, ge, gi,
 y som vort j eller i,
 z som ds (læspende), i den mexikanske Dialekt næsten som s.

De enkelte Trykfeil, der ere indløbne, ere næppe meningsforstyrrende;
 derfor anføres her kun nogle, der angaae spanske Ord:

Pag. 51	Linie 14	f. o.	catredral	læs:	catedral
— 65	— 17	—	Sta Domingo	—	Sto Domingo
— 84	— 10	—	Poblaneren	—	Poblaneren
— 100	— 4	—	Plateatos	—	Plateados
— 104	— 3	f. n.	Tuernavoca	—	Tuernavaca
— 108	— 15	og 23	f. o. Tepadre	—	Tepache

UCSB LIBRARY
X-61136

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

A 000 617 894 1

